

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

**SİGORTA TAHKİM YARGILAMASI VE SİGORTA
UYUŞMAZLIKLARINDA TAHKİME ELVERİŞLİLİĞİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

OYA ÇAKAN

İSTANBUL, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

**SİGORTA TAHKİM YARGILAMASI VE SİGORTA
UYUŞMAZLIKLARINDA TAHKİME ELVERİŞLİLİĞİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

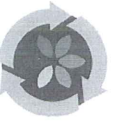
OYA ÇAKAN

Danışman: DOÇ. DR. ÖZGÜR AKPINAR

İSTANBUL, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Müdürlüğü

Sıfır Atık Proje Ortağı

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Sigorta Tahkim Yargılaması ve Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkime Elverişliliğin Değerlendirilmesi

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Oya ÇAKAN

ANABİLİM DALI : Sigortacılık

SAVUNMA TARİHİ : 17.07.2020

JÜRİ ÜYELERİ

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Doç.Dr.Özgür AKPINAR

Üye

Prof.Dr.Ali KÖSE

Üye

Prof.Dr.İbrahim SUBAŞI

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM SİGORTACILIK VE TÜRKİYE’DE SİGORTA HUKUKU

1.1. Genel Olarak Sigorta Kavramı	3
1.1.1. Sigortanın Tanımı	3
1.1.2. Sigortanın Amacı ve İşlevi	5
1.2. Dünyada Sigortacılık Tarihi	6
1.2.1. Dünyada Sigortacılık Benzeri Faaliyetler	6
1.2.2. Dünyada Modern Sigortacılık	8
1.3. Türkiye’de Sigortacılık Tarihi	13
1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sigortacılık Benzeri Faaliyetler	14
1.3.2. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Modern Sigortacılık Faaliyetleri	16
1.3.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Modern Sigortacılık	18
1.4. Türkiye Sigorta Hukuku Tarihi ve Sigorta Hukukunun Kaynakları	20
1.4.1. Genel Olarak Sigortacılık Mevzuatının Gelişim Süreci	21
1.4.2. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Anayasa ve Uluslararası Sözleşmeler	22
1.4.3. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Kanunlar	23
1.4.3.1. Türk Ticaret Kanunu	23
1.4.3.2. Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu	24
1.4.3.3. Karayolları Trafik Kanunu	25
1.4.3.4. Sigortacılık Kanunu	26
1.4.4. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Yönetmelikler	29
1.4.5. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Cumhurbaşkanlığı Kararları	29

1.4.6. Sigorta Hukuku Kaynağı olarak Sigorta Genel Şartları	30
1.4.7. Sigorta Hukuku Kaynağı olarak Hazine Müsteşarlığı Sektör Duyuruları ve Genelgeler	31
1.4.8. Mahkeme İçtihatları ve Doktrin	32

2. BÖLÜM

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU OLARAK TAHKİM

2.1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları	33
2.1.1. Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları	33
2.1.2. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Tanımı	35
2.1.3. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Tarihçesi	36
2.1.4. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	38
2.2. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları	42
2.2.1. Müzakere	42
2.2.2. Kısa Duruşma	42
2.2.3. Vakıa Saptaması	43
2.2.4. Uzlaştırma.....	44
2.2.5. Arabuluculuk	44
2.2.6. Tahkim.....	45
2.3. Tahkimin Genel Esasları ve Türk Hukukunda Milli Tahkim (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim)	47
2.3.1. Tahkim Sözleşmesi.....	48
2.3.1.1. Tahkim Sözleşmesinin Tanımı ve Şekli	48
2.3.1.2. Tahkim Sözleşmesi Çeşitleri	49
2.3.1.3. Tahkim Sözleşmesinin Etkisi	50
2.3.2. Hukuk Muhakemeleri Kanununda Hakemlere ilişkin Düzenlemeler	51
2.3.2.1. Hakemlerin Sayısı ve Seçimi.....	51
2.3.2.2. Hakemlerin Sorumluluğu	52
2.3.2.3. Hakemlerin Reddi.....	52
2.3.2.4. Hakemlik Görevinin Sona Erme Halleri	53
2.3.3. Hakemlerin Yargılamasının Başlaması	53
2.3.3.1. Tahkim Yargılamasına İlişkin Genel Prensipler	53
2.3.3.1.1. Hakemin Kendi Yetkisini Değerlendirmesi.....	53

2.3.3.1.2. Yargılamaya Egemen Olan İlkeler ile Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet Edilmesi	53
2.3.3.1.3. Tebligat Usulü.....	55
2.3.3.1.4. Yargılama Giderleri	56
2.3.3.1.5. İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti	57
2.3.3.2. Tahkim Davasının Yürütülmesi	57
2.3.3.2.1. Tahkim Yeri ve Dava Tarihi	57
2.3.3.2.2. Yargılama Usulünün Belirlenmesi.....	58
2.3.3.2.3. Dava ve Cevap Dilekçelerinin Verilmesi	59
2.3.3.2.4. İddia ve Savunmanın Değiştirilmesi- Genişletilmesi ...	59
2.3.3.2.5. Duruşma Yapılması ve Dosya Üzerinden İnceleme	60
2.3.3.2.5.1. Bilirkişi İncelemesi ile Keşif Yapılması ...	60
2.3.3.2.5.2. Tahkim Süresi	61
2.3.4. Hakem Yargılamasının Sona Ermesi.....	61
2.4. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkime Elverişlilik	62
2.4.1. Genel Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Tahkime Elverişlilik	62
2.4.2. Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkime Elverişli Olmayan Uyuşmazlıklar.....	62
2.4.2.1. Taşınmazın Aynına İlişkin Olan Uyuşmazlıklar	62
2.4.2.2. İki Tarafın İradelerine Tabi Olmayan İşlerden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar.....	63
2.4.3. Yargıtay Kararlarında Tahkime Elverişlilik.....	64
2.4.4. Tahkime Elverişlilik ve Kamu Düzeni İlişkisi	64

3. BÖLÜM SİGORTACILIKTA TAHKİM USULÜ

3.1. Sigortacılık Kanunu'na göre Sigorta Tahkim'in Ortaya Çıkışı.....	71
3.1.1. Karşılaştırmalı Hukukta Sigorta Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yöntemleri.....	72
3.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Sigortacılık Kanunu ile İlişkisi.....	74
3.2. Sigorta Tahkim Komisyonu ve Tahkim Yetkilileri.....	75
3.2.1. Sigorta Tahkim Komisyonunun Kuruluşu ve İradi Oluşu.....	75
3.2.2. Sigorta Tahkim Yetkilileri.....	76

3.2.2.1. Genel Olarak Komisyonun Teşkili	76
3.2.2.2. Raportörler	77
3.2.2.3. Sigorta Hakemleri	78
3.2.2.4. Bilirkişiler	79
3.3. Sigorta Tahkim Komisyonu'na Başvuru ve Yargılama Prosedürü	79
3.3.1. Sigorta Tahkime Başvuru	80
3.3.2. Sigorta Tahkime Başvuru Yapabilecek Kişiler	80
3.3.3. Sigorta Tahkim Komisyonu'nda Başvurunun İncelenmesi ve Uyuşmazlığın Çözümü	81
3.3.3.1. Başvurunun Hakeme Tevdi	82
3.3.3.2. Usul Hukuku ile Yargılamaya Hâkim İlkeler	82
3.3.3.3. Maddi Hukuka İlişkin Değerlendirme ile Tahkikat	83
3.3.3.3.1. Maddi Hukukun Tespiti	83
3.3.3.4. Delillerin Toplanması ve Tahkikat	84
3.3.3.4.1. Başka Yerden Getirilecek Delillerin Toplanması	86
3.3.3.4.2. Bilirkişi İncelemesi	87
3.3.3.4.3. Keşif Yapılması	87
3.3.3.4.4. Tanık Dinlenmesi	89
3.3.3.4.5. Davaya Müdahale ile Davanın İhbarı	91
3.3.3.3.6. Geçici Hukuki Koruma Talepleri	91
3.4. Hakem Kararları ile Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları	92
3.4.1. Hakem Kararları ile İcra Kabiliyeti	92
3.4.2. Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları	92
3.4.2.1. İtiraz Başvurusu	92
3.4.2.2. İstinaf/ Temyiz Kanun Yoluna Başvuru	93
3.4.2.2.1. Uyuşmazlık Tutarı Bakımından İstinaf / Temyiz Kanun Yoluna Başvuru	93
3.4.2.2.2. Kesin Hakem Kararlarına Karşı Sınırlı Sebeplerle Kanun Yolu	96
3.4.2.2.3. İptal Davası	96
3.5. Hakem Kararlarına İlişkin Değerlendirme ve Çözüm Önerileri	100

4. BÖLÜM

SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA TAHKİME ELVERİŞLİLİK DEĞERLENDİRMESİ

4.1. Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkime Elverişlilik	102
---	-----

4.1.1. Tanım Olarak Sigorta Uyuşmazlıkları.....	102
4.1.2. Sigortacılık Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Yargıtay İçtihatları Doğrultusunda Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi	103
4.2. Belirli Sigorta Branşlarına İlişkin Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi	104
4.2.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası	104
4.2.1.1. Araç Hasar Tazminatı.....	109
4.2.1.2. Araçta Meydana Gelen Değer Kaybı Tazminatı	110
4.2.1.3. Sağlık Giderleri Tazminatı	115
4.2.1.4. Sürekli Sakatlık Tazminatı	116
4.2.1.5. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı.....	117
4.2.1.6. Kusur Değişim Talepleri	118
4.2.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası	120
4.2.2.1. Manevi Tazminat.....	121
4.2.3. Kara Araçları Kasko Sigortası.....	127
4.2.3.1. Kara Araçları Kasko Genel Şartları Uyarınca Teminat Dışı Haller	129
4.2.3.2. Alkollü Araç Kullanımı Sırasında Meydana Gelen Zararlar.....	130
4.2.3.3. Gerekli Sürücü Belgesine Sahip Olmayan Kimseler Tarafından Araçın Kullanılması Sırasında Meydana Gelen Zararlar	134
4.2.4. Yangın Sigortası	135
4.2.4.1. Yangın	137
4.2.4.2. Yıldırım	138
4.2.4.3. İnfilak	139
4.2.4.4. Sigortanın Kapsamı	139
4.2.4.5. Ek Teminat ile Sözleşmeye Dahil Edilebilecek Haller ile Sigorta Bedeli Poliçede Gösterilmek Kaydıyla Teminat Kapsamında Olan Haller	140
4.2.4.6. Yangın Sigortası Genel Şartlarında Teminat Dışı Sayılan Haller	142
4.3. Bulgular	143
4.3.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası ve Tahkime Elverişlilik	143
4.3.1.1. Hasar Onarım Talepleri Açısından Tahkime Elverişlilik.....	143
4.3.1.2. Değer Kaybı Tazminatı Talepleri Açısından Tahkim Elverişlilik	144

4.3.1.3. Sürekli Sakatlık Tazminat Talebi Açısından Tahkime Elverişlilik	145
4.3.1.4. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Açısından Tahkime Elverişlilik	147
4.3.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası ve Tahkime Elverişlilik	149
4.3.2.1. Ana Teminatlar Açısından Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi	149
4.3.2.2. Manevi Tazminat Açısından Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi	150
4.3.3. Kara Araçları Kasko Sigortası ve Tahkime Elverişlilik	152
4.3.3.1. Hasar Onarım Talepleri Açısından Tahkime Elverişlilik	152
4.3.3.2. Sürücü Değişikliği İddiasında Bulunan Dosyalar Açısından Tahkime Elverişlilik	152
4.3.4. Yangın Sigortası ve Tahkim Elverişlilik	154
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	157
EKLER	164
EK 1: SİGORTACILIKTA YAYGIN OLARAK KULLANILAN YÖNETMELİKLER.....	164
EK 2: GENEL ŞARTLARIN LİSTESİ.....	166
EK 3: KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ MESULİYET SİGORTASI GENEL ŞARTLAR EKİ	168
EK 4: SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU E- BÜLTENDE YER ALAN DÖNEMSEL İSTATİSTİKLERİ	178
KAYNAKÇA.....	183

KISALTMALAR LİSTESİ

AAA	: Amerikan Tahkim Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AUÇ	: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü
FOS	: Finansal Ombudsman Servisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
KZMSS	: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk(Trafik) Sigortası
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
NAF	: Ulusal Tahkim Forumu
SBM	: Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi
SEİK	: Sigorta Eksperleri İcra Komitesi
SK	: Sigortacılık Kanunu
SOO	: Sigorta Ombudsman Ofisi
STİY	: Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik
STK	: Sigorta Tahkim Komisyonu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSB	: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YSGŞ	: Yangın Sigortası Genel Şartları

GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sigortacılık önemli bir ticari faaliyet alanıdır. Sigortacılık sektöründe faaliyet gösterenler ile sigortalılar ve sigortadan menfaat sağlayanlar arasında pek çok uyuşmazlıkla karşılaşilmektedir. Bu uyuşmazlıkların çözümünde temel işlevi mahkemeler görmekle birlikte özellikle son yıllarda alternatif bir çözüm yolu olarak Sigorta Tahkim Komisyonu (STK) bu uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında büyük bir rol üstlenmeye başlamıştır. Sigorta Tahkim Komisyonu sigorta sözleşmesinden kaynaklanan sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişilerin sigorta şirketleri ile yaşamış oldukları uyuşmazlıkları çözmeye yetkilidir. Ülkemizde STK, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda(HMK) düzenlenen tahkim çözüm yolu ile Avrupa örneklerinde mevcut olan Ombudsmanlık müessesesi esas alınarak kurulmuştur.

Alternatif çözüm olarak Tahkim bünyesinde bulundurduğu pek çok fayda ile birlikte birtakım zafiyetleri de barındırmaktadır. Tahkim kurumunun yapısından kaynaklı olarak yargılamaya egemen olan bilgi ve belgenin taraflarca yerine getirilmesi ilkesi ile yasal düzenlemede mevcut bir takım hükümler mahkemelere kıyasla Sigorta Tahkim Hakemlerinin belirli sınırlar dâhilinde yargılama yapmalarını mümkün kılmaktadır. Günümüzde, STK nezdinde karara bağlanan başvuruların sayısı her geçen gün artmaktadır. STK, sigortacılık sektöründeki önemli konumuna ek olarak mahkemeler üzerinden aldığı yük ile yargıya olan faydası açısından da dikkat çekmektedir. Bu nedenle STK nezdindeki başvuruların incelenmesi, komisyonun işleyişi ve hakem kararları neticeleri açısından eleştiri ve derinlemesine araştırmayı hak etmektedir. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde karara bağlanan başvurularda kalitenin artırılması, hakemler nezdinde uygulama birliğinin sağlanması ve başvuranlar açısından hukuki öngörülebilirlik sağlanması amacıyla bu çalışmada dört başlık altında inceleme yapılacaktır.

Birinci başlık altında sigorta uyuşmazlıkları ve bunlarının çözümünün daha iyi anlaşılabilmesi açısından sigorta ve sigorta hukukunun tarihsel geçmişi ele alınacaktır.

Sigorta Hukuku'nun tarihsel gemişı ile birlikte sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde kullanılan temel Sigorta Mevzuatından bahsedilecektir.

Tarihsel gelişim sonrasında ikinci bölümde alternatif bir çözüm yolu olarak tahkim kurumu ele alınacaktır. Ülkemiz düzenlemesinde HMK'da yer alan tahkim düzenlemesine uygun olarak sigortacılıkta tahkim usulünün getirilmiş olması ve 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nda(SK) hüküm bulunmayan hallerde HMK'nın tahkime ilişkin düzenlemelerinin yol gösterici olması nedeniyle HMK'da yer alan tahkim hükümlerinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın ana konusunu oluşturan Sigorta Tahkim Komisyonu'nun kuruluşu, işleyişı ve hakemlerin yetkileri ele alınacaktır. Bu bölümde Sigorta Tahkim Komisyonu ve Yargılama Prosedürü ile Hakem kararlarına ilişkin açıklamalar yapılacaktır. Bir sonraki başlıkta yapılacak tahkime elverişlilik değeriendirmesine esas olmak üzere Uyuşmazlık Hakem Kararları, İtiraz Hakem Heyeti Kararları, Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararları incelenecektir.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde ise önceki üç başlıkta açıklanan bütün hususlar, Sigorta Tahkim Komisyonu üç aylık bültenlerinde verilen istatistiklere göre en çok başvuru olan sigorta branşlarında açıklanarak söz konusu sigorta poliçelerine dayalı olarak yapılan başvurularda gerekli tahkikat işlemleri ile önceki bölümlerde yapılan tespitler tahkime elverişlilik yönünden incelenecektir. Bu branşlar; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet (Trafik) Sigortası, Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası, Kara Araçları Kasko Sigortası ve Yangın Sigortası'dır.

Bu alışma ile örnek sigorta uyuşmazlıkları üzerinden Sigorta Tahkim usulüne elverişli uyuşmazlıklar ile elverişli olmayan uyuşmazlıkların tespiti yapılarak, başvuranlar açısından zaman ve para tasarrufu sağlanması ile hakemler arasında uygulama birliğinin sağlanması açısından nitelikli bir yargılama için çözüm önerileri sunulacaktır. Söz konusu çözüm önerileri ile geri dönüşü olmayan hak kayıplarının önüne geçilmesine ve Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde yapılan yargılamaların kalitesinin artmasına katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

1. BÖLÜM

SİGORTACILIK VE TÜRKİYE’DE SİGORTA HUKUKU

1.1. Genel Olarak Sigorta Kavramı

Kişiler, hayatları boyunca çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmakta, bu tehlikeler de kişilerde maddi ve manevi riskler oluşturmaktadır. Gerek gerçek kişilerin gerekse tüzel kişilerin maddi ve manevi zararlarının en aza indirilmesi hatta bertaraf edilmesi, güven ve emniyetin sağlanması amacıyla tarih içerisinde çeşitli yollar aranmış ve yöntemler geliştirilmiştir. Geçmişten günümüze gelen süreçte, tasarruf yöntemleriyle fonlar oluşturulmuş, vakıflar yahut sendikalar bu işlevi görme konusunda ön plana çıkmıştır. Son olarak benzer risklerle karşı karşıya kalan bireylerin zararlarını paylaşırma ve riskleri transfer etmeleri konusunda sigorta kavramı ortaya çıkmıştır.

1.1.1. Sigortanın Tanımı

Sigortanın kişilerin hayatları ile doğrudan ilişkili olması, bu ilişki içerisinde mali bir garanti fonksiyonunu üstlenmesi ve bu garantinin temelde bir akitle sağlanmış olması nedeniyle sigorta tanımı pek çok farklı şekilde yapılabilir. Sigortanın farklı şekilde ifade edilmesinin, kavramın anlaşılmasında önem taşıması nedeniyle bu başlık altında sigorta kavramı hakkında etimolojik kısa bilgi verildikten sonra, Türk Dil Kurumu’nda (TDK) yer alan tanım ile hukuki ve iktisadi tanımlar üzerinde durulacaktır.

Sigorta kavramı Latince kökenli olup, kişilerin güven ve emniyet arayışlarının karşılığını veren bir kelimedir. İlk olarak ‘Se’ ve ‘Cura’ hecelerinin birleşmesi sonucu kaygısız ve güvenli anlamını veren ‘Securus’ kelimesi türetilmiştir. Zamanla bu kelime güvenlik anlamındaki ‘Securitas’ haline gelmiştir.¹

Bir Latince dili olarak Venedikçe’de ise ‘Sicurtà’ Latince’de ‘Securitas’ kelimesinden türetilmiştir.² Venedikçe’de kelime olarak güvenlik ve emniyet karşılığı

¹ Murat, ŞAHİN, *Sigortacılığa Giriş ve Güncel Sigorta Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Ekin Yayıncılık, 2019, s. 5.

² ŞAHİN, a.g.e., s. 5.

olarak kullanılmakla birlikte özellikle kaza veya kayıp ihtimaline karşı ayrılan emniyet akçesi anlamındadır.

Bu Latince kökenli kelimenin Türkçeye girmesi Osmanlı-Venedik ilişkilerinin başlaması sonucunda olmuştur. Geçmişe bakıldığında Osmanlı-Venedik ilişkileri temelde savaşlar üzerine kurulmuş olsa da iki devlet arasında yapılan yoğun ticaret sonucunda ‘*Sicurtà*’ kelimesi ülkemiz coğrafyasında kullanılır olmuştur.

‘*Sicurtà*’ kelimesinin günlük dilde kullanıla kullanıla önce ‘*Sikurita*’ ve sonraları ‘*Sigurita*’ halini alarak günümüz Türkçesine ‘Sigorta’ olarak yerleştiği görülmektedir.³

TDK’nın Güncel Türkçe Sözlüğü’nde sigorta kavramı şu şekilde yer almaktadır:

Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi.

Tanımda görüldüğü üzere TDK tarafından yapılan tanımda gelecekte karşılaşılabilecek bir zarar ve bu zararın giderilmesi için çalışan bir kurumdan bahsedilerek kavramın akit özelliği üzerinde durulmuştur. Sigortanın hukuki açıdan tanımı ise Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) kavramın hukuki yapısı ve akit olma özelliği vurgulanarak şu şekilde yapılmıştır:

Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.

Sigorta bir akit olmakla birlikte gelecek için mali güvence sağlama fonksiyonundan ötürü de iktisadi bir kavramdır. “*Sigorta müessesinin iktisadi ve hukuki yönleri bir bütünün ayrılmaz parçaları gibidir.*”⁴ Bu nedenle sigorta kavramını TDK’da

³ Sigorta kelimesinin etimolojik olarak ‘*Sicurtà*’ kelimesinden geldiğine ilişkin bakınız: Türk Dil Kurumu Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>, (08.11.2019).

⁴ Mertol CAN, **Türk Özel Sigorta Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul: Adalet Yayınevi, 2018, s. 1.

yer alan tanımının yanında Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) yer alan tanım ile iktisadi yönünün vurgulandığı tanımlar birlikte incelenmelidir.

Sigortanın iktisadi yönünü vurgulayan tanıma göre:

*Sigorta, iktisadi sonuçlar doğuran tesadüfi risklerin olumsuz sonuçlarının sigortacı tabir olunan kişinin yaptığı organizasyon dahilinde bir araya gelen risk taşıyıcıları arasında paylaşılması esasına dayanan bir müessesedir.*⁵

1.1.2. Sigortanın Amacı ve İşlevi

Sigorta, tanımlarda belirtildiği üzere ileride gerçekleşmesi muhtemel risklere karşı bireylere ekonomik bir teminat sağlamaktadır. Bu yönü ile incelendiğinde sigortanın ilk amacı ekonomik risklere karşı mali güvence vermektir. Bu husus sigortanın ortaya çıkışı ile de bağlantılıdır.

Konuyu bir örnek ile açıklamak gerekirse, kişinin Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası (KZMMS) yaptırmayı ve bir gün kusurlu hareketi ile yayaya çarpmak suretiyle, yayayı malul bırakması halinde araç sürücüsü / işletenine karşı sürekli iş göremezlik tazminatı talebi ileri sürülebilecektir. İlgili talep açısından kişinin trafik poliçesi günümüz karşılığı itibarıyla 410.000-TL limitli teminat sağlamaktadır.⁶ Bu durumda trafik sigortası devreye girerek sigortalı araç sürücüsünü /işletenini beklenmedik bir zamanda ortaya çıkabilecek ekonomik kayıptan korur. Bu sayede kişinin maddi refah düzeyi ve yaşam standartları korunur.

Sigortanın amacı ile işlevi birbirinden ayrılamaz iki kavramdır. Amacı güvence sağlamak olmakla birlikte sigortayı, işlevi açısından sigortalı ve sigortacı olmak üzere iki taraf açısından değerlendirmek gerekir. Sigortalıya tanınan ekonomik güvence sigorta şirketine yapılan küçük prim ödemeleri ile büyük fonlara dönüşmektedir. Bu fonların ekonomik yatırımlara dönüştürülmesi ile birlikte ülkede büyük sermaye ve üretim kaynakları yaratılmaktadır.

⁵ CAN, a.g.e, s. 13.

⁶ 2020 yılı Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası poliçe limitleri için bakınız: 21 Aralık 2018 Tarihli Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181221-1.htm>, (12.02.2020)

Sigorta şirketlerinin kurulması ve işlemesi ile birlikte ülkede istihdam yaratılmaktadır. Sigortacılık bilindiği üzere sigorta şirketleri, acenteler, brokerler, eksperler ve aktüerler açısından önemli bir iş sahasıdır.⁷

Ülke ekonomisine sermaye ve iş gücü açısından destek olan sigorta aynı zamanda ulusal ekonominin gelişmesine ödenen vergilerle de katkıda bulunmaktadır.

1.2. Dünyada Sigortacılık Tarihi

Kişiler varoluşları ile birlikte kendilerini güvenceye almak istemektedirler. Bu nedenle sigortacılığın tarihi aslında çok eskilere dayanmaktadır. Ancak modern anlamda günümüzde kullanmış olduğumuz sigorta tanımının unsurlarını taşıyan sigortacılık uygulamalarının tarihi deniz ticaretinin gelişmesine dayanmaktadır.

Sigortacılık tarihi bu çalışma kapsamında Dünya’da ve Türkiye’de sigortacılık faaliyetleri olarak iki başlık altında ele alınacaktır. Başlıklar incelenirken bir kısım faaliyetlerin güvence ve birlik olma yönünün ağır basması ve bir kısmında para karşılığı (prim) bir riskle karşı karşıya kalınması halinde teminat sağlanması ayrımı göze çarptığından sigortacılık benzeri uygulamalar ve modern sigortacılık faaliyetleri ayrı olarak başlıklandırılacaktır.

1.2.1. Dünyada Sigortacılık Benzeri Faaliyetler

Dünya sigortacılık tarihinde, sigorta benzeri ilk faaliyet Mısır’da görülmüştür. Milattan Önce (M.Ö) 4500’lü yıllarda taş yontuculuğu işi ile uğraşan işçiler aralarında bir sandık oluşturarak, sandığa üye olan işçilerden birinin hayatını kaybetmesi halinde işçinin yakınlarına yardım edilmesi amacıyla para toplamışlardır.⁸

Babil uygarlığında M.Ö. 4000’li yıllarda ticaretle uğraşan kervanların hırsızlığa uğraması ve mallarına gelebilecek zararlara karşı korunduğu sigortaya benzeri uygulamaların yapıldığını görülmektedir.⁹ Bu uygulamalara göre kervan sahiplerine

⁷ 2019 yılı Sigorta Şirketleri İstihdam verileri için bakınız: Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, (06.05.2020).

⁸ Sinan KUŞÇU, “Türkiye Sigorta Sektörü ve Analizi”, **International Conference on Eurasian Economies 2011**, s.139.

⁹ Levent SEZAL, “Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 10, Sayı 52, 2017, s.1157.

koruma sağlanmaktaydı. Türkiye Sigorta Birliği resmi internet sayfasında yer alan sigorta tarihçesinde bu hususlara şu şekilde yer verilmiştir:

Zamanın ticaret merkezi durumundaki Babil’de, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları halinde tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para almaktaydılar.¹⁰

Kervanların bu şekilde hırsızlık saldırılarına karşı korunması ve kervan zararının diğer kervanlar arasında paylaştırılması Kral Hamurabi tarafından yasalaştırılmıştır. Sigorta ile tehlikenin paylaştırılması hususu ilk kez Hamurabi Kanunları ile ortaya çıkmıştır.¹¹

Çinli tacirlerin M.Ö. 3000’li yıllarda ticaret için nehirlerde kullanılan kayıklarının hasarlanması halinde bu hasarları hep birlikte gidererek birbirlerine destek oldukları bilinmektedir.¹²

Atina Kanunları’na göre (M.Ö. 650-600), kan bağı bulunan kişiler aralarında kurdukları topluluğa belirli bir miktarda para öderlerdi.¹³ Toplulukta bulunanlardan birinin ölmesi halinde de geride kalanlara bu para üzerinden yardımda bulunulurdu.

Yukarıda yer alan açıklamaların temelinde yardımlaşma bulunan sigorta benzeri faaliyetlere ek olarak deniz ödücü ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturan kredi anlaşmaları M.Ö. 600’lü yıllarda Hindu toplumunda ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmalar ile sigorta düşüncesinin ilk adımları atılmıştır.¹⁴

Tarihi M.Ö. 200’lü yıllara dayanan Büyük Hun Devletine bakıldığında ise koruma vergisi adı altında alınan aslında Sogd’lu tüccarlar ile Çin arasında yapılan ticaretin güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olan ödemeler de tüccarların ticaret

¹⁰ Sigortanın Tarihi, Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, (23.11.2019).

¹¹ Beyhan YASLIDAĞ, **Sigortacılık-Sigorta Aracıları-Sigorta İşlemleri**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 16.

¹² Feridun KAYA (Ed.), **Sigortacılık**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2017, s. 73.

¹³ KUŞÇU, **a.g.e.**, s. 139.

¹⁴ ŞAHİN, **a.g.e.**, s. 3.

hayatına güvence getirmesi anlamında sigorta benzeri bir faaliyet olarak kabul edilmektedir.¹⁵

Milattan Sonra (M.S.) 200'lü yıllara gelindiğinde ise Roma İmparatorluğu'nda belirli kuruluşlara mensup kişilerin ki bu kuruluşlar dini, askeri ve mesleki kuruluşlar olarak sınıflandırılabilir, hayatlarını kaybetmeleri durumunda kuruluş üyeleri tarafından kişilerin yakınlarına destek ödemeleri yapılmaktadır.¹⁶

Anadolu Selçuklu Devleti'ne bakıldığında 1. Alaaddin Keykubat döneminde kervanların ve ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması için yapılan seferlerde toplanan ganimetlerin bu yollar üzerinde ticaret yapan ve kervanı yağmaya uğrayan kervan sahiplerine paylaştırıldığı görülmektedir.¹⁷ Bu husus ticaret hayatında yağmaya karşı devletin sağlamış olduğu güvenceyi göstermesi açısından önemlidir.

1.2.2. Dünyada Modern Sigortacılık

Günümüzde kabul edilen tanımı itibariyle sigorta, benzer risklerle karşı karşıya olan kişilerin belirli bir prim ödeyerek riskin meydana gelmesi halinde zararının giderilmesi için talep hakkına sahip olmasıdır. Bu tanım incelediğinde sigortanın birkaç unsura sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu unsurlar:

- Benzer rizikolar ile yüz yüze olan bir topluluğun olması,
- İleride gerçekleşmesi muhtemel benzer risk olması (riziko),
- Riskin gerçekleşmesi halinde zararın giderilmesi (sigorta bedeli),
- Bu zararın giderilmesinin bir karşılık ile olması (prim),
- Zararın giderilmesi için bir talep hakkının mevcut olması.¹⁸

¹⁵ KUŞÇU, a.g.e., s. 139.

¹⁶ KUŞÇU, a.g.e., s. 139.

¹⁷ KUŞÇU, a.g.e., s. 139.

¹⁸ Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 19. Baskı, Adana: Karahan Kitapevi, 2018, s. 56. Ayrıca Bakınız: Serdar Aybar, "Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri: Güncelleştirilmiş Pazarlama Karması-7 P's Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma", **Reasürör Dergisi**, Sayı 44,2002, s 21-40 Aktaran Haşim ÖZÜDOĞRU ve Çiğdem ÇETİN, "Türkiye'de Sigortacılıkta Güncel Sorunlar", **3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, 2017, s. 58.

Dünyada modern sigortacılık faaliyetlerini yukarıda belirtilen unsurlara göre incelemek gerekmektedir. Açıklanan unsurların varlığının tespit edilmesi halinde, bu faaliyetler modern sigortacılık örnekleri olarak kabul edilebilir.

Yukarıda yapılan bu açıklamalar doğrultusunda sigortaya daha yakın uygulamalara deniz ticaretinin gelişmiş olduğu Kartacalılar, Romalılar ve Yunanlılar' da rastlanmaktadır.¹⁹ Bu ilk uygulamalara göre gemide bulunan yük üzerine borç verilip, geminin limana ulaşamama riskini üstlenilmekteydi. Geminin limana kazasız olarak dönmesi durumunda verilen borç ve üstlenilen riziko karşılığı yüksek oranlarda faiz alınmaktaydı. Alınan bu faizlerin çok yüksek miktarlara ulaşması nedeniyle zamanla bu uygulama kilise tarafından yasaklandı ve günümüzdeki prim karşılığı sigortanın temelleri atılmış oldu.²⁰

Prim esaslı ilk sigorta sözleşmesi M.S. 1250'li yıllarda yine denizciliğin gelişmiş olduğu Floransa, Venedik ve Cenova şehirlerinde görüldü.²¹ Ekonominin ve denizciliğin gelişmesi ile birlikte dönemin denizcilikte en gelişmiş ülkesi olan İtalya'da 1347 yılında ilk sigorta poliçesi olarak kabul edilen sözleşme yapılmıştır. Bu sözleşme ile İtalya'nın Genova limanından Mayorka'ya giden Santa Clara adlı geminin taşımakta olduğu yükün güvenliği için sigorta sözleşmesi akdedilmiştir.²²

Rönesans hareketlerinin Avrupa'da canlanması ile birlikte sigortacılık faaliyetleri de Avrupa genelinde 14. yüzyıl itibarıyla yayılmaya başlamış ve gelişme göstermiştir. Bu gelişimleri takiben ilk sigorta sözleşmesinin akdedildiği Cenova'da 1424 yılında ilk sigorta şirketi kurulmuştur.²³ Sigorta sözleşmelerinin giderek yaygınlaşması insanları bu konuda yasal düzenlemeler yapmaya ve bunları geliştirmeye itmiştir. Neticesinde sigorta alanında ilk yasal mevzuat olarak kabul edilen Barselona Kararnamesi yayınlanmıştır.²⁴ Bu kararname deniz sigortacılığı üzerine hazırlanan ilk

¹⁹ Sigortanın Tarihi, Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, (12.02.2020).

²⁰ Sigortanın Tarihi, Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, (12.02.2020).

²¹ SEZAL, a.g.e., s. 139.

²² ŞAHİN, a.g.e., s. 3.

²³ SEZAL, a.g.e., s.1157.

²⁴ Haydar ARSEVEN, "Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, C.43, 1987, s. 423.

ve en önemli belgedir. Bu belge zamanın ilerisinde bir belge olup, sigorta hukuku üzerine pek çok düzenleme içermektedir:

*Bu kararnamede geminin, yükün, deniz ödöncünün sigortasından, kararname hükümleri nin emredici olduğundan akdin resmi şekle, noter senedine bağlı olduğundan, yükün ancak 3/4 değeriyle sigorta edilebileceğinden (8a), tarafların yemin ile akdin şartlarının doğrulunu hakkında beyan yükümlölüğünden, müsterek sigorta ve çifte sigorta ile ilgili hükümlerden, bunların müeyyidelerinden, yabancı taşırnacılığı ve sigortacılığının rekabetini önleme ile ilgili hükümlerden, bunlara uymama halinden akdin hükümsüzlüğü ve ağır cezalardan murakabeden, yükü ilgili bilgilerin nelerden ibaret olacağından, primin peşin ödenmesinden, aksi halde akdin hükümsüzlüğünden, rizikonun mukaveleden evvel gerçekleşmesi halinde akdin hükümsüzlüğündendir (8b) bahseder...*²⁵

Barselona Kararnamesi ilerleyen zamanlarda bazı değışiklikler ve düzenlemeler getirmiştir. Bu düzenlemeleri 1560 tarihli Bilboa Anlaşması takip etmiştir.²⁶ Bu düzenlemeler ile birlikte gemide bulunan yük ile birlikte gemi çalışanları ile yolcularında sigortalanması başlamıştır. Görüldüğü üzere deniz sigortaları ile başlayan süreç hayat sigortalarına kadar uzanmıştır.

İtalya’da özellikle denizcilik sigortalarında yaşanan gelişmeler, sonraki yıllarda İngiltere’ye geçmiş ve 1574 yılında İngiltere’de ilk sigorta bürosu açılmıştır.²⁷

İngiltere’de yaşanan gelişmeler Almanya’yı etkilemiş, neticesinde 1591 yılında ev sahipleri ile yangın sonucunda evin zarar görmesi halinde evin yeniden inşa edilmesi konulu yangın sözleşmeleri imzalanmıştır.²⁸

Dünyada sigortacılık fikri yayılmaya devam ederken, İtalya’da gemi yükü ile birlikte gemi çalışanları ve yolcuların sigortalanması fikri gelişmeye başlamıştır. 17. yüzyıla gelindiğinde İtalyan Banker Tonti’nin geliştirmiş olduğu *Tontines Sigorta Sistemi* ile bir araya gelen kişiler belirli bir süre belirlemiş ve ortaya bir miktar para koymak suretiyle belirlenen süre sonunda hayatta kalanlar arasında ortaya konan parayı

²⁵ ARSEVEN, a.g.m. s. 423.

²⁶ Rudolf GARTNER, *Privatversicherungsrecht*, Berlin, 1976 Aktaran: Rayegan KENDER, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 19.

²⁷ KAYA, a.g.e., s.77

²⁸ KAYA, a.g.e., s.77.

paylaştırmışlardır.²⁹ Bu sistem kişilerin sisteme katılan diğer insanlardan daha uzun yaşayacaklarını düşünmesi nedeniyle oldukça ilgi görmüştür. Sistemde belirlenen tarihten önce ölenlerin maddi kayba uğradığı düşüncesinin tartışılması ile birlikte kararlaştırılan süreden önce ölenler için de ölüm teminatlı primlerin ödenmesi kararlaştırılmıştır. Böylece günümüzde kabul edilen hayat sigortalarındaki sisteme geçiş başlamıştır.

Avrupa’da istatistik alanında yaşanan gelişmeler ile birlikte sigortacılıkta da modernizme geçiş başlamıştır. Sigortacılıkta istatistik metot ve tekniklerinin yaygınlaşması ile birlikte varsayımlardan hesaplamalara geçilmiştir.³⁰ Blaise Pascal’ın çalışmış olduğu Pascal Üçgeni ve matematikçilerin olasılık teorileri yaşam beklentilerinin hesaplanmasında ilerlemeler sağlamıştır. Bu gelişmeler özellikle hayat sigortaların gelişimi açısından önemlidir.

Sigorta istatistiğinde yaşanan gelişmeler ile birlikte, 2-5 Eylül 1666 tarihinde Londra’da meydana gelen büyük Londra Yangını sonucu kara sigortalarında önemli gelişmeler yaşanmıştır.³¹ Bu büyük yangın Londra’da 4 gün boyunca etkili olmuş, 13.000’e yakın ev ve 89 kadar kilise yangın neticesinde zarar görmüştür.³² Böylesine büyük bir yangın Londra halkı üzerinde etkili olmuş, yangının sonuçlarına karşı önlem alınması gerektiği fikrinde toplumda birlik oluşmuştur.

Nicholas Barbon, bu dönemde yangında zarar gören şehrin yeniden inşası ve sonraları da evlerin sigortalanması sırasında aktif olarak çalışmıştır.³³ Nicholas Barbon yangından zarar görenlerin zararlarının giderilmesi için 1667’de “*Insurance Office for Houses on the Back-Side of the Royal Exchange*” isimli sigorta ofisini kurmuştur. 1680’li yıllara gelindiğinde yeni ortakların da gelmesi ile birlikte bu sigorta ofisi “Phoenix” olarak da bilinen *Fire Office* olarak çalışmalarına devam etmiştir. Yangın

²⁹ YASLIDAĞ, a.g.e., s.16.

³⁰ SEZAL, a.g.e., s.1157.

³¹ KAYA, a.g.e., s.78.

³² Great Fire of London, British Encyclopaedia website, <https://www.britannica.com/event/Great-Fire-of-London>, (12.02.2020).

³³ Nicholas Barbon, The History of Economic Thought Website, <https://www.hetwebsite.net/het/profiles/barbon.htm>, (08.12.2019).

Bürosu olarak bilinen bu sigorta ofisi tescilli ilk özel sigorta şirkettir. İngiltere’de bu kuruluşa rakip olarak 1684 yılında *Friendly Society* isimli sigorta şirketi kurulmuştur.³⁴

Londra’da 1688’li yıllara gelindiğinde ise Edward Lloyd’un sahibi olduğu kahvehanede bir araya gelen gemi sahipleri, iş adamları ve tacirler deniz ticareti üzerine bilgi alışverişi yapmaktaydı.³⁵ Burada ticaret konusunda bilgi alışverişi yapılmakla birlikte, *underwriter* (sigortacı) sıfatıyla kişiler, sefere çıkmakta olan gemiler veya gemilerde bulunan yükler için teminat vererek faaliyette bulunmaktaydı.

Edward Lloyd’un kendisi bizzat sigortacılık işi ile ilgilenmese de burada yürütülen faaliyetin sonucu olarak Edward Lloyd; gemiler, gemicilik ve bu alanla ilgilenen müşterilerin ilgisini çekecek genel bilgiler üzerine gazete yayınlamaya başladı. Gazetenin geniş kitlelere ulaşması ile birlikte Edward Lloyd’un kahvesi yalnızca sigorta teminatı veren kişilerin bir araya geldiği bir mekân olmaktan çıkarak gemicilik konusunda bilgi toplanan önemli bir merkez oldu.

Edward Lloyd’un ölümü sonrasında burada çalışmalarını yürüten insanlar bir araya gelerek onun adı ile bir topluluk oluşturmuştur. Bu topluluk sonraları İngiliz Parlamentosunun çıkardığı Lloyds Kanunu ile resmi birlik haline gelmiştir.³⁶ Burada önceleri yalnızca deniz sigortaları üzerine çalışılmakta iken zamanla kara sigortaları da aktif olarak faaliyette bulunulan bir alan halinde gelmiştir. Günümüzde ise Lloyds, resmi adı ile Lloyds Topluluğu (*Society of Lloyds*) artık her alanda sigortacılık faaliyetinin gerçekleştirildiği bir kurumdur. Belirtmek gerekir ki, Lloyds dünya çapında eşi benzeri olmayan kendine has bir sigorta kuruluşudur. Lloyds’un kendisi bir sigorta şirketi olmayıp, sigorta konusunda teminat veren şahısların bir araya geldiği bir topluluktur. Bu topluluktaki insanlar bütün mal varlıkları ile sorumluluk üstlenmektedir. Bu kişiler sigorta ettirenlerle hiçbir şekilde yüz yüze gelmeyip, Broker, aracı, kişilerle iletişim sağlamaktadır.

³⁴ Nicholas Barbon, The History of Economic Thought Website, <https://www.hetwebsite.net/het/profiles/barbon.htm>, (08.12.2019).

³⁵ Corporate history, The Lloyds Website, <https://www.lloyds.com/about-lloyds/history/corporate-history>, (07.12.2019).

³⁶ KAYA, a.g.e., s. 78.

Görüldüğü üzere İtalya ve İngiltere’de meydana gelen gelişmeler dünyada modern sigortacılığa geçişte önemli yer tutmaktadır. Deniz ve yangın sigortalarında yaşanan gelişmelerden sonra Avrupa’da yaşanan Sanayi Devrimi ile birlikte bu kez büyük teknik hasarların giderilmesi için mühendislik sigortalarında gelişim başlamıştır.

İngiltere’den sonra 1752 yılında sigortacılık bu kez Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ilgi görmeye başlanmış ve *Insurance Company of North America* kurulmuştur.³⁷

Fransa’da ise 1786 yılında ilk yangın sigorta şirketi kurulmuştur. Bu gelişmelerin ardından, 19. yüzyılda Alman ve Avusturya Kanunları’nda sigorta düzenlemeleri kendine yer bulmuştur.³⁸

Sigortacılık faaliyetinin ve sigorta şirketlerinin toplumda kendine yer edinmesi ile birlikte, reasürans şirketleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Sigorta ile teminat altına alınan rizikoların reasürans yolu ile paylaştırılması ile sigorta alanında büyük bir örgütlenme gerçekleşmiştir.

1.3. Türkiye’de Sigortacılık Tarihi

Türkiye’de sigorta tarihine bakıldığında çeşitli sebeplerle modern anlamda sigortacılığın gelişmemiş olduğu görülmektedir. Ancak sigortanın güvence olma ve destek sağlama fonksiyonlarının göz önünde bulundurulduğu bir bakış açısında Türkiye’de sigortacılık tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır.

Dünyada önceki kısımda belirtilen gelişmeler yaşanırken Türkiye’de sigortacılığın durumu nedir sorusuna cevap vermek gerekirse, bu husus Cumhuriyet Öncesi Dönem ve Cumhuriyet Sonrası Dönemlerin incelenmesi ile açıklanabilir. Bu çalışma kapsamında Cumhuriyet Öncesi Dönemde sigortacılık benzeri faaliyetler Anadolu Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devleti döneminde gerçekleşen gelişmeler ile sınırlandırılmıştır. Osmanlı Devleti’nin son dönemine denk gelen modern sigortacılık

³⁷ KAYA, a.g.e., s.79

³⁸ YASLIDAĞ, a.g.e., s.19.

faaliyetleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte toplumumuzda daha da yer etmiştir.

1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sigortacılık Benzeri Faaliyetler

Türk toplumunda sigortanın ilk olarak ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar geçen süreçte gerek diğer kavimlerle gerek devletlerle olan ilişkileri neticesinde sigortacılık benzeri faaliyetleri bilmektedir. Ancak Avrupa'da ve Dünya'da görülen örnekleriyle karşılaşma ise Anadolu Selçuklu Devleti zamanını bulmaktadır. Türk toplumlarındaki sigortacılık faaliyetleri ile ilgili olarak Güven Sigorta'nın hazırlamış olduğu eserde bu husus şöyle açıklanmaktadır:

İlk ve ortaçağ'da büyük uygarlıklara sahne olan Anadolu, M.Ö 2000'li yıllarının en büyük imparatorluklarından olan Babil medeniyetinin etkisinde kalmış; Türk toplumları, özellikle Uygur Türkleri (M.Ö. 1800) Babillilerden çok şeyleri adapte etmişlerdi. Uygur Türkleri Çin dahil, Asya'nın her tarafına ihracaat yapıyor, Araplarla da canlı ticaret ilişkilerinde bulunuyorlardı. Bütün bu ticari ilişkiler kervanlarla yapılıyor, ünlü ipek yolu da Türkiye'den geçiyordu. Tarih kitaplarında bu konu açıkça belirtilmemiş olmakla beraber Babillerle sıkı ilişkileri olan Türk kavimleri muhakkak ki sigortayı biliyordu...³⁹

Türkiye coğrafyasında Anadolu Selçukluları döneminde kervanların ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması adına devletin almış olduğu sigorta benzeri ödemelere yukarıda dünyada sigortacılık benzeri faaliyetler kısmında değinilmiştir. Bu başlık altında ise, 19. yüzyıl döneminde Anadolu'da Osmanlı Döneminde gerçekleşen gelişmelerden bahsedilecektir.

Osmanlı Devleti zamanına gelindiğinde ise sigorta benzeri faaliyet gösteren kurumlara Anadolu'da lonca teşkilatı ve yardım sandıkları olarak rastlanmaktadır.⁴⁰ Bu tür yardımlaşma oluşumları özellikle ölüm ve hastalık durumlarında üyelerine destek sağlamaktadır.

Göçebe bir yaşam tarzının sonunda Türk toplumunda esnaf ve sanatkârların bir araya gelmesi ile birlikte ekonomik bir dayanışma örgütü olan Ahilik teşkilatı

³⁹ Güven Sigorta, *Dünyada ve Türkiye'de Sigorta ve Reasürans Tarihçesine Kısa Bir Bakış*, İstanbul, 1990, s. 43.

⁴⁰ KUŞÇU, a.g.e., s. 139.

kurulmuştur. Bu sayede birlik içerisinde hareket etme ve birleşme sağlanmıştır. Ahilik ile Anadolu'da misafirperverlik ve yardımseverlik duyguları ile topluma destek olunmuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti'nden Osmanlı Devleti'ne geçiş ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin kendine has ekonomik yapısı, kişilerin sermaye birikimlerinin çoğalması ve devletin sınırlarının genişlemesi gayrimüslim kesimin artmasına yol açmıştır. Bu gelişmelerle birlikte Ahilik Teşkilatı'ndan farklı özelliklere göre gruplanan Lonca Teşkilatı'na geçilmiştir. Lonca Teşkilatı bir esnaf teşkilatı olup, Anadolu'da aslında Anadolu Selçukluları döneminde ortaya çıkan Ahilik geleneğinin devamı niteliğindedir.

Lonca Teşkilatı aynı meslek grubunda faaliyet gösteren kişilerin bir araya gelerek birbirlerine destek sağlamalarını ifade etmektedir. Ahilik Teşkilatı'nda aynı dine mensup müslüman kişiler bir arada bulunmakta iken, Lonca Teşkilatına geçilmesi ile birlikte aynı işi yapan gayrimüslim kişiler de Loncaya katılmaktadır. Lonca Teşkilatı devlet ile halk arasında bir köprü işlevi görmekle birlikte, Lonca Teşkilatı'nın mali yapısı incelendiğinde görülecektir ki bu teşkilat üyelere ve yakınlarına destek sağlanması noktasında sigorta benzeri faaliyeti üstlenmişlerdir.

Lonca teşkilatlarında teşkilatın çalışmalarına devam edebilmesi adına çeşitli isimlerle adlandırılan yardım sandıkları bulunmaktadır. Bu sandıkların gelirini esnaftan haftalık, aylık olarak toplanan aidatlar, mesleğe girişte ve meslekte yükselirken ödenen terfi harçları ve bağışlar oluşturmaktadır.⁴¹ Burada toplanan para ile ekonomik durumu yerinde olmayan, hasta, çalışamaz durumda olan esnafa yardım yapılır, bu sayede esnafın sosyal güvenliği sağlanırdı. Görüldüğü üzere ölüm, hastalık ve çalışamama durumlarında sandık üyelerine ve yakınlarına destek sağlanması noktasında Lonca Teşkilatları Anadolu'da sigorta benzeri faaliyeti üstlenmişlerdir. Ekonomik durumu kötü olan veya çalışamaz durumda olan üyelere yapılan bu yardımların işsizlik sigortasının temelini oluşturduğu söylenebilir.

⁴¹ Halil Emre AKBAŞ ve Diğerleri, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması", **Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı, 2018, s. 179.

Osmanlı döneminde Lonca Teşkilatı sadece çalışmama ya da ekonomik durumu kötü olan üyelere destek olmakla kalmamış, yeni iş kuracak üyelere de kaynak sağlamıştır.⁴²

Osmanlı döneminde Lonca Teşkilatı ile teşkilat üyelerine yardımlar yapıp sigortacılığa geçişte küçük adımlar atılırken, Avrupa’da sigortacılık konusunda modernleşme yaşanmakta ve büyük adımlar atılmaktaydı.

Türkiye’de modern sigortacılığa geçiş, Osmanlı Devleti zamanında meydana gelen yangınlarla başlamıştır. Özellikle İstanbul’da meydana gelen yangınlar halka telafisi güç büyük zararlar vermiştir. Türkiye sigortacılığın gelişmesinde Pera Yangını bir dönüm noktasıdır.⁴³

1.3.2. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Modern Sigortacılık Faaliyetleri

Türkiye’de modern sigortacılık faaliyetlerinin Osmanlı Devleti’nde 1800’lü yıllarda başlamış olduğu görülmektedir. Batıda yaşanan sanayi devrimi ile birlikte gündeme gelen sosyal güvenlik ve sosyal sigorta kavramları Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti’nde bürokratik çevrede konuşulmaya başlanmıştır. 3 Kasım 1839 tarihinde yayınlanan Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti’nde batılılaşma ve sosyal sigortalar yönünde önemli adımlar atılmıştır.⁴⁴ Neticesinde sigorta toplumun yardımlaşmak üzere kurduğu sandıkların bir adım ötesine giderek özel bir akit olarak görülmeye başlanmıştır.

Sigortacılık sektörünün gelişmesinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen olay ise Londra’daki büyük yangına benzer bir şekilde Beyoğlu’ndaki yangında pek çok kişinin ve kurumun zarar görmesidir. Beyoğlu’nda 1870 yılındaki meydana gelen Pera Yangını sonucunda pek çok cami, kilise, iş yeri ve konut zarar görmüştür. Yangından zarar gören çevrede daha çok yabancı ve varlıklı kesimin oturuyor olması sigortacılığın gelişiminin arttırmıştır.

⁴² AKBAŞ, a.g.m., s. 171.

⁴³ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 19.

⁴⁴ SEZAL, a.g.e., s. 1158.

Özellikle İngiliz ve Fransız sigorta şirketlerinin Türkiye’de temsilcilik açması ile birlikte resmi olarak günümüzde kabul gören prim esaslı sigortacılık faaliyetleri hızlandı. İngiliz şirketleri *Northern* ve *North British* 1872 yılında, Fransız *La Foncière* şirketi 1878’de İstanbul’da faaliyete başladılar.⁴⁵ Bu şirketlere ilave olarak Alman, İsviçre ve İtalyan sigorta şirketleri de Türkiye piyasasında sigortacılık yapmaya başladılar. Görüldüğü üzere Türkiye’de ilk olarak sigorta faaliyetine başlayan şirketler yabancı sermayelidir. Bu şirketlerin yurt dışı merkezli ve yabancı sermayeli oluşu, dönem itibariyle sigortacılık faaliyetlerini ve denetimini düzenleyen kanunların olmayışı kısa zamanda suistimallere yol açmış ve sigorta ahlakında bozulma meydana gelmesine neden olmuştur.

Yabancı sermayeli sigorta şirketlerinin poliçelerini yabancı dilde, çoğunlukla İngilizce ve Fransızca düzenlemesi, uyuşmazlık halinde Londra Mahkemelerini veya şirket merkezinin bulunduğu mahkemeleri yetkili kılması sigortalıları zor durumda bırakmakta ve dönem şartları itibariyle hak arama özgürlüklerini kısıtlamaktaydı.⁴⁶

Osmanlı Devleti’nin içinde bu zor şartlar nedeniyle yabancılara tanımış olduğu kapitülasyonlar sigorta şirketlerinde keyfiliklere yol açmıştır. Sigorta şirketlerinin hasar ödemelerini yapmaktan kaçınmaları, diledikleri şekilde sigorta sözleşmelerini feshetmeleri ve sigortalıların haklarını yok saymalarına daha fazla müsamaha gösterilemeyeceğinden yerli bir sigorta şirketinin kurulması kararlaştırılmıştır.⁴⁷

Sektörde yaşanan karmaşanın giderilmesi için milli iş gücü ve sermayeye dayalı olarak ilk Türk sigorta şirketi olan Osmanlı Umum Sigorta 1893 yılında kurulmuştur⁴⁸ Sigorta sektöründe birlik sağlanması ve sektörün ıslahı amaçlı olarak 1896 yılında 43’ü yabancı 44 sigorta şirketi bir araya gelerek ülkede tek bir yangın tarifesinin uygulanmasını kararlaştırılmıştır.⁴⁹ Ülkede uygulanacak sabit bir yangın tarifi ile birlikte sigorta şirketlerinin denetimi için denetleme heyetinin

⁴⁵ Anadolu Sigorta A.Ş., *Geçmişten Geleceğe Anadolu Sigorta Türkiye’nin Sigortası*, İstanbul, Ofset Yapımevi, 2010 s. 21.

⁴⁶ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 21.

⁴⁷ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 21.

⁴⁸ ARSEVEN, a.g.e., s. 416.

⁴⁹ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 21.

oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu denetim heyeti Yangın Sigorta Şirketleri Sendikasıdır.⁵⁰

Yabancılar karşı kapitülasyonların kaldırılması ve 1. Dünya Savaşı ile birlikte yabancı sermayeli sigorta şirketlerine birtakım düzenlemeler getirildi. Bu düzenlemelerin en önemlileri şunlardır:

- Yabancı sermayeli sigorta şirketlerine tescil şartı getirilmesi,
- Faaliyette bulunmak üzere teminat gösterme zorunluluğunun bulunması,
- Vergi ödeme zorunluluğunun getirilmesi,
- Yurt içinde ve yurt dışında iflas etmediklerine, kamu güvenini kötüye kullanmadıklarına ve sabıklarının bulunmadığına dair belge sunma zorunluluğunun getirilmesidir.⁵¹

Yukarıda verilen bilgilerden de görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında yerli sigorta şirketi ve yerli sigortacılık alanında çalışmalar yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte sigortacılık sektöründe gerekli, milli ve kalıcı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

1.3.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Modern Sigortacılık

Kurtuluş Savaşı sonrasında yeni kurulacak Türk Devleti'nin güçlü, bağımsız ve milli ekonomiye sahip olması gerekmektedir. Bunun için İzmir İktisat Kongresi'ni takiben Lozan Antlaşması ile yabancılar tanınan kapitülasyonlar mutlak suretle kaldırılmıştır.

Siyasal gelişmenin güçlü ve bağımsız ekonomi ile birlikte olacağının farkında olan Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyetin ilanından önce 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi'ni toplamıştır.⁵² Kongrenin toplandığı dönem itibariyle neredeyse tüm banka ve sigorta şirketleri yabancıların tekelinde bulunmaktaydı. Milli ekonominin

⁵⁰ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 21.

⁵¹ Anadolu Sigorta A.Ş., a.g.e., s. 23-24.

⁵² İzmir İktisat Kongresi, T.C İzmir Valiliği İnternet Sitesi, <http://www.izmir.gov.tr/izmir-iktisat-kongresi>, (06.12.2019).

oluşturulmasında elbette ki sigortacılık alanında da milli politika benimsenecek ve milli sigorta şirketleri kurulacaktı. Ancak milli sigorta şirketi kurulup, sektörde faaliyet gösterene kadar ülkede mevcut sigorta temsilcileri açısından birtakım düzenlemeler yapma zorunluluğu söz konusuydu.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde İzmir İktisat Kongresinden sonra milli sigortacılıkta üç ana aktör olacaktı. Bu üç ana finans kuruluşu Türkiye İş Bankası, Anadolu Sigorta ve Milli Reasürans'tı.⁵³

Milli sigorta şirketinin kurulması öncelikle milli bir bankanın kuruluşuna bağlıydı. Bu süreçte 26 Ağustos 1924 tarihinde Türkiye İş Bankası sonrasında 1925 yılında Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi ve Güneş Sigorta A.Ş. (Günümüzde faaliyette bulunan Güneş Sigorta A.Ş. ile karıştırılmamalıdır) kurulmuştur.⁵⁴

1929 yılına gelindiğinde ise, yabancı sermayeli şirketlerin hakimiyetinin azaltılması, sigortacılığın millileştirilmesi, reasürans primlerinin yurt içinde kalması ve hazineye sağlanan gelirlerin arttırılması için Milli Reasürans T.A.Ş. kurulmuştur.

Anadolu Sigorta ve Güneş Sigorta'nın kurulmasını takip eden dönemde Sümerbank tarafından Güven Sigorta ve Anadolu Sigortanın desteği ile Ankara Sigorta aktif olarak çalışmalarına başladı. 1942 yılına gelindiğinde ilk özel sermayeli sigorta şirketi olan Doğan Sigorta faaliyete geçti.⁵⁵

Ekonomik alanda yaşanan gelişmeler ile birlikte günümüze kadar pek çok sigorta şirketi faaliyete geçip sonrasında çeşitli sebeplerle faaliyetlerini sonlandırmıştır. Sigortacılık faaliyetleri Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya, prim üretimleri ile büyük katkı sağlamaktadır. Ekonomiye prim üretimleri ile sağlanan desteğin yanında ülkemizin genç nüfusu için büyük bir istihdam kaynağı yaratmaktadır.

Sigorta Denetleme Kurulu'nun yayınladığı 2018 yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor'a göre Türkiye'de 62 adet mevcut sigorta şirketi

⁵³ Anadolu Sigorta A.Ş., a.g.e., s. 25.

⁵⁴ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 22.

⁵⁵ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 22.

bulunmaktadır. Bu sigorta şirketlerinin 38'i hayat dışı branşında, 5'i hayat branşında, 17'si bireysel emeklilik alanında ve 2'si de reasürans alanında çalışmaktadır.⁵⁶

İlgili raporun sigorta şirketlerinin sağlamış olduğu istihdama ilişkin kısmında toplamda 20.097 kişinin istihdam edildiği bilgisi yer almaktadır. 2018 yılı itibariyle sektörde 140 broker, 15.782 acente, 48.039 bireysel emeklilik aracısı, 1243 sigorta eksper ve 3.260 tarım eksper faaliyet göstermektedir.⁵⁷

Ülkemiz ekonomisinin gelişmesinde büyük pay sahibi olan sigortacılık faaliyetlerinin dünya pazarındaki yeri değerlendirilmek istenirse, Swiss Re'nin yayınlamış olduğu 3/2019 Sayılı Raporda yer alan veriler, Türkiye'nin Avrupa Ülkeleri ve Dünya sıralamasındaki yerini tespit etmek açısından faydalı olacaktır.⁵⁸

Türkiye'nin sigortacılık sektöründe faaliyette bulunan diğer ülkelerle karşılaştırılması için bir diğer kaynak *The Organisation for Economic Co-operation and Development(OECD)*⁵⁹ dir. OECD'nin 2019 Sigorta İstatistiklerine ilişkin belgesinde yer alan verilere göre Türkiye'nin OECD üyesi ülkeler içindeki pazar payı, 2018 yılı verilerine göre hayat branşında % 0,1, hayat dışı branşında ise % 0,4'dür. Türkiye'nin 2011-2018 yılları arasındaki pazar payı genel ortalama (hayat-hayat dışı branşı) % 0,2 düzeyindedir.⁶⁰

1.4. Türkiye Sigorta Hukuku Tarihi ve Sigorta Hukukunun Kaynakları

Ülkemizde modern sigortacılık faaliyetlerinin geçmişinin 1839'da yayınlanan Tanzimat Fermanı'na kadar uzandığı yukarıdaki başlıklarda anlatılmıştır. Bu noktadan itibaren Tanzimat Fermanı ve sonrasında sigortacılık alanında yaşanan gelişmelere esas oluşturan yasal düzenlemeler ve değişikliklerden bahsedilecektir. Özellikle üzerinde

⁵⁶ 2019 raporu çalışma tarihi itibariyle yayınlanmıştır. 2018 Raporun tamamı için bakınız: T.C Hazine Bakanlığı Sigorta Denetleme Kurulu, "Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor", 2018, <https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari> (01.05.2020), s. 15.

⁵⁷ 2018 Raporun tamamı için bakınız: T.C Hazine Bakanlığı Sigorta Denetleme Kurulu, "Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor", 2018, <https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari> (01.12.2019), s. 15.

⁵⁸ Swiss Re Institute, Sigma, "World Insurance: The Great Pivot East Continues", https://www.swissre.com/dam/jcr:b8010432-3697-4a97-ad8b-6cb6c0aece33/sigma3_2019_en.pdf (01.12.2019), No:3/2019.

⁵⁹ Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü şeklinde tercüme edilmiştir.

⁶⁰ OECD 2019 Sigorta İstatistikleri, OECD Resmi İnternet Sitesi, https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-insurance-statistics-2019_g2g9fade-en#page21, (03.05.2020).

durulacak başlıklar ise günümüzde Sigorta Hukukunun temel mevzuatı olan Türk Ticaret Kanunu ile Sigortacılık Kanunu'dur.

1.4.1. Genel Olarak Sigortacılık Mevzuatının Gelişim Süreci

Ülkemizdeki sigortacılık faaliyetlerinin temelini oluşturan yasal mevzuata dair karşımızı çıkan ilk belge *Ticaret-i Bahriye Kanunu'dur*⁶¹. 1864 tarihli kanunun 11. Faslında deniz sigortalarına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ancak her ne kadar bu düzenlemeler deniz sigortalarına ilişkin olsa da kara sigortalarına da uygulanmıştır. Kara sigortalarına ilişkin olarak özel hükümler yasalaşınca kadar deniz sigortalarına uygulanan hükümler kıyas yoluyla kara sigortalarına adapte edilmiştir.

Deniz sigortalarında mevcut hükümlerin kıyasen kara sigortalarına uygulanmasında yaşanan soruna ve kara sigortalarına özgü bir mevzuata duyulan ihtiyaç nedeniyle 1906 yılında Ticaret-i Berriye Kanunu'nun 3. eki olarak 25 maddelik bir kanun çıkarılmıştır.⁶²

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ülkede faaliyet gösteren yabancı sermayeli sigorta şirketlerinin keyfi uygulamalarının kontrol ve denetime alınması için 1908 tarihinde yabancı anonim şirketler ile sigorta şirketleri hakkında bir tüzük çıkarılmıştır.

Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Muvakkat Kanunu 1914 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile yabancı şirketlerin kayıt ve faaliyetleri belirli şartlara bağlanmıştır.⁶³ Bu kayıt ve faaliyet şartlarına ilişkin düzenlemelerden önceki bölümde bahsedildiğinden tekrar edilmeyecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte gelişen ve büyüyen sigorta sektörüne ilişkin düzenlemeler 1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu'nda kendine yer bulmuştur.⁶⁴ Ancak kısa bir süre sonra sigorta şirketlerinin ve sigortacılığın

⁶¹ KAYA, a.g.e., s. 81.

⁶² Rıza AYHAN ve Hayrettin ÇAĞLAR, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Basımevi, 2018, s. 55.

⁶³ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 21.

⁶⁴ AYHAN ve ÇAĞLAR, a.g.e., s. 56.

denetlenmesi açısından daha detaylı bir yasal mevzuata ihtiyaç duyulmuş ve 1959 yılında Sigorta Murakabe Kanunu çıkarılmıştır.⁶⁵

Sigorta Murakabe Kanunu, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu 14 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girene kadar uygulanmıştır. Bu tarih itibariyle sigortacılık alanına ilişkin özel bir mevzuat getirilmesi ile birlikte Sigortacılık Kanunu'nun getirmiş olduğu yeni uygulamalara ve tanımlara göre ikincil mevzuat çalışmaları hız kazanmıştır. Bu kapsamda 09 Ağustos 2008 yılında 26962 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Sigorta Bilgi Merkezi Yönetmeliği ile Sigortacılık Kanunu'nun 24 üncü maddesinin 10 uncu fıkrasına göre Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde tüzel kişiliği haiz olarak kurulan Sigorta Bilgi Merkezi'nin (SBM) işleyişinin ve yükümlülükleri belirlenmiştir. SBM nezdinde, Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi (TRAMER), Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi (SAGMER), Hayat Sigortası Bilgi Merkezi (HAYMER) ve Sigorta Hasar Takip Merkezi (HATMER) gibi alt bilgi merkezleri oluşturularak sektör içerisinde verilerin tek merkezde toplanması yönünde önemli bir adım atılmıştır.⁶⁶

Özel bir kanun niteliğinde olan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na ilave olarak 2011 yılında sigorta hukukunun temel esaslarının düzenlendiği 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu çıkartılmıştır.⁶⁷

1.4.2. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Anayasa ve Uluslararası Sözleşmeler

Bir devletin temel yapısı, örgütlenmesi ve temel hak ve özgürlükler ile bu özgürlüklerin güvence altına alındığı, doğrudan toplumsal ilişkilerin düzenlendiği yasa Anayasadır.⁶⁸ Anayasa bireylerin temel hak ve özgürlükleri ile yakından ilişkili olması, sigortalı ile sigorta şirketi arasında uyuşmazlıkların çözümündeki hakların temininde temel kaynaktır.

⁶⁵ YASLIDAĞ, a.g.e., s. 22.

⁶⁶ AYHAN ve ÇAĞLAR, a.g.e., s. 56.

⁶⁷ Sigortacılık Kanunu için bakınız: Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5684&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5684>, (10.12.2019).

⁶⁸ Aydın AYBAY ve Rona AYBAY, **Hukuka Giriş**, 8. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2012, s. 190-191.

Anayasamızda belirtildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti yabancı devletlerle ve Milletlerarası kuruluşlarla uluslararası sözleşmeler imzalayabilir.⁶⁹ Bu kapsamda Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden biri de Motorlu Taşıtlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'dir.⁷⁰ Anayasa Madde 90/5'e göre usulüne göre yürürlüğe konan milletlerarası sözleşmeler kanun hükmündedir. Bu nedenle sigortacılık alanında gerek yabancı devletlerle gerek milletlerarası kuruluşlarla yapılan sözleşmeler sigorta hukukunun kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

1.4.3. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Kanunlar

1.4.3.1. Türk Ticaret Kanunu

Sigorta Hukuku özel hukuk kapsamında bir hukuk dalı olup, sigorta sözleşmelerine ilişkin temel düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu'nda yer almaktadır. Günümüzde yürürlükte bulunan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitabında Sigorta Hukuku'na ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.⁷¹

Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitabı:

Birinci Kısım: Genel Hükümler

a) Sigorta Sözleşmesi (madde 1401-1452)

İkinci Kısım: Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Özel Hükümler

Birinci Bölüm: Zarar Sigortaları

a) Mal Sigortaları (madde 1453- 1472)

b) Sorumluluk Sigortaları (madde 1473- 1484)

İkinci Bölüm: Can Sigortaları

a) Hayat Sigortaları (madde 1487- 1506)

b) Kaza Sigortaları (madde 1507- 1510)

c) Hastalık ve Sağlık Sigortası (madde 1511- 1520)

⁶⁹ Anayasa Madde 90.

⁷⁰ Motorlu Taşıtlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunmasına Dair Kanun, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı, http://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020103906029_tur.pdf, 06.05.2020).

⁷¹ Türk Ticaret Kanunu için bakınız: Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.6102&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=6102>, (10.12.2019)

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile mevzuatta yapılan değişiklikleri kısaca incelemek gerekirse:

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda temelde iki ayırım yapılmıştır: Genel Hükümler ve Özel Hükümler. Kanunun sistematığı içerisinde genel hükümlerde yer alan düzenlemeler yalnızca zarar sözleşmelerine ilişkindir.⁷² Bu nedenle pek çok hukukçu tarafından genel hükümlerdeki düzenlemelerin yalnızca zarar sigortalarına uygulanabilirliği eleştirilmektedir.

6102 Sayılı TTK'da ülkemizde sigortacılığın gelişmesinde öncü olan deniz sigortalarına ilişkin bölümler çıkarılmıştır. Bununla kara / deniz sigortalarına ilişkin ayırımın kaldırıldığı söylenebilir de denizciliğin kendine has özellikleri ve şartları nedeniyle yeni kanunda buna ilişkin düzenlemelerin varlığını korumasının daha isabetli olacağı kanaatindeyim.⁷³

6102 Sayılı Kanun'da zarar sigortaları düzenlenirken eski kanundan (6762 Sayılı Ticaret Kanunu) farklı olarak yangın, hırsızlık, zirai sigorta ve taşıma sigortalarına ilişkin olarak tek tek özel düzenlemeler yapılmamıştır.

6102 Sayılı Kanun'da abonman sözleşmeleri ve taşıma sigortalarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide bu eksikliğin giderilmemiş olmaması da sıklıkla eleştirilmektedir.⁷⁴

Yeni Ticaret Kanununda Sigorta Genel Şartlarına ilişkin bir düzenleme olmaması da mevzuattaki eksikliklerden biridir.

1.4.3.2. Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu

TTK'nın 1451. maddesinde sigorta sözleşmeleri hakkında uygulanacak hükümlere ilişkin düzenleme yapılmıştır. Mevcut düzenlemeye göre Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta sözleşmelerine ilişkin hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır. Özel Sigorta

⁷² KENDER, a.g.e., s. 25.

⁷³ Benzer görüş için bakınız: Rayegan, KENDER, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku**, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2016, s. 25-26.

⁷⁴ 6102 Sayılı Kanun'a ilişkin yapılan eleştiriler için bakınız: KENDER, a.g.e., s. 25.

Hukukuna ilişkin temel düzenlemeler TTK'da olmakla beraber; TTK'nın ilk maddesinde belirtildiği üzere TTK, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) ayrılmaz bir parçasıdır.⁷⁵ Sözleşme ilişkisinden kaynaklı olarak TTK'da hüküm bulunmayan durumlarda Türk Borçlar Kanunu bize yol gösteren kaynaklardır. Bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nun sigorta sözleşmelerine ilişkin düzenlenmeleri Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu'nun genel ilkelerinin uygun düştüğü ölçüde uyarlanması ile birlikte incelenmelidir.⁷⁶

1.4.3.3. Karayolları Trafik Kanunu

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 91. maddesinde işletenlerin *(KTK'ya göre işleten, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir)*, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunlu kılınmıştır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu uyarınca motorlu araç işletenlerine yüklenen hukuki sorumluluk için düzenlenen Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası'na yönelik ilgililerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla 1/6/2015 tarihinde Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları yürürlüğe girmiştir.⁷⁷ Bu düzenleme ile getirilen mali sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğu, ilgili kanunun Sigorta Hukuku Kaynakları arasında yer almasına sebep vermiştir.

⁷⁵ Türk Ticaret Kanunu Madde 1 için bakınız: Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.6102&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=6102>, (19.02.2020)

⁷⁶ Türk Medeni Kanunu hakkında detaylı bilgi için bakınız: Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.4721&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=türk%20medeni%20kanu&Tur=1&Tertip=5&No=4721>, (19.02.2020).

⁷⁷ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları için bakınız: Türkiye Sigortalar Birliği, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, <https://www.tsb.org.tr/EditHtmlModule.aspx?pageID=1080&mid=3084>, (19.02.2020).

2018 yılı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sigorta Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan rapor incelendiğinde ülkemizde sigorta şirketleri tarafından en çok trafik branşında poliçe üretimi sağlandığı görülmektedir.⁷⁸ Yüksek oranda poliçe üretiminin yaşandığı sigorta trafik branşında Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet (Trafik) Sigortasına dayalı olarak pek çok uyuşmazlık gündeme gelmektedir. Bu nedenle KTK, sigorta hukuku mevzuatında önemli bir yer tutmaktadır.

1.4.3.4. Sigortacılık Kanunu

Sigortanın ekonomik ve sosyal yönleri bu yönde şirketlerin mali ve teknik yeterliliklerinin düzenlenmesi ve denetlenmesini zorunlu kılmıştır. Sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren başta sigorta şirketleri olmak üzere diğer kurum ve kuruluşların sorumlulukları ile yetki ve görevlerini düzenleyen kanun 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'dur. Söz konusu kanun 2007 yılında 26552 Sayılı Resmî Gazete yayınlanması ile birlikte yayım tarihinde, 14 Haziran 2007'de yürürlüğe girmiştir. Değişen koşullara ve gelişen ihtiyaçlara göre Sigortacılık Kanunu'nda günümüze gelene kadar pek çok değişiklik yapılmıştır.⁷⁹

Sigortacılık Kanunu'nun amaçlarını düzenleyen 1. madde şu şekildedir:

(1) Bu Kanunun amacı, ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere bu Kanuna tâbi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilât, yönetim, çalışma esas ve usûlleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususlar ve sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözülmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usûl ve esasları düzenlemektir.

(2) Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, araçlar, aktüerler ile sigorta eksperleri bu Kanun hükümlerine tâbidir."

⁷⁸ T.C Hazine Bakanlığı Sigorta Denetleme Kurulu, "Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor", 2018, <https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari> (19.02.2020).

⁷⁹ Sigortacılık Kanunu'nda değişen ihtiyaçlara yönelik kanun değişikliği çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma tarihi itibarıyla 5684 Sayılı Kanun'da yapılması teklif edilen değişikliklere ilişkin kanun tasarısı için bakınız: Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi, Kanun Teklifleri Sorgulama, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.sorgu_yonlendirme?d_yy=273&taksim_no=0&teklif_sicil=0&y_d_d_k=0&esas_no=2735&genel_evraak_tarihi_basla=&genel_evraak_tarihi_bitis=&metin_arama=&icerik_arama=, (26.06.2020).

Sigortacılık Kanunu:

Birinci Bölüm: Amaç, Kapsam ve Tanımlar

İkinci Bölüm: Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketleri

Üçüncü Bölüm: Sigorta Sözleşmeleri

Dördüncü Bölüm: Mali Bünye

Beşinci Bölüm: Aktüerler, Aracılar ve Sigorta Eksperleri

Altıncı Bölüm: Meslek Örgütlenmeleri

Yedinci Bölüm: Denetim ve Bilgi Verme

Sekizinci Bölüm: Tahkim

Dokuzuncu Bölüm: Çeşitli Hükümler

Onuncu Bölüm: Cezalar

On Birinci Bölüm: Atıflar, Değiştirilen ve Yürürlükten Kaldırılan Hükümlere ilişkin düzenlemeleri içermektedir.

Kanunun bölüm başlıklarından ve içeriğinden de anlaşılacağı üzere sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara ilgili ve sigorta sözleşmelerinden kaynaklı uyuşmazlıkların giderilmesine ilişkin *tahkim usulü* hakkında kanunda detaylı düzenlemeler mevcuttur.

Çalışma kapsamında sigortacılık kanundaki temel düzenlemelere kısaca bakmak gerekirse sigorta şirketi, acente, broker, eksper ve aktüerlere ilişkin düzenlemelerin incelenmesi gerekmektedir.

Sigorta sözleşmesi ile belirli bir prim karşılığında poliçede yer alan sigorta korumasına ilişkin yükümlük üstlenen taraf sigortacıdır.⁸⁰ 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'na göre bu husus sigorta şirketleri tarafından üstlenilmektedir. Sigorta şirketi ise kanunda yer alan düzenlemelere göre Türkiye'de anonim şirket ya da kooperatif olarak kurulmuş ya da yurt dışında kurulmuş olmakla birlikte sigorta şirketinin Türkiye'deki teşkilâtını ifade etmektedir. Sigorta şirketleri faaliyete geçebilmek için faaliyet göstermek istedikleri her branş için Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat almak durumundadır.

⁸⁰ Poliçe, sigorta literatüründe sigorta sözleşmesinin yazılı halini ifade etmektedir.

Sigorta sektöründe sigortacılar ile sigorta ettirmek isteyen kişiler arasında sigorta poliçelerinin düzenlenmesinde ve faaliyetlerin yürütülmesinde yardımcı olmak üzere aracılık faaliyeti yürüten bazı kuruluşlar vardır. Bunları sigorta acenteleri, brokerler, sigorta eksperleri ve aktüerler olarak saymak mümkündür.

Sigorta acenteleri, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'na göre, ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan gerçek veya tüze kişiyi ifade etmektedir. Sigorta acentelerinin faaliyetlerinin Sigortacılık Kanunu'na göre düzenlenmesi amacıyla 2008 yılında Sigorta Acenteleri Yönetmeliği çıkarılmıştır. İlgili yönetmeliğin 1. maddesinde belirtildiği üzere:

Bu Yönetmeliğin amacı, sigorta acenteliği faaliyetlerinin sigortacılık sektörüne olan güveni artırıcı biçimde sürdürülmesini ve sözleşme taraflarının hak ve menfaatlerinin korunmasını teminen acentelik sisteminin kurumsallaşmasının sağlanması, acentelik faaliyetlerinin çerçevesi ile bu faaliyetlere ilişkin temel ilkelerin belirlenmesidir.

Brokerler ise, Sigortacılık Kanuna göre sigorta veya reasürans sözleşmesi yapmak isteyen sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir. Brokerlerin bu alandaki faaliyetleri de Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Müsteşarlığı'ndan alınacak ruhsata bağlıdır. Brokerlerin yetki ve görevlerine ilişkin esaslar da yönetmelikle belirlenmiştir.

Sigorta Eksperleri, 5684 Sayılı Kanun'a göre sigorta konusu risklerin gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini belirleyen ve mutabakatlı kıymet tespiti, ön ekspertiz ve hasar gözetimi gibi işleri mutlak meslek olarak yapan tarafsız ve bağımsız kişidir. Sigorta eksperliği Türkiye

Odalar ve Borsalar Birliğine sigorta eksperliği ruhsatnamesi ile yapılan başvuru neticesinde yapılabilmektedir.

Sigortacılık tekniği ile buna ilişkin yatırım, finansman ve demografi konularında olasılık ve istatistik teorilerini uygulayarak, yasal düzenlemelere uygun prim, karşılık ve kâr paylarını hesaplayan, tarife ve teknik esasları hazırlayan kişi ise aktüerdir. Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Müsteşarlığı nezdinde aktüer sicili tutulmakta olup, sicile kayıtlı olmayan aktüerler faaliyette bulunamaz.

5684 Sayılı Kanun ile sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde Sigorta Tahkim Komisyonu kurulmuştur. Tahkime ve sigortacılıkta tahkime ilişkin detaylı açıklamalara ikinci bölümde yer verilecektir.

1.4.4. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Yönetmelikler

Sigortacılık alanında temel alınan kanunlar hakkında yukarıda bilgi verilmiş olmakla birlikte sigortacılık alanında sıklıkla kullanılan belirli yönetmelikler bulunmaktadır. Bu yönetmelikler bölüm kapsamında detaylı açıklanmamış olup, ekte sunulmaktadır.

1.4.5. Sigorta Hukuku Kaynağı Olarak Cumhurbaşkanı Kararları

Sigortacılık Kanunu'nun 13. maddesinde kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde Cumhurbaşkanı'na Zorunlu Sigorta ihdas edebilme yetkisi verilmiştir. 5684 Sayılı Kanun'da 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (HKH) 182 nci maddesiyle yapılan değişiklik sonucunda Bakanlar Kuruluna verilmiş olan bu yetki Cumhurbaşkanı'na devredilmiştir.⁸¹

⁸¹ 700 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname için bakınız: Resmî Gazete İnternet Sayfası, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707M2-1.pdf>, (19.02.2020).

Bakanlar Kurulu tarafından ihdas edilen zorunlu sigorta uygulamaları hakkındaki kararlara örnek olarak Resmi Gazete’de 11/03/2010 tarihinde yayınlanan Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar örnek olarak gösterilebilir.⁸² Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan 2010/190 Sayılı karar ile tabii veya sentetik, katı, sıvı veya gaz şeklinde bulunan her türlü yanıcı, parlayıcı, patlayıcı ve yakıcı maddelerin üretimi, depolanması, taşınması, satımı ve kullanımı faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişiler ile 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamındaki tehlikeli atıkların toplanması, taşınması, geçici ve ara depolanması, geri kazanımı, yeniden kullanılması ve bertarafı faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişiler, söz konusu mesleki faaliyetlerinin icrasında meydana gelebilecek kazalar sonucu, kusurları olsun veya olmasın üçüncü kişilerin uğrayacakları maddi ve bedeni zararlara karşı, her faaliyeti için ilgisine göre tehlikeli maddeler ve tehlikeli atık mali sorumluluk sigortası yaptırılması zorunlu kılınmıştır.

1.4.6. Sigorta Hukuku Kaynağı olarak Sigorta Genel Şartları

Sigortacılıkta kullanılan kanun, tüzük ve yönetmeliklere ek olarak her sigorta branşına ayrı olarak düzenlenen Sigorta Genel Şartları yasal mevzuat kapsamında bahsedilmesi gereken sigorta hukuku kaynaklarıdır. Sigorta sözleşmesinin özelliği nedeniyle, eskiden beri sigorta genel şartları, sigorta şirketlerini Devlet adına kontrol eden makamın onayına tabi tutulmuştur.⁸³ Sigortacılık Kanunu’nun sigorta sözleşmelerini düzenleyen 11. maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere sigortalının sigorta sözleşmesinin kapsamı ve diğer hükümleri hakkında doğru bilgi sahibi olması ve sigortalıların korunması amacıyla sigorta sözleşmelerinin Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Müsteşarlığı’na onaylanacak genel şartlara göre yapılması öngörülmüştür. Sigorta Genel Şartları devletin sigorta sözleşmelerinde irade serbestisine müdahale ettiği bir alandır.

⁸² 11 Mart 2010 tarihli Resmi Gazete için bakınız: Resmi Gazete İnternet Sayfası, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100311-11.htm>, (19.02.2020).

⁸³ Rayegan, KENDER, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2016, s. 32.

Sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunması için devlet bu alanda sigorta sözleşmelerinin ana hatlarını çizmek ve kontrol etmek üzere Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Müsteşarlığını görevlendirmiştir. Ülkemizde faaliyet gösteren tüm sigorta şirketlerinin öncelikle kanuna sonrasında ilgili branşta düzenlenen Sigorta Genel Şartlarına uygun sigorta sözleşmesi hazırlama yükümlülüğü bulunmaktadır. *“Diğer taraftan, Avrupa Birliği direktiflerine göre, sigorta genel şartları tasdike tabi değildir ve her şirket kendi genel şartlarını hazırlamaktadır.”*⁸⁴

1.4.7. Sigorta Hukuku Kaynağı olarak Hazine Müsteşarlığı Sektör Duyuruları ve Genelgeler

Sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunması, sigorta sözleşmelerinin ana hatlarının belirlenmesi, sigortacılık sektöründe faaliyette bulunan kurumların kontrol edilmesi Hazine Müsteşarlığı’nın bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Hazine Müsteşarlığı’nca sektörde faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetleri sırasında uyması gereken hususlarla ilgili Müsteşarlık tarafından genelge ve sektör duyuruları yayınlanmaktadır. Söz konusu genelge ve sektör duyuruları ile sigorta sözleşmeleri ve sigorta faaliyetlerine ilişkin çeşitli düzenlenmeler getirilmektedir.⁸⁵ Hazine Müsteşarlığı’nın çıkarmış olduğu genelgelerin ilgili yasa, tüzük yahut yönetmeliğin ne şekilde uygulanacağına ilişkin yol gösterici olması nedeniyle sigortacılık alanında faaliyette bulunan aktörleri bağlayıcı olduğu konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak müsteşarlık tarafından yayınlanan sektör duyurularının bağlayıcılığı konusunda belirsizlik mevcuttur. Sigortacılık Kanunu’nun 34. maddesinde Müsteşarlık tarafından bu kanuna göre alınan kararlara, yönetmeliklere, tebliğlere ve yapılan diğer düzenlenmelere uyulmaması halinde idari para cezası uygulanacağı öngörülmüştür. Bu durumda yayınlanan sektör duyurularına aykırı hareket edilmesi halinde Müsteşarlıkça para cezası uygulanacağından bu duyuruların tavsiye niteliğinde bulunmayıp, bağlayıcı olduğunu belirtmek mümkündür.

⁸⁴ Fatma Dilek KABUKÇUOĞLU ÖZER, **Sigortacılık Kanunu Şerhi**, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2012, s. 150.

⁸⁵ Sigortacılık Sektörüne ilişkin olarak yayınlanan Genelge ve Duyurular için bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=category&id=51&Itemid=72, (02.04.2020).

1.4.8. Mahkeme İctihatları ve Doktrin

Her alanda olduğu gibi mahkeme iĉtihatları ve doktrin sigorta hukuku aĉısından da önem taşımaktadır. Mahkemelerin vermiş olduğu kararlar ile sigortacılık ve sigorta hukuku alanında ĉalıřanların bilimsel görüşleri uygulamada karşılaşılan sorunların ĉ z m nde birer yardımcı kaynaktır. Türk Medeni Kanun'un birinci maddesinde belirtildiği üzere hâkim karar verirken bilimsel görüş ve yargı kararlarından yararlanır.

2. BÖLÜM

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU OLARAK TAHKİM

2.1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

2.1.1. Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

Kişilerin belirli bir hukuk kuralı veya bir davranış üzerinde anlaşmazlık durumuna düşmesi uyuşmazlık olarak tanımlanmıştır. İnsanın bulunduğu ve sosyal etkileşimin olduğu her alanda uyuşmazlık çıkması mümkündür. Böyle bir uyuşmazlığın meydana gelmesi halinde taraflardan birinin iddiasına karşılık diğer taraf veya taraflar bununla çelişen karşı iddia öne sürmekte ve bunda direnmektedir. Türk Hukuk Lügatında ihtilaf, “*bir hakkın vücudu, kapsamı veya sonuçları üzerinde ortaya çıkan anlaşamamazlık olarak*”⁸⁶ tanımlanmıştır.

Kişiler arasındaki uyuşmazlıkların giderilmesinde tarafların karşılıklı görüşmesi ve uyuşmazlığı anlaşılarak çözmesi ilk olarak beklenen durum olsa da, iletişim kopukluğunun veya tıkanıklığının olduğu, uzlaşma kültürünün gelişmediği toplumlarda bu husus her zaman gerçekleşmemektedir. Bu nedenle de uyuşmazlıkların çözümünde yargı yolu, mahkemeler, ilk olarak akla gelmektedir. *Uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma işlevi, esasında devletin işidir ve devlet bu işlevini, yargı erkini kullanmak suretiyle yerine getirir.*⁸⁷ Ancak pozitivist düşünce ve postmodern anlayışın yargıda etkili olmaya başlaması ile birlikte yargı yerine alternatif çözüm yolları doğmuştur. Devlet yargısı imkânlarının uyuşmazlıkları kısa sürede çözüme kavuşturmada yetersiz kalması, temel hak ve özgürlüklerde yaşanan gelişmeler, ticari ilişkilerin gelişmesi ve küreselleşme sonucunda bireyler özgür iradeleri ile birlikte kendi kaderlerini belirlemede aktif olarak rol almak istemeye başlamıştır. Bu noktada kişilerin devlet

⁸⁶ Türk Hukuk Lügatı, s. 151, (<https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-1c3bcgatc4b1.pdf>), (02.05.2020).

⁸⁷ Süha TANRIVER, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, **TBB Dergisi**, Sayı 64, 2006, s.152.

yargısının yerine geçmekten ziyade devlet yargısından önce müzakere teknikleri ile kendi yargısını yarattığı bir sistem içerisinde uyuşmazlıkları çözmesi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını oluşturmaktadır.

Temelde alternatif uyuşmazlık çözüm yolları tahkim dışında müzakere, kısa duruşma, vakıa saptaması, uzlaştırma, arabuluculuk olarak sıralanabilir.⁸⁸ Ancak ülkelerin, toplumların karşı karşıya kalmış oldukları uyuşmazlık tiplerine bağlı olarak sayılan alternatif çözüm yollarından karma bir çözüm yolu ya da bunlardan bağımsız ayrı bir çözüm yolu üretmeleri de mümkündür.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının uygulanan yöntemin niteliğine göre ve yöntemin uygulandığı topluma göre sınıflandırılması mümkündür.⁸⁹ Bu çalışma kapsamında uyuşmazlığın sonlandırılmasına üçüncü kişinin katılımına göre temelde bir ayırım yapılacak olup, bu husus üçlü ve ikili çözüm yöntemleri olarak değerlendirilecektir.

Uyuşmazlığın çözümünün taraflar arasında gerçekleşip gerçekleşmediği, çözüme üçüncü bir kişinin katılıp katılmadığı ve eğer bir üçüncü kişi katılmışsa bu kişinin uyuşmazlığın çözümündeki konumu ve müdahalesine göre alternatif çözüm yollarının farklı şekilde ortaya çıktığını görmekteyiz. Uyuşmazlığın çözümünde üçüncü bir kişi var ise bu kişinin uyuşmazlık çözümündeki konumu, sürece katılım biçimi ve üçüncü kişinin taraflarca benimsenen yetkilerine her bir alternatif çözüm yolu başlığı altında detaylı bilgi verilecektir.

Bu çalışmanın esasını sigorta uyuşmazlıklarında tahkim ve tahkime elverişlilik başlığı oluşturduğundan bu noktada alternatif çözüm yollarının tümüne dair detaylı bir inceleme yapılmayacaktır. Başlık kapsamında alternatif çözüm yolları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra tahkim başlığı üzerinde durulacaktır.

⁸⁸ Tuğçem ŞAHİN ve Diğerleri, **Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Rehberi**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018, s. 15-19.

⁸⁹ Şule ŞAHİN CEYLAN, **Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 122-149.

2.1.2. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Tanımı

Hukuk devletinde asıl olan uyuşmazlıkların mahkemeler aracılığıyla çözümlenmesidir. Ancak uyuşmazlıkların mahkemelerde görülmesinin zaman alması, masraflı olması ve diğer sebeplerle kişilerin adalete ulaşmasının kolaylaştırılması adına ilk olarak Amerika’da ortaya çıkan “*Alternative Dispute Resolution(ADR)*”⁹⁰ ile uyuşmazlıkların mahkemede görülmesi düşüncesini değiştirmek ve hatta uyuşmazlığın mahkemeye taşınmadan önce yargılama öncesi çözüm yolları ile sonuca bağlanmasını amaçlayan çözüm metodları ifade edilmektedir. Doktrinde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (AUÇ) ile ilgili olarak pek çok tanım yapılmıştır.

Bir tanıma göre “*alternatif uyuşmazlık çözümü, tarafların resmi bir yargılama usulüne gerek duymaksızın aralarında uyuşmazlıkları çözmek için başvurdukları bir dizi usuller topluluğunu ifade etmektedir*”.⁹¹

Doktrinde yer alan tanımlardan en yaygın olanı alternatif uyuşmazlık çözümünün, “*devlet mahkemelerindeki yargılama dışında kalan ve bu yargılamaya alternatif teşkil eden her tip uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğudur*.”⁹²

Bir başka ifadeyle, alternatif uyuşmazlık çözümleri, devlete ait yargı yetkisinin mutlak egemenliğine hanel getirmeden işlerlik kazanan ve uygulama alanı bulan ek yöntemler bütünü olarak nitelendirilebilir.⁹³

Alternatif uyuşmazlık çözümü, uyuşmazlıkların çözümü amacıyla mahkemeler tarafından yürütülen dava yoluna alternatif olarak hizmet eden ve genellikle tarafsız ve objektif bir üçüncü kişinin katkı ve yardımlarıyla yönetilen usuller topluluğudur.⁹⁴

⁹⁰ Alternatif Uyuşmazlık Çözümü şeklinde tercüme edilebilir

⁹¹ Mustafa ÖZBEK, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, s. 167-168 Aktaran: Aymelek ERDEMİR, **Sigorta Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2017, s. 141

⁹² Robert HILL ve Diğerleri, *A Practical Guide to Civil Litigation*, London: Jordans, 2003, s.11 Aktaran: Cengiz Serhat KONURALP, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, (**Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), s. 7.

⁹³ TANRIVER, **a.g.e.**, s. 152.

⁹⁴ Henry BROWN ve Arthur MARRİOT, **ADR Principles and Practice**, London: Sweet & Maxwell, 1990, s. 12 Aktaran: Mustafa ÖZBEK, “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, 2002, s. 138.

Doktrinde yapılan diğerk bir tanıma göre:

*Alternatif uyuşmazlık çözümü; tarafların, aralarında beliren uyuşmazlığın çözümü amacıyla devlet yargısının olumsuz yönlerine maruz kalmamak için çoğu zaman iradi olmakla birlikte bazı durumlarda zorunlu olarak başvurduğu, devlet yargısına ikame etmeyip onu tamamlayan, tarafların uyuşmazlık sürecine katılımını sağlayan, tarafları etkin fakat kural olarak bağlayıcı olmayan bir çözüme ulaştıran, yargılama süreci dışında ya da yargılama süreci içinde başvurulabilen ve hukuk düzenince kabul görebilecek her türlü yöntemdir.*⁹⁵

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, taraflar arasında meydana gelmiş olan uyuşmazlığın, gerek tarafların bir araya gelerek sonuca ulaştırması gerekse bir üçüncü kişinin uyuşmazlık çözümüne müdahalesi ile uyuşmazlığın yargıya taşınmaksızın çözümü konusunda mutabık kaldıkları usul ile neticeye varılmasını sağlayan bir çözüm sistemlerinin bütünüdür. Bu nedenle alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kesin bir sonuç ortaya çıkarıp çıkarmadığına bakılmaksızın klasik anlamda mahkemeler haricinde kalan tüm çözümleri kapsadığı söylenebilir. Açıklanan nedenlerle tahkim usulü bu çalışma kapsamında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında değerlendirilmiştir.⁹⁶

2.1.3. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Tarihçesi

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları günümüzde kabul edilen modern tanımı itibariyle Anglo - Sakson temelli bir çözüm yolu olsa da çözüm yöntemlerinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Bu çözüm metotlarının Antik Yunan, Antik Roma ve en nihayetinde Kıta Avrupası ile Amerika’da geliştiğı görülmektedir. Mahkemeler, sanayi devriminin gerçekleşmesi, ticari ilişkilerin gelişmesi ve küreselleşme ile birlikte gelişen ilişkilerin hızına ve bu ilişkilerden kaynaklanan sorunların çözümüne uyum sağlayamamıştır. İnsanların uyuşmazlıkları kısa sürede ve az masrafla çözme ihtiyaçları gün geçtikçe daha da artmıştır. Bu ihtiyaçlara karşılık olarak da yargı alternatif çözümleri geliştirilmiştir.

⁹⁵ Serhat KONURALP, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları”, Tahkim, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), s. 9.

⁹⁶ Öğretide tahkimin alternatif çözüm yolu olup olmadığına ilişkin bir takım görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında söz konusu görüş ayrılıklarına ilişkin detaylı açıklama yapılmamıştır. Tahkim alternatif çözüm yolu olduğuna ilişkin benzer görüşler için: Gülgün ILDIR, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003; Mustafa ÖZBEK, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2004.

Modern anlamda alternatif çözüm yolları hakkındaki gelişmeler ilk olarak Amerikan Yargı Sistemi'ndeki iki endişeden kaynaklı olarak gelişim göstermiştir. Bunlardan birincisi daha iyi bir yargılama usulü ve sonuç isteği; ikincisi ise etkin adalet ihtiyacıdır.⁹⁷

Amerika'da özellikle 1960'larda klasik yargı sisteminin kazan - kaybet üzerine kurulu düzeninin sosyal ilişkilerin devamını korumakta yetersiz kalması nedeniyle mevcut yargı sistemine pek çok eleştiri yapılmıştır. Bu eleştiriler de avukatları, yargı sisteminde bir reform yapılması konusunda çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir. Yüksek yargı mensupları ve baroların ortak çalışmaları ile birlikte alternatif çözüm yolları hakkında çalışmalar yapılmıştır.⁹⁸

Amerika'da 1964 tarihinde Medeni Haklar Yasası'nın çıkartılması ile alternatif çözüm yollarına ilişkin gelişmeler farklı bir boyut kazanmıştır. Medeni Haklar Yasası neticesinde;

...Kongre, ırk ayrımcılığından doğan uyuşmazlıklar ile toplumsal uyuşmazlıkların çözümünde mahkemelere yardımcı olmak için, Birleşik Devletler Adalet Bakanlığı bünyesinde, toplum ilişkileri servisini (Community Relations Service⁹⁹) kurmuştur.¹⁰⁰

Toplum İlişkileri Servisinin kurulmasını takiben 1978 yılında Ford Kuruluşu tarafından Ulusal Uyuşmazlık Çözüm Enstitüsü ile Arabuluculuk ve Anlaşmazlık Çözüm Enstitüsü kurulmuştur.¹⁰¹ Bu enstitülerin kuruluş amacı yargı alternatifi çözüm yolları üzerinde çalışma yapılmasını sağlamaktır.

Amerika'da alternatif çözüm yolları konusundaki kanunlaşma hareketlerinin ise 1990'lı yıllarda gelişme gösterdiği görülmektedir. Aynı tarihte Federal Kurumlar İdari Uyuşmazlık Çözüm Kanunu çıkarılmış, bu sayede alternatif çözüm yollarını yaygınlaştırma konusunda aktif olunmuş ve bu çözüm teşvik edilmiştir. Bunun bir

⁹⁷ Clement J. MASHAMBA, **Alternative Dispute Resolution in Tanzania: Law and Practice**, Tanzania: Mkuki Na Nyota Publishers, 2014, s. 21.

⁹⁸ Mustafa ÖZBEK, **Alternatif Çözüm Yollarına Genel Bakış**, 2008, <http://www.arabulucu.com/adr-alternatif-uyusmazlik-cozumu/alternatif-uyusmazlik-cozum-yollarina-genel-bakis>, (23.02.2020), s. 1.

⁹⁹ Toplum İlişkileri Servisi şeklinde tercüme edilmiştir.

¹⁰⁰ ÖZBEK, **Alternatif Çözüm Yollarına Genel Bakış**, s. 1.

¹⁰¹ ÖZBEK, **a.g.e.**, s. 1.

sonucu olarak alternatif çözüm yöntemleri idare hukukunda yer bulmuştur. Amerika’da 1998’li yıllara gelindiğinde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Kanunu ile hukuk davalarında uyuşmazlıkların mahkeme öncesinde alternatif çözüm yolları ile çözülmesi konusunda teşvik edilmiş ve federal mahkemelere alternatif çözüm yollarını kullanma konusunda yetki verilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte federal hukuk politikasına alternatif çözüm yolları dâhil olmuştur.

Küreselleşme ve ticari ilişkilerin gelişmesi ile birlikte Amerika’da yaşanan gelişmeler bu konuda Avrupa ülkelerini de düzenleme yapmaya yönlendirmiştir. Sanayileşmenin gerçekleştiği ülkelerde özellikle ticari uyuşmazlıklarda, AUÇ yollarının gelişiminin daha hızlı olduğu söylenebilir. Avrupa Konseyi tarafından yargı mercileri yerine alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının seçilmesine yönelik birçok tavsiye karar yayınlamıştır.¹⁰² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Rec2001(09) sayılı kararı ile üye ülkelere yargı alternatifi çözüm yollarını tavsiye etmiştir.¹⁰³ Bu gelişmeyi takiben 2002 yılında Avrupa Birliği yürütme organı olan Avrupa Komisyonu tarafından alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hakkında Yeşil Kitap hazırlanmıştır.¹⁰⁴

Türkiye hem Avrupa Konseyi’ne üye bir ülke hem de Avrupa Birliği’ne aday bir ülke olarak yasal mevzuatını her iki kurum nezdinde yapılan değişikliklere ve gelişmelere açık tutmuştur. Bu nedenle alternatif çözüm yolları konusunda Amerika ile Avrupa’da yaşanan gelişmeleri takiben Türkiye’de de gerekli çalışmalar yapılmıştır.¹⁰⁵

2.1.4. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları özellikle son yıllarda adından sıklıkla söz ettirmektedir. Bunun sebebi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının klasik yargılama ile

¹⁰² Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan tavsiye niteliğindeki tavsiyeler, kararlar ve kılavuz için bakınız: Avrupa Konseyi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.coe.int/en/web/cde/j/recommendations-resolutions-guidelines>, (23.02.2020).

¹⁰³ Rec2001(09) Sayılı tavsiye niteliğinde karar için bakınız: Avrupa Konseyi Resmi İnternet Sitesi, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59, (23.02.2020).

¹⁰⁴ İlgili Yeşil Kitap için bakınız: Avrupa Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52002DC0196>, (23.02.2020).

¹⁰⁵ Türkiye’nin alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile ilgili Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu düzenlemelerine paralel çalışmaları için bakınız: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Gereğesi, Kanunlar Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf>, (23.02.2020).

karşılaştırıldığında bünyesinde pek çok avantaj taşımaktadır. Ancak bununla birlikte aşağıda açıklanacak çözüm yollarının kendine has birtakım olumsuz yönleri bulunmaktadır. Alternatif çözüm yollarının günümüzde bu denli tercih edilmesinin nedenlerini mahkemelerin mevcut durumu ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Günümüzde bilindiği üzere mahkemelerde yargılamalar çok uzun sürmekte, hakimlerin iş yükü gittikçe artmakta ve bireylerin sürüncemede kalan dosyaları nedeniyle adalete olan güven sarsılmaktadır. Geç gelen mahkeme kararları nedeniyle taraflar yargılama sonucunda elde edecekleri menfaatlere eksiksiz olarak ulaşamamaktadır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tercih edilmesindeki en önemli husus uyuşmazlıkların kısa süre içerisinde neticeye bağlanmasıdır. Özellikle gelişen teknoloji ve globalleşme ile birlikte bireyler hızlı bir şekilde çözüme ulaşmak istemektedir. Bu noktada alternatif çözüm yollarında çözüm sürelerinin belirli olması taraflara bir öngörü sağlamaktadır. Buna bir örnek vermek gerekirse Hukuk Muhakemeleri Kanununda taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren *bir yıl içinde*, uyuşmazlığın esası hakkında karar verileceği düzenlenmiştir.¹⁰⁶ Benzer bir düzenleme ise Sigortacılık Kanunu'nda yer almaktadır. Buna göre Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde görülen başvuruların hakemler tarafından görevlendirildikleri tarihten itibaren en geç dört ay içinde karara bağlanacağı, aksi takdirde uyuşmazlığın yetkili mahkemece halledileceği düzenlenmiştir.¹⁰⁷ İki örnekte de görüldüğü üzere tarafların anlaşmazlığa düştüğü hususların en geç hangi tarih itibarıyla çözüme kavuşturulacağı belirlenmiştir.

Alternatif çözüm yolları mahkeme yargısına kıyasla daha az masraflıdır. *“Nitekim adalet sistemi hakkındaki en önemli şikâyet, yargılama giderlerinin hak aramayı engelleyecek kadar yüksek olduğu ve yargılamanın çok uzun sürdüğü yönündedir.”*¹⁰⁸

¹⁰⁶ Tahkim Süresi için HMK'nın 427. Maddesine bakınız.

¹⁰⁷ Sigortacılık Kanunundaki tahkim süresi için Sigortacılık Kanunun 30. Maddesine bakınız.

¹⁰⁸ Yaşın Gizem ERDOĞAN, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuk Temelleri, Hak Arama Özgürlüğü ile İlişkisi, Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, **Hukuk Gündemi Ankara Barosu Dergileri**, 2009, 2009-2,

Alternatif uyuşmazlık çözümlerinde tarafların çözüm konusundaki iradelerini ortaya koyması ve sürece doğrudan katılımları, tarafların bekledikleri ve istenen sonucu elde etmelerini sağlamaktadır. Bu sayede tarafların egemen oldukları bir süreç yürütülür.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, “*menfaat temelli çözüm süreçlerini*”¹⁰⁹ ifade etmektedir. Tarafların geçmişte kurmuş oldukları ilişkilerin gelecekte de devam edeceği düşünüldüğünde uyuşmazlığa düşülen konu dışında ilişkilerin devam edecek olması, tarafları haklı haksız ayırımından sıyrarak kazan kazan prensibine yaklaştırmaktadır.

Uyuşmazlıkların mahkeme önünde görülmesinde yargılamanın aleni olarak yapılmasına karşılık alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde tarafların mahremiyetlerinin korunarak çözüm sürecinin gizli yürütülmesi bu çözüm yollarının tercih edilmesindeki en önemli nedenlerden biridir.

Tarafların uyuşmazlığa düştükleri durumda bu uyuşmazlığı seçecek kişiyi belirleyebilmeleri ve kişinin konusu hakkındaki uzmanlığı mahkemelere oranla çok daha adil sonuçların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Yukarıda sayıldığı üzere pek çok avantajı bünyesinde bulunduran alternatif çözüm yollarının bir kısım olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

Uzlaşma kültürünün gelişmediği ve iletişimde tıkanmaların yaşandığı toplumlarda tarafların aktifliğine ve iradelerine bağlı alternatif çözüm yollarının uygulanması mümkün değildir.¹¹⁰ Bu çözüm yollarında taraflar uyuşmak istemiyorsa zaten yapılan müzakerelerin, arabuluculuk faaliyetlerinin bir önemi yoktur.

Uyuşmazlık miktarının düşük olduğu durumlarda, alternatif çözüm yoluna başvuru halinde ortaya çıkabilecek yargılama giderinin uyuşmazlık miktarından yüksek

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/hukuk-gundemi-dergisi/hgd2009-2.html> (19.02.2020), s.72.

¹⁰⁹ ŞAHİN ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 13.

¹¹⁰ TANRIVER, **a.g.m.**, s.154.

olma durumu ortaya çıkabilir. Bu ihtimal tarafların alternatif çözüm yoluna başvuru konusunda isteksiz olmasına sebep olmaktadır.

Taraflardan birinin ekonomik yönden diğerinden daha güçlü olması alternatif uyuşmazlık çözüm yolunun özgürce sonuçlanmasını engelleyebilir.¹¹¹ Her iki tarafın üzerinde mutabık kalacağı bir çözümün ortaya çıkması için tarafların kendilerini ve düşüncelerini özgürce ifade etmesi gerekmektedir. Bir tarafın ekonomik yönden zayıf olması halinde müzakere sürecinde zayıf taraf kendini ve taleplerini rahatça ifade edemeyebilir. Bu nedenle de çözüm süreci sekteye uğrayabilir.

Bu bölümün giriş kısmında belirtildiği üzere tarafların uyuşmazlığın çözümü için üçüncü bir kişi görevlendirdiği durumlarda taraflarca seçilen bu kişinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı gündeme gelmektedir. Taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözecek bu kişinin mesleki anlamda yeterliliği ile birlikte kendisini seçmiş olan tarafın etkisinden uzak kalarak uyuşmazlığı çözüme ulaştırması gerekmektedir. Bu kişinin tarafsız, bağımsız ve mesleki anlamda yeterli olmaması durumunda ortaya çıkan çözüm tarafları tatmin etmeyerek beklenen sonucu vermeyecektir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın tarafların iradelerine bağlı olarak onları tatmin edecek bir şekilde çözüldüğü varsayılmış olsa bile, tarafların ulaşılmış oldukları çözümün bir denetime tabi olmaması da bu tür çözüm yollarına getirilen bir eleştiridir.¹¹²

¹¹¹ TANRIVER, **a.g.m.**, s.159.

¹¹² İlgili görüş için bakınız: Yaşın Gizem ERDOĞAN, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuk Temelleri, Hak Arama Özgürlüğü ile İlişkisi, Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, **Hukuk Gündemi Ankara Barosu Dergileri**, 2009, 2009-2, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/hukuk-gundemi-dergisi/hgd2009-2.html> (19.02.2020), s. 36.

2.2. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

2.2.1. Müzakere

Tarafların aralarında meydana gelmiş uyuşmazlık ile ilgili yahut ileride yapılacak bir sözleşme ve hükümleriyle ilgili olarak karşılıklı bir araya gelerek çözüm aradıkları bir çözüm yoludur.¹¹³

Müzakere en genel tanımı itibariyle “Bir konu ile ilgili olarak fikir alışverişinde bulunma”¹¹⁴ olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle “Müzakere yolu, bir ihtilafın vukuunda tarafların veya temsilcilerinin bir araya gelerek çözüm aramaları usulüdür.”¹¹⁵

Diğer yargı alternatifleri çözüm yollarında olduğu gibi müzakerede de taraflar yargılama giderlerin yüksek olması ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle çözüme bir an önce ulaşmak adına görüşme yaparak çözüme ulaşmaya çalışırlar.

Müzakere yönteminin uygulanma kolaylığının olması ve geleneksel bir biçim olması nedeniyle tarafların sıklıkla kullandığı bir yöntem olduğu söylenebilir

Müzakere görüşmeleri genellikle taraflar arasında olup, bu görüşmelere tarafların vekilleri katılmamaktadır. Doktrinde yazarlar tarafından belirtildiği üzere “Avukatların sürece müdahil olması sürecin hukuki bir boyut kazanmasına neden olacağından samimi anlaşma ortamını negatif yönde etkiler.”¹¹⁶

2.2.2. Kısa Duruşma

Gizliliğin ön planda olduğu ticari uyuşmazlıklarda sıklıkla başvurulanan alternatif çözüm yolu kısa duruşmadır. Tarafların ve toplumun ihtiyaç duyduğu gereksinimlere bağlı olarak yeni alternatif çözüm yolları ürettiklerinden önceki kısımda bahsedilmiştir.

¹¹³ Tarafların 2 tip şekilde müzakerede bulunduğu görüşü ile ilgili bakınız: Şule ŞAHİN CEYLAN, **Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 297.

¹¹⁴ ŞAHİN ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 15.

¹¹⁵ Muharrem BALCI, **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, 1. Baskı, İstanbul: Umur Kağıtçılık- Matbaacılık, İstanbul, 1999, s. 24.

¹¹⁶ ŞAHİN ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 15.

Kısa duruşma tahkim, arabuluculuk ve müzakere yöntemlerinin belirli özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.¹¹⁷

Doktrinde yazarlar tarafından belirtildiği üzere uyuşmazlığa düşen tarafların ticari ilişkilerini devam ettireceği¹¹⁸ ve olağan akışa geri dönmek istedikleri durumlarda bu çözüm yolu sıklıkla kullanılır. Bu yöntemin seçilmesi halinde bir komisyon oluşturulur ve taraflar bu komisyonda temsilci ile temsil olunur.

Öğretide Kısa Duruşma'nın *"En göze çarpan özelliği, avukatların dava özetlerini, bir yargıca, hakeme, jüriye ya da bağlayıcı karar verecek herhangi bir üçüncü kişiye değil, müvekkillerine sunmaları"*¹¹⁹ olduğu belirtilmiştir.

Tarafların kendi zayıf ve kuvvetli yönlerinin gösterilmesi ile birlikte kısa sürede çözüme varılması hedeflenmektedir.

2.2.3. Vakıa Saptaması

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın en uygun şekilde çözülmesi amacıyla taraflar dışındaki bir üçüncü kişi, kendisine sunulan delilleri inceleyerek, gerekirse tanık dinleyerek uyuşmazlığı sonuca erdirdiği çözüm biçimidir.¹²⁰ Tarafların özellikle teknik ve karmaşık vakalarda vaka saptayıcısı aracılığıyla uyuşmazlığın çözülmesi konusunda müşterek bir karar aldıkları görülmektedir.

Vakıa saptaması alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi ABD'de ortaya çıkmış olup, karayolu inşaatı projesiyle ilgili olan uyuşmazlıklar vakıa saptaması alternatif çözüm yolu ile sonuca ulaştırılmıştır.¹²¹

¹¹⁷ CEYLAN, a.g.e., s. 309.

¹¹⁸ ŞAHİN ve Diğerleri, a.g.e., s. 15.

¹¹⁹ E. Janice Summer, "Mini Trial", Amy L. Greenspan (Edt), **Handbook of Alternative Dispute Resolution**, 2. Edition, 1990, s. 87 Aktaran Şule ŞAHİN CEYLAN, **Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 310.

¹²⁰ ŞAHİN ve Diğerleri, a.g.e., s. 16.

¹²¹ Vakaların Saptanması Yönteminin Amerika Birleşik Devletleri ve Polonya'daki Görünümü ile Rusya'da Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Vakaların Saptanması Yöntemi hakkında daha fazla bilgi almak için bakınız: Hükümdar HAMDİOĞLU, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Vakaların Saptanması (Fact Finding) Yöntemi", Türk Hukuk Sitesi, 06.02.2010, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1165.htm, (22.02.2020).

2.2.4. Uzlaştırma

Uyuşmazlığın dışındaki üçüncü bir kişinin uyuşmazlığın çözümü için taraflar arasında iletişimi sağladığı ve çözüme ilişkin öneriler sunduğu çözüm yoluna uzlaştırma denmektedir.¹²² Taraflar arasındaki uyuşmazlığı gideren bu kişi uzlastırıcı olarak adlandırılmaktadır.

Uzlaştırma ile arabuluculuk sıklıkla karıştırılan iki ayrı çözüm yöntemidir. Bu iki çözüm yolu birbirinden oldukça farklıdır. Söz konusu çözüm yolları arasındaki farkın temeli taraflar arasında uyuşmazlığı görmekte olan üçüncü kişinin yetkileriyle ilgilidir. Uzlaştırma alternatif çözüm yolunda arabuluculuktan farklı olarak üçüncü kişi taraflara doğrudan çözüm önerilerinde bulunabilmektedir. Arabuluculuğa oranla üçüncü kişinin süreç içerisindeki rolü uzlaştırma çözüm yolunda daha aktiftir.

2.2.5. Arabuluculuk

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesinde üçüncü bir kişinin bulunduğu, bu kişinin tarafların kendi çözümlerine ulaşmaları konusunda katkıda bulunduğu alternatif uyuşmazlık çözüm yolu arabuluculuktur.¹²³ Arabuluculuk, taraflar arasındaki iletişimsizlikten kaynaklanan sorunların müzakerelerin esnasında ortadan kalkmasını sağlayan ve bu yönüyle de bilgi ve belge paylaşımını arttıran bir yöntemdir.

Arabuluculuk konusunda sıklıkla başvuru, yol gösterici düzenlemeler Avrupa Komisyonu'nun hazırlamış olduğu 2008/52/EC sayılı belirli medeni ve ticari uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Direktifi'nde yer almaktadır.¹²⁴ İlgili direktifin 3(a) maddesine göre gönüllülük esasına dayanan, adlandırılma veya başvurulma şekline bakılmaksızın, iki veya daha fazla tarafın arabulucu yardımı ile uyuşmazlığın sonlandırılması yönünde bir anlaşmaya varmak için hareket ettikleri yapısal süreç arabuluculuktur.¹²⁵

¹²² CEYLAN, **a.g.e.**, s. 308. / ŞAHİN ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 16.

¹²³ ŞAHİN ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 29.

¹²⁴ Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi, Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588422074588&uri=CELEX:32008L0052>, (02.05.2020).

¹²⁵ Yazarın kendi tercümesidir.

Ülkemizde arabuluculuk ile ilgili hususlar 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu kanunun tanımlar başlıklı 2. maddesinde Arabuluculuk:

Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak tanımlanmıştır.

Tanımda belirtildiği üzere arabulucu sistematik teknikler kullanarak taraflar arasındaki iletişim sürecini yönetecek ve tarafların kendi çözümlerini bulmalarını sağlayacaktır. Sürece dahil olan üçüncü kişinin mahkemelerde ve tahkimde olduğu gibi bir karar verme yetkisi yoktur. Arabulucunun süreç içerisindeki rolü öğretide ise şu şekilde tanımlanmıştır:

Arabulucunun asıl görevi, görüşmeler için uygun ortam hazırlamak ve devamını sağlamak, konuyla ilgili belgeleri toplamak ve nakletmek, akıl dışı iddiaları ve gereksiz yorumları azaltmak, ortak menfaatleri araştırmak, uyuşma temelini hesaplamak suretiyle taraflara yardım etmektir.¹²⁶

Arabulucu kişi tarafların kendi çözümlerini üretme noktasında çözüm sürecine katılmakta ve tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi sunmaktadır.

2.2.6. Tahkim

Günümüzde tarafların sıklıkla tercih ettiği bir diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolu tahkimdir. “Tahkimde taraflar uyuşmazlığı, bu konuda altyapısı, bilgisi ve

¹²⁶ Lon L. FULLER, “Mediation- Its Forms and Functions”, **Southern California Law Review**, Vol. 44, 1971, s. 327 Aktaran Şule ŞAHİN CEYLAN, Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 300.

deneyimi bulunan kendi seçtikleri üçüncü kişiye, yani hakeme götürme konusunda anlaşırlar.”¹²⁷

Uyuşmazlığa düşen tarafların bu uyuşmazlığın çözümünü alanında uzman özel kişi veya kişilere bırakması ve bu kişilerin uyuşmazlığı inceleyerek nihaî olarak karara bağlaması tahkim olarak adlandırılmaktadır.¹²⁸ Tarafların seçmiş olduğu bu özel kişiye hakem, birden çok kişinin seçilmiş olması durumunda uyuşmazlığı inceleyen kurula hakem kurulu denmektedir. Uyuşmazlığın çözümü için taraflar tek sayı olarak seçilmiş olma şartı ile hakem sayısını serbestçe belirleyebilmektedir. Uygulamada genellikle üç kişinin, nadir olarak beş kişinin hakem olarak seçildiği görülmektedir.

Tahkim usulü gerek uluslararası ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde gerekse iç hukukta ortaya çıkan pek çok uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasında tercih edilen bir yöntemdir. Tahkim uygulamasının geçmişi oldukça eskilere dayanmaktadır:

*Eski Yunan, Eski Hint, Eski Roma, Ortaçağ Medeniyetleri, Cahiliye Devri Arap Medeniyetleri, İslam Toplulukları Medeniyetleri, Hristiyan ve Musevi Toplulukları Medeniyetleri, nihayet Osmanlı Medeniyeti ve aynı dönemde Avrupa ve diğer kıtalardaki medeniyetlerde” tahkim yoluna başvurulduğu görülmektedir.*¹²⁹

Tahkimi yukarıda açıklanan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından ayıran husus, hakem / hakem kurulu tarafından verilen kararların kesin ve bağlayıcı oluşudur.¹³⁰ Bu durumda hakem tarafından varılan çözüm tıpkı mahkeme kararı gibi sonuç doğurur. Açıklanan nedenlerle hakemlere “*hakem mahkemesi*” de denmektedir.¹³¹

Tahkim çözüm yolunu çeşitli şekilde sınıflandırmak mümkündür. Tarafların rızasına göre ihtiyari veya zorunlu, yabancılık unsurunun bulunup bulunmamasına göre iç tahkim ve dış tahkim olarak, uyuşmazlığı çözecek organize bir kurumun varlığına

¹²⁷ Leonard L. RİSKİN and James E. WESTBROO, **Dispute Resolution and Lawyers**, Minnesota: West Publishing Co., 1987, s. 3 Aktaran Şule ŞAHİN CEYLAN, **Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 302.

¹²⁸ ŞAHİN ve DİĞERLERİ, **a.g.e.**, s.18-19.

¹²⁹ BALCI, **a.g.e.**, s. 41.

¹³⁰ ŞAHİN ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 18.

¹³¹ Baki KURU ve Diğerleri, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s.780.

göre ise kurumsal tahkim veya *ad hoc tahkim* olarak gruplara ayırmamız mümkündür.¹³²

Bu çözüm yönteminde tarafların uyuşmazlık konusuna ilişkin bilgi ve belgeleri getirmeleri asıldır. Hakem / Hakem Kurulu kural olarak kendisine sunulan bilgi ve belgeler üzerinden değerlendirme yaparak karar verir.

2.3. Tahkimin Genel Esasları ve Türk Hukukunda Milli Tahkim (Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim)

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere ülkemizde de Avrupa ve dünyadaki gelişmelere paralel olarak tahkim konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu bölümde Türk Hukukundaki Tahkim düzenlemesi incelenecektir.

HMK’nın 407 ila 444. maddeleri arasında düzenlenen tahkim hükümleri doktrinde iç tahkim düzenlemeleri olarak adlandırılmaktadır.¹³³ İlgili Kanunun 407. maddesinde belirtildiği üzere Milletlerarası Tahkim Kanunu’na göre yabancılık unsuru taşımayan ve tahkim yerinin Türkiye seçildiği uyuşmazlıklarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun tahkime ilişkin hükümleri uygulanır.

Bir hakkın varlığı konusunda uyuşmazlığa düşen tarafların uyuşmazlığın çözümünü, konu hakkında uzman özel kişilere bırakması halinde tahkim alternatif çözüm yolunun seçildiği anlaşılmaktadır. Taraflar arasında meydana gelen uyuşmazlığın çözümü bazen ihtiyari olarak tahkim müessesine bırakılmakta bazen de zorunlu olarak tahkime götürülmektedir.¹³⁴ Tahkim özü itibarıyla ihtiyari bir çözüm yolu olsa da kanun koyucu bazı uyuşmazlıklarda tahkime gidilmesini zorunlu kılabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamında düzenlenen ve incelecek tahkim, ihtiyari tahkimdir.¹³⁵

¹³² Baki KURU ve Diğerleri, *a.g.e.*, 2015, s. 779.

¹³³ Baki KURU ve Diğerleri, *a.g.e.*, s. 779.

¹³⁴ Nuray EKŞİ, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2019, s. 15-18

¹³⁵ İhtiyari tahkim ve zorunlu tahkim ayrımı ile HMK kapsamında ihtiyari tahkimin düzenlendiği ile ilgili bakınız: Baki KURU ve Diğerleri, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s. 780-781.

2.3.1. Tahkim Sözleşmesi

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın tamamının ya da bir kısmının tahkim yolu ile çözüleceği bir anlaşmaya bağlıdır.¹³⁶ Tahkim çözüm yolunun uygulanacağı taraflar arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklı olarak ana sözleşmede yahut ayrı bir sözleşmede kararlaştırılabilir. Bu şekilde yapılan sözleşme hakem sözleşmesi olarak adlandırılır. Bu durumda hakemler hakem sıfatıyla uyuşmazlığı çözmeyi kabul etmiş olup, taraflar arasında vekalet akdi yapıldığını söylemek mümkündür.

2.3.1.1. Tahkim Sözleşmesinin Tanımı ve Şekli

HMK'nın 412. maddesinde tahkim sözleşmesinin tanımı şu şekilde yapılmıştır:

Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.

Bir sözleşme olarak tahkim sözleşmesi temelde Türk Borçlar Kanunu'na tabi bir sözleşmedir. Ancak tahkim kurumunun kendine has özellikleri ve pek çok diğer sebeple kanunda tahkim sözleşmesinin düzenlenişi ve şekil şartı HMK'da ayrıca düzenlenmiştir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüleceğine ilişkin sözleşmenin üç şartı bünyesinde bulundurması gerekmektedir. Bunlar, sözleşmenin yazılı şekilde yapılması, tahkim şartının tarafların iradesine tabi olan uyuşmazlıklar ile ilgili yapılması ve uyuşmazlığın belirli olmasıdır.¹³⁷

HMK'nın 412. maddesinde, belirtildiği üzere tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Söz konusu sözleşme yazılı şekilde yapılırken “*taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde*

¹³⁶ HMK Madde 412.

¹³⁷ Tahkim sözleşmesinin şartları için bakınız: HMK 408-413.

itiraz edilmemiş olması yeterlidir.”¹³⁸ Aynı maddenin son cümlesinde belirtildiği üzere asıl sözleşmenin bir parçası haline getirmek için tarafların tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapması halinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır.

Bu bölüm kapsamında tahkime elverişlilik başlığı altında açıklandığı üzere tahkim sözleşmesi tarafların serbestçe üzerinde tasarrufta bulunabileceği konularda yapılabilmektedir. Buna göre tarafların serbestçe tasarrufta bulunamayacağı iflas davaları, boşanma ve ayrılık gibi davalar ile çekişmesiz yargı işlerine dair konularda tahkim sözleşmesi yapılamaz.¹³⁹

Tahkim sözleşmesinin bir diğer geçerlilik koşulu da tahkime konu olacak uyuşmazlığın belirli olmasıdır. Kanun tanımında verildiği üzere taraflar arasındaki hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının tahkime konu edilmesi mümkündür. Bu tanımdan görüldüğü üzere tarafların uyuşmazlık konusunu belirlemesi gerekmektedir. Taraflarca hazırlanan sözleşmede *“Uyuşmazlığın konusu belli değilse, bu tür tahkim sözleşmesinin geçerli olmayacağı konusunda doktrinde tam bir fikir birliği vardır.”¹⁴⁰*

2.3.1.2. Tahkim Sözleşmesi Çeşitleri

Tarafların tahkim sözleşmesini iki farklı şekilde yapması mümkündür. Önceki bölümde açıklandığı üzere bunlardan birincisi hukuki ilişkiyi kuran sözleşmede tahkim şartına yer verilmesi diğeri ise ayrı bir sözleşme yapılarak tahkim müessesinin uygulanacağına karar vermeleridir.

Tahkim şartının söz konusu olduğu durumda, taraflar arasındaki sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümünde tahkim şartı bizzat uyuşmazlığa esas sözleşmenin içerisinde yer almaktadır. Tahkim şartı sözleşmenin bir maddesi halinde düzenlenmiş olup, taraflar arasındaki sözleşmenin bağlı olduğu hükümlere tabidir.

¹³⁸ Tahkim sözleşmesinde yazılılık şartının yerine getirilmesi hakkında bakınız: HMK 412.

¹³⁹ Baki KURU ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 784.

¹⁴⁰ Ceren EYÜPOĞLU, “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergileri**, Cilt 75, Sayı 3, 2017, s. 237.

Tahkim sözleşmesinin ayrı bir sözleşme olarak düzenlendiği durumlarla ise uygulamada sıklıkla karşılaşılmaz.¹⁴¹ Bu ihtimalde tarafların akdetmiş oldukları sözleşmenin konusu yalnızca tahkim çözüm yolunun uygulanacağına ilişkindir. Taraflar doğmuş veya ileride doğabilecek belirli bir uyuşmazlık ile ilgili ayrı bir sözleşme yaparak tahkim konusundaki iradelerini gösterebilirler.

Bu kısımda belirtmek gerekir ki, HMK'nın 412. maddesinin 4. Fıkrası uyarınca tahkim sözleşmesinin geçerliliği esas sözleşmenin geçerliliğine bağlı değildir. Ana sözleşmenin geçersiz olması halinde ister tahkim klozu şeklinde esas sözleşmede yer verilsin ister ayrı bir tahkim sözleşmesi yapılmış olsun, her iki durumda da tahkim sözleşmesini bağımsızlığını korur ve şartlarının bulunması halinde geçerli olur.

2.3.1.3. Tahkim Sözleşmesinin Etkisi

Tarafların uyuşmazlığın giderilmesi için tahkim çözüm yolunu öngörmeleri halinde artık uyuşmazlığın çözümünün tahkim aracılığıyla giderilmesi gerekmekte olup, taraflar mahkemeye başvurarak dava yoluna gidemez.¹⁴² Ancak belirtmek gerekir ki tahkim şartının ihtiyari yahut zorunlu tahkim olması da mümkündür. Tahkim şartının ihtiyari olduğu durumda taraflar anlaşmazlık çıktığı durumda tahkim başvurusunda bulunabileceği gibi mahkeme nezdinde dava da açabilirler.

HMK'nın 116. maddesinde dava ilk itirazları düzenlemiş olup, uyuşmazlık konusunda davacı olan tarafın dava dilekçesine karşı uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerektiğine dair itirazın ilk itirazda sunulması gerekmektedir.¹⁴³

Taraflardan birinin uyuşmazlık konusu alacak için ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı aldığı durumda, uyuşmazlığın çözümü için tahkim kararlaştırılmışsa HMK madde 426/2 uyarınca iki hafta içerisinde tahkim başvurusu yapılması gerekir.

¹⁴¹ Baki KURU ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 783.

¹⁴² Baki KURU ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 784.

¹⁴³ İlk itirazlar dava şartlarından sonra hakimce incelenen, taraflardan birinin ileri sürmemesi halinde hâkim tarafından re 'sen dikkate alınmayan hususlardır. HMK'nın 116. Maddesinde kesin yetki kuralının bulunmadığı hallerde yetki itirazı, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerektiği itirazı ve iş bölümü itirazı ilk itiraz olarak düzenlenmiştir. HMK 117 uyarınca ilk itirazların hepsi cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorundadır.

2.3.2. Hukuk Muhakemeleri Kanununda Hakemlere ilişkin Düzenlemeler

2.3.2.1. Hakemlerin Sayısı ve Seçimi

Tarafların uyuşmazlığın çözümünün tahkim yoluyla çözüleceğine karar vermesi sonrasında hakem / hakemlerle aralarında yaptıkları sözleşmenin hakem sözleşmesi olarak adlandırıldığı önceki bölümde izah edilmiştir. Bu bölüm kapsamında hakem sözleşmesi öncesinde tarafların hakem sayısı ve seçimi üzerinde durulacaktır. Taraflar kural olarak hakemlerin sayısında serbesttir. Uyuşmazlığın seçimi için tarafların aralarında seçecekleri hakemi tek sayıda belirlemeleri uygulama açısından kolaylık sağlayacaktır. Bunun sebebi uyuşmazlığın çözümü konusunda görüş ayrılıkları çıktığı zaman oy çokluğu ile karara varılmasını sağlamaktır. HMK'nın 415 ve 416. maddelerinde hakem sayısı ile hakemlerin seçimi düzenlenmiştir.

İlgili kanunun 415. maddesine göre taraflar hakem sayısını serbestçe belirleyebilir. Ancak bu sayı tek sayı olmalıdır.¹⁴⁴ Taraflarca hakem sayısı belirlenmemiş ise HMK madde 415 uyarınca hakem sayısı üç olarak kabul edilir.

Taraflar hakem sayısını belirlemekte olduğu gibi hakem seçiminde de serbesttirler. Ancak taraflarca aksi öngörülmedikçe hakem seçiminin nasıl yapılacağı HMK'nın 416. maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

Kanunun düzenlemesinden görüldüğü üzere taraflar hakemi serbestçe tayin eder. Hakem, taraflara tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren bir durum var ise bunu ve koşullarını taraflara açıklamak zorundadır.¹⁴⁵

Hakemler seçildikten sonra bu kişinin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde yeni hakemin ne şekilde seçileceği HMK'nın 421. maddesinde düzenlenmiştir.

¹⁴⁴ HMK 415. Maddesinin emredici nitelikte olup olmadığı konusunda öğretide görüş ayrılığı vardır. Tarafların iki hakem seçtiği durumda tahkim sözleşmesinin geçerli olup olmayacağı öğretide tartışılmalıdır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin E. 2018/79, K. 2018/2805 sayılı kararında bu düzenlemenin emredici olduğundan bahisle iki hakem tarafından verilen tahkim kararının iptali hukuka uygun bulunmuştur.

¹⁴⁵ HMK 417/f1.

2.3.2.2. Hakemlerin Sorumluluğu

HMK'nın 419. maddesinde tarafların seçmiş oldukları hakemin haklı bir neden olmaksızın uyuşmazlığı çözüme bağlamaktan kaçındığı halde tarafların bu nedenle uğrayacakları zarar gidermekle yükümlü olduğunu düzenlemiştir.

Kanun metninde yer alan haklı bir sebep ifadesi öğretide hangi durumların haklı sebep olduğu konusunda çeşitli görüşlere sebep olmuştur.

...Hakemin bilgi ve tecrübesinin yetersizliği, işlerinin yoğunluğu sebebiyle üstlendiği görevi layıkıyla yerine getirememesi; yargılamaya ve kararın kaleme alınmasına herhangi bir katkıda bulunmaması, yazdığı muhalefet şerhinin açıkça taraflı olması, şahsi işleri veya başka nedenlerle olağan sayılmayacak şekilde yargılamanın uzamasına sebebiyet vermesi gibi sebepler, HMK 419. maddesi uyarınca hakemlerin sorumluluğunu doğurmayacaktır.¹⁴⁶

2.3.2.3. Hakemlerin Reddi

Uyuşmazlığın çözümü konusunda görev alan hakemlerin tıpkı hakimler gibi tarafsız ve bağımsız olarak uyuşmazlığı ele almaları gerekmektedir. Hakemin tarafsızlığı ve bağımsızlığından şüphe duyulması halinde hakemin reddi mümkündür. Bu durum HMK'nın 417. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre kendisine hakemlik önerilen kimse, tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları taraflara açıklamakla yükümlüdür. Taraflar önceden bilgilendirilmemiş iseler, hakem daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirme yükümlülüğü altındadır.

İlgili maddenin 2. fıkrasında “*Hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir*” şeklinde düzenlenmiştir.

Hakemi ret sebebinin varlığı halinde hakemin reddi usulünün ne şekilde yürütüleceği HMK'nın 418. maddesinde gösterilmiştir.

¹⁴⁶ Nuray EKŞİ, a.g.e., s. 151.

2.3.2.4. Hakemlik Görevinin Sona Erme Halleri

Hakemlerin görevini yerine getirememesi halinde hakemlik görevinin sona erme şekilleri HMK'nın 420. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre:

(1) Bir hakem, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getiremediği takdirde hakemlik görevi, çekilme veya tarafların bu yönde anlaşmaları suretiyle sona erer.

(2) Taraflardan her biri, hakemin çekilmesini gerektiren sebeplerin varlığı konusunda aralarında uyuşmazlık olursa, mahkemeden hakemin yetkisinin sona erdirilmesi konusunda karar verilmesini isteyebilir. Mahkemenin vereceği karar kesindir.

(3) Hakemin görevinden çekilmesi veya diğer tarafın hakemin yetkisinin sona ermesine muvafakat etmesi, hakemin ret sebeplerinin varlığının kabulü anlamına gelmez.

2.3.3. Hakemlerin Yargılamasının Başlaması

Uyuşmazlığın görülmeye başlaması ile hakem/ hakem heyeti HMK hükümlerini de gözeterek uyuşmazlığı uygun bulduğu usul kuralları çerçevesinde serbestçe çözüme kavuşturur. Uyuşmazlığın esnek usul kuralları ile çözülmesinde dahi yargılamaya egemen olan ilkeler ile özellikle tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı gibi birtakım ilkelerinde de tahkim yargılamasında mutlak suretle göz önünde bulundurulması gerekmektedir.¹⁴⁷ Aksi halde, Anayasa ve Uluslararası Sözleşmelerle tanınan pek çok temel hak ve özgürlüğün ihlali söz konusu olacaktır.

2.3.3.1. Tahkim Yargılamasına İlişkin Genel Prensipler

2.3.3.1.1. Hakemin Kendi Yetkisini Değerlendirmesi

HMK'nın 422. maddesine göre hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebilir.

2.3.3.1.2. Yargılamaya Egemen Olan İlkeler ile Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet Edilmesi

Yıllar süren uygulamalar neticesinde usul hukukunda yargılamaya egemen olan temel ilkeler tahkim kurumunun yapısına uygun düştüğü oranda uygulanmaktadır.

¹⁴⁷ HMK madde 423.

Bunun nedeni tahkimin taraflarca yerine getirilme ilkesinin hâkim olduğu, tarafların bilgi ve belge getirdiği, hakemlerin dosyaya sunulu evraklar üzerinden karar verdiği bir sisteme dayanmasıdır. Genel itibariyle yargılamaya egemen olan ilkeleri HMK’da gösterildiği üzere; tasarruf ilkesi, taraflarca yerine getirilme ilkesi, taleple bağıllık ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı, aleniyet ilkesi, dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü, usul ekonomisi ilkesi ve hâkimin davayı aydınlatma ödevi olarak sayabiliriz.¹⁴⁸ Bu çalışma kapsamında özellikle üzerinde durulacak iki ilke tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı dolayısıyla adil yargılanma hakkıdır.

Mahkeme önünde olduğu gibi tahkimde de taraflar eşit hak ve yetkilere sahiptir. Bu husus HMK’nın 423. maddesinde düzenlenmiştir. Hakemin tarafların eşitliği prensibini gözeteceği düzenlendiği gibi hukuki dinlenilme hakkına riayet edeceği de belirtilmiştir. Tahkim çözüm yolunun seçilmesi halinde taraflar kural olarak uygulanacak hukuk kurallarının seçiminde ve hakem seçiminde serbest olsalar da, hakem kararı neticesinde taraflar açısından bağlayıcı bir karar verileceği için yargılamanın anayasal ve kanuna uygun yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle HMK’nın 423. maddesinde tarafların eşitliğinin gözetileceği ve hukuki dinlenilme hakkını kullanmalarına olanak tanınacağı belirtilmiştir.¹⁴⁹

HMK’nın açık düzenlemesine göre hakemin tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkını ihlal etmesi durumunda hakem kararının iptal edilebileceği öngörülmüştür. İptal davasını düzenleyen 439. maddenin 2. fıkrasına göre tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği takdirde tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde iptal davası açılabilir.

Hukuki dinlenilme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinde ve Anayasa’nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının bir devamı olarak usul kanununda da düzenlenmiştir.¹⁵⁰ İlgili sözleşme ve yasaya göre taraflar kendileri

¹⁴⁸ Yargılamaya hâkim olan ilkeler için bakınız: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Madde 24- 31.

¹⁴⁹ GÖKSU, a.g.e, s. 145.

¹⁵⁰ İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Madde 6: 1) Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçla- malların esasî konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hak- kına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının

ile ilgili yürütülen bir davada hukuki dinlenilme hakkına sahip olup, bu hak yargılama hakkında bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, mahkemenin, bu beyanları değerlendirmeye alarak kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini ifade etmektedir.¹⁵¹ Öğretide çeşitli yazarlar tarafından da ifade edildiği üzere ihtiyari tahkim yargılamasında en önemli husus hakemlerin taraflara adil yargılanma yapıldığını temin etmeleridir.¹⁵²

Yargıtay İçtihatları ile ortaya konduğu üzere eksik, şekli ve görünüşte gerekçe ile karar yazılması da hukuki dinlenilme dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlalidir.¹⁵³ Anayasa Mahkemesinin 2017/38342 sayılı 13/2/2020 tarihli Kararında belirtildiği üzere:

...Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir. (Sencer Başat ve diğerleri (GK), B. No: 2013/7800, 18/6/2014, && 31,34)...

*Bir kararda tam olarak hangi hususların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması halinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir. (Sencer Başat ve diğerleri, && 35,39)...*¹⁵⁴

2.3.3.1.3. Tebligat Usulü

Taraflar arasındaki çözüm sürecinde tebligatların ne şekilde yapılacağı serbestçe belirlenebilir. Ancak tarafların bir usul öngörmediği durumlarda HMK'nın

gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

Anayasa Madde 36: Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

¹⁵¹ T.C. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, 17.2.2020, E. 2020/608, K. 2020/2613, Kazancı İçtihat Bankası.

¹⁵² EKŞİ, a.g.e., s. 52.

¹⁵³ Anayasanın 141. Maddesinde bütün mahkemeler açısından gerekçeli karar yazma yükümlülüğü getirilmiş olup, mahkemelerce bu yükümlülüğün ihlali halinde adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olur.

¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi Kararı, 13/2/2020, Başvuru No:2017/38342, <https://www.anayasa.gov.tr/media/6559/2017-38342.pdf>, (31.03.2020).

438. maddesi uyarınca tebligatlar 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır. *“Uygulamada tahkime ilişkin tebligatlar daha çok faks, aps, kargo hizmetleriyle gerçekleştirilmekle beraber PTT’nin de hızlı bir şekilde teslimatı sağladığı diğer yöntemlerine başvurulmasını engelleyen bir husus yoktur.”*¹⁵⁵

2.3.3.1.4. Yargılama Giderleri

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi süresi içerisinde hakemlerin yargılamayı başlamasından yargılamayı sona erdirdikleri zamana kadar geçen sürede yapılan giderler yargılama gideri olarak adlandırılmaktadır. Tahkime ilişkin olarak yargılama giderleri HMK’nın 441. Maddesinde düzenlenmiş olup, aşağıdaki şekildedir:

- (1) Yargılama giderleri;
- a) Hakemlerin ve hakemlerce belirlenen hakem sekreterliği ücretini,
 - b) Hakemlerin seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları,
 - c) Hakem veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvuru diğer kişilere ödenen ücretleri ve keşif giderlerini,
 - ç) Hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları,
 - d) Hakem veya hakem kurulunun, davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgari ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücretini,
 - e) Bu Kanuna göre mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçlarını,
 - f) Tahkim yargılamasına ilişkin tebligat giderlerini,
- kapsar.

Hakem veya hakem kurulu yargılama giderleri için avans yatırılmasını taraflardan her birinden talep edebilir. HMK’nın 442. maddesine göre bu avans taraflarca eşit olarak ödenir.

Yargılama sonunda haklı çıkan taraf yapmış olduğu yargılama giderlerini de karşı taraftan alır. HMK’nın 442. maddesinin 4. Fıkrasında belirtildiği üzere yargılama gideri haksız tarafa yüklenir. Tarafların kısmen haklı çıkmaları durumunda yargılama gideri haklılık durumuna göre paylaştırılır.

¹⁵⁵ EKŞİ, a.g.e., s. 159.

2.3.3.1.5. İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti

HMK'nın 414. maddesinde belirtildiği üzere taraflardan her biri hakem / hakem kurulundan ihtiyati tedbir alınmasını ve delil tespiti yapılmasını talep edebilir.

HMK'nın 389. maddesinde düzenlendiği üzere:

Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir.

Hakem/ hakem kurulu tarafından yukarıda yer alan koşulların gerçekleştiğinin tespit edilmesi ile ihtiyati tedbir kararı verilebilir. Söz konusu ihtiyati tedbir kararının uygulanabilmesi için mahkemeden icra edilebilirlik şerhi alınması gerekmektedir.¹⁵⁶

HMK'nın 400. maddesinde delil tespitine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre taraflar henüz inceleme sırası gelmemiş ya da ileride açacağı davada kullanacağı bir vakanın tespiti amacıyla keşif veya bilirkişi incelemesi yaptırılması ya da tanık ifadelerinin alınması gibi işlemlerin yerine getirilmesini talep edebilir.

İhtiyati tedbir ve delil tespitine ilişkin tahkimde nasıl bir usul izleneceği HMK'nın 414. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

2.3.3.2. Tahkim Davasının Yürütülmesi

Tahkim yargılamasının usulü, taraflar aralarındaki tahkim sözleşmesinde belirlenebileceği gibi taraflarca da ayrıca belirlenebilir. Ancak bu konuda bir seçim yapılmamışsa tahkim yargılaması HMK'nın 407 ile 444. maddelerine göre yürütülür.

2.3.3.2.1. Tahkim Yeri ve Dava Tarihi

Tarafların iradelerinin ön planda olduğu tahkim müessesinde tahkim yerini taraflar seçebilmektedir. Ancak bu konuda bir seçim yapılmamışsa HMK madde 425 uyarınca hakem / hakem kurulunun olayın özelliklerine göre seçtiği yer tahkim yeri olarak kabul edilir.

¹⁵⁶ HMK'nın 414. Maddesi 2. Fıkra.

İlgili maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasının gerektirdiği durumlarda önceden taraflara bildirmek kaydıyla bir başka yerde de toplanabilir; duruşma, keşif gibi benzeri işlemleri de yapabilir.

Tahkim davasının açılış tarihi hak kaybının olup olmadığını tespit açısından önem taşımaktadır. HMK'nın 426. maddesinde taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası, *“hakemlerin seçimi için mahkemeye veya tarafların sözleşmesine göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve eğer sözleşmeye göre hakemlerin secimi iki tarafa ait ise davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği; sözleşmede hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte”* dava açılmış sayılır.

Önceki kısımda açıklandığı üzere taraflardan birinin ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz talep ettiği durumlarda ise iki hafta içerisinde tahkim başvurusunun yapılmış olması gerekmektedir.¹⁵⁷

2.3.3.2.2. Yargılama Usulünün Belirlenmesi

Tahkim yargılamasında taraflar HMK'nın emredici düzenlemeleri dışında yargılama usulünü belirlemede serbesttir. Ancak taraflar arasında belirlenen bir usul yoksa, hakem/ hakem kurulu yargılamayı HMK'ya göre yürütür.¹⁵⁸

İlgili maddeye göre taraflar yargılama usulüne uygulanacak kuralları kendileri seçebileceği gibi, kurumsal tahkim merkezlerinin İstanbul Tahkim Merkezi¹⁵⁹, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği¹⁶⁰, İstanbul Ticaret Odası'nın¹⁶¹ tahkim kurallarına atıf yapabilirler.

¹⁵⁷ İhtiyati haciz ve ihtiyati tedbir durumunda iki hafta içerisinde dava açılması gerektiğine ilişkin bakınız: HMK Madde 426/2f.

¹⁵⁸ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Madde 424.

¹⁵⁹ İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları için bakınız: İstanbul Tahkim Merkezi Resmi İnternet Sitesi, (<https://istac.org.tr>), (27.02.2020).

¹⁶⁰ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Tahkim Kuralları için bakınız: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Resmi İnternet Sayfası Tahkim Bölümü, <https://www.tobb.org.tr/HukukMusavirligi/Sayfalar/TOBBTahkimiveTahkimSozlesmesi.php>, (27.02.2020).

¹⁶¹ İstanbul Ticaret Odası Tahkim Kuralları için bakınız:

2.3.3.2.3. Dava ve Cevap Dilekçelerinin Verilmesi

Tahkim yargılamasında dava ve cevap dilekçelerinin sunulması ile ilgili hususlar HMK'nın 428. maddesinde düzenlenmiştir. Taraflarca hakem veya hakem kurulunun tespit edilmesi neticesinde tahkim başvurusunda bulunan teknik anlamda davacı, başvurusuna esas teşkil eden vakıa ve taleplerini hakem / hakem kuruluna verir. Aleyhine tahkim başvurusu yapılan taraf ise, savunmasına dayanak oluşturan vakıa ve delilleri hakem/hakem kuruluna sunar. İlgili madde düzenlenmesinde tarafların kaç adet dilekçe sunacakları HMK'da düzenlenmemiştir. Ancak bu hususun hakemlerce sınırlandırılabilceğini söylemek mümkündür. Taraflar aksi kararlaştırılmadıkça iddia ve savunmalarını değiştirebilir ve genişletebilir.¹⁶²

2.3.3.2.4. İddia ve Savunmanın Değiştirilmesi - Genişletilmesi

Usul hukukunda uygulanan teksif ilkesinin bir sonucu olarak medeni usul hukukunda davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı uygulanmaktadır. Davacı cevaba cevap dilekçesinden sonra davasını genişletemez. Ancak kanunda sayılan belirli hallerin varlığı halinde bu yasak uygulanmaz. Bu husus HMK'nın 141. maddesinde düzenlenmiştir:

(1) Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

(2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır.

Tahkim müessesinde çözüm yolunun özellikleri gereğince HMK'da ayrı bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre HMK'nın 428. maddesine taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmanın değiştirebileceği veya genişletebileceği düzenlenmiştir. Ancak, hakem / hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya

¹⁶² HMK Madde 428/3f.

genişletmeye izin vermeyebilir.¹⁶³ İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez.

2.3.3.2.5. Duruşma Yapılması ve Dosya Üzerinden İnceleme

Hakem / hakem kurulu uyuşmazlık konusunu inceledikten sonra uyuşmazlığı dosya üzerinden özēbileceęi gibi bu uyuşmazlığın çözümü için duruşma yapılmasına karar vermesi de mümkündür. Hakem / hakem kurulu tarafların sözlü beyanlarının alınması, delillerin ikamesi ve tartişılması, bilirkişi tarafından inceleme yapılması ve bilirkişinin sözlü açıklamalarının dinlenilmek istenmesi nedenleriyle duruşma yapması mümkündür. Hakem duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi, taraflardan her biri yargılamanın her aşamasında duruşma yapılmasına karar verebilir. Bu husus HMK'nın 429. Maddesinde düzenlenmiştir:

(1) Hakem veya hakem kurulu, delillerin ikamesi, sözlü beyanlarda bulunulması veya bilirkişiden açıklama istenmesi gibi sebeplerle duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi; yargılamanın dosya üzerinden yürütölmesine de karar verebilir. Taraflar, aksini kararlaştırmadıkça, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapılmasına karar verir.

(2) Hakem veya hakem kurulu, dava ile ilgili her türlü keşif tarihini, bilirkişi incelemesini veya diğer delillerin incelenmesi için yapacağı toplantı ve duruşmalar ile tarafların gelmemeleri hâlinde bunun sonuçlarını uygun bir süre önce taraflara bildirir.

(3) Hakem veya hakem kuruluna verilen dilekçeler, bilgiler ve diğer belgeler taraflara bildirilir.¹⁶⁴

2.3.3.2.5.1. Bilirkişi İncelemesi ile Keşif Yapılması

Uyuşmazlığın çözümünün teknik ve özel bir bilgiyi gerektirmesi halinde hâkimlerce bilirkişiye başvurulduğu gibi, tahkim yargılamasında da hakemler her ne kadar uyuşmazlık konusunda uzman olsalar da bilirkişi görüşüne başvurmaları mümkündür.¹⁶⁵ Bilirkişi hakemin teknik bilgisinin yetmediği durumlarda hakem / hakem kuruluna yardımcı olur. Tahkim müessesinde bilirkişi ve keşif yapılmasına ilişkin düzenleme HMK 431. maddede yer almıştır:

¹⁶³ EKşİ, a.g.e., s. 169.

¹⁶⁴ HMK Madde 429.

¹⁶⁵ HMK Madde 266.

- (1) Hakem veya hakem kurulu;
a) Belirlediği konular hakkında rapor vermek üzere bir veya birden çok bilirkişi seçimine,
b) Tarafların bilirkişiye gerekli açıklamaları yapmalarına, ilgili belge ve bilgileri vermelerine,
c) Keşif yapılmasına, karar verebilir.
(2) Aksi kararlaştırılmadıkça, taraflardan birinin talebi veya hakem ya da hakem kurulunun gerekli görmesi üzerine bilirkişiler, yazılı veya sözlü raporlarını vermelerinden sonra çağrılacakları duruşmaya katılırlar. Bu duruşmada taraflar, bilirkişilere soru sorabilir ve uyuşmazlık konusunda kendi seçtikleri özel bilirkişileri dinletebilirler.¹⁶⁶

Tahkim yargılamasında bilirkişi incelemesi yapılabileceği gibi yukarıda yer alan düzenlemede görüleceği üzere hakem / hakem kurulunun uyuşmazlık konusunu bizzat görerek, bilirkişi ile o konu hakkında duyu organlarıyla bilgi sahibi olması da mümkündür.¹⁶⁷ Bu husus keşif olarak adlandırılmaktadır. Tahkim yargılamasında keşif yapılmasına engel bulunmamaktadır.

2.3.3.2.5.2. Tahkim Süresi

Hakemlerin ve hakem kurulunun kendilerine çözüm için getirmiş oldukları uyuşmazlıkları kural olarak bir yıl içerisinde karara bağlamaları gerekmektedir.¹⁶⁸ Kanunda ön görülen bu süre tarafların anlaşması ile yahut anlaşamamaları halinde taraflardan birinin başvurusu ile mahkemece uzatılabilir.

2.3.4. Hakem Yargılamasının Sona Ermesi

Hakem / hakem kurulunca tahkikat süresinde tarafların durumuna ve yargılamanın gidişatına göre nihai bir karar verilir. Hakem / hakem kurulu tarafından uyuşmazlık hakkında tahkikat yapılır ve uyuşmazlığın tamamı yahut bir kısmı hakkında kesin olarak karar verilirse tahkim yargılaması HMK madde 435 uyarınca nihai hakem kararı ile sonuçlandırılır.

Tahkim başvurusunun hakemler tarafından taraflara ve yargılamaya bağlı sebeplerle sona erdirilmesi de mümkündür. Bu husus HMK'nın 435. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede sayılan sona erme hallerine ek olarak tahkim yargılaması

¹⁶⁶ HMK Madde 431.

¹⁶⁷ KURU ve Diğerleri, **a.g.e.**, s. 436.

¹⁶⁸ HMK Madde 427.

görülürken yargılamanın her aşamasında tarafların sulh olması mümkündür. Yukarıda açıklanan durumlara ek olarak tarafların sulh olması halinde de yargılama sona erer.

2.4. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkime Elverişlilik

2.4.1. Genel Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkime Elverişlilik

Tahkime elverişlilik kavramının neyi ifade ettiğine ilişkin öğretide pek çok tanım yapılmaktadır.¹⁶⁹Bu tanımların üzerinde durduğu temel husus hangi tür uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülebileceğine ilişkindir.

Tahkime elverişlilik taraflar ve konu yönünden elverişlilik olarak iki başlıkta incelenebilmektedir.¹⁷⁰Tahkim uyuşmazlığına konu tarafların tahkim yargılamasında taraf olup olamayacaklarına ilişkin elverişlilik sübjektif elverişlilik olarak isimlendirilmektedir. Tahkim konusunun yargılamaya elverişli olması ise objektif elverişlilik olarak adlandırılmaktadır.

Yasal mevzuatımızda HMK’nın 408. maddesinde tahkime elverişlilik başlığında taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı düzenlemesi yapılmıştır. Mevcut düzenleme ile tahkime elverişli olmayan konular sıralanmak suretiyle geriye kalan hukuki uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu söylenebilir.

2.4.2. Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkime Elverişli Olmayan Uyuşmazlıklar

2.4.2.1. Taşınmazın Aynına İlişkin Olan Uyuşmazlıklar

HMK’nın 408. maddesinde belirtildiği üzere taşınmazın aynından kaynaklanan davalar tahkime elverişli değildir. Aynî sıfatı Arapça kökenli olup, eşya, mal anlamına gelen ayn kelimesinden gelmektedir.¹⁷¹ Bu anlamı itibariyle eşya üzerinde hâkimiyet

¹⁶⁹ Hilmi BOLATOĞLU, “Rekabet Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliğine İlişkin Hukuki Çerçeve”, **Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2017, s. 308- 309.

¹⁷⁰ Nuray EKŞİ, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁷¹ Mustafa DURAL ve Suat SARI, **Türk Özel Hukuku**, Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanun’un Başlangıç Hükümleri, 8. Baskı, Filiz Yayınevi, 2013, s. 151.

sağlayan mutlak hakları ifade etmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda aynı haklar sahibine verilen yetkiye göre mülkiyet, irtifak, rehin ve taşınmaz yükü olarak çeşitlere ayrılmıştır. Aynı şekilde TMK'nın 704. Maddesinde taşınmaz malların neler olduğu belirtilmiştir. İlgili düzenlemeye göre arazi, tapu kütüğüne ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar, kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler taşınmazdır.

Aynî hakların neler olduğu ve taşınmazların neler olduğu açıklandığı üzere, taşınmaz bir malın mülkiyetinden veya buna bağlı bir aynî hakka ilişkin anlaşmazlıkların tahkim yolu çözülmesi mümkün değildir. Bu durumda taşınmazlarla ilgili aynı hakların kullanıma ilişkin olmayan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

2.4.2.2. İki Tarafın İradelerine Tabi Olmayan İşlerden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

Tahkime elverişli olmayan uyuşmazlıkları düzenleyen HMK'nın 408. maddesinde düzenlenen bir diğer başlık iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklardır. Kanun metni incelendiğinde bu ifade ile ne anlatılmak istendiği açıkça anlaşılamamaktadır. Bu noktada öğretide pek çok görüş ileri sürülmüştür. Öğretide tarafların üzerinde sulh olabilecekleri konuların tarafların arzularına tabi olabileceği ifade edilmiştir.¹⁷² İki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerle ilgili kamu düzeni ile ilgili hususların kastedildiği öğretideki bir başka görüştür.¹⁷³ HMK'nın 408. maddesinde getirilen düzenlemenin kanun koyucunun tahkim kurumuna bir önyargısının ve güvensizliğinin sonucu olarak muğlak bir şekilde ifade edildiği söylenebilir.¹⁷⁴ Tarafların iradelerine tabi olmayan uyuşmazlıklar ile kastedilenin kamu düzenine ilişkin hususları ifade etmesi ile kapsamına alınabilecek genel bir düzenleme getirilmiştir.

¹⁷² Baki KURU, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 6. Baskı, İstanbul 2001, Aktaran: Nuray EKŞİ, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2019, s. 53

¹⁷³ Ejder YILMAZ, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 1. Baskı, Ankara: 2012, Aktaran: Nuray EKŞİ, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2019, s. 53.

¹⁷⁴ERCÜMENT ERDEM, **Yargıtay Kararları Işığında Tahkime Elverişlilik ve Kamu Düzeni İlişkisi**, Ocak 2017, <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/yargitay-kararlari-isiginda-tahkime-elverislilik-ve-kamu-duzeni-iliskisi/>, (28.03.2020).

2.4.3. Yargıtay Kararlarında Tahkime Elverişlilik

Tahkime elverişlilik hakkında HMK düzenlemesi ve ilgili sair hususlarda yukarıda bilgi verildiği üzere HMK'nın 408. maddesinde yer alan ifadenin ne şekilde yorumlanacağına ilişkin değerlendirmede Yargıtay'ın pek çok kararı bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklara uygulanacak Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ancak yabancı tahkim kararlarının tanıma ve tenfizine ilişkin Yargıtay'ın pek çok değerlendirmesi bulunmaktadır.

Yargıtay kararlarında genel olarak kira tespiti ve tahliye, vergi hukuku ve iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı yönünde değerlendirme yapılmaktadır.¹⁷⁵ Tahkime elverişli olarak kabul edilebilen uyuşmazlıkların ise manevi tazminat istemleri, arsa payı karşılığı kat yapımı sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar ile gayrimenkul kira bedellerinin tahsiline ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu belirtilmiştir.¹⁷⁶ Bu başlık altında çalışmanın konusunun sigorta uyuşmazlıkları hakkında olması nedeniyle Yargıtay'ın tahkime elverişlilik değerlendirmesi üzerine yapmış olduğu değerlendirmeler hakkında kısa bilgi verilmekle yetinilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan karar taramasında sigorta uyuşmazlıklarına ilişkin Yargıtay tarafından yapılan bir tahkime elverişlilik değerlendirmesi bulunamamıştır. Bu noktada kural olarak sigorta uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olduğu söylenebilir. Ancak bu konuya ilişkin detaylı tespitler dördüncü bölüm altında yapılacaktır.

2.4.4. Tahkime Elverişlilik ve Kamu Düzeni İlişkisi

İki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerin ve kamu düzenini ilgilendiren uyuşmazlıkların, tahkime elverişli olmadığı hususundan yukarıda bahsedilmiştir. HMK'nın hakem kararlarına karşı iptal davasını düzenleyen 439. maddesinde kamu düzenine aykırılık bir iptal sebebi olarak sayılmıştır. Bu nedenle kamu düzeni kavramı ve çerçevesinin çizilmesi önem taşımaktadır.

¹⁷⁵ Ercüment ERDEM, **a.g.m.**, s. 1.

¹⁷⁶ EKŞİ, **a.g.e.**, s. 56-58.

Kamu düzenin hukuki, sosyolojik ya da siyasal yönü ile pek çok tanımla yapılabilir. Hukuki anlamı ile değerlendirildiğinde, bu kavramın anayasa hukukunda, idare hukukunda, ceza hukukunda ve borçlar hukukunda öğretide farklı tanımları yapılmaktadır.

Öğretide kamu düzenini şu şekilde ifade etmek mümkündür: “*Bir memlekette amme hizmetlerinin iyi yapılmasını, devletin emniyet ve asayişini ve fertler arasındaki münasebetlerde huzuru ve ahlak kaidelerine uygunluğu temine yarayan müessese ve kaidelerin hepsidir.*”¹⁷⁷

Bir tanıma göre de kamu düzeni, “*belirli zamanda, örgütlenmiş belirli bir toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan yasal kurallardır.*”¹⁷⁸

Bir başka tanıma göre ise, “*kamu düzeni, bireylerin güvenlik, huzur ve sağlık içinde yaşamaları*”¹⁷⁹ durumudur.

Bir başka tanıma göre kamu düzenini “*toplumun temel yapısı ve temel çıkarlarını koruyan kuralların bütünü olarak*”¹⁸⁰ ifade etmek mümkündür.

Kamu düzeni kavramı hakkında farklı tanımlar olmakla birlikte, mahkeme kararlarında karşılaşılan uyuşmazlıkların toplumun bütün kesimini ilgilendirmesi nedeniyle temel hak ve özgürlükleri esas alan tanımların yapıldığı da görülmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 1963/128E. ve 1964/8K. sayılı kararında kamu düzeni şu şekilde belirtilmiştir.

Kamu düzeni deyiminin; toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilâtının muhafazasını hedef tutan her

¹⁷⁷ Rona AYBAY ve Esra DARDAĞAN, **Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, I. Baskı, 2005, s. 113 Aktaran Arda ATAKAN, “Kamu Düzeni Kavramı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1-2, 2007, s. 60.

¹⁷⁸ Hüseyin HATEMİ, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları**, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976, s.158 Aktaran Ayhan DOLUNAY, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni”, **Prof. Dr. Yıldırım ULER’e Armağan**, Lefkoşa 2014, s. 47.

¹⁷⁹ Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, Cilt 2, Ekin Yayınları: Bursa, 2003, s.418-419 Aktaran Arda ATAKAN, “Kamu Düzeni Kavramı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1-2, 2007, s. 61.

¹⁸⁰ Cemile Demir GÖKYAYLA, **Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 26 Aktaran Arda ATAKAN, “Kamu Düzeni Kavramı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1-2, 2007, s. 61.

*şeyi ifade ettiği, bir başka deyimle cemiyetin her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kuralları kapsadığı sonucuna varılmaktadır.*¹⁸¹

Yargıtay Kararları ile üzerinde durulan husus ise, kamu düzeninin toplumun çıkarlarını koruyan hukuk düzeni olduğudur. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin E. 2019/1234 K. 2019/3335 sayılı kararında belirttiği üzere kamu düzeninin çerçevesi:

*...Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık...*¹⁸²

olarak belirtilmiştir.

Bir kuralın kamu düzeni ile ilgisinin tespiti ise T.C. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi E. 2019/1234 K. 2019/3335 sayılı kararında şu şekilde belirtilmiştir:

...Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 12.12.1990 gün ve 1990/3-527, 1990/627 Sayılı kararında bir kuralın kamu düzeni ile ilgisinin ülkenin sosyal, ekonomik, ekinel (kültürel) ve tarihsel gerçeklerine göre belirlenmesi gerektiği; sözü edilen gerçeklerin, kuralın vazgeçilmezliğini, toplumsal yararını ortaya koyması durumunda kuralın kamu düzeni ile ilgisinin mevcut olduğu ifade edilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 28.11.1973 gün ve 609/959 Sayılı kararında ise "Kamu düzeni kavramı, benzer yönler olmakla beraber her ülkenin, o ülkenin kendisine özgü tarihsel, sosyal, ekonomik ve diğer koşulların oluşturduğu özel bir anlam taşır" hükmüne yer verilmiştir. Kamu düzeni, öğretide kamu yararı düşüncesi ile konulmuş özel hukuk düzeni olarak kabul edilmektedir. Kamu düzeni, toplum içinde yaşayan fertlerin kamu yararına olarak uymak zorunda oldukları kuralların bütün olup, bu kuralların borç ilişkisi bakımından özelliği, kişisel iradeleri sınırlandırmış bulunmasında gözükmetedir (Esener T., Borçlar Hukuku, 1, Ank. 1969, sh. 203). Bir başka deyişle; genellikle devletin yararına konulmuş bulunmaları nedeniyle bu kurallar tarafların iradelerine karşı korunmaktadır. Yukarıdaki görüşler birleştirilip incelendiğinde şu sonuca varılabilir: Bir kuralın kamu düzeni ile ilgisi, ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihsel gerçeklerine göre belirlenmelidir. Diğer bir deyimle, sözü edilen gerçekler kuralın vazgeçilmezliğini; toplumsal yararını ve hukuk düzeninin korunmasına

¹⁸¹ Anayasa Mahkemesi Kararı, 28/1/1964, 1963/128E., 1964/8K., Anayasa Mahkemesi Emsal Karar Sorgulama Sayfası, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/a34330a1-f933-4562-9605-66c572f1daa6?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, (01.05.2020).

¹⁸² Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 11.07.2019, E. 2019/1234 K. 2019/3335, Yargıtay Emsal Karar Sitesi.

yönelik amacını ortaya koyuyorsa, kuralın kamu düzeni ile ilgisi kabul edilmelidir. Bilimsel içtihatlarda kamu düzeninin zamana ve mekana göre değişiklik gösterdiği kabul edilmekte devletlerin vazgeçemeyeceği temel ilkelere kamu düzenine ilişkin olarak değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Özel hukukta kamu nitelikli kurallar genellikle aile,miras ve eşya hukukunda yer almakta ayrıca, Gümrük Kanunları, Vergiye İlişkin Mevzuat, Nesebe İlişkin Mevzuat vb. Türk Hukuku açısından kamu düzeninden sayıldığından devletin müdahalesine açık olarak değerlendirilmektedir.¹⁸³

Tahkim şartının kamu düzeni ile ilgili olmayan uyuşmazlıklar için sözleşmede kararlaştırılabildiğine ilişkin olarak Yargıtay 15. Hukuk Dairesi E. 2018/2228K. 2019/950 sayılı kararında bu husus şu şekilde belirtilmiştir:

... Sözleşmelerde kararlaştırılan ise ihtiyari tahkim niteliğinde tahkim şartıdır. İflas davalarının asliye ticaret mahkemelerinde görülmesi kamu düzeninden olduğundan tahkimle aksi yönde bir kararlaştırmada bulunulamaz. Ne var ki, bir uyuşmazlığın çözümünü taraflar özel kişiler tarafından incelenip neticeye bağlanmasını isteyebilirler. Tarafların doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlığı aralarındaki anlaşmaya göre hakem veya hakem kurulan götürdükleri, usulü taraflarca belirlenebilecek özel bir yargılama faaliyetini ifade eder. HUMK'nın 516-539. maddede, düzenlenen tahkim yolu ihtiyari tahkimdir. Mecburi tahkim ise istisna olup, tahkimin hangi hallerde mecburi olduğu özel kanunlarında düzenlenmiştir. Tahkim sözleşmesi, tarafların iradesine tabi olan uyuşmazlıklar için mümkündür (m.408). Başka bir deyişle, tarafların dava konusu üzerinde kabul veya sulh yolu ile serbestçe tasarruf edemeyecekleri hallerde, tahkim mümkün değildir. Mesela, boşanma ve ayrılık davaları, iflas davaları ve çekişmesiz yargı işleri için tahkim sözleşmesi yapılamaz. Aynı şekilde taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkimin konusu olamaz... (m.408/1).¹⁸⁴

Vergi hukukuna tabi uyuşmazlıkların kamu düzeninden olduğu ve bu nedenle tahkim şartına konu edilemeyeceğine ilişkin T.C. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2006/7396E. 2007/6672K. sayılı kararına göre:

...Hakem kararı incelendiğinde, hakem kararına konu olan uyuşmazlığın hakem kararının başlığında “Katma Değer Vergisi ödemesi ve masraflara ilişkin alacak talepleri hakkında kesin hakem kararı” olarak tanımlandığı, yine hakem kararının (20), (22), (26), (29) ve (30). paragrafları dikkate alındığında taraflar arasındaki uyuşmazlığın KDV yükümlülüğü ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere, yasalarımız uyarınca ancak belirli uyuşmazlıkların tahkim

¹⁸³ T.C. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 11.7.2019, E. 2019/1234, K. 2019/3335, Kazancı İçtihat Bankası.

¹⁸⁴ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 05.03.2019, E. 2018/2228, K. 2019/950, Kazancı İçtihat Bankası.

yolu ile çözümlenmesi mümkün olup, hakem kararında KDV bedelinin ödenip, ödenmeyeceği hakkında hüküm tesisi, tahkim yoluyla çözümlenemeyecek bir konu hakkında karar verilmesi anlamına gelmektedir...¹⁸⁵

Kamu düzeni ile ilgili olan vesayetin tayini konusunda savunma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilerek karar verilmesine ilişkin olarak T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun E. 2017/18-1921K. 2019/1000 sayılı kararına göre hukuki dinlenilme hakkı ve savunma hakkı:

6100 Sayılı HMK'nın "Hukuki Dinlenilme Hakkı" başlıklı 27. maddesi (Mülga 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 73. maddesi) uyarınca davanın tarafları, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip olup, bu hak, yargılama ile ilgili bilgi sahibi olunmasını da içerir. Hukukî dinlenilme hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsurudur. Hukukî dinlenilme hakkı olarak maddede ifade edilen ve uluslararası metinlerde de yer bulan bu hak, çoğunlukla "iddia ve savunma hakkı" olarak bilinmektedir. Ancak, hukukî dinlenilme hakkı, iddia ve savunma hakkı kavramına göre daha geniş ve üst bir kavramdır.

Bu hak, yargılamanın tarafları dışında, müdahiller ve yargılama konusu ile ilgili olanları da kapsamına almaktadır. Ancak, her yargılama süjesi kendi hakkıyla bağlantılı ve orantılı olarak bu hakka sahiptir. Hakkın temel unsurları maddede tek tek belirtilmiş, böylece uygulamada bu temel yargısal hak konusundaki tereddütlerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede, öncelikle tarafların gerek yargı organlarınınca gerekse karşı tarafça yapılan işlemler konusunda bilgilendirilmeleri, iddia ve savunmalarını ileri sürme ve ispat etme hakkına sahiptirler. Hukukî dinlenilme hakkı yargılamanın süjesi olan herkese aittir. Dava sonunda hukukî durumu etkilenecek olan kişilere, yargılamadaki durumlarına uygun şekilde bu hak tanınacaktır. Davada taraflar, çekişmesiz yargı işlerinde ilgililer bu hakka sahip oldukları gibi, ferî müdahilin de kendi hakkıyla bağlantılı olarak hukukî dinlenilme hakkı bulunmaktadır.

Hukukî dinlenilme hakkı, sadece belli bir yargılama için ya da yargılamanın belli bir aşaması için geçerli olan bir ilke değildir. Tüm yargılamalar için ve yargılamanın her aşamasında uyulması gereken bir ilkedir. Bu çerçevede gerek çekişmeli ve çekişmesiz yargı işlerinde gerekse bu yargılamalarla bağlantılı geçici hukukî korumalarda, icra takiplerinde, tahkim yargılamasında, hatta hukukî uyuşmazlıklarla ilgili yargılama dışında ortaya çıkan çözüm yollarında, her bir yargılama, çözüm yolu ve

¹⁸⁵ T.C. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 1.5.2007, E. 2006/7396 K. 2007/6672, Kazancı İçtihat Bankası.

*uyuşmazlığın niteliğiyle bağlantılı şekilde hukukî dinlenilme hakkına uygun davranılmalıdır...*¹⁸⁶

Savunma hakkının kullanılması ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmesinin doğrudan kamu düzeni ile ilgili olduğu ve mahkeme tarafından dikkate alınması gerektiğine ilişkin olarak T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2014/21801 K. 2015/7292 sayılı kararına göre:

*Kural olarak hâkim tarafları dinlemeden veya iddia ve savunmalarını bildirmeleri için kanuna uygun biçimde davet etmeden hükmü veremez (HUMK md.73, HMK md.27). Yasanın bu hükmü yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve davanın sonuçlandırılabilmesi için konulmuştur. Bu nedenle, taraf teşkilinin sağlanması ve davalının savunma hakkını kullanması kamu düzeni ile ilgili olmakla mahkemece kendiliğinden dikkate alınması gerekir. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27. maddesinde "Hukuki dinlenilme hakkı" düzenlenmiştir. Buna göre davanın taraflarının yargılama ile ilgili bilgi sahibi olma, açıklama ve ispat hakkı bulunmaktadır. Maddenin gerekçesinde açıklandığı üzere bu hak Anayasanın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsurudur. İddia ve savunma hakkı olarak da bilinen bu hak, tarafların yargılama konusunda tam bilgi sahibi olmalarını, açıklama ve ispat hakkını tam ve eşit olarak kullanabilmelerini, yargı organlarının da bu açıklamaları dikkate alarak gereği gibi değerlendirme yapıp karar vermelerini zorunlu kılmaktadır. Hakim tarafları dinlemeden veya açıklama ve ispat hakkını kullanmaları için kanuna uygun biçimde davet etmeden hükmünü veremez. (YHGK.'nın 2009/52 Esas, 2009/105 Karar sayılı kararı) Taraf teşkili dava şartı olup, davanın her aşamasında mahkemece kendiliğinden dikkate alınması gerekmektedir. Mahkemenin, dava dilekçesini ve duruşma gününü taraflara kendiliğinden tebliğ edip taraf teşkilini sağlaması, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun amir hükmü gereğidir. Yargılamanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi, iddia ve savunma ile ilgili delillerin eksiksiz toplanıp tartışılabilmesi, itirazların yapılabilmesi, davanın süratle sonuçlandırılabilmesi, öncelikle tarafların davadan (dava dilekçesi ile) ve duruşma gününden haberdar edilmesi ile mümkün olur. Kişinin hangi yargı merciinde duruşması bulunduğunu, hakkındaki iddia ve isnatların nelerden ibaret olduğunu bilmesi, 7201 Sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun şekilde tebligat yapılması ile sağlanabilir. O halde, davalıya dava dilekçesi tebliğ edilerek davadan haberdar edilmeden ve duruşmaya usulüne uygun davet edilmek suretiyle savunma hakkı kullandırılmadan karar verilmesi doğru görülmemiştir.*¹⁸⁷

¹⁸⁶ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 08.10.2019, E. 2017/18-1921, K. 2019/1000, Kazancı İçtihat Bankası; Savunma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkını açıklayan karar için bakınız: T.C. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, 27.6.2019, E. 2019/4673, K. 2019/14435.

¹⁸⁷ T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 28.04.2015, E. 2014/21801 K. 2015/7292, Hukuk Medeniyeti Web Sitesi, <https://www.hukukmedeniyeti.org/karar/79832/ispat-hakki-savunma-hakki-kamu-duzeni-avrupa-insan/>,

Yukarıda açıklandığı üzere, kamu düzeni kavramı hem usul hukukuna hem esasa ilişkin bir kavramdır. Bu noktada savunma hakkı, adil yargılanma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı ihlalinin yaşanmaması adına tahkim konusunun hakemler tarafından karara bağlanmasında, hakemlerin TMK kapsamında yetkileri ile tahkimin yapısından kaynaklanan tahkikat işlemleri birlikte değerlendirilmeli savunma ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilerek tahkime elverişlilik değerlendirmesi yapılmalıdır. Sigorta uyuşmazlıklarına ilişkin bu inceleme 4. Bölüm altında yapılacaktır.

(30.03.2020); Benzer görüşte karar için bakınız: T.C. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, E. 2017/27040, K. 2020/1749, (6.02.2020).

3. BÖLÜM

SİGORTACILIKTA TAHKİM USULÜ

Önceki bölümlerde alternatif çözüm yolları, tahkim çözüm yolu ile HMK kapsamında tahkim düzenlemesi ele alınmıştır. Bu başlık kapsamında sigortacılıkta tahkime ilişkin yasal düzenleme ele alınacaktır.

3.1. Sigortacılık Kanunu'na göre Sigorta Tahkim'in Ortaya Çıkışı

Ülkemizde mahkemelerde yaşanan iş yükü artışı nedeniyle devletin teşviki ve bireylerin mahkemelere alternatif arayışları ile birlikte alternatif çözüm yollarına artan ilgiden önceki bölümde bahsedilmiştir. Bunun sonucu olarak sigorta sektöründe Avrupa Birliği normları ile uyum kapsamında sigorta uyuşmazlıklarının hızlı ve ekonomik olarak çözülmesi ile ilgili sigortacılıkta ihtiyari tahkim düzenlemesi getirilmiştir.¹⁸⁸

Sigorta Tahkim Usulü ülkemiz sigortacılık sistemine 5684 sayılı Kanun ile 2007 yılında girmiştir. Bu kanunun yürürlükten kaldırdığı Sigorta Murakabe Kanunu'nda tahkim düzenlemesinin bir karşılığı olmayıp, sigortacılıkta tahkime ilişkin ilk kez 5684. Sayılı Kanun'da getirilmiştir. 5684 sayılı Kanun'un 30. maddesindeki düzenlemeden önce sistemimizde sigorta sözleşmelerine konan hakem-bilirkişi klozu ile hasar uyuşmazlıklarının hakem- bilirkişi aracılığıyla çözüme kavuşturulması mümkündür.¹⁸⁹

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan ihtilafların çözümü için tahkim sisteminin öngörülme sebebi 5684 Sayılı Kanun'un 30. madde gerekçesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Buna göre sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklanan yargılamaların uzun sürmesi, sigortacılık alanında ihtisas mahkemelerinin olmaması, yargılamanın masraflı olması ve zararın çok süreler sonra telafi edilmesinin sigorta amacıyla bağdaşmamasından bahisle sigorta sözleşmesinden doğan tüm uyuşmazlıkların tahkim

¹⁸⁸ ERDEMİR, a.g.e., s. 13.

¹⁸⁹ ERDEMİR, a.g.e., s. 13.

sistemi ile çözülmesi öngörülmüştür. Söz konusu sigorta uyuşmazlıkları için tahkim düzenlemesinin getirilmesi önemli ve radikal bir adım olarak görülmektedir.¹⁹⁰

Sigortacılık kanununda yer alan düzenlemeye göre Sigorta Tahkim Usulü sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için öngörülmüştür. Mevcut düzenlemeye göre acente ile sigorta şirketi arasında yaşanan uyuşmazlıklar ile sigorta şirketlerinin rücu faaliyetlerinden kaynaklı uyuşmazlıkların STK nezdinde çözülmesi mümkün değildir. Bu çalışma kapsamında sigorta uyuşmazlıkları STK nezdinde başvuru konusu olabilecek sigorta sözleşmesinden kaynaklı uyuşmazlıklar olarak sınırlandırılmıştır.

3.1.1. Karşılaştırmalı Hukukta Sigorta Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yöntemleri

5684 Sayılı Kanun'un sigortacılıkta tahkimi düzenleyen 30. maddesinde uluslararası sistemde ombudsmanlık olarak yürütülen işleyişin HMK'nın tahkim sistemi ile bağdaştırılarak çözülmesi öngörülmüştür. Bu başlık kapsamında bir takım Avrupa ülkeleri ile Amerika'da sigortacılık sektöründeki uyuşmazlık çözüm yolları karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

İngiltere'de 2000 yılında çıkan yasa ile kurulan Finansal Ombudsman Servisi (FOS, Financial Ombudsman Service) ile daha önceden 8 ayrı ofis olarak faaliyette bulunan Ombudsmanlıklar bir araya getirilmiştir¹⁹¹. Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde başvuru Sigorta Ombudsman Ofisi (*SOO, Insurance Ombudsman Bureau*) de FOS altında çalışmalarına devam etmektedir.¹⁹² Burada tüketiciler sadece müşterisi oldukları sigorta şirketleri aleyhine başvuru yapabilmektedir.¹⁹³ Tüketiciler tarafından yapılan başvuru sonucunda şikayetler, Avrupa Birliği'nin ilgili direktifine

¹⁹⁰ Zekeriya YILMAZ, "Sigortacılık Kanuna Göre Sigortacılıkta Tahkim", *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Sayı 17, 2008, s. 39.

¹⁹¹ Finansal Ombudsman Servisi Resmi İnternet Sayfası, <https://www.financial-ombudsman.org.uk/who-we-are/aims-values>, (29.02.2020).

¹⁹² **Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Sigorta Konusunda Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Alternatif Yöntemlerle Çözümü (ADR): Avrupa Uygulamalar**, 1. Baskı, İstanbul: Ceyma Matbaacılık, 2006, s. 54-58.

¹⁹³ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, **a.g.e.**, s. 57.

uygun olarak 90 gün içerisinde sonuca bağlanmaktadır.¹⁹⁴ FOS'ye yapılan başvurunun birtakım şartlar dahilinde yapılması gerekmektedir. Bu şartlara uyulmadığı takdirde başvuru incelenememektedir.¹⁹⁵

Almanya'da sigorta uyuşmazlıkları yine Ombudsmanlık sistemi ile çözülmektedir. Bu uyuşmazlıkların çözümü için Sigorta Ombudsman Ofisine başvuru yapılmaktadır.¹⁹⁶ Alman Hukukunda Sigorta Ombudsman Ofisine sigorta aracılık ilişkisinden kaynaklı ve sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklar hakkında başvuru yapılabilir.¹⁹⁷ Ombudsmana yapılan şikâyetin 90 gün içerisinde sonuçlandırılması gerekmektedir.¹⁹⁸

Fransa'da sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklanan sorunların çözümü için Fransa Sigorta Şirketleri Federasyonu Arabuluculuk Sistemi öngörülmüştür.¹⁹⁹ Uyuşmazlığın tarafı olan kişinin sigorta şirketine başvuru sonrasında arabulucuya başvurabileceği öngörülmüştür. Başvuru sonucunda arabulucu tarafından verilen karar bağlayıcı olmayıp, taraflar uyuşmazlığı mahkemeye götürebilmektedir.²⁰⁰

Amerika Birleşik Devletleri'nin 1998 tarihli ADR Kanunu kapsamında Columbia eyaletinde hakimlere yardımcı olmak ve alternatif çözüm yolları ile uyuşmazlık çözümünü yaygınlaştırmak amacıyla Judge's Guide to Matching Cases to ADR Mechanisms (Davaların ADR Yöntemleriyle Eşleştirilmesi Hakim Rehberi) isimli bir rehber kitap hazırlanmıştır.²⁰¹ Anılan rehber kitapta motorlu bir taşıtın karıştığı haksız fiile dayalı olarak sigorta şirketlerine karşı açılan davalarda tahkikat işlemlerinin az olduğu ve hız gerektiren davalarda tahkim yolu tercih edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰² Devletin destek verdiği Alternatif Çözüm Yolları mekanizmalarına

¹⁹⁴ Finansal Ombudsman Servisinin Karar Prosedürü için bakınız: Finansal Ombudsman Servisi Resmi İnternet Sayfası, <https://www.financial-ombudsman.org.uk/who-we-are/make-decisions>, (29.02.2020).

¹⁹⁵ Finansal Ombudsman Servisine başvuru için bakınız: Finansal Ombudsman Servisi Resmi İnternet Sayfası, <https://www.financial-ombudsman.org.uk/consumers/how-to-complain>, (29.02.2020).

¹⁹⁶ Alman Sigorta Ombudsman Ofisi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.versicherungsombudsmann.de/welcome/>, (29.02.2020).

¹⁹⁷ Ferhat YILDIRIM, Alman Sigorta Hukukunda Ombudsmanlık- Sigorta Ombudsmanı Prosedür Yönetmeliği Işığında, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 155-156, 2017, s. 9.

¹⁹⁸ Ferhat YILDIRIM, *a.g.m.*, s. 9.

¹⁹⁹ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, *a.g.e.*, s. 68.

²⁰⁰ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, *a.g.e.*, s. 69.

²⁰¹ ÖZBEK, *a.g.e.*, s.384.

²⁰² ÖZBEK, *a.g.e.*, s.384.

ilave olarak sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklanan sorunların çözülmesi için kar amacı gütmeyen, bağımsız kuruluşlar da aktif olarak çalışmaktadır. Bu kurumların başında American Arbitration Association (AAA) ve National Arbitration Forum (NAF) gelmektedir.²⁰³

Avrupa’da bağımsız merkezler tarafından da sigorta uyuşmazlıklarının çözümü konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü sigorta uyuşmazlıklarının çözümü konusunda gelişen ve değişen koşullar ile sigorta tekniğine bağlı olarak ihtiyaç duyulan ihtiyaçları gidermek üzere Sigorta Tahkimi Kurallarını yürürlüğe koymuştur.²⁰⁴

Yukarıda açıklandığı üzere Avrupa genelinde sigorta uyuşmazlıklarının çözümü konusunda ombudsmanlık sistemi öngörülmüş, bazı ülkelerde arabuluculuk müessesesi tercih edilmiştir. Türkiye’de Ombudsmanlık Kurumu’nun, 6328 Sayılı Kanun ile Kamu Denetçiliği Kurumu adı altında 2013 yılında faaliyete başladığı düşünüldüğünde 2007 tarihinde yürürlüğe giren Sigortacılık Kanunu’nda sigorta uyuşmazlıklarına ilişkin tahkim müessesesinin öngörülmüş olması şaşırtıcı değildir. Ombudsmanlık anlayışının son derece yeni bir oluşum olduğu düşünüldüğünde kanun koyucu tarafından sigortacılıkta tahkimin HMK düzenlemesinde yer alan tahkim hükümleriyle birlikte oluşturulmasının isabetli olduğu düşünülmektedir.

3.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Sigortacılık Kanunu ile İlişkisi

Sigorta Tahkim Usulü esas olarak 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu’nda düzenlendiği gibi Sigorta Tahkim Komisyonu ve görevleri ayrıntılı olarak Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik’te (STİY) düzenlenmiştir. 5684 Sayılı Kanun’un gerekçesinde belirtildiği üzere sigorta tahkim sistemi, ombudsmanlık esas alınarak HMK’da yer alan tahkim sisteminin temel esas ve usulleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Anılan Kanunun 30. maddesinin 23. fıkrasında kanunda hüküm bulunmayan hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümlerinin,

²⁰³ AAA hakkında daha fazla bilgi için bakınız: AAA Resmi İnternet Sayfası, <https://www.adr.org/commercial>, (29.02.2020). Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, **a.g.e.**, s. 39-44.

²⁰⁴ Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, **a.g.e.**, s. 83. Kuralların hakkında bakınız: Uluslararası Ticaret Merkezi Resmi İnternet Sitesi, <http://www.intracen.org/Insurance-Arbitration-Rules-of-the-Arbitration-Institute-of-the-Stockholm-Chamber-of-Commerce-1999/>, (03.05.2020).

sigortacılıktaki tahkime kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Her ne kadar Sigortacılık Kanununda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu denmişse de ilgili 1086 Sayılı Kanun, 01 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. Bu nedenle ilgili ifadenin Hukuk Muhakemeleri Kanunu olarak anlaşılması gerekmektedir.

3.2. Sigorta Tahkim Komisyonu ve Tahkim Yetkilileri

3.2.1. Sigorta Tahkim Komisyonunun Kuruluşu ve İradi Oluşu

Sigorta ettiren ile sigortacı arasında sigorta sözleşmesi ile kurulan hukuki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıkların hızlı ve hakkaniyete uygun olarak çözülmesi amacıyla 5684 sayılı Kanunda sigortacılıkta tahkim müessesesi öngörülmüştür.²⁰⁵ Dünyada hızla yaygınlaşan alternatif çözüm yollarına uyum kapsamında 14.06.2007 tarih ve 26552 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sigortacılık Kanunu’nun 30. maddesi şu şekildedir:

Sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya Hesaptan faydalanacak kişiler ile Hesap arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Birlik nezdinde Sigorta Tahkim Komisyonu oluşturulur. Sigortacılık yapan kuruluşlardan, sigorta tahkim sistemine üye olmak isteyenler, durumu yazılı olarak Komisyona bildirmek zorundadır. Sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla uyuşmazlığa düşen kişi, uyuşmazlık konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa bile tahkim usûlünden faydalanabilir.

Sigorta Tahkim Sistemini 5684 Sayılı Kanun oluşturmakla birlikte Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan STİY de sigorta tahkim sistemini incelerken başvurulması gereken bir kaynaktır.

Türk Hukukunda Sigorta Tahkim Usulü ihtiyaridir. Sigorta şirketlerinin iradi olarak katılımına dayanmaktadır.²⁰⁶ Sigorta Tahkim Usulü’nün iradi olması ile kastedilen, başvuran tarafın mahkemeye başvuru hakkının ortadan kalkmamasıdır. Sigorta şirketi ile uyuşmazlığa düşen tarafa seçim hakkı tanınmıştır. Bunun anlamı ise

²⁰⁵ Mehmet ÖZDAMAR, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVII, 2013, Sayı 1-2, s. 834.

²⁰⁶ Sigorta Tahkim Komisyonuna üye sigorta şirketleri için bakınız: STK Resmi İnternet Sayfası, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=89, (28.02.2020).

şudur, başvuran, davacı, adli yargıda mahkemede dava açabileceği gibi Tahkim Komisyonu'na da başvurabilir.

Sigorta Tahkim Usulü'nün iradi olması zorunlu sigortalar açısından farklılık arz etmektedir. Kanuna sonradan eklenen düzenleme ile zorunlu sigortalarda aleyhine başvuru yapılan sigorta şirketinin komisyona üye olma şartı kaldırılmıştır.²⁰⁷ Bu durumda uyuşmazlık yaşayanlar, zorunlu sigortalar açısından sigorta şirketinin tahkime üye olup olmadığına bakmaksızın dava yerine tahkime başvurmayı tercih edebilirler.

Sigorta Tahkim Usulünü sigorta şirketleri komisyona üyelik sırasında kabul ettiklerinden başvuranların başvurusuna karşı sigorta şirketleri tarafından itiraz edilmesi mümkün değildir.²⁰⁸

3.2.2. Sigorta Tahkim Yetkilileri

3.2.2.1. Genel Olarak Komisyonun Teşkili

Sigortacılıkta Tahkime ilişkin, SK'nın 30. maddesinin 2. fıkrasında Komisyonun yapısı, üyeler ve nitelikleri ile sair düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre Komisyon, bir Müsteşarlık temsilcisi, iki Birlik temsilcisi, bir tüketici derneği temsilcisi ile Müsteşarlıkça belirlenecek bir akademisyen hukukçu temsilcinin katılımı ile oluşur.²⁰⁹

Komisyonun görevleri ilgili kanunun 30. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; *“Komisyon müdür ve müdür yardımcılarını atamak, Birlikçe ayrı bir hesapta izlenecek olan Komisyonun bütçesini hazırlayarak Birliğe sunmak, Tahkim sisteminin adil, tarafsız ve etkin bir biçimde işleyişini sağlamak için gerekli önlemleri almak, Komisyonun faaliyet sonuçları hakkında yıllık rapor hazırlayarak*

²⁰⁷ Sigortacılık Kanunu Md. 30/1f. yapılan değişiklik: (Ek cümle: 3/4/2013-6456/45 md.) İlgili mevzuat ile zorunlu tutulan sigortalardan kaynaklanan bu fıkra kapsamındaki uyuşmazlıklar için ilgili kuruluş sigorta tahkim sistemine üye olmasa dahi hak sahipleri bu bölüm hükümlerine göre tahkim usulünden faydalanabilir.

²⁰⁸ Mehmet Çağrı BAĞATUR ve Hande ÖGE, **Sorularla Sigorta Tahkim**, 1. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2017, s. 12.

²⁰⁹ Müsteşarlık temsilcisi, birlik temsilcisi ve tüketici derneği temsilcisinin seçimi için aranan niteliklere bakınız: SK Madde 30/2f.

*Birliğe ve Müsteşarlığa göndermek, Bilgi işlem alt yapısını hazırlamak ve Kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapmakla” yükümlüdür.*²¹⁰

İlgili Kanununda belirtildiği üzere Komisyonunda müdür ve müdür yardımcılarına ek olarak raportör ile yeterli sayıda personel istihdam edilmektedir.²¹¹ Bu personeli kayıt görevlileri, itiraz yetkilileri ve tebligat yetkilileri olarak saymak mümkündür.

3.2.2.2. Raportörler

Sigortacılık Kanununa göre uyuşmazlıklar sigorta hakemleri ve raportörler aracılığıyla çözülür. İlgili Kanunun 30. maddesinin 15. fıkrasında Komisyona yapılan başvuruların Raportörler tarafından inceleneceği ve bu incelemenin nasıl olacağı Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelikte 16. maddede belirtilmiştir. Raportörler Komisyon Müdüründe aranacak şartlara sahip olmak şartıyla görev yapar ve yargılamanın Kanunda belirtilen sürede bitirilmesi konusunda ön hazırlık yaparlar.²¹² Raportörler ön hazırlık kapsamında başvuruya ilişkin değerlendirmelerini yapar ve hakeme tevdi kanaatine vardığı, kabul edilebilir dosyaları uyuşmazlık tutarına göre hakeme/hakem heyetine iletir.²¹³

Sigortacılık Kanunu madde 30/7’de uyuşmazlıkların sigorta hakemleri ve raportörler aracılığıyla çözüleceğine ilişkin düzenleme yargı yetkisinin paylaştırılmış olduğuna ilişkin birtakım görüşler ortaya çıkarmıştır.²¹⁴ Bu maddede ifade edilmek istenen raportörlerin kurum içerisinde hakemlerce görülebilecek bir uyuşmazlık olup olmadığını tespit etmeleri konusunda karar verileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle de raportörlerin yargı faaliyeti yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir. Ancak Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmeliğin 16. maddesinde raportörlerin Sigortacılık yapan kuruluşa gerekli başvuruların yapılıp yapılmadığının değerlendirilerek ön inceleme yapacağı belirtilmiştir. Ön inceleme neticesinde raportör uyuşmazlığın bilgi ve

²¹⁰ Komisyon müdürünün sahip olması gereken nitelikler için bakınız: SK md 30/5f.

²¹¹ Komisyona bağlı çalışanlar için bakınız: SK md 30/ 5f.

²¹² Raportörlerle ilgili olarak bakınız: SG md 30/9 ve 15.

²¹³ Uyuşmazlık miktarı 15.000-TL’nin altında ise dosya tek hakem tarafından çözüme bağlanır. Ancak 15.000-TL’nin üzerinde ise 3 hakemden oluşan hakem heyeti teşkil edilir. İlgili düzenleme için bakınız: SK md 30/15f.

²¹⁴ Ecehan Yeşilova ARAS ve Bilgehan YEŞİLOVA, “Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları”, **Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Bursa, (2-3 Şubat 2018), s. 530.

belge eksikliğinden kaynaklandığının anlaşılması halinde durumu taraflara bildirir ve taraflara bilgi vermek kaydıyla dosyayı kapatır düzenlemesi dikkat çekmektedir. Bilindiği üzere Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvuru yapılabilmesi için sigorta şirketi ile uyuşmazlığa düşen tarafın sigorta şirketine başvuru yaptığını ve bu başvurunun kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemesi gerekmektedir. Başvuran tarafından bu hususun ispat edilememesi yahut sigorta şirketi tarafından kendisine usulüne uygun başvuru yapılmadığını iddia etmesi neticesinde hakemlerce bu husus derinlemesine incelenmektedir. Başvuran tarafın usulüne uygun bir başvuru yapmamış olması halinde başvuru usulden reddedilecek ve karşı taraf sigorta şirketi lehine vekalet ücretine hükmedilecektir. Raportörler tarafından kendilerine gelen başvuru 5 iş günü içerisinde cevaplanmak üzere sigorta şirketine iletdikten sonra raportörün dosyayı kapatmak üzere on beş günü doldurmak üzere on günü kalmaktadır. Raportörler tarafından dosyanın hakeme tevdi edilmeden kapatıldığı durumlarda hakemlerce karara bağlanabilecek bir hususta raportörlerin karar verdiği ve sigorta şirketlerinin kısıtlı sürede yoğun emeklerle cevap sundukları dosyalarda yargılama sonucunda lehlerine hükmedilebilecek vekalet ücretinden yoksun kaldıkları da göz önünde bulundurulmalıdır.

3.2.2.3. Sigorta Hakemleri

Sigorta hakemi; başvuran sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişi ile sigortacı arasında meydana gelen uyuşmazlığı çözen kişidir. Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinin 7. fıkrasında uyuşmazlıkların Hayat ve Hayat Dışı Branşı olarak ayrılan hakemler tarafından çözüleceği belirtilmiştir. Buna uygun olarak sigorta hakemleri Hayat ve Hayat Dışı olarak ikiye ayrıldığı gibi, Uyuşmazlık Hakemi ve İtiraz Hakemi olarak da ikiye ayrılmaktadır.²¹⁵

Kanunda sigorta hakemlerinin sahip olması gereken özellikler detaylı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, *“malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan nitelikleri taşıması, en az dört yıllık yüksek okul mezunu olması,*

²¹⁵ Uyuşmazlık Hakemleri ve İtiraz Hakemleri için bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Listesi, http://www.sigortatahkim.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=301&Itemid=221, (29.02.2020).

sigorta hukukunda en az beş yıl veya sigortacılıkta en az on yıl deneyimi olması”²¹⁶ gerekmektedir.

Sigorta hakemleri tarafsız ve bağımsız olarak karar vermek durumundadır. Öğretilerde hakemlerin tarafsızlıklarına ilişkin pek çok eleştiri yapılmaktadır.²¹⁷ Bu eleştirilerin en aza indirilmesi ve hukuk güvenliğinin sağlanması adına hakemlerin niteliklerinde aranan özelliklerin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Almanya örneğinde olduğu gibi, hakemlerin son üç yıl içerisinde bir sigorta şirketinde ya da acentede tam zamanlı çalışmamış olması koşulu getirilmesi²¹⁸, hakemlerin süreli olarak görev yapmaları ile bu süre sonunda yeterliliklerinin süreç içerisinde hükme bağladığı kararların taraflarca anket ile değerlendirilmesinin yargılama kalitesini arttıracığı söylenebilir.

3.2.2.4. Bilirkişiler

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde görülen dosyalarda hakemlerin çözümü teknik uzmanlık gerektiren hususlarla ilgili bilirkişi görüşü alması mümkündür. Bu doğrultuda 18 Nisan 2019 tarihinde yürürlüğe giren Sigorta Tahkim Komisyonu Bilirkişilik Yönetmeliği ile Komisyon nezdinde görev alacak bilirkişilerin, bilirkişiliğe başvuru ve kabul şartları, bilirkişilerin nitelikleri, bilirkişi sicili ve kaydı, görevlendirmeler, bilirkişilerin uymaları gereken ilkeler, bilirkişilerin çalışma esasları, bilirkişilerin denetimi, disiplin işlemlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.²¹⁹

3.3. Sigorta Tahkim Komisyonu’na Başvuru ve Yargılama Prosedürü

Sigorta Tahkime başvuru ile hakem atamasına ilişkin prosedür Sigortacılık Kanunu ile STİY’de düzenlenmiştir. Bu başlık kapsamında başvuru şartları ve başvurunun hakeme atanması aşamaları incelenecektir.

²¹⁶ SK Madde 8.

²¹⁷ Sigorta Hakemlerinin tarafsız olmadıklarına ilişkin görüş için bakınız: Çelik Ahmet ÇELİK, Sigorta Anlaşmazlıklarında Tahkim Yolu, http://tazminathukuku.com/dosyalar/623_sigortacilikta-tahkim.pdf, (28.02.2020).

²¹⁸ YILDIRIM, a.g.m., s. 6.

²¹⁹ Sigorta Tahkim Komisyonu Bilirkişilik Yönetmeliği, Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, <http://www.sigortatahkim.org.tr/files/stkbilirkişiyonetmeliği.pdf>, (29.02.2020).

3.3.1. Sigorta Tahkime Başvuru

Sigorta Tahkim Komisyonu'na yapılan bir başvurunun kabul edilebilir olması için birtakım şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Aksi halde başvuru ön inceleme sonrasında reddedilir.

Bu şartlardan ilki, başvuran tarafın aleyhine başvuru yaptığı sigorta şirketine usulüne uygun gerekli başvuruyu yapması ve başvurusunun kısmen veya tamamen reddedildiğini belgelemesidir.²²⁰ Sigortacılık Kanunu'na göre mahkemeye yahut Tüketici Hakem Heyeti'ne intikal etmiş bir uyuşmazlık varsa Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvuru yapılamaz.

Başvuran yanın usulüne uygun başvuru yaptığını belgelemesinin yanında ikinci şart Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından hazırlanan başvuru formunu²²¹ doldurması ve başvuru harcını yatırması gerekmektedir. Bu iki şartla birlikte Sigorta Tahkim Komisyonuna sunulması gereken ilave belgeler vardır.²²² Başvuru sırasında bu belgelerin eksiksiz sunulması, uyuşmazlığın daha çabuk çözüme kavuşturulmasını sağlayacaktır.

Belirtmek gerekir ki, bu noktada zorunlu sigortalar dışında bir sigorta branşı ile ilgili başvuru yapılacaksa, aleyhine başvuru yapılan sigorta kuruluşunun tahkim üyesi olup olmadığı araştırılmalıdır. SK'nın sigorta tahkimi düzenleyen maddesinde belirtildiği üzere STK'ya başvuru, uyuşmazlık yaşanan sigorta şirketinin sigorta tahkim sistemine üyeliğine bağlanmıştır.²²³

3.3.2. Sigorta Tahkime Başvuru Yapabilecek Kişiler

Sigortacılık Kanunun madde 30/1'e göre sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişilerin Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvuru

²²⁰ Sigortacılık Kanunu md 30/13f.

²²¹ Sigorta Tahkim Komisyonu Başvuru Sayfasında yer alan başvuru formu ve diğer tüm gerekli evraklar için bakınız: STK Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=75, (29.02.2020).

²²² İlave belgeler için bakınız: başvuru sırasında istenen belgeler, Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=75, (03.05.2020).

²²³ Bakınız: 3.2.1. Sigorta Tahkim Komisyonu'nun Kuruluşu ve İradi Oluşu, Sigortacılık Kanunu madde 30/1f. ve bakınız:

yapabileceği öngörülmüştür. İlgili fıkra da yapılan değişiklik ile Güvence Hesabı'na²²⁴ yapılan başvurular açısından hesaptan faydalanacak kişiler ibaresi getirilmiştir.

Karşılaştırmalı hukukta sigorta şirketi ile uyuşmazlığa düşen tarafın alternatif çözüm yollarına başvuru hakkı konusunda, başvurunun sadece sigortalıya tanındığı örnekler vardır. Ülkemizde ise sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan ve hesaptan fayda sağlayan kişilerin Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurabileceği şekilde düzenlenmiştir. Sigorta Tahkim Komisyonu internet sitesinde yer alan bültenler incelendiğinde, komisyona yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğunun sorumluluk sigortaları olduğu görülmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun sorumluluk sigortalarına ilişkin doğrudan dava hakkını düzenleyen 1478. maddesinde, zarar görenin uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, doğrudan sigortacıdan isteyebileceği düzenlenmiştir. Sigorta Tahkim Komisyonu çalışma usullerine aşağıda detaylı bir şekilde değinilmekle birlikte, mahkemelere oranla tahkimin daha sınırlı yetkilerle çalıştığı gözetildiğinde sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişilerin, sigorta sözleşmesinde ortaya çıkan üçlü ilişki (sigortalı, sigorta şirketi ve zarar gören) açısından tahkikat zorluğu çıkardığını ve sigorta dolandırıcılığının yaygın olması nedeniyle Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde başvuru yapabilecek kişilere ilişkin bir düzenleme getirilmesi uygun olabilir.

3.3.3. Sigorta Tahkim Komisyonu'nda Başvurunun İncelenmesi ve Uyuşmazlığın Çözümü

Sigorta Tahkim Komisyonu'na yapılan şikâyet üzerine raportör tarafından ön inceleme yapılır. Bu incelemede, uyuşmazlık başvurusu aleyhine başvuru yapılan sigorta şirketine tebliğ edilerek Sigorta Tahkim Sistemi Üyelik Sözleşmesi uyarınca 5 iş günü içerisinde cevaplarını sunması talep edilir. İnceleme neticesinde başvurunun değerlendirmeye alınabileceği kanaatinde olunması halinde dosya hakeme tevdi edilir. Başvurunun değerlendirmeye alınamayacak olması halinde taraflara bilgi vermek

²²⁴ Güvence Hesabı Hakkında Bakınız: Güvence Hesabı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.guvencehesabi.org.tr>, (03.05.2020).

suretiyle dosya kapatılır ve başvuru ücretinin %90'ı iade edilir.²²⁵ Raportörün dosyaya ilişkin inceleme süresi on beş gündür.²²⁶

3.3.3.1. Başvurunun Hakeme Tevdi

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde uyuşmazlığı çözüme bağlayacak hakemler liste halinde tutulmaktadır.²²⁷ Uyuşmazlığı çözecek hakemlerin ataması listeden sıra usulüne göre yapılır.²²⁸ SK'nın 30. maddesinin 15. fıkrasında belirtildiği üzere 15.000-TL'nin altındaki uyuşmazlıklar tek hakem tarafından, üzerindeki uyuşmazlıklar üç hakemden oluşan hakem heyeti tarafından karara bağlanır. Hakem / Hakem Heyeti'ne dosyanın tevdi tarihi ile birlikte kanunda belirtilen uyuşmazlıkların dört ay, itiraz başvurularının iki ay içerisinde karara bağlanacağına ilişkin süre başlamaktadır.²²⁹

3.3.3.2. Usul Hukuku ile Yargılamaya Hâkim İlkeler

Hakem tarafından dosyanın teslim alınması ile yargılama süreci başlamaktadır. SK'nın 30. Maddesinin 15. Fıkrasına göre hakemler kendilerine sunulan evrak üzerinden karar vermektedir. Ancak bu konuda aynı kanunda HMK'ya yapılan atıfla gerektiğinde duruşma yapılmasına, keşif ve bilirkişi incelemesine engel bulunmamaktadır. Sigorta Hakemleri HMK'nın emredici ve kamu düzenine ilişkin düzenlemeleri ile bağlıdır.²³⁰ Öğretide belirtildiği üzere *“Uygulamada bazı özellikli dosyalarda keşif kararı verildiği, keşif esnasında veya ayrıca tanık dinlendiği görülmektedir.”*²³¹

Hakemlerin HMK ile bağlı olmalarının bir sonucu da teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde HMK'da belirtilen yargılamaya egemen ilkelerle bağlı olmalarıdır. Sigorta uyuşmazlıklarının sigortalının talepte bulunduğu durumlar haricinde özellikle trafik ve kasko branşında sigortalı, sigorta şirketi ve zarar gören üçüncü şahıs ile birlikte üçlü bir ilişki çıkarması durumunda

²²⁵ STİY 16/3-4f.

²²⁶ STİY Madde 16/5f.

²²⁷ STİY Madde 14.

²²⁸ STİY Madde 16/5f.

²²⁹ SK Madde 30/16f.

²³⁰ ERDEMİR, a.g.e., s. 27.

²³¹ ERDEMİR, a.g.e., s. 29.

hakemler tarafından yapılması gereken tahkikat artmakta, hukuki dinlenilme ve adil yargılanma hakkının ihlaline yol açmaması adına derin inceleme yapılması gerekmektedir. Uygulamada hakemler, sunulan evraklarla bağlı olduğundan bahisle, sigorta şirketinin yahut başvuranın (sigortalı ya da zarar gören 3. şahıs) iddialarının sunulan evraktan anlaşılamadığı yahut tespit edilemediğinden taleplerin reddedildiği görülmektedir. STK'nın K-2019/98160 sayılı kararında hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vereceğinden bahisle başvurunun usulden reddedildiği şu şekilde açıklanmıştır:

...Hasar/zarar nedeniyle ödenmesi gereken tazminatın miktarı hususundadır.

Dosya içeriği belgeler incelenmiş; dosyada hasar/zararın tespiti için gerekli hiç bir belgeye rastlanmamıştır.

HMK'nun 190. Maddesi;

"İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir."

Taraflar arasındaki çekişme de xxxxx MAH. xxx SOK. NO:x D:x x/x riziko adresinde meydana gelen hasar/zararın miktarı hususudur. Başvuru sahibi konutunda meydana gelen hasar/zarar miktarını Tahkim Komisyonu, önünde kanıtlamak zorundadırlar.

Tahkim Komisyonu'na usulüne uygun müracaat yapılmadığından, Hakemliğimizce, başvurunun esasına girilmeksizin usul yönünden reddine karar verilmiştir.²³²

Bu durumda hakemler tarafından dosyayı aydınlatma görevi yerine getirilemediği gibi adil bir yargılanma da ortaya konmamış olmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın dördüncü bölümünde belirli uyuşmazlıklar ile yargılamaya egemen ilkeler ve teknik bilgi ve araştırma isteyen hususlar ayrıca bağdaştırılacaktır.

3.3.3.3. Maddi Hukuka İlişkin Değerlendirme ile Tahkikat

3.3.3.3.1. Maddi Hukukun Tespiti

Hakemler önlerine gelen sigorta uyuşmazlıklarının niteliklerine göre olaya uygulanacak maddi hukuku tespit etmekle yükümlüdürler. Sigorta hakemleri uyuşmazlığın niteliğine göre maddi olaya Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu ile Sigorta

²³² Sigorta Tahkim Komisyonu Yayınlanmamış K-2019/98160. Sayılı Kararı.

Genel Şartlarını uygulamaktadır. Buna ek olarak uygun düştüğü ölçüde Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun da STK nezdinde görülen dosyalarda başvuru bir kaynaktır.

3.3.3.4. Delillerin Toplanması ve Tahkikat

Hakemler tarafından uyuşmazlık konusu incelenirken uyuşmazlığa uygulanacak maddi hukuk ile birlikte tarafların iddia ve savunmaları dikkate alınmak suretiyle dosyada yapılması gereken işlemler tespit edilir. Hakem tarafından yazılacak karar ilam niteliğinde olduğundan HMK'nın 297. maddesinde belirtilen hususları bünyesinde bulundurmaktadır. Bu nedenle hakemler tarafların çekişmeli vakalarla ilgili toplanan deliller, bu delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, sabit görülen vakalarla bunlardan çıkarılan sonuç, ve hukuki sebeplerin açıklanması için dosyalarda derinlemesine bir tahkikat yapılır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Yargıtay Kararları ile sabit olduğu üzere gerek hâkim gerekse hakemlerin dosyayı tekemmül ettirmeden, dosyadaki eksiklikleri tamamlamadan²³³ karar vermeleri bir bozma sebebidir.²³⁴ Bu nedenle uyuşmazlık konusuna göre hakem tarafından delillerin toplanması, uyuşmazlık konusu isteme göre tarafların iddia ve savunmaları sonucunda hakikate varılması adına ilgili kurum ve kuruluşlara müzekkere yazılması, bilirkişi raporu alınması, keşif yapılması, tanık dinlenmesi ve duruşma açılması gerekmektedir. Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesinde hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vereceği belirtilmiştir. Ancak bu ifade taraflarca yerine getirilme ilkesinin katı bir şekilde uygulanacağı anlamına gelmemektedir²³⁵. Aksinin kabulü bireylere Anayasa'da tanımlanan temel yargısal hakların ihlali anlamına gelmektedir.²³⁶

²³³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu İstinafta Duruşma Yapılmaksızın Verilebilecek Kararlar: Madde 353/ 6f: Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbirini toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması. / Hukuk Muhakemeleri Kanunu Temyizde Bozma Sebepleri: Madde 371/1-a: hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmış olması.

²³⁴ Eksik İnceleme ve Araştırmaya dayalı olarak verilen hükümlerin bozulduğuna ilişkin kararlar için bakınız: T.C. Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, T. 14.1.2020, E. 2019/2319, K. 2020/61, T.C. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi T. 7.1.2020 E. 2019/1912 K. 2020/112, T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi T. 16.9.2019 E. 2016/12454 K. 2019/8016, T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi T. 9.12.2019 E. 2019/3819 K. 2019/11653, Kazancı İçtihat Bankası.

²³⁵ Hakemlerin uygulamada eksik bilgi ve belgeleri tamamlayabilmeleri konusunda uygulamada birlik olmadığına ilişkin yapılan eleştiri için bakınız: Çelik Ahmet ÇELİK, Sigorta Anlaşmazlıklarında Tahkim Yolu, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigorta-anlasmazliklarinda-tahkim-yolu.htm>, (08.05.2020).

²³⁶ Bu hususta benzer görüş için bakınız: Ecehan Yeşilova ARAS ve Bilgehan YEŞİLOVA, "Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları", Sigorta Hukuku Sempozyumları, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, s.537.

Sigorta Tahkim Komisyonu'nun 13.06.2017 tarih ve K-2017/6276 sayılı Hakem Kararında, hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar verdiği şu şekilde ifade edilmiştir:

..5684 sayılı yasanın 30/15 maddesinde, hakemlerin, sadece kendilerine verilen evrak üzerinden karar vereceği belirtilmiştir. Yukarıda yer alan açıklamalar çerçevesinde, Trafik Sigortası genel Şartlarının A.5.4. maddesi kapsamında ibrazı gereken sürücü belgesinin dosyada yer almaması, keza, dosyada yer alan trafik kazası tespit tutanağında kaza anında sigortalı aracı kullanan XX'ın sürücü belgesinin tespit edilemediğinin belirtilmesi (5- sürücü belgesi tespit edilemedi), Genel Şartların 3.3.4 maddesi ile TTK'nın 1427 ve 1447 maddeleri uyarınca meydana gelen hasarın tayin ve tespitine yönelik belgelerin dosyaya sunulmamış olması dikkate alınarak başvuru sahibinin kaza dolayısıyla uğradığı gerçek zararı ispatlayamadığı, ayrıca, kaza anında aracı kullanan sürücünün belgesinin mevcut olmadığı görüldüğünden talebin reddine karar verilmiştir.²³⁷

Sigorta Tahkim Komisyonu' nun 15.10.2019 tarih ve K-2019/75944 sayılı Hakem Kararında hakemlerin müzekkere yazabileceğine dair husus şu şekilde ifade edilmiştir:

....Uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla 07.08.2019 tarihli yazı ile T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğünden hasar tarihi itibarıyla hava ve yağış durumuna ilişkin bilgi talebinde bulunulmuştur.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğünün müzekkereye cevap vermesi üzerine İnş. Müh. Adli Bilirkişi XXX tarafından hazırlanan bilirkişi raporunda....²³⁸

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 2018 / 2222E. 2018 / 1887K. sayılı kararında hakemlerin dosyadaki eksiklikleri tamamlayarak karar vermeleri gerektiği şu şekilde belirtilmiştir:

...Bu konu re'sen araştırmayı gerektirdiğinden ve zaten bu belgenin sunulmaması halinde hakemin re'sen araştırma yapması gerekeceğinden, itiraz hakem heyetinin bu konuda bankaya müzekkere yazarak sonucuna göre bir karar vermesi gerekirken, bu konuda talebe rağmen müzekkere yazılmaması ve ayrıca da başvuranların kendi insiyatifinde olmayan br

²³⁷ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Dergisi, Nisan- Haziran 2017, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs30.pdf>, (27.04.2020).

²³⁸ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Dergisi, Ekim-Aralık 2019, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs30.pdf>, (02.05.2020).

konuda kesin süre verilerek sonucuna göre karar verilmes yerinde görülmemştir.

*Açıklanan nedenlerle, dava dışı banka şubesine müzekkere yazılarak, başvuruların açmış olduğu davaya muvafakat veya icazetlerin olup olmadığının sorulması ve verilen cevaba göre br karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yasal düzenlemenin hatalı yorumu sonucu verilen karar yernde görülmediğinden başvuran veklinin istinaf başvurusunun kabulüne dair karar verilmesi gerekmekte aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur...*²³⁹

HMK'nın 429. maddesinde hakemlere yargılamanın hukuka uygun bir şekilde yürütülmesi için geniş yetkiler tanınmışken teknik bilgi ve derinlemesine tahkikat gerektiren sigorta uyuşmazlıklarında sunulan evrak üzerinden karar verileceğine ilişkin düzenlemenin tartışılması gerekmektedir. Yargısal temel hakların kullanması anayasada düzenlenen ve uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınan adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı dolayısıyla kamu düzeni ile yakından ilgilidir. Bu hususta gerek mahkemelerde gerek STK nezdinde hakemlerce yapılan yargılama faaliyetinde bu hususlara dikkat edilerek karar verilmesi gerekmektedir.

Mülga Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ'in 7. maddesinde hakemlerin duruşma açabileceği öngörülmüştür.²⁴⁰ Her ne kadar ilgili tebliğ mülga olmuşsa da HMK uyarınca hakemlerin tahkim duruşması açmalarına bir engel yoktur.²⁴¹ Hukuki dinlenilme hakkı kapsamında uyuşmazlığın daha net belirlenmesi ve yüz yüzelik gerektiren uyuşmazlıklar açısından hakemlerin duruşma yapmasının faydalı olduğu ifade edilmektedir.²⁴²

3.3.3.4.1. Başka Yerden Getirilecek Delillerin Toplanması

Tarafların iddia ve savunmalarında dayandıkları hususlarda ellerinde bulunmayan ve incelenmesine karar verilen delillerin mahkemelerin ilgili kurum veya

²³⁹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 08.11.2018, 2018 / 2222E. 2018 / 1887K., Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı.

²⁴⁰ Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=62:sigorta-tahkim-usulue-ve-sigorta-hakemlerine-likin-tebli-yaynlanmtr&catid=35:haberler&Itemid=60, (03.05.2020).

²⁴¹ Sigorta Tahkim Usulü Ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2009/1)'in Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tebliğ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160119-4.htm> , (03.05.2020).

²⁴² Sigorta Hakemlerinin duruşma yapmasına engel bir husus bulunmadığı konusunda benzer görüş için bakınız: BAGATUR ve ÖGE, a.g.e., s. 48. ve ERDEMİR, a.g.e., s. 29.

kuruluştan gerekli müzekkere yazısı ile talep etmesi mümkündür.²⁴³ Sigorta Hakemlerinin müzekkere yazma yetkisinin olup olmadığına ilişkin tahkim uygulamasında tartışmalar söz konusudur. Bu tartışmanın kaynağı SK madde 30'da hakemlerin tarafların sundukları bilgi ve belgelerle karar vermesine ilişkin düzenlemedir. Sigorta Hakemlerinin müzekkere yazma yetkisine ilişkin kanunda açık bir izin yahut yasak bulunmamaktadır. Hakemlerin davayı aydınlatma yükümlülüğünün bulunması ve hukuki dinlenilme hakkını ihlal etmemesi adına ilgili kanunlarda doğrudan bir yasak getirilmemesi nedeniyle müzekkere yetkisine sahip olduğu söylenebilir.²⁴⁴ Aksi halde istinaf kanun yoluna başvurulması durumunda, başvuru konusu kararların eksik inceleme ve araştırmaya bağlı olarak karar verilmesinden ötürü bozulma ihtimali yüksektir.

3.3.3.4.2. Bilirkişi İncelemesi

Sigorta Tahkim Usulünde bilirkişi incelemesi yapılmasına ilişkin düzenleme STİY madde 16/12'de düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre sigorta hakemi, çözümü hukuk dışında özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine veya kendiliğinden, bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verebilir. Önceki başlıklarda açıklandığı üzere Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde bilirkişi listesi tutulmaktadır. Hakemler tarafından bu liste üzerinden uzmanlığına göre rastgele bilirkişi ataması yapılmaktadır. Bilirkişinin emeği karşılığında ödenmesi gereken ücret ve varsa diğer giderler ile ilgili yayımlanan tarife uygulanmaktadır.²⁴⁵

3.3.3.4.3. Keşif Yapılması

Hâkimin uyuşmazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkeme huzurunda inceleme yaparak bilgi sahibi olmasına keşif denmektedir.²⁴⁶ Sigortacılık Kanununda keşif yapılmasına ilişkin bir düzenleme

²⁴³ Hukuku Muhakemeleri Kanunu Madde 195.

²⁴⁴ Hakemlerin müzekkere yazma yetkisine sahip olduğuna daire emsal karar. Sigorta Tahkim Komisyonu Yayınlanmamış 2019/ 79615K. Sayılı Kararı.

²⁴⁵ Bilirkişi Ücret Tarifesi Hakkında bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, <http://www.sigortatahkim.org.tr/files/stkbilirkişiucrettarifesi19082019.pdf>, (01.03.2020).

²⁴⁶ HMK Madde 288.

yer almadığından HMK hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Sigorta hakemleri gerek görülen hallerde keşif yapılabileceği kanaatindedir.²⁴⁷

Aksi yönde Sigorta Tahkim Komisyonu 2019/79615K. Uyuşmazlık Hakem Kararı'nda ise; hakemlerin sınırlı yetkileri nedeniyle keşif yapılamayacağı ve müzekkere yazılamayacağı şu şekilde belirtilmiştir:

...Kazanın oluş şekli, sunulan deliller, olay yeri bilgisi ve beyanlar birlikte değerlendirildiğinde kusur değerlendirmesinin sunulan deliller üzerinden yapılamayacağı, olay yerinde keşfen yapılacak inceleme ile kusur dağılımının tespit edilebileceği kanaatine varılmıştır.

Tüm dosya kapsamı değerlendirildiğinde, taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözüme kavuşturulabilmesi için öncelikle iddia edilen olaya ilişkin kusur dağılımının tespit edilmesi gerektiği, kusur durumunun belirlenmesine yetecek derecede delilin dosyaya sunulmadığı gibi soruşturma dosyası üzerinden keşfen yapılan inceleme ile hazırlanan rapor da dosyaya sunulmamıştır. Buna göre, kusur durumunun ancak olay yerinde keşfen yapılacak inceleme ile belirlenebileceği, söz konusu raporun alınmasını takiben de iddia olunan tazminatın hesaplanarak davalının sorumluluğunun tespiti yoluna gidilebileceği anlaşılmaktadır.

5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında Sigorta Tahkim Komisyonu'nda açılmış olan davalarda gerek dosyanın hakeme sevkinden itibaren karar verme süresi 4 ayla sınırlı olması ve gerekse hakeme tanınan yetkiler dikkate alındığında belirtilen yönde inceleme ve yazışma yapılması mümkün olamayacağı anlaşılmakla dava konusu uyuşmazlığın çözümü amacıyla genel yargılamaya tabi olmak üzere adli yargı nezdinde dava açılması her iki tarafın da hukuki yararına olacağı, Sigorta Tahkim Komisyonu'nun dava konusu uyuşmazlık hakkında görevsizliğine bağlı olarak başvurunun usulden reddi ile HMK 435. Maddede yer alan düzenleme gereğince dosyanın Sigorta Tahkim Komisyonu'na iadesi gerektiği kanaatine varılmıştır...²⁴⁸

Sigorta Tahkim Komisyonu 2019/İHK-17499 sayılı İtiraz Hakem Heyeti kararında benzer şekilde hakemlerin keşif yapamayacağı ile tanık dinleyemeyeceği şu şekilde belirtilmiştir:

...Sigortacılık Kanunu gereği hakemler kendilerine verilen evraklar üzerinden ve dosya kapsamına bağlı kalarak karar verirler. Ancak sigorta şirketinin itirazları ve kaza tespit tutanağı birlikte değerlendirildiğinde; kaza yerinde keşif yapılması, dosyada mübrez kamera kayıtlarının ayrıntılı olarak incelenmesi ve tanık ifadelerine başvurulması elzem görülmektedir. Anılan işlemlerin gerçekleştirilmesi ise itiraz

²⁴⁷ BAGATUR ve ÖGE, a.g.e., s. 48.

²⁴⁸ Sigorta Tahkim Komisyonu Yayınlanmamış Uyuşmazlık Kararı.

*aşamasında kamu düzenine ilişkin olan 2 aylık sürede mümkün değildir. Dosyanın iki aylık inceleme süresi de xx.xx.xxx tarihinde dolmaktadır. Bu nedenlerle daha sağlıklı ve hakkaniyete uygun bir yargılamanın yapılması için dosyadan el çekme kararı verilme zarureti hasıl olmuştur...*²⁴⁹

3.3.3.4.4. Tanık Dinlenmesi

Uyuşmazlık konusu hakkında dava dışı üçüncü kişilerin edinmiş oldukları bilgileri mahkemeye iletmeleri tanık dinleme olarak isimlendirilmektedir. HMK’da tanıkla ilgili düzenlemeler 240 ile 265. maddeler arasında yer almaktadır. Kural olarak tanık doğrudan incelemeyi yapan mahkeme tarafından, yemin ile birlikte dinlenir.²⁵⁰ Hakemlerin tanık dinlemelerine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Sigortacılık Kanunu’nda hüküm bulunmayan hallerde HMK uygulandığından tahkimde tanık dinlenmesine ilişkin 429. maddede tanık dinlemeye imkân verildiğinden hakemlerin tanık dinleme konusunda bir engelleri bulunmamaktadır. Bu durumda tanık yeminsiz olarak dinlenir ve dinlenme günü gelmediğinde de zorla getirilmesi mümkün değildir.²⁵¹

Sigorta Tahkim Komisyonu’nun 11.09.2019 tarihli K-2019/71816 sayılı Uyuşmazlık Hakem Kararında, hakemlerin sınırlı yetkili oldukları ve tanık dinleyemeyecekleri belirtilmiştir:

Somut uyuşmazlığın çözümü ve aydınlatılabilmesi için birden çok bilirkişi görevlendirilmesi zorunluluğu, çok sayıda bilgi belge ve delil niteliğine haiz kanıtların dosyaya kazandırılması gerekmele birlikte tüm bu bahsi geçen delil toplama, tanık dinleme gibi yetki ve imkanlara sahip olunmadığı, uyuşmazlığın mahiyeti ve mevcudiyeti itibariyle zararın heyetimizce temyiz denetimine elverişli bir biçimde objektif ölçüleri ortaya konarak belirlenmesi, yapılan belirlemenin somut uyuşmazlıkta öncelikle poliçe teminat kapsamı, zararın meydana gelmesi ve giderilmesine ilişkin şüphelerin giderilmesine dayanması, gayrimenkul değerlendirme uzmanı, sigorta eksper, inşaat mühendisi, mali müşavir, bankacı gibi bilirkişi heyeti oluşturma ve gereksinim duyulması halinde yerinde keşif yoluyla tespit gerekliliğinin zorunluluğu bulunması ile Tahkim süreçleri ve yasal imkanları ile tüm bu yargılamaya konu usule ve esasa ilişkin işlemlerin mümkün olmadığı gözetildiğinde bu durumun fiziksel imkansızlık niteliğinde olduğu dosyanın mevcudiyeti itibariyle, dosya kapsamından karara bağlanmasının; doğru olmayan, hukuka aykırı ve güvenilirliği zedeleyici sonuçlara ulaşma

²⁴⁹ Sigorta Tahkim Komisyonu Yayınlanmamış İtiraz Hakem Heyeti Kararı.

²⁵⁰ İlgili maddeler HMK Madde 258, 259, 260.

²⁵¹ ERDEMİR, a.g.e., s. 41.

*tehlikesi yaratacağı tespit edildiğinden uyumsuzluğun Adli Yargı mercilerince incelenmesi gerekmektedir.*²⁵²

Hakemlerin tanık dinleyebilmesi duruşma açmaları ile mümkündür.²⁵³ Sigortacılıkta tahkime ilişkin düzenlemede hakemlerin evrak üzerinden karar verdiği belirtildiği için uygulamada da duruşma açılmadığı gözlemlendiğinden tanık dinlendiğine ilişkin bir örnekle karşılaşılmamıştır. Sigorta Tahkim Komisyonu'nun 04.03.2019 Tarih ve K-2019/17159 Sayılı Hakem Kararında:

*...Dosya Hakemliğimizce 11.07.2018 tarihinde teslim alınarak yargılamaya başlanmıştır. Dosya içeriği üzerinde yapılan tetkik sonucunda, uyumsuzluğun mahiyeti ve dosya mevcudu itibariyle evrak üzerinden çözülebileceği, duruşma yapılmasına gerek olmadığı kanaatine varılmıştır..*²⁵⁴

Sigorta Tahkim Komisyonu'nun 01.03.2019 tarih ve K-2019/17654 sayılı Hakem Kararında:

*...Hukuki değerlendirme yapılırken Sigortacılık Kanununun Tahkime ilişkin hükümlerini düzenleyen 30. maddenin 15. fıkrasına göre "Hakemler sadece kendilerine tevdi olunan evrak üzerinden karar verirler" ilkesi ve aynı maddenin 23. fıkrasının HMK hükümlerine yapmış olduğu atıf gereği HMK.md. 26'da ifadesini bulan "Hâkim yani hakemler tarafların talep sonuçları ile bağlıdır, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez, duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir" ilkesi gereği başvuru sahibinin ve sigortacının sunmuş oldukları deliller çerçevesinde hukuki değerlendirme yapılmış ve hüküm kurulmuştur..."*²⁵⁵

Ancak hakemlerin maddi olayı daha iyi anlayabilmeleri, maddi ve manevi tazminata ilişkin tarafların durumu ile durumun hal ve koşullarını anlayabilmeleri açısından duruşma yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Hakemlerin duruşma açmasına HMK ile engel bulunmadığından bu hususun ileriki dönemde yargılama kalitesinin artırılması bakımından teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır.

²⁵² Sigorta Tahkim Komisyonu Temmuz- Eylül 2019 Tarihli Hakem Dergisi, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs39.pdf>, (02.05.2020).

²⁵³ Tahkimde tanığın sözlü dinlenmesi yanında tanıkların imzalı yazılı beyanlarının alınması da mümkündür.

²⁵⁴ Sigorta Tahkim Komisyonu Ocak-Mart 2019 Tarihli Hakem Dergisi, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs37.pdf>, (02.05.2020).

²⁵⁵ Sigorta Tahkim Komisyonu Ocak-Mart 2019 Tarihli Hakem Dergisi, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs37.pdf>, (02.05.2020).

3.3.3.4.5. Davaya Müdahale ile Davanın İhbarı

Taraflar dışındaki üçüncü kişinin mahkeme nezdinde görülen davaya, taraflardan birinin yanında ona yardımcı olarak katılması yahut uyuşmazlıkla ilgili aynı taraflara dava açarak müdahale etmesi mümkündür.²⁵⁶

Görülmekte olan bir davanın taraflardan biri tarafından dava dışı üçüncü kişiye duyurulmasına davanın ihbarı denmektedir.²⁵⁷

Mülga Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ'in 7. maddesinde hakemlerin davayı ihbar edebileceği ve üçüncü kişilerin de tahkim nezdinde yapılan başvurulara müdahil olabilecekleri belirtilmiştir. Öğretide pek çok yazar tarafından davanın ihbarının ve davaya müdahalenin tahkimin yapısı ile bağdaşmadığı belirtilmektedir.²⁵⁸ Sigorta Tahkim Komisyonu'na yapılan başvuruların önemli bir kısmını oluşturan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası'na başvuru yapıldığı durumlarda sigortacının belirli hallerde rücu hakkı bulunmaktadır. Bu durumda sigortalıya davanın ihbarı önem taşımaktadır. Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ'in mülga olduğu da göz önünde bulundurulduğunda bu hususta acil bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

3.3.3.3.6. Geçici Hukuki Koruma Talepleri

Tahkim nezdinde geçici hukuki koruma taleplerine ilişkin düzenleme HMK'nın 414. maddesinde ihtiyati tedbir ve delil tespiti olarak düzenlenmiştir. Buna ek olarak İcra ve İflas Kanunu'ndan kaynaklı olarak ihtiyati haciz kararı da eklenebilir. Sigorta Hakemleri'nin İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz kararı vermesine ilişkin düzenleme mülga Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ'de hakemlerin bu kararları veremeyeceği şeklinde düzenlenmiştir. İlgili Tebliğ'in mülga olması ile birlikte SK'da yapılan HMK madde 414 atfı ile hakemlerin ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararı vermelerine bir engel kalmamıştır. Kaldı ki, tahkime ilişkin sonraki

²⁵⁶ Baki KURU ve Diğerleri, s. 494.

²⁵⁷ Baki KURU ve Diğerleri, s. 501.

²⁵⁸ Tahkimde görülen davanın tahkimin yapısına uygun olmadığına ilişkin görüş ve mülga kanuna eleştiriler için bakınız: Ecehan YEŞİLOVA ARAS ve Bilgehan YEŞİLOVA, Journal of Yaşar University, "Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırtdıcı Özellikleri" <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YEŞİLOVA.pdf>, 2013, Cilt 8, Özel Sayı, (04.03.2020), s. 345.

tarıhli genel düzenleme niteliğinde olan HMK'nın önce tarihli tebliğ karşısında öncelikle uygulanması gerekmektedir. Sigortacılık Kanunu ve Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik birlikte değerlendirildiğinde bu husustaki düzenlemenin tebliğ ile getirilmesi kanun yapma tekniği ile uyuşmadığı görülmektedir.²⁵⁹

3.4. Hakem Kararları ile Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları

3.4.1. Hakem Kararları ile İcra Kabiliyeti

Sigorta Hakemi tarafından dosyadaki incelemelerin tamamlanması, araştırılacak başkaca bir husus bulunmaması halinde dosyada karar verilir. Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinin 12. fıkrasına göre, uyuşmazlık tutarına göre kararlar açısından farklı sonuçlar öngörülmüştür. Bu düzenlemeye göre uyuşmazlık tutarı 5.000 TL'nin altında ise hakem tarafından verilen kararlar kesindir. Uyuşmazlık tutarı 5.000 TL'nin üzerinde ise bu kararlara karşı itiraz yolu açık olmakla birlikte, bu tutar 40.000 TL'nin altında ise itiraz neticesinde verilen karar kesindir.

3.4.2. Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları

3.4.2.1. İtiraz Başvurusu

Sigortacılık Kanunu'nda tahkim düzenlemesine ilişkin maddenin ilk halinde Sigorta Tahkim Komisyonu içerisinde bir itiraz müessesesine yer verilmemiştir.²⁶⁰ Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Sigortacılık Kanunu'nda beş bin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlara karşı itiraz başvurusu yapılabileceğine ilişkin değişiklik öngörülmüştür. Kararın taraflara tebliğ edilmesini takiben 10 gün içerisinde hakem kararına karşı itiraz yoluna başvurulabilir.²⁶¹ İtiraz başvurusu tıpkı tahkim başvurusundaki gibi itiraz başvuru formu ile birlikte ve itiraz harcının yatırılması ile

²⁵⁹ Tebliğe getirilen eleştiriler için bakınız: ARAS ve YEşİLOVA, **a.g.m.**, s. 344.

²⁶⁰ Fatma Dilek KABUKçUOğLU ÖZER, **a.g.e.**, s. 499.

²⁶¹ SK madde 30/12f.

olmaktadır. Taraflardan birinin itirazı üzerine Uyuşmazlık Hakem Kararı'nın icrası durmaktadır.²⁶²

3.4.2.2. İstinaf/ Temyiz Kanun Yoluna Başvuru

3.4.2.2.1. Uyuşmazlık Tutarı Bakımından İstinaf / Temyiz Kanun Yoluna Başvuru

Sigortacılık Kanunu uyarınca uyuşmazlık dava değerinin 40.000-TL'nin üzerinde olması halinde itiraz hakem heyeti kararına karşı kanunda temyiz yolu açıktır. Sigortacılık Kanunu'nda yer alan düzenleme her ne kadar HMK'nın yürürlükte olduğu tarihten sonra yürürlüğe girmişse de usul hukukuna getirilen istinaf kanun yolu 20.07.2016 itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Bu nedenle Sigortacılık Kanunu'nda yer alan bu düzenlemenin istinaf kanun yolu olarak anlaşılması gerektiği öğretide savunulan bir görüştür.²⁶³ Bununla birlikte kanun koyucu tarafından temyiz ifadesinin korunmuş olması nedeniyle dava değerinin 40.000-TL'yi geçtiği durumlarda temyiz kanun yoluna başvurulması gerektiğini savunan bir görüş de vardır.²⁶⁴ Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararlarına karşı yapılan istinaf başvurularına ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi Kararları ve Yargıtay İçtihatları incelendiğinde her iki görüşte de kararların mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Öğretide ve uygulamada yer alan görüş ayrılıklarını sona erdirmek ve hukuk güvenliği sağlamak adına Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının çıkarılması beklenmektedir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesinin E. 2019/2002 K. 2019/1272 sayılı kararına göre:

...Sigartacılık Kanunu'ndaki temyiz kanun yolu düzenlemesi, 13/6/2012 tarihli, 6327 sayılı Yasa'nın 58. maddesiyle getirilmiştir. Yani, temyiz yolunu öngören bu düzenleme, 6100 sayılı HMK'nın yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden sonra yapılmıştır. Bu nedenle HMK'nın 341/5. maddesindeki düzenleme, hakem kararları hakkında uygulanamaz. Diğer taraftan, HMK'nın 341/5. maddesi münhasıran İlk derece mahkemelerinin" kararlarıyla ilgilidir. Bu düzenleme, hakem kararlarını kapsamaz. Çünkü, HMK'da hakem kararlarına karşı sadece iptal davası açma hakkı getirilmiş;

²⁶² SK madde 30/12f.

²⁶³ İstinaf başvurusunun esasın reddine ilişkin bakınız: İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 07.11.2019, E. 2017/2153, K. 2019/3705, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁶⁴ İlgili Görüş için bakınız: BAGATUR ve ÖGE, **a.g.e.**, s .63-66. Aynı yönde karar için bakınız: İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 07.11.2019 tarihli E. 2019/ 2963, K. 2019/3714 sayılı Kararı.

hakem kararına karşı doğrudan istinaf kanun yolu getirilmemiştir. Bu sebeple, talep edenlerin Sigorta Tahkim Komisyonu Uyuşmazlık Hakem kararına karşı yaptıkları kanun yolu başvurusunun temyiz başvurusu olarak değerlendirilip Yargıtay 11. Hukuk Dairesine gönderilmesi gerektiğinden; dava dosyasının Yargıtaya 11. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere ilk derece mahkemesine geri çevrilmesine dair aşağıdaki karar verilmiştir..²⁶⁵

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi E. 2019/2490 K. 2019/1784 sayılı kararına göre:

...Ancak istinaf incelemesine konu Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti'nin 05/10/2019 T. ve 2019/İHK-13210 sayılı itirazın reddine ilişkin olarak verilen karara karşı özel yasa olan 5684 sayılı kanunun 30/12 md.sinde "bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği" düzenlenmiştir. Nitekim bu düzenleme doğrultusunda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi' nin 26/04/2018 T. 2017/5281 E. 2018/3189 K. sayılı ilamı ile; "5684 Sk. 30/12. mad. göre İtiraz Hakem Heyeti' nin verdiği kararların istinaf kanun yoluna değil temyize tabi olduğu açıkça belirtilerek istinaf başvuru dilekçesinin temyiz dilekçesi kabul edilmek suretiyle temyiz incelemesinin yapılmasına" karar verildiği, aynı hususa Yargıtay 11. Hukuk Dairesi' nin 24/10/2018 tarih 2018/3710 E. 2018/6637 K. sayılı ilamının bulunduğu görülmüştür. Tüm bu düzenlemeler ışığında, istinaf incelemesi için dairemize gönderilen kararın Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti'nin 05/10/2019 T. ve 2019/İHK-13210 sayılı itirazın reddine ilişkin kararı olup, HMK' nin yukarıda yer verilen 341/1, 361/1, 5684 Sk. 30/12. md.leri ve emsal Yargıtay ilamları kapsamında ilk derece mahkemesi kararı niteliğinde bir karar olmayıp hakem kararı olduğu değerlendirildiğinde; dosyanın Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından temyizen incelenmesi için gerekli işlemlerin yapılması yönünde dosyanın ilk derece mahkemesine geri çevrilmesine karar verilmiştir..²⁶⁶

Ancak, HMK'da yer alan istinaf kanun yolunun yürürlüğe girmesi ile birlikte itiraz hakem heyeti kararlarına karşı istinaf kanun yolu başvurulması daha uygun olabilir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi E.2019/2734, K. 2019/3551 Sayılı Kararında Sigorta Tahkim Hakem Kararlarına karşı istinaf başvurusu yapılacağı kabul edilmiştir:

...Sigorta Tahkim Komisyonu hakem kararlarına karşı istinaf/temyiz süresinin İlk Derece Mahkemesince yazılacak saklama kararının tebliği ile başlayacağı kabul edildiğine göre bu karar hem Dairemizi hem de İlk Derece Mahkemesini bağlayıcı niteliktedir. Nitekim

²⁶⁵ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi, 08.10.2019, E. 2019/2002K. 2019/1272, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁶⁶ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi, 11.12.2019, E. 2019/2490 K. 2019/1784, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

*bişeyssel başvuruya konu davada Yargıtay 17. Hukuk Dairesince, Anayasa Mahkemesi kararından sonra verilen kararda Anayasa'nın 153/6.maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı organlarını bağlayacağına vurgu yapılarak, karara uyulmuşuyulmuşuyapılarak, kaİlk Derece Mahkemesince verilen saklama kararından başlatılarak esasın temyiz incelemesi yapılarak karar verilmiştir.Bu durumda İlk Derece Mahkemesince hakem kararının kendisine verildiğini ve kararın neden ibaret olduğunu iki tarafa da yazılı olarak (başka bir ifadeyle saklama kararı yazmaksızın) tebliğ etmeksizin istinaf işlemlerini yapması, taraflar açısından istinaf harcının yatırılacağı ve istinaf dilekçesinin verileceğı mercii konusunda belirsizlik doğuracaktır. Kaldı ki yukarıda açıklandığı üzere istinaf süresinin başlayacağı tarihin belirlenmesi bakımından da saklama kararı yazılarak tebliğibligin belirlenmesi bakımından da saklama kararı yazılaraktebliğ işlemlerinin yapılmaması usul, yasa, Yargıtay kararları ve belirtilen Anayasa Mahkemesi kararına aykırıdır. Elde ki dosyada Mahkemece, Sigorta Tahkim Komisyon Müdürü tarafından gönderilen İtiraz Hakem Heyeti Kararı için yazılan saklama kararı taraf vekillerine tebliğ edilerek kanuni süreler beklenmeden dosya, istinaf incelemesi için Dairemize gönderilmiştir. Bu nedenlerle davalı taraf istinaf dilekçesi verdiğinden (davalı vekiline saklama kararının tebliğine yer olmadığına) Hakem Kararı ile Mahkemece verilen saklama kararının davacı vekiline tebliğı, istinaf için gerekli kanuni sürenin beklenmesi ve istinaf süreci tamamlandıktan sonra istinaf incelemesi için Dairemize gönderilmesi için HMK'nın 352. maddesi uyarınca dosyanın Mahkemesine geri çevrilmesine karar verilmiştir...*²⁶⁷

Uygulamada birçok başvuran tarafından yargılama sırasında hesaplanan tazminat alacağının 40.000-TL'nin üzerinde olması halinde, bu tutara karşı istinaf yolunun açık olacağı öngörülerek, alacağın 39.900-TL'ye ıslah edilerek tazminat tutarının kesinleştirildiğı gibi kötü niyetli davranışlarla da karşılaşmaktadır. Tahkim yargılaması nezdinde acilen çözüm bulunması gereken hususlardan biri de budur. 40.000-TL altındaki uyuşmazlıkların kesin olması nedeniyle kararların denetimi mümkün olmamaktadır.

STK nezdinde görülen başvurulara ait dosyalar, komisyonun bulunduğu yerdeki görevli mahkeme olan İstanbul Anadolu Adliyesi Asliye Ticaret Mahkemeleri nezdinde saklanmaktadır.²⁶⁸ Dosyanın saklanmakta olduğu Asliye Ticaret Mahkemesi aracılığıyla istinaf / temyiz başvurusu yapılabilmektedir. Taraflarından birinin yapmış olduğu istinaf başvurusu, kararın icra edilebilirliğini durdurmamaktadır.

²⁶⁷ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, 15.10.2019, E.2019/2734, K. 2019/3551, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁶⁸ STİY Madde 16/B.

3.4.2.2.2. Kesin Hakem Kararlarına Karşı Sınırlı Sebeplerle Kanun Yolu

Sigortacılık Kanunu'na göre uyuşmazlık tutarı 5.000-TL'nin altındaki hakem kararları ile itiraz yolu açık olmakla birlikte 40.000-TL'nin altında kalan kararların kesin olduğu yukarıda açıklanmıştır. Sigortacılık Kanunu madde 30/12'de sigorta hakem kararlarına karşı belirli hallerle sınırlı olmak üzere temyiz kanun yolu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre hakemlerin tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar vermiş olması, hakemin talep edilmemiş bir şey hakkında karar vermesi, hakemlerin yetkileri dahilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi hallerinde her hâlükârda temyiz yolu açıktır.

3.4.2.2.3. İptal Davası

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahkim kararlarına karşı iptal davası düzenlenmiştir. Ancak Sigortacılık Kanunu'nda hakem kararlarına ilişkin farklı bir kanun yolu denetimi öngörülmüştür. Sigortacılık Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre özel kanun niteliğinde olup, hakem kararlarına ilişkin HMK'dan farklı bir düzenleme öngördüğü için artık STK hakemleri tarafından verilen kararlara karşı iptal davası açılmayacağı değerlendirilmesinde bulunmak mümkündür. Bu hususta T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi E. 2018/2219 K. 2018/930 sayılı kararında belirttiği üzere:

..5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesinin 12. fıkrasında; 5.000,00 TL'nin altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarının kesin olduğu, 5.000,00 TL. ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına karşı, kararın Komisyonca ilgiliye bildiriminden itibaren on gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere Komisyon nezdinde itiraz edilebileceği, 40.000,00 TL'nin üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında itiraz üzerine verilen kararlar için temyize gidilebileceği belirtilmiştir.

Sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemiyle ilgili usul ve esasları düzenleyen özel kanun niteliğindeki 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinde yer alan, tahkim usulüne ve yargı yollarına yönelik düzenleme, 6100 Sayılı HMK'nın 407 vd. maddelerinde düzenlenen Tahkim usulü ve yargı yollarını gösteren düzenlemeye göre, özel bir düzenleme içermektedir.

Dolayısıyla, Sigorta Tahkim Komisyonu/İtiraz Hakem Heyeti kararlarına karşı, 6100 Sayılı HMK'nın 439. maddesinde düzenlenen iptal davası açılması mümkün olmayıp, koşullarının bulunması halinde, ancak

*yasa yoluna başvurulabilir. Dolayısıyla, İlk Derece Mahkemesince verilen karar, usul ve yasaya uygundur...*²⁶⁹

Sigortacılık Kanunu'nun özel kanun durumunda olması nedeniyle HMK'ya dayalı iptal davası açılmasının önünün kapanması STK nezdinde verilen kesin kararlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bilindiği üzere STK nezdinde hakemlerin vermiş olduğu 5.000-TL ve 40.000-TL'ye kadar olan kararlar kesin hüküm niteliği taşımaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere hakem kararında hukuka aykırılık gören tarafın elinde yalnızca Sigortacılık Kanunu'nda belirtilen hakemlerin tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar vermiş olması, hakemin talep edilmemiş bir şey hakkında karar vermesi, hakemlerin yetkileri dahilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi hallerinde ancak istinaf yoluna başvurulabilecektir. Ancak Bölge Adliye Mahkemesi kararları incelendiğinde Sigortacılık Kanunu'nda yer alan sayılı hakemlerin tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar vermiş olması, hakemin talep edilmemiş bir şey hakkında karar vermesi, hakemlerin yetkileri dahilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi hallerine dayalı yapılan istinaf başvurularının bir kısmı kabul edilirken bir kısmının hatta denilebilir ki çoğunluğunun kesinlik sınırında olması nedeniyle reddedildiği görülmektedir.

T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi E. 2019/2591 K. 2019/3511 sayılı kararında, hakemlerin talep edilmemiş bir konu hakkında karar vermiş olmaları nedeniyle yapılan istinaf başvurusunun kabulüne karar verilmiştir:

...İstinaf talebinin esası hakkında değerlendirme yapıldığında sunulan bilirkişi raporunun dosya kapsamına uygun gerekçeli ve denetlenebilir olduğu anlaşıldığından, davacı vekilinin hesaplanan tazminat miktarından iskonto düşülmesi gerektiği yönündeki istinaf talebinin reddine, yukarıda da açıklandığı üzere ıslah dilekçesi ile dava dilekçesinde talep edilmeyen bir hususun talep edilmesi mümkün bulunmadığı gibi taleple bağlılık kurularının ihlali niteliğinde olduğundan bilirkişi raporundaki hesaplama göre hasar bedeli üzerinden tazminat talebinin kabulüne, ekspertiz ücreti yargılama gideri mahiyetinde olduğundan yargılama giderleri içerisinde gösterilmesine, çekme bedeli konusunda ise usulüne göre açılmış bir dava olmadığından karar verilmesine yer olmadığına,

²⁶⁹ T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, 21.6.2018, E. 2018/2219 , K. 2018/930, Kazancı İçtihat Bankası.

*başvurunun kabulü halinde yargılama gideri ve vekalet ücretinden davalı taraf sorumlu olacağından yargılama gideri ve vekalet ücreti yönünden istinaf talebinin reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu bağlamda; davalı vekilinin istinaf başvurusunun kısmen kabulüne, HMK'nın 353/1-b/2 maddesi gereğince, kararın kaldırılmasına ve yeniden esas hakkında hüküm oluşturulmasına karar verilmiştir...*²⁷⁰

T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi E. 2018/2662 K. 2018/1260 Sayılı Kararında belirtildiği üzere:

..5684 sayılı Sigortacılık Yasasının 30/12 maddesi gereği sigorta itiraz hakem heyetinin 40.000-TL yi geçmeyen kararı her iki taraf içinde kesindir. Ancak tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmiş olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dahilinde olamayan konularda karar verilmesive hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi durumlarında, her halükarda yasa yolu açıktır. Kesin olan kararların istinaf istemleri hakkında mahkemece (somut olayda tahkim komisyonunca) bir karar verilebileceği gibi, 01/06/1990 gün ve 89/03-90/04 sayılı içtihadı birleştirme kararı uyarınca; istinaf mahkemesince de, istinaf isteğinin miktar nedeniyle reddine karar verilebilir. Bu nedenle itiraz hakem heyetince verilen karar davalı ... şirketi bakımından miktar itibarıyla kesin olup, hakem kararının istinaf yolu ile incelenmesini gerektirir 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 30/12 fıkrasında tahdidi şekilde belirtilen nedenlerin de gerçekleşmediği anlaşıldığından davalı vekilinin istinaf isteminin reddine karar verilerek, aşağıdaki biçimde hüküm tesis edilmiştir.(Emsal Karar; Yargıtay 17.HD. 22/05/2018 gün ve 2016/19795E- 2018/5380K)..”²⁷¹

Aynı hususa ilişkin T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi E. 2018/3447, K. 2018/1586 sayılı kararına göre:

..Davacı vekili reddedilen 13.678,89-TL tazminat talebi yönünden istinaf yoluna başvurmuştur. Yapılan değerlendirmede; dava trafik kazasından kaynaklı maddi tazminat talebine ilişkindir.

5684 sayılı Sigortacılık Yasasının 30/12 maddesi gereği sigorta itiraz hakem heyetinin 40.000-TL yi geçmeyen kararı her iki taraf içinde kesindir. Ancak tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmiş olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dahilinde olamayan konularda karar verilmesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi durumlarında, her halükarda yasa yolu açıktır.

²⁷⁰ T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, 09.10.2019, E. 2019/2591 K. 2019/3511, Kazancı İçtihat Bankası.

²⁷¹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi, 08.11.2018, E. 2018/2662, K. 2018/1260, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

*Kesin olan kararların istinaf istemleri hakkında mahkemece (somut olayda tahkim komisyonunca) bir karar verilebileceği gibi, 01/06/1990 gün ve 89/03-90/04 sayılı içtihadı birleştirme kararı uyarınca; istinaf mahkemesince de, istinaf isteğinin miktar nedeniyle reddine karar verilebilir. Bu nedenle uyuşmazlık hakem heyetince verilen karar taraflar bakımından miktar itibarıyla kesin olup, hakem kararının istinaf yolu ile incelenmesini gerektirir 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 30/12 fıkrasında tahdidi şekilde belirtilen nedenlerin de gerçekleşmediği anlaşıldığından davacı vekilinin istinaf isteminin reddine karar vermek gerekmiştir...*²⁷²

T.C. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi E. 2018/2840, K. 2018/1363 sayılı kararına göre:

...Davacı vekili, ekspertiz ücretinin kararda yer almadığı gerekçesiyle Uyuşmazlık Hakemi kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu iddia ederek, istinaf yasa yoluna başvurmuştur. Bu haliyle davacı vekilinin istinaf başvurusu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30/12.maddesindeki istisnai hallerden "hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi" haline dayanmaktadır.

Dosyadaki deliller birlikte değerlendirildiğinde, istinaf talebine konu Uyuşmazlık Hakemi kararında gerekçe kısmında davacının 295,00 TL ekspertiz tespit masrafı talebi hakkında değerlendirme yapılarak yargılama gideri sayılacağına açıklandığı ve karar kısmında da yargılama giderlerinin başvuru sahibi üzerinde bırakılmasına karar verildiği ve bu suretle talep hakkında karar verildiği görülmektedir. Bu durumda 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30/12.maddesinde sayılan "hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi" şeklindeki istisnai halin ihlal edilmediği, Uyuşmazlık Hakem kararının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılmıştır.

*Bu nedenle, HMK'nın 353/1-b-1 maddesi gereğince, davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur...*²⁷³

Bölge Adliye Mahkemesinin istinaf başvurusuna konu hakem kararlarının, *kesinlik sınırında* olduğundan bahisle istinaf başvurusunu reddettiği görüldüğünden, kararların denetimden uzak kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle sigorta uyuşmazlıklarında verilen kararların kalitesini arttırmak için hakem kararlarının denetime tabi tutulmasını sağlamak büyük önem taşımaktadır.

²⁷² İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi, 20.12.2018, E. 2018/3447, K. 2018/1586, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁷³ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, 11.10.2018, E. 2018/2840, K. 2018/1363, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

3.5. Hakem Kararlarına İlişkin Değerlendirme ve Çözüm Önerileri

Bu çalışma kapsamında kesin hakem kararları ile hakem kararlarına karşı kanun yolları yukarıda açıklanmıştır. Tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için tahkim müessesini seçmeleri halinde devlet yargılamasından farklı olarak yargılama aleni olarak yürütülmez, gizlilik prensibi uygulanır. Yargılamanın gizli olması, Sigortacılık Kanunu'nda HMK'dan farklı olarak uyuşmazlık tutarına göre kararlara kesinlik tanınması, itiraz ile istinaf yolu öngörülmesi uygulamada birtakım sorunlara yol açmıştır. Bunlardan en önemlisi kesin kararlara karşı bir denetim öngörülememesidir. Hakem kararlarının ilam niteliğinde olması ve taraflara tebliği ile doğrudan icra edilebilirlik kabiliyetine sahip olması nedeniyle incelendiğinde pek çok tartışmalı hususu bünyesinde bulunduran hakem kararı gerek sigorta şirketlerini gerekse başvuran yanları zor duruma sokmaktadır. Öğretide ifade edildiği üzere mahkeme tarafından hiçbir denetime tabi tutulmayan hakem kararının devlet eliyle cebri icraya konu edilmesi örneğine az rastlanır bir durumdur.²⁷⁴ Bu nedenle hakem kararlarının icra kabiliyeti kazanmadan önce mahkemeler tarafından belirli hallerle sınırlı olmak üzere incelenmesi gerekmektedir. İncelemeye konu halleri HMK'da sayılan iptal sebepleri ile sınırlı tutulabileceği gibi, Sigortacılık Kanunu'nda düzenlenen tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmesi, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmesi, hakemlerin yetkilerinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi ile sınırlandırılabilir.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde karara bağlanan dosyaların doğrudan icra edilebilme kabiliyeti kazanması, bu kararların tahkimin yapısından kaynaklanan birtakım eksikliklerle verilmesi ve hakemler arasında bir görüş birliğinin olmadığı durumlarda hukuk güvenliği tehlikeye düşmektedir.

Uyuşmazlık dava değeri olarak 5.000-TL ve 40.000-TL sigorta şirketlerinin mali güçleri değerlendirildiğinde düşük bir tutar gibi görülse de usul ve yasaya aykırı olarak verilen bir karara bağlı olarak ödeme yapılması sigorta tahkime duyulan güveni

²⁷⁴ Tahkim kararlarının mahkemede denetimden geçmeden cebri icra niteliği kazanmasına ilişkin görüş için bakınız: Ecehan Yeşilova ARAS ve Bilgehan YEŞİLOVA, "Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar", **Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları**, 2-3 Şubat 2018, s. 544.

azaltmaktadır. Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesinde sınırlı sayıda öngörülen hallerde hakem kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilirse de Bölge Adliye Mahkemesi'nden bu kararların istinaf sınırının altında bulunması nedeniyle çoğunlukla ret kararı geldiği görülmektedir. Bu nedenle tahkime ve hakem kararlarına olan güvenin artırılmasına yönelik birtakım adımlar atılmalıdır.

İngiltere'de Finansal Ombudsman Servisi'nde hükmedilebilecek tazminat miktarına ilişkin bir sınır öngörülmüştür.²⁷⁵ Ülkemizde de STK nezdinde görülen dosyalarda uyuşmazlığın önemine ve çözülmesi için gereken özene göre parasal üst sınır öngörülmesi mümkündür. İngiltere örneğinde Finansal Ombudsman Servisinin aynı zamanda çözüme yönelik hangi işlemlerin yapılması konusunda yol göstermesi de mevzuatımızda yapılacak değişiklik ile sigorta tahkim usulünden beklenen faydayı artırabilir.

Almanya örneğinde Ombudsmana getirilebilecek uyuşmazlık için bir üst sınır getirilmiştir. Buna göre değeri 100.000 Euro'yu aşan talepler Ombudsman tarafından dikkate alınmaz.²⁷⁶ Ombudsman tarafından verilen kararların 10.000 Euro'ya kadar olanları sigorta şirketleri için bağlayıcıdır. Ombudsman kararlarından 10.001- 100.000 Euro arasında olanlar için ise tavsiye niteliğinde karar verildiği düzenlenmiştir.²⁷⁷ Bu anlamda ülkemizde sigorta hakemleri tarafından verilen kararların tavsiye niteliğinde bir karar olduğuna ilişkin düzenleme yapılmaması halinde STK nezdinde görülen başvurulara ilişkin parasal üst sınır getirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. STK başvurularında özellikle maluliyet dosyalarında çok yüksek tutarlarda tazminat hesabı yapılmaktadır. Bu tutarlara esas alınan sağlık kurulu raporlarının ve aktüer raporlarının denetimi çoğu zaman yapılamamaktadır. Bu durumda birçok dosya istinaf yoluna konu edilmekte tazminat ödemeleri sürüncemede kalmaktadır. Tahkim nezdinde görülen dosyalara niteliklerine göre değer kaybı ve hasar tespiti gibi diğer dosyalara oranla daha az tahkikat gerektirenler için yalnızca tahkim yargılamasının öngörülmesinin ve buna parasal sınır getirilmesinin daha sağlıklı olacağı değerlendirilmektedir.

²⁷⁵ FOS Resmi İnternet Sitesi, <https://www.financial-ombudsman.org.uk/consumers/expect/compensation>, (03.05.2020).

²⁷⁶ YILDIRIM, **a.g.m.**, s. 9. Ayrıca Ombudsman Resmî Sitesini ziyaret ediniz: <https://www.versicherungsombudsmann.de>, (01.03.2020).

²⁷⁷ YILDIRIM, **a.g.m.**, s. 13-14.

4. BÖLÜM

SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA TAHKİME ELVERİŞLİLİK DEĞERLENDİRMESİ

4.1. Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkime Elverişlilik

4.1.1. Tanım Olarak Sigorta Uyuşmazlıkları

Kişiler hayatları boyunca çeşitli risklerle karşı karşıya kalmakta bu risklere karşı bir tedbir olarak da sigorta sözleşmeleri akdetmektedirler. Bu risklere karşı mağduriyetlerine yol açabilecek zararları teminat altına aldıkları gibi üçüncü kişilerin zararına karşı sorumluluklarını da teminat altına alabilmektedir. Bir kişinin konutunda meydana gelebilecek yangın tehlikesine karşı, Yangın Sigortası; arabasında meydana gelebilecek hasarlara karşı Kasko Sigortası; bir işletme sahibinin işyerinde meydana gelebilecek iş kazaları bakımından İşveren Mali Sorumluluk Sigortası, Ürün Sorumluluk Sigortaları yaptırmaları bu konuda örnek olarak sayılabilir.

Türk Hukuk Lügatında *ihtilaf*, bir hakkın vücudu, kapsamı veya sonuçları üzerinde ortaya çıkan anlaşamamazlık olarak tanımlanmıştır.²⁷⁸ Bu kapsamda sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişilerin, sigorta şirketleri ile *sigorta sözleşmesinden kaynaklı* olarak ortaya çıkan anlaşmazlıklarını sigorta uyuşmazlıkları olarak tanımlamak mümkündür.²⁷⁹ Sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden sonra hem gerçek kişilerin hem de tüzel kişilerin bu poliçede yer alan düzenlemeler nedeniyle gerek ödenen hasar tazminatı gerekse teminatlar açısından sigorta şirketleri ile yaşadıkları uyuşmazlıklar sigorta uyuşmazlıkları olarak değerlendirilebilir.

²⁷⁸ Türk Hukuk Lügatı, s. 151.

²⁷⁹ Bu çalışma kapsamında, sigorta şirketleri ile acenteler arasındaki uyuşmazlıklar ile sigorta şirketlerinin rücu faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar inceleme kapsamının dışında bırakılmıştır.

4.1.2. Sigortacılık Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Yargıtay İctihatları Doğrultusunda Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi

SK'nın 30. maddesinde sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişilerin riski üstlenen sigorta şirketleri ile sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarının çözümü amacıyla STK'nın oluşturulduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda STK, 14.06.2007 tarihi itibarıyla sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların görülmesinde ihtiyari bir tahkim merkezi olmuştur. STK'ya yapılan başvuruların sayısı ile çözüme kavuşturulan uyuşmazlıkların sayısı incelendiğinde mahkemeler üzerinden alınan iş yükünün yadsınamaz olduğu ortadadır. Ancak söz konusu başvuruların tıpkı mahkemelerde olduğu gibi adil yargılanma hakkı gözetilerek ve taraf eşitliği korunarak çözüme bağlanması gerekmektedir.

STK'nın işleyişi temelde Sigortacılık Kanunu, HMK'nın ilgili hükümleri ve STİY'de belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında öncelikle Tahkim ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahkime ilişkin düzenlemeler incelenerek son olarak Sigorta Tahkim Komisyonu üzerine araştırmalar yapılmıştır. HMK'nın 407 ile 445. maddeleri arasında toplam otuz sekiz maddede ayrıntılı olarak düzenlenen tahkim kurumunun, SK'da kapsamlı olmakla beraber tek maddede düzenlenmesi göze çarpmıştır. SK madde 30'daki düzenlemelerin yetersiz kalması ile ilave pek çok hususun yönetmelik ve tebliğ yoluyla düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Bu husus kanun yapma tekniğine aykırı ve birçok açıdan eksikleri bünyesinde barındırdığından dolayı öğretilerde eleştirilmektedir.

Sigortacılık Kanunu'nun özel kanun niteliğinde olması ve HMK'da düzenlenen iptal davasına tabi olmayışı dikkat çekmektedir. Sigortacılık Kanununa göre ilgili hakem kararlarının kesin hüküm niteliğinde olması, sınırlı hallerde bu kararlara karşı istisnai temyiz /istinaf yolu öngörülmesi bu kararların denetimi ve hukuka uygunluğu konusunda soru işaretleri oluşturmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi kararları incelendiğinde kesin hakem kararlarına karşı yapılan istinaf başvurularının parasal sınırdan dolayı reddedildiği görülmektedir. Bu durum hukuk güvenliğinin sağlanması açısından STK nezdinde gerek sigorta gerek hukuk kökenli hakemler tarafından verilen kararların hukuka uygunluğu konusunda bir çözüm arayışını gerekli kılmıştır.

Bilindiği üzere tahkim kararları prensip olarak gizlidir. Kural olarak mutlak yargılama yetkisi Türk Mahkemeleri'ne tanınmıştır. Bu kuralın istisnası olarak sigorta hakemlerine, sigorta uyuşmazlıkları hakkında karar verme yetkisi tanınmıştır. Sigorta Tahkim Komisyonu uygulamasında birlik ve hukuk güvenliğinin sağlanması noktasında bir takım sigorta uyuşmazlıklarını inceleme ve mevcut olabilecek aksaklıklar yönünden çözüm sunma gereksinimi oluşmuştur.

Bu kapsamda HMK'da yer alan tahkime elverişlilik maddesinde sigorta uyuşmazlıklarının STK nezdinde görülmesine bir engel bulunmamaktadır. Öte yandan tahkim kurumunun yapısı itibariyle hakemlerin sınırlı yetkilerinin bulunması sigorta uyuşmazlıkları ile bağdaştırılarak usul hukukundan kaynaklı eksiklikler ile karar verilmesi tahkime elverişlilik başlığı altında sorgulanması ihtiyacını doğurmuştur.

4.2. Belirli Sigorta Branşlarına İlişkin Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi

Tahkime elverişlilik değerlendirmesi birçok poliçe branşında özel olarak yapılabilir. Bu çalışmada, Türkiye Sigorta Birliği'nin (TSB) yayınlamış olduğu poliçe üretim sayıları²⁸⁰ve STK nezdinde yapılan başvurulara ilişkin STK tarafından yayınlanan Bültenler son iki yıl ile sınırlı olarak incelenerek tahkime elverişlilik değerlendirmesi; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası, Kara Araçları Kasko Sigortası ile Yangın Sigorta poliçeleri hakkında yapılan başvurularla sınırlandırılmıştır.²⁸¹

4.2.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 1. maddesinde karayollarında, can ve mal güvenliğinin sağlanması açısından trafik düzenini sağlamak ve trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemlerin bu kanunun amacı olduğu belirtilmiştir. Bu amaçla ilgili kanunda trafikle ilgili kurallar, şartlar, hak ve yükümlülükler, bunların uygulanması ve denetlenmesi, ilgili kuruluşlar ve bunların

²⁸⁰ Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sitesi, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, (03.05.2020).

²⁸¹ Bültenler, Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=138&Itemid=116, (14.04.2020). EK-4'de ayrıca sunulmuştur.

görev, yetki ve sorumluluk, çalışma usulleri ile diğer hükümler düzenlenmiştir. Söz konusu kanunun amaç ve kapsamın bir uzantısı olarak madde 91’de işletenin²⁸² bu kanunun 85. maddesinde düzenlenen işleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğunu karşılamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptıracığı hükmüne yer verilmiştir. Karayolları Trafik Kanunu uyarınca bu sigorta bir zarar sigortası olup, mal varlığının pasifindeki azalmayı teminat altına alan bir sorumluluk sigortasıdır.²⁸³ Sorumluluk sigortalarında asıl olan kusursuz sorumluluk iken, trafik sigortasında tehlike sorumluluğu kabul edilmiştir.

Trafik sigortası poliçe sorumluluk limitleri her bir kaza için poliçe süresi içerisinde her olay bakımından ayrı ayrı geçerli olmaktadır.²⁸⁴

Motorlu bir aracın işletilmesi sırasında, üçüncü şahısların ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olunması durumunda 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na göre üçüncü şahısların sigortalıdan talep edecekleri tazminat talepleri Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (KZMSS) ile güvenceye alınmıştır. Söz konusu sigortaya ilişkin ilgililerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Karayolları Motorlu Araçlar (Trafik) Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları ile düzenlenmiştir. Söz konusu Genel Şartlarda bugüne kadar pek çok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin sonuncusu, 20.03.2020 tarihinde 31074 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar²⁸⁵ 1/04/2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²⁸⁶

²⁸² KTK Md. 3: İşleten: Araçracişleten: muşturmülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.

²⁸³ Zarar sigortaları sorumluluk ve mal sigortası olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

²⁸⁴ Rauf KARASU, **Yargıtay ve Sigorta İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası**, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016, s. 23.

²⁸⁵ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek’i EK-3’te sunulmuştur.

²⁸⁶ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar, Resmî Gazete İnternet Sayfası, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200320-3.htm>, (14.04.2020).

Çalışma tarihinde yürürlükte bulunan KZMSS Genel Şartları, öğretide ve pratikte yapılan eleştiriler neticesinde yürürlüğe girmiştir. İlgili Genel Şartların yürürlük tarihi 01/04/2020 olup, yürürlük tarihinden önce akdedilmiş sözleşmelere sözleşmenin akdedilme tarihinde geçerli Genel Şartlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra akdedilen sözleşmelere ise 20/03/2020 tarihli Genel Şartlar uygulanacaktır.²⁸⁷ İlgili maddeye göre Genel Şartların uygulanmasında esas alınacak kriter poliçenin tanzim tarihidir.

KZMSS Genel Şartları ile sigorta teminatının kapsamı, teminat dışı haller, hasarın gerçekleşmesi halinde bunun ne şekilde hesaplanacağı ve ilgililere ödeneceği, sigortalının riziko halinde yükümlülükleri ile sigorta sözleşmesine ilişkin sair hususlar düzenlenmiştir. Genel Şartlarda yer alan mevcut düzenlenemeye göre maddi ve bedeni zararlara bağlı olarak sigorta şirketlerinden talep edilebilecek tazminatlar şu şekildedir:

- Maddi Hasar Talebi,
- Değer Kaybı Talebi,
- Sağlık Gideri Tazminat Talebi,
- Sürekli Sakatlık Tazminatı Talebi,
- Destekten Yoksun Kalma Tazminat Talebi²⁸⁸,

KZMSS Genel Şartlarında yer alan düzenlemeye göre sigortacıdan talep edilebilecek tazminat talepleri aşağıda yer alan bölümlerde tahkime elverişlilik değerlendirmesine tabi tutulacaktır. Ancak buna geçmeden önce KZMSS'nin taşıt açısından, uygulama yeri açısından, zarar gören kişi yönünden uygulama alanının belirlenmesi gerekmektedir.

Kural olarak KTK'nın 85. maddesi uyarınca, motorlu araç niteliğinde olmayan araçlar KZMSS'den faydalanamazlar. Genel Şartların tanımlar maddesinde motorlu araç, mevzuat gereği trafiğe çıkması trafik siciline veya ilgili mevzuatla düzenlenen özel

²⁸⁷ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartları Madde 5, Geçici Madde 1.

²⁸⁸ Bu çalışma kapsamında trafik sigortası genel Şartları uyarınca talep edilebilecek, araç hasar tazminatı, değer kaybı tazminatı, sürekli sakatlık tazminatı ve destekten yoksun kalma tazminatı üzerinde durulacaktır. Sağlık giderleri tazminatına ilişkin öğretide ve uygulamada tartışmalı olan geçici iş göremezlik tazminat taleplerine değinilmeyecektir.

sicile tescile tâbi motorlu araçları ifade etmektedir.²⁸⁹ KZMSS'nin teminat dışı halleri düzenleyen A.6. maddesinde işletilme halinde olmayan araçların verdiği zararların teminat dışı olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle KZMSS'nin taşıt yönünden uygulama alanı belirlenirken motorlu araçların işletilme halinde olup olmadığına da bakmak gerekmektedir. Öğretide işletilme halinin ne olduğuna ilişkin görüş ayrılıkları varsa da, işletilme kavramı, *motorlu aracın mekanik aksamının (ışık ve ses donanımının özellikle motorunun) çalışması ve motor gücüyle hareket etmesidir*.²⁹⁰ 20/03/2020 tarihinde Genel Şartlarda yapılan değişiklik ile işletilme halinin ne olduğu düzenlenmiştir. Bu tanıma göre “*Motorlu aracın mekanik aksamının çalışması, (Mekanik aksamı çalışmasa bile motorlu aracın kendiliğinden de olsa hareket haline geçmesi*”²⁹¹ işletilme halini ifade etmektedir.

Bir tazminatın KZMSS kapsamında ilgililerden talep edilebilmesi için ilgili rizikonun karayollarında veya karayolu sayılan alanlarda meydana gelmesi gerekmektedir. KTK'nın kapsamı açıklayan 2. maddesinde bu hususa değinilmiş olup, düzenleme şu şekildedir:

Bu Kanun, karayollarında uygulanır. Ancak aksine bir hüküm yoksa;

a) Karayolu dışındaki alanlardan kamuya açık olanlar ile park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği için faydalanan yerler ile,

b) Erişme kontrollükontrollüontönerler iödenerek yararlanılan karayollarının kamuya açık kesimle- rinde ve belirli bir karayolunun bağlantısını sağlayan deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında da,

Bu Kanun hükümleri uygulanır.

KZMSS ile 3. kişilere karşı verilen zararlar teminat altına alınmış olsa da, bu sigortanın kapsamına herkes girmemektedir. Buna göre KZMMS kapsamında birtakım kişiler 3. kişi sayılmayarak poliçe teminatı dışında tutulmuştur.²⁹²

²⁸⁹ Motor gücü ile çalışan ve Karayollarında kullanılabilen araçların motorlu araç olduğuna dair görüş için bakınız: KARASU, a.g.e., s. 25.

²⁹⁰ Hüseyin ATEŞ, “İşletilme(Hareket) Halinde Olmayan Motorlu Aracın Verdiği Zararlardan Doğan Sorumluluk”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2012/2, s. 421.

²⁹¹ ZMSS Genel Şartları A.2. Tanımlar, işletilme hali.

²⁹² KARASU, a.g.e., s. 27.

KZMSS'nin zarar yönü açısından uygulama alanı ise teminat dahilinde olan ve teminat dışı olarak tespit edilen hususlarla belirlenmektedir. KZMSS'de teminat dışı kabul edilen hususlar A.6'da sayılmıştır. Buna göre aşağıdaki haller teminat dışıdır:

- a) İşletilme halinde olmayan araçların sebep olacağı zararlar,
- b) Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri,
- c) İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri,
- ç) Sigortalının, eşinin, sigortalının usul ve fîrunun, sigortalıya evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, sigortalının birlikte yaşadığı kardeşlerinin, mallarına gelen zararlar sebebiyle ileri sürebilecekleri talepler,
- d) Destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan destek tazminatı talepleri ile destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destek tazminatı talepleri,
- e) Zarar görenlerin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında sigortalı araçta veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorkta/yarı römorkta taşınan eşyanın uğrayacağı zararlardan dolayı sigortalıya karşı ileri sürülecek talepler,
- f) Manevi tazminat talepleri,
- g) Sigortalının, Karayolları Trafik Kanunu uyarınca eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere karşı yöneltebileceği talepler,
- ğ) Sigortalının aracına veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorklara ve yarı römorklara veya çekilen araçlara gelecek zararlar nedeniyle ileri sürülecek talepler,
- h) Çalınan veya gasp edilen araçların sebep oldukları ve Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalının sorumlu olmadığı zararlar, aracın çalındığını veya gasp edildiğini bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürülecek talepler ile çalan ve gasp eden kişilerin talepleri,
- ı) Motorlu bisikletlerin kullanılmasından ileri gelen zararlar,
- î) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalının sorumlu olmadığı zararlar ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürebilecekleri talepler, aracı terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde kullanan kişilerin talepleri,
- j) Motorlu araç kazalarından dolayı toprak, yeraltı suları, iç sular, deniz ve havanın kirlenmesi ya da kirlenme tehlikesi nedeniyle temizleme, toplanan atıkların taşınması ve bertarafı masrafları ile biyolojik çeşitlilik, canlı kaynaklar ve doğal yaşama verilen zararlar nedeniyle bozulan çevrenin yeniden oluşturulması ile ilgili çevresel zararlardan ileri gelen talepler,
- k) Gelir kaybı, kâr kaybı, iş durması ve kira mahrumiyeti gibi zarar verici olguya bağlı olarak oluşan yansıma veya dolaylı zararlar nedeniyle yöneltilecek tazminat talepleri,
- l) İlgili mevzuatla genel hükümlere tâbi kılınan talepler,

m) 2918 sayılı Kanunun 104 üncü ve 105 inci maddelerinde düzenlenen sorumluluklar (Bu maddeler kapsamına dahil durumlar bu amaçla yaptırılan zorunlu mali sorumluluk sigortasına tâbidir.),

n) Cezai kovuşturmadan doğan tüm giderler ile idari ve adli para cezaları,

o) Bu Genel Şart ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler.

4.2.1.1. Araç Hasar Tazminatı

KTK madde 85'te motorlu bir aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa bu zararın işleten ve araç, işleticisinin sorumluluğu dahilinde olduğu belirtilmiştir. Bu maddenin uzantısı olarak KTK 91'de işletenlerin bu madde uyarınca yüklendikleri sorumlulukları karşılamak üzere sorumluluk sigortası yaptırmak zorunda oldukları belirtilmiştir. KZMSS ile bir trafik kazası neticesinde zarar gören şeyin kaza öncesindeki eski halinde getirilmesi için yapılan giderlerin ne şekilde karşılanacağı düzenlenmiştir. Bu giderler eski hale döndürme sırasında yapılan onarım, yedek parça ve işçilik ücretlerini kapsamaktadır.²⁹³

Trafik Sigortası Genel Şartları'nda yapılan 20.03.2020 tarihli 31074 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar ile hasar onarım tespitinde de önemli değişiklikler yaşanmıştır. Tazminat ve Giderlerin ödenmesi başlıklı B.2'ye göre:

2.1....Hasar halinde, hasar gören parça, onarımı mümkün değilse veya eşdeğer parça veya yeniden kullanılabilir parça ile değişimine imkân yok ise⁽¹⁶⁾ orijinali ile değiştirilir.⁽²⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾⁽⁶⁾⁽⁸⁾⁽⁹⁾⁽¹⁰⁾⁽¹⁵⁾ Bu paragraf uygulaması sonucu araçta bir kıymet artışı meydana gelse dahi bu fark tazminat miktarından indirilemez.

(Değişiklik paragraf: RG-20/3/2020-31074) Eşdeğer veya yeniden kullanılabilir parça ile değişim mümkün olduğu halde, sigortacının bilgisi ve onayı dahilinde olmadan orijinal parça ile onarım sağlanır ise sigortacının sorumluluğu, sigortacının kaza tarihi itibarıyla benzer hasarlardaki onarım uygulamasına göre, eşdeğer veya yeniden kullanılabilir parça bedeli ile sınırlıdır. Sigortacı bu paragraf kapsamındaki henüz tamire başlanmadan önce yapılan başvuru sonucu onaya ilişkin tercihini hasar ihbar tarihini takip eden üç işgünü içinde onarım merkezine veya hak sahibine bildirmediği durumda onayı olduğu varsayılır. İspat yükümlülüğü sigortacıya aittir.

²⁹³ KARASU, a.g.e, s. 88.

2.2. Hak sahibi aracının, bu madde uyarınca Hazine Müsteşarlığınca belirlenen ölçütleri karşılayan, dilediği onarım merkezinde onarılmasını talep edebilir. Bu durumda sigortacı, araç kaza tarihi itibarıyla anlaşmalı olduğu onarım merkezinde onarılsaydı uygulanacak parça, tedarik, işçilik ve diğer hususlara göre belirlenecek bedele göre ödeme yapabilir. Sigortacı söz konusu bedel uygulaması hakkında hak sahibini hasar ihbarından itibaren 2 iş günü içinde bilgilendirir. Sigortacı bu süre içinde anılan bildirim yapmadığı takdirde bildirim konusu bedeli hak sahibine karşı ileri süremez.

2.3. Onarım masraflarının zarar gören aracın rizikonun gerçekleştiği tarihteki değerini aşması ve aynı zamanda eksper raporu ile aracın onarım kabul etmez bir hale geldiğinin tespit edilmesi durumunda, araç tam hasara uğramış sayılır. Bu durumda, aracın ilgili mevzuat doğrultusunda hurdaya ayrıldığına dair hurda tescil belgesi sigortacıya ibraz edilmeden tazminat ödenmez.

Onarım masrafları zarar gören aracın rizikonun gerçekleştiği tarihteki değerini aşsın veya aşmasın, ağır hasarlı aracın onarımının mümkün olduğunun eksper raporu doğrultusunda tespit edilmiş olması durumunda, aracın ilgili mevzuat doğrultusunda trafikten çekildiğine dair “trafikten çekilmiştir” kaşeli tescil belgesi sigortacıya ibraz edilmeden tazminat ödenmez.

Sigortacıya hak sahibi tarafından kaza veya zararın tespit edilebilmesi için genel şartlar ekinde yer alan gerekli tüm belgelerle sigortacının merkez veya şubelerinden birine başvuru yapıldıktan sonra sekiz işgünü içinde hasar tazminatı başvurana ödenir. Başvuranın talebinin on beş gün içerisinde karşılanmaması yahut reddedilmesi halinde de uyuşmazlık için Sigorta Tahkim Komisyonu’na başvuru yapılabilir.

4.2.1.2. Araçta Meydana Gelen Değer Kaybı Tazminatı

Trafik kazası neticesinde zarar gören aracın onarımı sırasında hasarlı parçalar tam ve orijinaline uygun şekilde değiştirilse dahi, piyasa şartlarında psikolojik olarak aracın kaza geçmişinin bulunması nedeniyle ikinci el satışlarında araç değerinde bir kıymet düşüşü olacaktır.²⁹⁴ Motorlu aracın kaza öncesindeki hasarsız piyasa değeri ile kaza sonrasında onarılmış parçalarla mevcut halindeki piyasa rayiç değeri arasındaki fark değer kaybı olarak ifade edilmektedir.²⁹⁵

²⁹⁴ Yaşar UYSAL, “Trafik Kazalarına Karışan Araçların Onarım Sonrası Piyasa Rayicindeki Değer Kaybı ve Kaza Analizi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2019, s. 3-10.

²⁹⁵ KARASU, a.g.e., s. 89.

Değer kaybı hesaplamasının ne şekilde yapılacağına ilişkin çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Ülkemizde araçlarda meydana gelen değer kaybının tespitinde temelde üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar kaza öncesi rayiç değer ile kaza sonrası rayiç değer farkının esas alındığı Yargıtay İçtihatlarına esas yöntem, Sigorta Eksperleri Derneği (SED) tarafından geliştirilen formüle dayalı yöntem ve Trafik Sigortası Genel Şartları ekinde yer alan formüle dayalı yöntemdir.

Genel Şartlar ekinde yer alan değer kaybı tazminat hesaplama yönteminin değişmesi çalışma açısından önem taşımaktadır. 01/04/2020 tarihli düzenleme öncesi Genel Şartların (“Eski Genel Şartlar” olarak bahsedilecektir) araç rayiç değeri ve eksper takdiri noktasında sübjektif değerlendirmeler barındırması, aynı tarihli kazada aynı araç için farklı değer kaybı hesaplamalarının yapılmasına neden olmaktaydı.²⁹⁶ Başvuran ve sigorta şirketi tarafından farklı değer kaybı hesaplarının yapılması da Sigorta Tahkim Komisyonu’na yapılan değer kaybı başvurularının büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Eksperler tarafından yapılan hesaplamalardaki farklılıkların giderilmesi, uyuşmazlıkların azaltılması noktasında sübjektif unsur içermeyen bir formül 1 Nisan 2020 itibarıyla yürürlüğe girmiştir.²⁹⁷ Bu tez çalışmasının hazırlanış tarihi ile Yeni Genel Şartların yürürlük tarihinin birbirine yakın olması nedeniyle Yeni Genel Şartların uygulamada ne şekilde etki yaratacağı gözlenememiştir. Bu nedenle sadece Yeni Genel Şartların mevcut düzenlenmesinde yer alan değer kaybı tazminatı formülü ve değer kaybı hesabında teminat dışı bırakılan haller hakkında genel bilgi verilecektir. Yeni Genel Şartların EK-1’inde değer kaybı hesabının nasıl yapılacağı ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre değer kaybı tazminatı hesaplama formülü aşağıda yer alan şekilde olup, araç rayiç değerinin ne şekilde belirleneceği açıkça ve ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Araç rayiç değerinin değer kaybı hesaplamasında sübjektif bir unsur olduğunu gören kanun koyucu burada bu etkiyi en aza indirmek amacıyla Yeni Genel Şartların

²⁹⁶ Kıvanç ÇİMEN, “Trafik Sigortalarında Değer Kaybı”, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu, İstanbul, (1-2 Aralık 2017), s. 5.

²⁹⁷ Bu değişikliğin amacından yola çıkarak 1 Nisan 2020 öncesinde akdedilen poliçelere yapılan değer kaybı başvurularında Eski Genel Şartlara göre Yapılan başvurularda Yeni Genel Şartlarda öngörülen şekilde araç rayiç değerinin belirlenmesi bir nebze de olsa, eskiye oranla daha gerçek sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu noktada hakkaniyete uygun hesaplama yapılması konusunda eksperlere büyük yük düşmektedir.

yürürlüğe girmesi ile birlikte bir yıl içerisinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Sigorta Ekspertleri İcra Komitesi (SEİK) bünyesinde araç değerlerine ilişkin bir liste oluşturulacağını, bu liste oluşturulana kadar, değer kaybı hesaplamasına esas olarak Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği (TSB) Kasko Araç Değer Listesindeki araç bedellerinin hesaplamaya esas kabul edileceği belirtilmiştir. Anılan Rayiç Değer Listesi oluşturulduktan sonra, TOBB SEİK listesindeki değer ile TSB Kasko Araç Değer Listesindeki değerlerin ortalamasının alınacağı kabul edilmiştir. Kasko Araç Değer Listesinde veya TOBB SEİK Araç Değer Listesinde yer almayan araçların rayiç değeri ise piyasa analiz yöntemine göre, ikinci el satış yapan galeriler ile satış platformları, Kasko Değer Listesi, yetkili bayi fiyatları ortalamasına göre belirlenecektir.²⁹⁸

1. Formül

Baz Değer Kaybı = Aracın Rayiç Değeri¹ x %19

Total Değer Kaybı = Baz Değer Kaybı x Hasar Boyutu Katsayısı x Araç Kullanılmışlık Düzeyi (Km) Katsayısı

Kod	Hasar Boyutu ²	Katsayı
A1 *	Büyük hasar	0.90
A2 *	Orta hasar	0.75
A3 *	Küçük hasar	0.50
A4 *	Basit hasar	0.25

Kullanılmışlık Düzeyi (Km)	Katsayı
0 - 14.999	0.90
15.000 - 29.999	0.80
30.000 - 44.999	0.60
45.000 - 59.999	0.40
60.000 - 74.999	0.30
75.000 - 149.999	0.20
150.000 ve üzeri	0.10

*: Hasar Büyüklüğü Tanımları

KOD	PIYASA DEĞERİ 0-75.000 TL	PIYASA DEĞERİ 75.001- 150.000 TL	PIYASA DEĞERİ 150.001- 300.000 TL	PIYASA DEĞERİ 300.001 TL ve ÜZERİ ARAÇLAR
A1	%25,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri
A2	%15,01-%25	%12,01-%20	%10,01-%20	%8,01-%20
A3	%5,01-%15	%4,01-%12	%3,01-%10	%2,01-%8
A4	%5'e kadar	%4'e kadar	%3'e kadar	%2'ye kadar

Ana kural yukarıda açıklandığı şekilde olmakla birlikte, değer kaybı tazminatı hesabı yapılırken, birtakım haller, durumlar hesaplamaya dahil edilmemektedir.²⁹⁹ Bununla birlikte Yeni Genel Şartlarda değer kaybı hesabına belirli hallerle bağlı olmak

²⁹⁸ İlgili düzenleme için bakınız: KZMSS Genel Şartlar Ek-1, Dipnot 1.

²⁹⁹ Öğretide hasar nedeniyle bazı hallerin değer kaybı hesaplanmasında teminat dışı sayılmasının gerçek zarar ilkesine aykırı olduğu konusunda görüş için bakınız: KARASU, a.g.e., s. 90.

üzere bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre değer kaybı hesaplamasında teminat dışı olan haller ve sınırlama EK 1-2’de şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Mini onarım ile giderilebilen basit kaporta, plastik tampon/parça onarımları, cam, radyo/teyp, lastik, hava yastığı, jant, mekanik, elektrik, elektronik ve döşeme aksamı hasarları,
2. Ana iskelet ve şaside hasar olmaksızın, vidalı parçalarda yapılan onarım/değişim ile giderilebilen hasarlar,
3. Aracın kaza anındaki rayiç değerinin %25’ini aşan değer kaybı talepleri, (Bu maddede düzenlenen sınır bir araç için talep edilecek toplam değer kaybı limiti olup daha önceden ödenen değer kaybı tazminatları limitten mahsup edilir),
4. Kaza tarihi ile ihbar tarihi arasında araç üzerinde mülkiyet değişikliği olan araçlar ile ilgili talepler,
5. Çekme Belgeli ve Hurda Belgeli işlemi görmüş araçların değer kaybı talepleri,
6. Kısa süreli kiralık araçlar, taksi, dolmuş, uzun süreli(bir yıl veya daha uzun) kiralık araçlarda eksper tarafından hesaplanan değer kaybının %50’sini aşan talepler, test aracı, koleksiyon ve antika sayılan araçlardaki hasar sebebiyle yapılan değer kaybı talepleri,
7. Tekerlekli/paletli ve zırhlı toplumsal müdahale araçları, belediye otobüsleri, yol süpürme araçları, itfaiye araçlarındaki hasar sebebiyle yapılan değer kaybı talepleri,
8. Yabancı plakalı araçların Türkiye’de karıştığı kazalarda yabancı plakalı araçlar için yapılan değer kaybı talepleri.³⁰⁰

Araçta meydana gelen maddi hasarın, aracın rayiç bedelinin %2’sinin altında kalması halinde değer kaybı tazminatı araçta meydana gelen maddi hasar tutarını aşamaz.

Değer kaybı tazminatı ile birlikte sigorta şirketlerinden talep edilen bir diğer husus başvuruların görevlendirdiği eksperlerin ekspertiz ücreti masrafının kime ait olduğu noktasındadır.³⁰¹ Türk Ticaret Kanunu’nun 1426. maddesinde sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderlerin, bunlar faydasız kalmış, olsalar bile ödeneceği belirtilmiştir. Bu maddeden kaynaklı olarak sigorta şirketine başvuran taraf değer kaybı ekspertiz ücretini makul gider olarak talep etmektedir.

³⁰⁰ Danıştay Onbeşinci Dairesinin 27/6/2018 tarihli ve Esas No:2015/6229; Karar No:2018/6100 sayılı kararı ile Tebliğin ‘‘Ek 1.Değer Kaybı Hesaplaması’’ bölümünün ‘‘2. Teminat Dışında Kalan Haller’’ başlıklı kısmının 2,3,4 ve 6. bentlerinin iptaline karar verilmiştir.

³⁰¹ Hasar onarım ekspertiz ücretleri de STK nezdinde uyuşmazlık konusu olsa da STK nezdinde en çok uyuşmazlık konusu değer kaybı tazminatı ve ekspertiz ücretine ilişkin olduğundan bu başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür.

Bununla birlikte sigorta şirketleri tarafından çoğu kez, ekspertiz ücretinin asıl alacağı sıkı suretle bağlı bir alacak olduğu, asıl alacağına bağlı olan şeye ayrıca hüküm kurulamayacağı³⁰², Trafik Sigortası Genel Şartlarında sigorta şirketine başvuru sırasında istenen evrakların açıkça düzenlendiği, değer kaybı ekspertiz raporunun söz konusu belgeler arasında yer almadığı, ihtiyari olarak alınan değer kaybı ekspertiz raporuna ilişkin taleplerin TTK madde 1426 anlamında makul gider olmadığı ile Sigorta Eksperleri Atama Yönetmeliği'nin 7. maddesinde motorlu araç sigortalarında sigortalı veya sigorta ettiren ya da sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişi tarafından, her aşamada eksper atayabileceği, ücret düzenlemesinin yer aldığı 11. maddede 7 nci maddenin birinci fıkrasına göre atanan eksperin ücreti, atamayı yapan tarafça ödeneceğine ilişkin savunma yapılmaktadır. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde verilen kararlarda uygulamada bir birlik olmadığı gözlenmektedir.³⁰³ Başvurunun tevdi edildiği hakemlere göre iki yönde de kararlarla karşılaşmak mümkündür. Talepte bulunan başvuran tarafın böyle bir belirsizlikle karşı karşıya bırakılması hukuk güvenliği açısından kabul edilebilir husus değildir. Tahkim uygulamasında kural olarak gizli ve yayınlanmayan hakem kararları STK nezdinde belirli hakem kararlarının üç aylık periyotlarda yayınlanması³⁰⁴ ile uygulama birliği sağlanması öngörülmüşse de, bu husus henüz başarıyla yerine getirilememektedir. Genel Şartlara göre sigorta şirketine usulüne uygun bir başvuru yapıldığı zaman değer kaybı tazminatının ne şekilde hesaplanacağı açıktır. Sigorta şirketinden talep edenlerin değer kaybı tazminatı alacağının mevcut olup olmadığına yahut bu hesaplamanın teyidini yapma amaçlı

³⁰² T.C. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 29.5.1957, E. 1957/4 K. 1957/16.

³⁰³ Ekspertiz ücretinin TTK 1426 kapsamında talep edilemeyeceğine ilişkin STK Uyuşmazlık Hakem Kararı 2019/2477E. 2019/35490 K. Sayılı Yayınlanmamış Karar: "...Bu durumda; sigorta şirketine ihbardan önce eksper atanmış olması halinde, ekspertiz ücretinin, eksper atayan tarafça karşılanması gerekeceği mevzuat düzenlemesinin sonucu olarak karşımıza çıkmakta ve TTK'nun 1426.maddesi kapsamında söz konusu giderin, sigorta şirketince karşılanması gerekli makul bir gider olarak kabulü mümkün görülmemiştir..."

Ekspertiz ücretinin TTK 1426 kapsamında talep edilebileceğine ilişkin STK 16.03.2018 tarih ve K-2018/İHK-1922 Sayılı İtiraz Hakem Kararı: "...Davacı taraf, değer kaybının tespiti için yaptırdığı ekspertiz incelemesi için 354,00 TL ödeme yapmıştır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1426. maddesi, "*Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır.*" şeklindedir. TTK'nun 1426. maddesinden kaynaklanan giderleri ödeme borcu, madde başlığından da anlaşılacağı üzere, sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan borç ve yükümlülükleri arasında düzenlenmiştir. Bu nedenle davacı tarafından yaptırılan ekspertiz ücreti masrafından sigorta şirketi sorumludur. Adli bilirkişilik faaliyetlerindeki ücret uygulamaları ve piyasa rayiç bedelleri dikkate alındığında KDV dahil 354,00 TL'nin makul gider olarak sayılacağı Heyetimizce değerlendirilmiş olup, davacının bu yöne ilişkin itirazı yerinde görülmemiştir...", <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs33.pdf>, 07.05.2020).

³⁰⁴ Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik Madde 21.

olarak ihtiyari almış oldukları ekspertiz ücreti masrafına katlanmaları gerekmektedir. Eski Genel Şartların yürürlükte olduğu dönemde hesaplamanın subjektif unsurlar içermesi nedeniyle tazminat talebinde bulunanların rapor olarak sigorta şirketlerinin ödeyecekleri değer kaybı hesabını tahminen belirlemesi yahut alacağın var olup olmadığını görmesi makul gibi kabul edilse de değer kaybı hesabında araç rayiç değerinin eksper tarafından fahiş olarak takdir edilmesi halinde farklılıklar olacaktır. Yeni Genel Şartlar ile uygulama birliğinin sağlanması sonrasında ekspertiz ücreti taleplerinden kaynaklı uyuşmazlıkların da azalacağı değerlendirilmektedir.

Gelişen dünyada değer kaybı hesabının formüle bağlanarak sabitleştirilmesi araç teknolojilerinde yaşanan gelişmelere uygun değildir. Bu doğrultuda gelişen ihtiyaçlara göre örneğin, sürücüsüz araçların ve elektrikli araçların yaygınlaşması ile aracın modeline, araç modeline olan rağbete göre ülke ekonomisinin koşulları da göz önünde bulundurularak Genel Şartlarda değişiklik yapılması mümkündür.

4.2.1.3. Sağlık Giderleri Tazminatı

KZMSS Genel Şartları A.5’de teminat altına alınan zararlardan biri de sağlık gideri tazminatlarıdır. İlgili düzenlemeye göre sağlık gideri tazminatı:

Üçüncü kişinin trafik kazası dolayısıyla bedenen eski haline dönmesini teminen protez organ bedelleri de dahil olmak üzere yapılan tüm tedavi giderlerini içeren teminattır. Kaza nedeniyle mağdurun tedavisine başlanmasından itibaren mağdurun sürekli sakatlık raporu alana kadar tedavi süresince ortaya çıkan bakıcı giderleri, tedaviyle ilgili diğer giderler ile trafik kazası nedeniyle çalışma gücünün kısmen veya tamamen azalmasına bağlı giderler sağlık gideri teminatı kapsamındadır. Sağlık giderleri teminatı Sosyal Güvenlik Kurumunun sorumluluğunda olup ilgili teminat dolayısıyla sigorta şirketinin ve Güvence Hesabının sorumluluğu 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 98 inci maddesi hükmü gereğince sona ermiştir.

İlgili maddede düzenlendiği üzere 2015 tarihli Genel Şartların yürürlüğe girmesi ile birlikte sağlık gideri tazminatı talepleri Sigorta Şirketlerine/Güvence Hesabına değil, Sosyal Güvenlik Kurumu’na yönlendirilecektir.

4.2.1.4. Sürekli Sakatlık Tazminatı

Anayasa madde 17’de düzenlendiği üzere herkes, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Bunun bir uzantısı olarak motorlu aracın işletilmesi sırasında, haksız fiil neticesinde kişinin bedeni zarara uğraması halinde KZMSS Genel Şartlarında sürekli iş göremezlik / sakatlık tazminatı talep edilebileceği düzenlenmiştir.

Motorlu aracın işletilmesi sırasında meydana gelen trafik kazasında vücut bütünlüğü zarar gören kişinin ileride uğrayacağı maddi zararları bu sigorta kapsamında talep hakkı bulunmaktadır. Kişinin zararının tespitinde öncelikle tespit edilmesi gereken husus illiyet bağı kurulmuş olarak maluliyet oranının tespiti. Maluliyet oranının tespitinden sonra ise Genel Şartlarda yer alan esaslara göre yaşam tablosu belirlenecek, belirtilen iskonto ve gelir oranına göre tazminat hesabı yapılacaktır.

Yeni Genel Şartların yürürlüğe girmesinden önceki dönemde maluliyet oranının tespitinin hangi yönetmeliğe göre yapılacağı hususunda fikir ayrılıkları mevcuttu. Bu hususta poliçe tanzim tarihi veya kaza tarihinde yürürlükte bulunan yönetmeliğin esas alınacağına ilişkin görüşler ileri sürülmüştür. Bu hususta Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği ile Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik öne çıkmaktadır.³⁰⁵ Bu yönetmeliklere ek olarak 20/02/2019 tarihinde yayınlanan, yayın tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Erişkinler İçin Engellilik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında iki Yönetmelik daha çıkarılmıştır. 01/04/2020 yürürlük öncesi dönemde görüldüğü üzere maluliyet oranının tespiti açısından üç adet yönetmelik poliçe tanzim tarihi, kaza tarihi yahut rapor tanzim tarihi esas alınarak uyumsuzluklara uygulanmaktaydı. 01/04/2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Genel Şartlarda bu karmaşaya son verilerek sürekli sakatlık oranının Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda tespit edileceği belirtilmiştir.

³⁰⁵ Açıklananlar dışında 3 Ağustos 2013 tarih ve 28727 sayılı Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği de zaman zaman maluliyet tespitinde kullanılmıştır. Ancak Yargı Kararları temelde Çalışma Gücü Ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği ile Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik üzerinde toplanmıştır.

Yeni KZMSS EK-3'te sürekli iş göremezlik tazminatının ne şekilde hesaplanacağına dair birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenleme ile Eski Genel Şartlara oranla büyük değişiklik olduğunu söylemek mümkündür. Aktüerler tarafından farklı esaslara göre yapılan tazminat hesaplamalarında birliğin sağlanması adına hesaplamanın hangi tarihten itibaren başlayacağı, hangi yaşam tablosu uyarınca bakiye ömrün belirleneceği, aktif ve pasif dönem yaş tarihleri, kazanca esas gelirin belirlenmesi ile teknik faiz oranı detaylı olarak düzenlenmiştir.

Trafik kazası neticesinde kişinin tek başına hayatını idame ettiremeyecek olması ve günlük ihtiyaçlarını başkasının daimî yardımı ile gidermesinin gerektiği hallerde iş göremezlik tazminatına ek olarak sürekli bakıcı gideri tazminatı talep etmesi de mümkündür (Yeni Genel Şartlar EK-3).

4.2.1.5. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı

TBK'nın 53. maddesinde haksız fiil neticesinde ölüm meydana gelmesi halinde nelerin talep edilebileceği özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre ölenin desteğinden yoksun kalanlar destekten yoksun kalma tazminatı, cenaze giderlerini ve ölüm hemen gerçekleşmemiş ise o zamana kadar yapılan tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpları talep edebileceklerdir. Haksız fiil neticesinde ölen kişinin, bakıp gözetmekte olduğu kişiler bu destekten yoksun kalacaklardır. Desteğinden yoksun kalan kişinin bu zararı yansıma bir zarardır.³⁰⁶ Destekten yoksun kalma tazminatı miras hukukuna bağlı bir tazminat olmayıp, ölen kişiden intikal etmez. Destekten yoksun kalan kişinin şahsına bağlı bağımsız ve asli bir haktır.³⁰⁷

Motorlu bir aracın işletilmesi sırasında üçüncü kişinin ölümü nedeniyle ölenin desteğinden yoksun kalanların uğradıkları zararları Trafik Sigortası kapsamında destekten yoksun kalma tazminatı ile talep etmesi mümkündür. Yeni KZMSS Genel Şartlar EK-2'de bu tazminat hesabının ne şekilde yapılacağı ve destekten yoksun kalma tazminatının hangi hallerde teminat dışı olacağı belirlenmiştir.

³⁰⁶ Mehmet Serkan ERGÜNE, "Destekten Yoksun Kalma Tazminatı", **Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Bursa, (2-3 Şubat 2018), s. 12.

³⁰⁷ KARASU, **a.g.e.**, s. 97.

Yeni KZMSS EK-2’de aktüerler tarafından farklı esaslara göre yapılan tazminat hesaplamalarında birliğin sağlanması adına hangi yaşam tablosu uyarınca bakiye ömrün belirleneceği, aktif ve pasif dönem yaş tarihleri, kazanca esas gelirin belirlenmesi ile teknik faiz oranı, yeniden evlenme oranı, destekten yoksun kalan erkek ve kız çocuklar için destek olunacak yaş, destekten yoksun kalanların paylarının belirlenmesi detaylı olarak düzenlenmiştir.

Trafik kazası neticesinde ölüm meydana gelmiş ise, ölenin yakınlarının cenaze giderlerini talep etme hakkı da bulunmaktadır. Ailelerin cenaze ve defin gideri olarak yaptıkları masraflar gelenek ve göreneklere, sosyal- ekonomik düzeye ve dinsel kurallara bağlı olarak değişmektedir.³⁰⁸ Bu hususta gelenekler çerçevesinde yapılan cenaze ve defin giderlerinin bilirkişi marifetiyle tespiti neticesinde trafik sigortacısı tarafından ödenmesi mümkündür.

4.2.1.6. Kusur Değişim Talepleri

Sigorta Tahkim Komisyonuna yapılan trafik sigortasına dayalı tahkim başvurularının bir kısmını da kusur değişim talepli hasar ve değer kaybı tazminat talepleri oluşturmaktadır. Meydana gelen bir trafik kazası sonrasında tarafların olayın oluş biçimini kaza tespit tutanağına geçirerek üzerinde mutabık kalmaları ve bu tutanakları sigorta şirketlerine iletmeleri ile Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi bünyesinde faaliyette bulunan Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi (TRAMER) nezdinde birçok kazaya ilişkin bilgiler muhafaza edilmektedir. Bu sistem üzerinde her bir sigorta şirketi kaza tutanakları üzerinden kendi kusur değerlendirmesini yaparak sisteme işler. Bu işlem neticesinde kazaya ilişkin olarak araç sürücülerinin kusur oranları üzerinde %100, %50 ve %0 şeklinde mutabık kalınır.³⁰⁹ Kusur durumunun tespitinde uyumsuzluk olması halinde bu tespitler TRAMER Kaza Kusur Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılır. Kazaya ilişkin yapılan kusur değerlendirmesi ile ortaya çıkan kusur oranı sigortalılara SMS ve e- posta aracılığıyla yapılır.³¹⁰ Sigortalıların beş iş gün

³⁰⁸ Çelik Ahmet ÇELİK, “Cenaze ve Gömme Giderleri”, Tazminat Hukuku Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/cenaze-ve-gomme-giderleri.htm>, (19.04.2020).

³⁰⁹ 07/11/2017 tarihli Yalnız Maddi Hasarla Sonuçlanan Trafik Kazalarında Taraflarca Doldurulacak Kaza Tespit Tutanaklarına İlişkin Genelge Madde 3.2.

³¹⁰ 07/11/2017 Yalnız Maddi Hasarla Sonuçlanan Trafik Kazalarında Taraflarca Doldurulacak Kaza Tespit Tutanaklarına İlişkin Genelge Madde 4.1.

içerisinde TRAMER nezdinde tespit edilen kusur oranına itiraz hakları bulunmaktadır. Sigortalıların kusur oranına itiraz hakkını kullanmaması yahut kullanmasına rağmen uyuşmazlığın devam etmesi halinde uyuşmazlık STK nezdine taşınabilir yahut özel hukuk yollarına başvurulabilir.³¹¹ Tarafların kazanın oluş şekli konusunda anlaşamamaları ya da meydana gelen trafik kazasının yaralamalı / ölümlü olması durumunda kaza tespit tutanağı resmi görevlilerce tutulur.

Yukarıda açıklandığı üzere tarafların trafik kazası sonrasında hak kaybına uğramalarını engellemek adına detaylı bir sistem yaratıldığı görülmektedir. Öngörülen sistemde taraflar öncelikle kaza tespit tutanağına kazanın meydana geliş şeklini kendi açılarından ifade etmektedirler. Buna göre de sigorta şirketlerinin hasar birimleri kazaya ilişkin kusur oranını atfetmektedirler. İlgili yetkililerin bu husustaki uzmanlıkları tartışma götürmez bir gerçektir. Buna rağmen bir anlaşmazlık olması halinde TRAMER Kaza Kusur Değerlendirme Komisyonu kusur oranlarına karar verecektir. Görüldüğü üzere trafik kazası neticesinde yaşanan kusur tespit oranlarına ilişkin detaylı bir düzenleme öngörülmüştür. Bu sistemde konunun uzmanı olan kişilerce üç defa (İki Sigorta Şirketi ve Kaza Kusur Değerlendirme Komisyonu) kusur değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu durumda sigortalının yahut menfaat sahibinin kusur oranına ilişkin değişiklik talebinde bulunması halinde derinlemesine araştırma yapılmaktadır. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde hakemlerin evrak üzerinden karar vermesi, başka yerden delil getirtmek üzere çalışmalarda bulunmaması/bulunamaması kusur itirazı olan dosyaları, usul ve yasaya uygun olarak karar verilmesini zora sokmaktadır. Bu nedenle kusur değişim talepli dosyalara ilişkin ayrı bir düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Kusur takdiri konusunda ısrarlı uyuşmazlık olması halinde mahkemelerin elinde bulunan geniş tahkikat yetkileri ile bu tespit çok daha doğru yapılabilecektir.

Yukarıda açıklananlara ek olarak mahkemelerin üzerinde bulunan iş yükünün paylaştırılması adına, kusur uyuşmazlıklarının çözümünün özel olarak TRAMER’de toplanması, bu uyuşmazlıklar giderildikten sonra tahkime başvuru yapılabilmesi

³¹¹ 07/11/2017 tarihli Yalnız Maddi Hasarla Sonuçlanan Trafik Kazalarında Taraflarca Doldurulacak Kaza Tespit Tutanaklarına İlişkin Genelge, <https://www.tsb.org.tr/images/Documents/2017-18%20Genelge.pdf>, (17.04.2020).

şeklinde bir düzenleme tahkimin yapısına daha uygun bulunabilir. Tahkim yargılamasında hakemlerin trafik bilirkişisi aracılığıyla kusur raporu almaları her ne kadar mümkün ise de kusur değişim taleplerinin özel önem taşıması nedeniyle mahkeme yerine tahkime gelen uyuşmazlıklarda bu yolun etkili olabileceği değerlendirilmektedir. Tahkim yargılama süresinin dört ay ile sınırlı olduğu değerlendirildiğinde, kusur araştırmasına gerek olmaksızın yalnızca maddi yahut bedeni talepler üzerinden karar verilecektir. Başvuranların kusur değişim talepli olarak hasar ve değer kaybı taleplerini ayrı ayrı yahut aynı kazada zarar gören aile fertlerinin bedeni taleplerini ayrı olarak başvuru konusu etmesi ihtimali düşünülmelidir. Raportörler tarafından aynı hakeme tevdi edilmeyen yahut hakemler tarafından birleştirilmeyen dosyalarda farklı kusur oranlarını içeren hükümler kurulabilir. Bu durumda kesinlik sınırının altında kalan dosyalarda ilgili mevzuat gereğince kanuni denetim mevcut değildir. İtiraz yolu açık olan dosyalarda ise dört ay içerisinde hakem / hakem heyetinin yapamadığı eksiksiz tahkikatı, itiraz hakem heyetinin iki ay içerisinde yapmasının pek mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle TRAMER nezdinde kusura dayalı tüm taleplerin giderilmesini, buradan çıkan karara karşı itiraz yolunu tüketmek isteyen kişilerin mahkemeye başvurmasını, tahkim nezdinde kusur araştırması yapılmamasını öngören bir düzenleme yapılabilir.

4.2.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası (İMMS) ile KTK ve Genel Hükümlere göre aracın işletenine ait hukuki sorumluluk ve bu poliçe teminat kapsamında olmak şartıyla Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası poliçe limitlerinin üzerinde kalan kısım için sigortacı tarafından teminat sağlanmaktadır.

T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/2201E. 2016/3438K. Sayılı kararına göre;

Dava, trafik kazası sebebiyle uğranılan maddi zararın tazmini istemine ilişkindir. Davacı tarafından Birleşik Kasko Sigorta Poliçesi ile verilen ihtiyari mali sorumluluk sigortasına dayanılmıştır. İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası (İMMS) motorlu araç işleteninin, bu aracın işletilmesinden dolayı KTK ve genel hükümlere göre oluşan ve ZMSS hadleri dışında kalan hukuki sorumluluğunu sigorta poliçesinde yazan azami hadlere kadar sigorta güvencesine almaktadır. Sigortacı limit ve aynı

zamanda gerçek zarar miktarı ile sorumludur. İMSS kapsamının başlangıç noktası ZMSS limitinin üzerinde kalan kısımdır. Mahkemece, davacı aracının ZMSS sigortası olmasına göre zararın ZMSS limiti içinde kalıp kalmadığı yönünden bir değerlendirme yapmaksızın, eksik inceleme ile yazılı şekilde verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.³¹²

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları ile teminat dahilinde olan hususlar, ek sözleşme ile teminat altına alınabilecek hususlar ve teminat dışı haller ile sigorta sözleşmesinde sigortalı ve sigortacının yükümlülüklerine ilişkin sair hususlar belirlenmiştir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası kapsamında talep edilebilecek tazminat kalemleri, KZMSS limitlerinin üzerinde kalan hususlardan birine dayanmakta ise tazminat hesaplaması KZMSS ilkelerine dayalı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle KZMSS başlığında açıklanan hususlar yinelenmeden, bu başlıkta önem arz etmesi nedeniyle manevi tazminat istemleri üzerinde durulacak olup, tahkime elverişlilik başlığı altında Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mesuliyet Sigortasından talep edilebilecek tazminat kalemlerine ilişkin değerlendirme birlikte yapılacaktır.

4.2.2.1. Manevi Tazminat

Kişilik hakkının zarara uğraması durumunda bireyler yaşamış oldukları maddi zararları talep edebilecekleri gibi manevi zararları da talep edebilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 25. maddesinde davacının kişilik hakkına saldırı olması durumunda manevi tazminat da talep edebileceği belirtilmiştir. TBK'nın 56. maddesinde manevi tazminata ilişkin yer alan düzenleme şu şekildedir:

Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir.

Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir.

³¹² T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 17.03.2016, 2016/2201E. 2016/3438K., Yargıtay Emsal Karar Arşivi <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>, (14.04.2020).

Manevi zararın neyi/neleri ifade ettiğine ilişkin öğretide objektif ve sübjektif teoriye göre değişik tanımlar yapılmakla birlikte katıldığımız görüşe göre manevi zarar³¹³:

*Kişiliğe yapılan saldırılar sonucu duyulan bütün ruhsal ve bedensel acıları, ağrıları, üzüntüleri, kaybolan yaşama arzusu ve sevincini, bozulan ruhsal dengesini, hareket ve kendini geliştirme özgürlüğünün kısıtlanması ve engellenmesi sebebiyle duyulan sıkıntıyı, rahatsızlık ve eziklik duygusunu kapsayan bir hukuki kavramdır.*³¹⁴

Öğretide manevi tazminatın amacı, hukuka aykırı fiil nedeniyle kişinin duyduğu acı, ıstırap ve elemin giderilmesi noktasında birleşmektedir. Kişinin hukuka aykırı haksız fiil neticesinde manevi tazminat talep edilebilmesi beş şartın yerine gelmesine bağlıdır. Bu şartlar:³¹⁵

- Bir kişinin kişilik hakkına hukuka aykırı bir tecavüz bulunmalıdır,
- Açık kanun hükmü bulunmadıkça, kişilik hakkı tecavüze uğrayan ile zarar gören aynı kişi olmalıdır (yansıma yoluyla zarar olmamalıdır),
- Bir manevi zarar bulunmalıdır,
- Nedensellik bağı bulunmalıdır,
- Davalının sorumlu olmasını gerektiren kusuru veya bir kusursuz sorumluluk hali bulunmalıdır.

Maddi zarardan farklı olarak manevi tazminatın hesaplanması mümkün değildir. Bunun sebebi “kişi varlığının haksız ve hukuka aykırı eylemden etkilenme derecesini saptamanın”³¹⁶ imkansız oluşudur. TBK 56’da belirtildiği üzere olayın koşullarını göz önünde bulundurulan hâkim, zarara uygun bir tazminata hükmedecektir. Bu noktada hâkime tanınan bir takdir yetkisi mevcuttur. Hukukumuzda TMK madde 4 uyarınca, “kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı

³¹³ Dilşad KESKİN, **Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016, s. 99-113.

³¹⁴ Şeref ERTAŞ, Manevi Tazminat, **Prof. Dr. İlhan E. Postalıcıoğlu’na Armağan**, İstanbul, 1990, s. 65. Aktaran Dilşad KESKİN, **Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016, s. 112.

³¹⁵ M. Kemal OĞUZMAN ve Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 2, İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2014, s. 256-268.

³¹⁶ Çelik Ahmet ÇELİK, **Can Zararlarında Manevi Tazminata Ölçü Arayışı**, Tazminat Hukuku İnternet Sitesi, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/can-zararlarinda-manevi-tazminata-olcu-arayisi-celik-ahmet-celik-i-konuya-giris-1-genel-olarak-tazminat-tazminat-haksiz-ve-hukuka-aykiri-bir-eylem-veya-islem-sonucu-ugranilan-zararin-odetilmesidir-zarar-ise-genis-anla.htm>, (25.04.2020).

sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre” karar verir. Manevi tazminatın miktarı hakim tarafından TBK 51, 52 ve 56’ya göre, elinde bulunan geniş tahkikat yetkileri ile birlikte mevcut vakaya benzer olaylarda oluşturulan genel ilkelere göre takdir edilecektir.³¹⁷

Yasa tarafından belirtildiği üzere manevi tazminatı takdir edecek kişi, hakimdir. Bu miktarın takdirinin ne şekilde belirleneceğine ilişkin ise bir formül yoktur. TMK madde 4’e göre hâkimin neleri göz önünde bulunduracağı Yargıtay İçtihatları ile ortaya konmuştur. Yargıtay’ın konuya ilişkin çeşitleri kararları incelendiğinde bu hususta belirli kriterler belirlemek mümkündür. Manevi tazminatın takdirinde en önemli husus, belirlenen tazminatın maddi zarar yerine geçmemesidir.³¹⁸ STK 25.03.2019 tarih ve K-2019/25597 sayılı Hakem Kararında maddi ve manevi tazminat arasındaki denge gözetilmeden şu şekilde hüküm kurulmuştur:

...Yukarıda izah edildiği üzere, başvuru sahibinin poliçede yer alan Maddi/Manevi Tazminat Teminatı limitinden talebi olan toplam 20.000-TL tutarındaki manevi tazminat talebi için ilgili poliçede toplam 100.000 TL. teminat verildiği görülmektedir. Dolayısıyla da Borçlar Kanunu’nun 56. maddesi hükmüne göre, hakimin özel halleri göz önüne alarak manevi tazminat adı ile hak sahibine verilmesine karar vereceği para tutarının adalete uygun olması gerekir. Tazminatın amacı zarara uğrayanda bir huzur duygusu doğurmak ve yanı sıra da fail bakımından caydırıcılığı temin etmektir. Somut olayda başvuru sahibinin yaşı, kaza sebebiyle devam eden ve destekle yürütmesine sebep olacak şekilde arazları ve geçirdiği tedavi süreci, tarafların ekonomik ve sosyal durumu, ilgili kaza ve tedavi süreci nedeniyle duyulan acı ve davacıda oluşan % 8 sürekli maluliyete dair olarak Tahkim Komisyonunun XXX sayılı başvuru dosyasından alınan 18.07.2016 tarih ve XXX sayılı kararıyla hükmedilen 17.668,39 TL. bedeni zarara ilişkin tazminat tutarı gibi nedenler dikkate alındığında, hükmedilen manevi tazminat miktarı duyulan acıyı, çekilen sıkıntıyı hafifletebilecek düzeyde olmalıdır.... Tüm bu sebeplerle de TBK.’nın 56. Maddesi uyarınca, HMK. hükümleri kapsamında yargılama yapmak ve karar oluşturmakla görevli olan hakemliğimiz, ilgili raporla belirlendiği üzere kaza sebebiyle % 8 oranında Sürekli Vücut Fonksiyon Kaybına uğrayan başvuru sahibinde, meydana gelen söz konusu maluliyet sebebiyle oluşacak elem ve ızdırabın ömrünün geri kalan bölümünde ciddi anlamda manevi çöküntü yaşatacağı, dolayısıyla da söz konusu sıkıntılar dikkate alındığında da sebepsiz

³¹⁷ TBK 51: haksız fiilden doğan borç ilişkilerinde tazminatın belirlenmesi. TBK 52: tazminatın indirilmesi

³¹⁸ Maddi ve manevi tazminatın iki ayrı zarar türü olduğu savunulmakla birlikte, öğretide hükmedilen manevi tazminatın eksik kalan maddi zararları tatmin etme fonksiyonu olduğunu belirten bir görüş de mevcuttur. Ancak katıldığımız görüşe göre maddi ve manevi tazminat miktarları iki ayrı zarar kalemidir. Bu nedenle maddi ve manevi zararın ayrı olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Maddi tazminatın ödendiği durumlarda manevi tazminatın fonksiyonu için bakınız: KESKİN, a.g.e., s. 332.

*zenginleşmeye yol açmayacağı ön görülen manevi tazminat tutarının (maluliyet oranı dikkate alınmak suretiyle) talep doğrultusunda 20.000 TL. olması gerektiği kanaatine varan hakem heyetimizce, ilgili değerlendirmeler doğrultusunda belirlediği mezkur tutar üzerinden başvurunun kabulüne karar verilmiştir...*³¹⁹

Hâkim tarafından değerlendirilen koşullar neticesinde tazminat, bir taraf için zenginleşme aracı olmayacak diğer taraf için de maddi yönden aşırı kaybına sebep olmayacak şekilde belirlenecektir.³²⁰ Belirtmek gerekir ki hâkim tarafından olayın koşullarına göre tazminatın takdir edilmesi hâkimin keyfi bir uygulama neticesinde karar verildiği anlamına gelmez. Öğretide Yargıtay İçtihatlarının hâkime olayın özelliklerine göre değerlendirme yapmasına yol göstereceği kabul edilmişse de bu konuda hâkime yol haritası çizecek çizelge ve hesaplama yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.³²¹ Benzer vakalarda benzer miktarlarda tazminatların belirlenmesi açısından hesaplama metot ve ilkelerinin belirlenmesi yargı uygulamasındaki farklılıkları en aza indirecektir.³²²

Manevi tazminatın belirlenmesinde hâkim şu hususları göz önünde bulundurmalıdır:

- Zarar Görenin Durumu,
 - Zarar Görenin Kusuru,
 - Zarar Görenin Yaşı,
 - Zarar Görenin İktisadi Durumu,
 - Zarar Görenin Mesleği ve Sosyal Konumu,
 - Zarar Görenin Rızası,
 - Zarar Görenin Bünyevi Yatkınlığı,
 - Zarar Görenin Bağımsız Hareket Özgürlüğünü Kaybetmesi,
- Zarar Veren Durumu,
 - Zarar Veren Kusuru,
 - Zarar Veren İktisadi Durumu,
- Maddi Tazminata Hükm edilmiş Olması,
- Paranın Satın Alma Gücü,

³¹⁹ Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, Hakem Karar Dergisi Ocak-Mart 2019, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs37.pdf>, (26.04.2020).

³²⁰ T.C Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 23.5.2003, 2003/3392E., 2003/ 6425K., Kazancı İçtihat Bankası.

³²¹ Hülya ATLAN, “Manevi Zararı Tazmin Yolları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt No 65/4, 2016, s.2668.

³²² Bu konuda benzer görüş için bakınız: Gökhan ANTALYA, “Manevi zararın belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, **Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu 17-20 Şubat 2016**, Marmara Üniversite Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 223.

- *Tarafların Kişisel İlişkileri,*
- *Zararın Hatır İşleri veya Zarar Görene Yardım Sırasında Meydana Gelmiş Olması.*³²³

Yargıtay İçtihatları ile ortaya konduğu üzere manevi tazminat miktarı:

- *Adalete uygun olmalıdır,*
- *Hukuka aykırı fiil ile tazminat miktarı arasındaki orana göre belirlenmelidir,*
- *Bir tarafın zenginleşmesine bir tarafın fakirleşmesine yol açmamalıdır,*
- *Manevi tazminatın amacına uygun olmalıdır,*
- *Manevi huzuru tatmin edici olmalıdır,*
- *Tatmin duygusunun yanında caydırıcılık uyandıran oranda olmalıdır.*³²⁴

T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24.12. 2014 tarihli 2014/21-872E., 2014/1086K. sayılı Kararına Göre:

...Yine BK 47 (TBK 56). maddesi hükmüne göre; hâkimin özel halleri göz önünde tutarak, manevi zarar adı ile hak sahibine verilmesine karar vereceği tutar adalete uygun olmalıdır. Bu para tutarı, aslında ne tazminat ne de cezadır. Çünkü mamelek hukukuna ilişkin zararın karşılanması amaç edinmediği gibi, kusurlu olana yalnız hukukun ihlalinin dolayısı ile yapılan bir kötülük de değildir. Aksine, zarara uğrayanda bir huzur duygusu uyandırmayı, aynı zamanda ruhi ızdırabın dindirilmesini amaç edindiğinden, tazminata benzer bir fonksiyonu da vardır. O halde bu tazminatın sınırı, onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır.

Manevi tazminat, duyulan elem ve ızdırabın kısmen ve imkan nisbetinde iadesini amaçladığından hâkim, M.K.nun 4. maddesi gereğince hak ve nesafete göre takdir hakkını kullanarak, manevi tazminat miktarını tespit etmelidir.

Hâkim belirlemeyi yaparken somut olayın özelliğini, zarar görenin ekonomik ve sosyal durumunu, paranın alım gücünü, maluliyet oranını, beden gücü kaybı nedeniyle duyulan ve ileride duyulacak elem ve ızdırabı göz etmelidir (Hukuk Genel Kurulunun 28.05.2003 gün 2033/21-368-355 ve 23.06.2004 gün 2004/13-291-370 sayılı kararları).

Hâkim tarafından değerlendirilen koşullar neticesinde belirlenen tazminat öyle bir tutarda olacaktır ki, bir taraf için zenginleşme aracı diğer taraf için de yıkım olmasın.

³²³ KESKİN, a.g.e., s. 316- 337.

³²⁴ Sancar AKIŞOĞLU, Manevi Tazminat Miktarı Hangi Kriterlere Göre Belirlenir?, <https://asikogluhukukburosusu.com/manevi-tazminat-miktari-hangi-kriterlere-gore-belirlenir/>, (25.04.2020).

Bu hususa ilişkin olarak T.C Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2003/3392E., 2003/ 6425K sayılı kararına göre:

...Manevi tazminatın miktarını tayin etme hâkimin takdirine bırakılmış bir konu olmakla beraber, hükmedilecek miktarın uğranılan zararlar orantılı, duyulan acıyı hafifletecek nitelikte olması gerekir. Takdir edilecek manevi tazminat hakkaniyete uygun olmalıdır. Manevi tazminat bir ceza olmadığı gibi mamelek hukukuna ilişkin zararı karşılaması da amaç edinmemiştir. Kusurlu olana yalnız hukukun ihlalinden dolayı yapılan bir kötülük de değildir. Aksine zarara uğrayanda bir huzur duygusu doğurmalıdır. Tazminatın sınırı onun amacına uygun olarak belirlenmelidir. Manevi tazminatın takdiri yapılırken tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetilmeli; manevi tazminatın miktarı bir taraf için zenginleşme aracı, diğer taraf için de yıkım olmamalıdır. Manevi tazminatın miktarının belirlenmesinde her olaya göre değişen özel hal ve şartlar gözetilmelidir.

Hâkimin yukarıda listelenen bilgileri araştırarak delilleri takdir etmesi ve hayata ve gerçeklere uygun olarak karar vermesine ilişkin olarak pek çok kararda atıf yapılan Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 1976/9370E. 1976/13138K. Sayılı Kararına Göre:

...Hâkim delilleri takdir ederken olayın ve tarafların özelliklerini, ülke gerçeklerini gözden uzak tutmaması gereklidir.... Hâkim insana, tabiata, gerçeğe, olanağa sırt çevirmeden ve katı kalpler içinde sıkışıp kalmadan uyumsuzluğa "insan kokusu" taşıyan bir çözüm getirmek zorunluluğundadır.³²⁵

Açıklandığı üzere manevi tazminat, hâkim tarafından yüz yüzelik ile yapılacak değerlendirme sonrasında *insan kokusu* taşıyan bir karar ile takdir edilecektir.

Manevi tazminatın belirlenmesinin önemi yukarıda detaylı olarak açıklanmıştır. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları madde 3'e göre manevi tazminat talepleri ek sözleşme ile teminat altına alınması durumunda bu sigortadan talep edilebilmektedir. İlgili talep ek prim ödenmek suretiyle poliçe kapsamına dahil edildiğinden manevi tazminat talebinin talep edilip edilemeyeceğine ilişkin sigorta poliçesinin incelenmesi gerekmektedir. Poliçe teminatlarında manevi tazminat klozu yer almıyor ise bu kalemin İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası kapsamında talebi mümkün değildir. Uygulamada bu sigorta genellikle Kasko Poliçesi içerisinde birlikte yer almakla birlikte, ayrı olarak da sigortalı

³²⁵ T.C Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 23.5.2003, 2003/3392E., 2003/ 6425K., Kazancı İçtihat Bankası.

tarafından yapılması mümkündür. Bunu bir örnek olay ile açıklamak gerekirse, motorlu bir aracın işletilmesi sırasında araç içerisinde yolcu konumunda bulunan kişinin uğradığı manevi zararı Trafik Sigortasından talep etmesi mümkün değildir. Bu durumda kişi araç sahibinin Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası olup olmadığı araştırılacaktır. Ancak kişinin Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası olması her durumda manevi tazminat talebi koruması sağlandığı anlamına gelmediğinden poliçe klostları doğrultusunda manevi tazminatın teminat dahilinde olup olmadığına bakılacak, teminat altında ise sigortacıdan talep edilebilecektir.

4.2.3. Kara Araçları Kasko Sigortası

Araç sigortalarından bir diğeri de mal sigortası olan Kasko Sigortasıdır. KZMSS ve Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası ile üçüncü kişilere verilen zararlar teminat altına alınmakta iken, bu sigorta ile sigortalının poliçede belirtilen ve karayolunda kullanma izni olan motorlu ve motorsuz kara araçlarından, römork veya karavanlardan, iş makinelerinden, lastik tekerlekli traktörler, diğer zirai tarım makinelerinden doğan menfaatin Kasko Genel Şartlarında sayılan belirli risklerin gerçekleşmesi ile doğrudan uğrayacağı maddi zarar teminat altına alınmaktadır. Kasko Genel Şartlarında sayılan haller şu şekildedir:

- a) Aracın karayolunda veya demiryolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz araçlarla çarpışması,
- b) Gerek hareket gerek durma halinde iken sigortalının veya aracı kullananın iradesi dışında araca ani ve harici etkiler neticesinde sabit veya hareketli bir cismin çarpması veya aracın böyle bir cisme çarpması, devrilmesi, düşmesi, yuvarlanması gibi kazalar,
- c) Üçüncü kişilerin kötü niyet veya muziplikle yaptıkları hareketler, ile fiil ehliyetine sahip olmayan kişilerin yol açacağı zararlar,
- d) Aracın yanması,
- e) Aracın veya araç parçalarının çalınması veya çalınmaya teşebbüs edilmesi.³²⁶

Kasko Genel Şartlarında teminat altına alınan haller sayılmakla birlikte ek sözleşme ile teminat altına alınabilecek haller, teminat dışı haller, tazminatın hesabı ve ödenmesi ile sigorta sözleşmesinde sigortalı ve sigortacının yükümlülüklerine ilişkin sair hususlar belirlenmiştir.

³²⁶ Kara Araçları Kasko Sigortası A.1.

Motorlu bir aracın işletilmesi sırasında kazaya karışan araçların 3. kişilerin can ve mallarında meydana gelen zararlara karşı zorunlu trafik sigortası yaptırdığına ilişkin gerekli açıklamalar yapılmıştır. Trafik sigortası ile kazada kusuru bulunmayan taraf, dilerse ve varsa kendi kasko sigortasından (Kusur durumuna göre karşı araç trafik sigortasına rücu edilecektir) dilerse kusuru bulunan tarafın trafik sigortası aracılığıyla aracında meydana gelen hasarını giderecektir. Kazanın meydana gelmesinde kusurlu tarafın hasarı var ise bu zarar, ihtiyari bir sigorta olan kasko sigortası aracılığıyla giderilecektir.³²⁷ Kusurlu tarafın Kasko Sigortasına başvuru yapması halinde hayatın olağan akışı içerisinde ticaretle uğraşan sigorta şirketinin kazanın meydana gelişini ve kusurun neden kaynaklandığına ilişkin araştırma yapması, makul kabul edilmelidir. Bu durumda sigorta şirketi kazanın oluşuna ilişkin eksper aracılığı ile inceleme yapacak ve Kasko Genel Şartlarında yer alan teminat dışı hallerden birinin olup olmadığını değerlendirecektir. Tüm sigorta branşlarında olduğu gibi kasko sigortası da iyi niyet prensipleri üzerine kuruludur. Ülkemizde özellikle son yıllarda basına yansıyan sahte trafik kazaları ile araçlara veya trafik ışıklarına çarpmak suretiyle kaza yaparak sahte kaza raporları düzenlenmesi ile fahiş hatta gerçek olmayan hasar onarım bedellerinin talep edildiği görülmektedir.³²⁸ Kişilerin haksız ve hileli davranışlarla yapmış oldukları bu fiil Türk Ceza Kanunu (TCK) Madde 157 uyarınca dolandırıcılık suçu kapsamına girmektedir. İlgili maddede bu husus şu şekilde düzenlenmiştir:

Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası verilir.

Söz konusu kanunun 158. Maddesinde ise sigorta bedeli almak üzere dolandırıcılık suçunun işlenmesi, dolandırıcılık suçunun nitelikli hali kabul edilmiştir.³²⁹

³²⁷ Trafik sigortası zorunlu bir sigorta olduğundan devletin bu sigortanın yapılıp yapılmadığı konusunda denetim görevi bulunmaktadır. Kazaya karışan araçlardan kusurlu tarafın zorunlu trafik sigortasının bulunmaması halinde hasar/tazminat talepleri Güvence Hesabına yönlendirilecektir. Görüldüğü üzere trafik kazasından kaynaklı bir uyuşmazlık olması halinde motorlu aracın işletilmesi tehlikesi nedeniyle oluşacak zarar ihtimaline karşı kusursuz olan taraf korumaya alınmıştır.

³²⁸ Günümüzde sıklıkla basına yansıyan sahte trafik kazalarına ilişkin haber örneği için bakınız: İzmir’de Akılalmaz Dolandırıcılık! Sahte Kazalarla 20 Milyonluk Vurgun, **Akşam Gazetesi**, 27.12.2019, <https://www.aksam.com.tr/guncel/izmirde-akilalmaz-dolandiricilik-sahte-kazalarla-20-milyonluk-vurgun/haber-1033291>, (26.04.2020).

³²⁹ TCK 158/1-k: Sigorta bedelini almak maksadıyla dolandırıcılık fiilinin işlenmesi halinde, üç yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, (e), (f), (j), (k) ve (l) bentlerinde sayılan

Kanun metninde görüldüğü üzere bu suçun işlenmesi için kişinin sigorta ettiren olmasına gerek bulunmamaktadır. Sigorta şirketinden haksız kazanç sağlamaya çalışan herkes bu suçun faili olabilmektedir. Yapılan çalışmalara göre ülkemizde sigorta suistimallerinin %94'ü araç sigortaları üzerinde gerçekleşmektedir.³³⁰

Sigorta suistimalleri iyi niyetten uzak kişilerin, sigorta şirketlerini aldatıcı haksız kazanç elde etmeye yönelik davranışlarını ifade etmektedir. Bu hususa ilişkin sahte kaza tespit tutanaklarının tutulması, gerçek dışı beyanla hasar tazminatlarının talep edilmesi, hasardan sonra poliçe düzenlenmesi, alkolü araç kullanımına ilişkin durumlar ile yetersiz sürücü belgesi ile yapılan başvurular sigorta suistimali olarak değerlendirilmektedir.³³¹

4.2.3.1. Kara Araçları Kasko Genel Şartları Uyarınca Teminat Dışı Haller

Kara Araçları Kasko Genel Şartları A.5'de teminat dışı haller düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre aşağıda sayılan durumlar teminat dışıdır:

5.1.Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, çarpışma (Savaş ilan edilmiş olsun olmasın), iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle meydana gelen zararlar,

5.2.Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer atıklardan veya bunlara atfedilen nedenlerden meydana gelen iyonlayıcı radyasyonların veya radyo-aktivite bulaşmaları ve bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin neden olduğu bütün zararlar (Bu bentte geçen yanma deyimi kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsayacaktır),

5.3.Kamu otoritesi tarafından çekilme hali hariç araçta yapılacak tasarruflar nedeniyle meydana gelen zararlar,

5.4.Poliçede gösterilen aracın, ilgili mevzuat hükümlerine göre gerekli sürücü belgesine sahip olmayan kimseler tarafından kullanılması sırasında meydana gelen zararlar,

5.5.Aracın, uyuşturucu madde veya Karayolları Trafik Yönetmeliğinde belirlenen seviyenin üzerinde alkolü içki almış kişilerce

hâllerde hapis cezasının alt sınırı dört yıldan, adli para cezasının miktarı suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamaz.

³³⁰ Uğur ARSLAN, "Sigorta Dolandırıcılığı Suçu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1656>, s. 91, (26.04.2020).

³³¹ Ünal Çağlar GAMSIZ, Sigorta Dolandırıcılığı, Nitelikli Dolandırıcılık ve Suistimal, **İndigo Dergisi**, 15.10.2019, <https://indigodergisi.com/2019/09/desifre-sigorta-dolandiriciligi-nitelikli-dolandiricilik-suistimal/>, (26.04.2020) ve Uğur ARSLAN, "Sigorta Dolandırıcılığı Suçu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1656>, s. 94, (26.04.2020).

veya aynı mevzuatta alkollü içki alamayacağı belirtilen kişilerce alkollü içki alınmak suretiyle kullanılması sırasında meydana gelen zararlar,

5.6.Araca, sigortalı veya fiillerinden sorumlu bulunduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından kasten verilen zararlar ile sigortalının fiillerinden sorumlu olduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından sigortalı aracın kaçırılması veya çalınması nedeniyle meydana gelen zararlar,

5.7.Aracın bir hasar veya arıza nedeniyle zorunlu olarak taşınması veya çekilmesi nedeniyle meydana gelen teminat kapsamındaki zararlar hariç olmak üzere, aracın kendi gücü ile girip çıkacağı ruhsatlı sefer yapan gemiler ve trenler dışında, kara, deniz, nehir ve havada taşınması sırasında uğrayacağı zararlar,

5.8.Aracın ruhsatında belirtilen taşıma haddinden fazla yük ve yolcu taşınması sırasında meydana gelen ve münhasıran aracın istiap haddinin aşılmasından kaynaklanan zararlar,

5.9.3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj sonucunda oluşan veya bu eylemleri önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle oluşacak bütün zararlar.

5.10.Zorunlu haller (tedavi veya yardım amaçlı sağlık kuruluşuna gitme, can güvenliği nedeniyle uzaklaşma vb) hariç olmak üzere bu maddenin 5.4 ve 5.5 nolu bendlerdeki ihlaller nedeniyle, sürücünün kimliğinin tespit edilmesini engellemek için kaza yerinden ayrılması.

Bu çalışmada sonraki bölümlerde sigorta şirketlerinin suiistimal araştırmaları ile bağlantılı olarak kaza sonrası sürücü değişikliği yapıldığı düşünülen alkollü araç kullanımı ile gerekli sürücü belgesine sahip olmayan kişiler tarafından aracın kullanılması sırasında meydana gelen zararlar üzerinde durulacaktır.

4.2.3.2. Alkollü Araç Kullanımı Sırasında Meydana Gelen Zararlar

Karayolları Trafik Kanunu Madde 48 uyarınca kişilerin alkolün etkisi altındayken araç sürmeleri yasaktır. Alkolün kişinin muhakeme ve algılama yeteneği üzerindeki etkisi, duygusal kontrolü azaltması ve sürüş becerilerini kısıtlaması nedeniyle³³², alkollü araç kullanan kişinin hem kendi hem de başkalarının hayatlarını tehlikeye sokması nedeniyle bu durum aynı zamanda trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu olarak Türk Ceza Kanununda düzenlenmiştir. KTK madde 48/6'da kişiye alkol ölçümü yapıldığında 1.00 promilin üzerinde alkollü olduğu tespit edilmesi halinde KTK'da öngörülen yaptırımlara ek olarak Türk Ceza Kanununun 179 uncu maddesinin

³³² Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Başkanlığı, <http://www.trafik.gov.tr/alkollu-arac-kullanimi>, (26.04.2020).

üçüncü fıkrası hükümleri uygulanacağını, hususi otomobil sürücüleri bakımından 0.50 promilin, diğer araç sürücüleri bakımından 0.20 promilin üzerinde alkollü olan sürücülerin trafik kazasına sebebiyet vermesi hâlinde, ayrıca Türk Ceza Kanununun ilgili hükümlerinin uygulanacağını belirterek, alkollü araç kullanmanın gerek trafik güvenliğini gerekse kişilerin can ve mal güvenliğini tehlike sokması nedeniyle ciddi önlemler getirmiştir. KTK ve TCK'da getirilen bu düzenlemelerin bir yansıması da Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartlarında alkollü araç kullanmanın teminat dışı kabul edilmesi olmuştur.

İlgili Genel Şartlarda alkollü içki almış kişilerce veya aynı mevzuatta alkollü içki alamayacağı belirtilen kişilerce alkollü içki alınmak suretiyle araç kullanılması sırasında meydana gelen zararların teminat dışı olduğu düzenlenmiştir. Düzenleme ilk bakışta yalnızca alkol kullanımının hasar tazminatının ödenmeyeceği anlamını taşıyor olsa da bu hususta Yargıtay İçtihatları ile getirilen kriterlere göre, hasar ödemesinin teminat dışı kabul edilmesi için, kazanın münhasırın alkolün etkisinde meydana gelmesi gerekmektedir. Bununla birlikte kanunun belirlediği yasal sınırın üzerinde alkol kullanan kişilerin, tüketmiş oldukları alkol miktarının bu sınırı aştığının tespit edilmesi halinde kazanın salt alkolün etkisiyle meydana gelip gelmediğinin araştırılmasına gerek bulunmadığı ve hasarın teminat dışında olduğuna dair Yargıtay görüşü de bulunmaktadır.³³³

Yargıtay İçtihatları ile baskın olan görüşe göre kazanın salt alkolün etkisinde meydana gelip gelmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. T.C. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2015/15-489E. 2019/682K. sayılı kararında alkol oranı ile alkol oranının kişi üzerindeki etkisi ve bunun tespitini şu şekilde açıklamıştır³³⁴:

TCK'nın 179. Maddesinin üçüncü fıkrasında sözü edilen alkol, alkollü içki yapımında kullanılan alkol türü olan etanoldür (etil alkol). Promil ise, alınan alkolün 100 mililitre kandaki oranını miligram cinsinden gösteren ölçü birimidir. Alkolün ağırlığı, kanın ise hacmi dikkate alınarak kurulan orantı üzerinden kandaki alkolün promil cinsinden seviyesi belirlenir. Örneğin 0,40 promil, 100 mililitre kanda 40 miligram alkol bulunduğunu gösterir. Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulunca vücuda alınan

³³³ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 9.4.2019, 2017/17-1082E. 2019/43K., Kazancı İçtihat Bankası.

³³⁴ T.C. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 28.11.2019, 2015/15-489E. 2019/682K., Kazancı İçtihat Bankası.

etil alkolün kandaki seviyesinin ortalama olarak saatte 0,15 promil azaldığının tıbben bilindiği belirtilmektedir.

Maddede hangi orandaki alkolün güvenli araç kullanma yeteneğini ortadan kaldıracağına ilişkin bir ölçüt belirlenmemiştir. Bu nedenle somut olaydaki durumun araştırılması gerekmektedir. Esasen bilimsel olarak da kanda bulunan belirli bir alkol oranının her insanda aynı sonuca yol açtığı söylenemez. Bunda kişinin bünyesel özellikleri, yaşı, cinsiyeti, alkol kullanma sıklığı vb. etmenler rol oynamaktadır. Kandaki alkol oranı, olay tarihi itibarıyla saptanabilmelidir. Önemli olan, suç oluşturduğu kabul edilen davranışın icra edildiği sırada failin kanındaki alkol oranıdır. Kandaki alkol oranının her saat için ortalama 0,15 promil azaldığının bilimsel olarak kabul edilmesi nedeniyle olaydan sonraki saatlerde yapılacak ölçümlerde bu hususun gözlemlenmesi gerekir. Hâkim, alkol oranını, olay tutanağını, bilimsel görüşleri ve failin aracı kullanma şekli, olay sonrasındaki konuşmaları ve diğer hareketleri gibi harici davranışlarına ilişkin tanık gözlemlerini değerlendirerek suçun oluşup oluşmadığını takdir etmelidir. Önemli olan husus, alkol oranı ve failin olay sırasındaki davranışları gibi bilgilerden hareketle alınan alkol nedeniyle aracı güvenli kullanma yeteneğinin azaldığının tespit edilebilmesidir (O. Y. - H. Tahsin Gökcan - M. Artuç, s. 5525-5531).

Öte yandan, Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu tarafından, 0,30 promil ve altında kan alkol düzeyine sahip olan kişiler aksini ispatlanmadıkça güvenli sürüş (araç kullanma) yeteneklerinin bozulmadığının, 1,01 promil ve üzerinde kan alkol düzeyine sahip sürücülerin ise bireysel farklılıkları ortadan kaldıracabilecek ölçüde alkollü olduklarının ve bu seviyede alkol tesiri altındaki sürücülerin emniyetli sürüş yeteneklerinin olumsuz olarak etkilendiğinin kabulü gerektiği, 0,31-1,00 promil kan alkol seviyesine sahip sürücülerin ise güvenli sürüş yeteneğini kaybedip kaybetmedikleri hususunun ivedilikle yapılacak detaylı bir hekim muayenesi ile tespit edilmesi gerektiği belirtilmekteydi.

Kasko Genel Şartları uyarınca alkollü araç kullanımı sırasında meydana gelen kazada hasar taleplerinin teminat dışı sayılmasına ilişkin olarak ilk yapılması gereken yukarıdaki kararda da belirtildiği üzere kaza anındaki alkol oranını, kandaki alkolün saatte 0,15 promil azaldığını göz önünde bulundurarak tespit etmektir. Bu tespiti yapacak olan kişi uzman nörolog hekimdir. Hekim kişinin cinsiyetini, yaşını, alkol kullanma sıklığını değerlendirerek tüketmiş olduğu alkolün sinir sistemi üzerindeki etkilerini değerlendirecektir. Nörolog hekim, hasar uzmanı ve kusur bilirkişi ile heyet halinde kazanın münhasıran alkolün etkisinde meydana gelip gelmediğini araştıracaktır. Hasarın meydana gelmesinde hasar ve kusur bilirkişisi tarafından yolun ve havanın özellikleri ile olayın oluş şekli dikkate alınacaktır.

T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2017/17-1082E., 2019/431k. Sayılı Kararına Göre³³⁵:

...O halde, hasarın teminat dışı kalabilmesi için kazanın meydana geliş şekli itibariyle sürücünün salt (münhasıran) alkolün etkisi altında kaza yapmış olması gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, sürücünün alkolü olması tek başına hasarın teminat dışı kalmasını gerektirmez. Üstelik, böyle bir durumda hasarın teminat dışı kaldığının ispat yükü TTK'nun 1281. maddesi hükmü gereğince sigortacıya düşmektedir.

Yargıtay'ın yerleşik uygulamalarında; sürücünün aldığı alkolün oranının doğrudan doğruya sonuca etkisi bulunmadığından, mahkemece nöroloji uzmanı, hukukçu ve trafik konusunda uzman bilirkişilerden oluşan bilirkişi kurulu aracılığıyla olayın salt alkolün etkisiyle gerçekleşip gerçekleşmediğinin, alkol dışında başka unsurlarında olayın meydana gelmesinde rol oynayıp oynamadığının saptanması, sonuçta olayın tek başına alkolün etkisiyle meydana geldiğinin saptanması durumunda, oluşan hasar poliçe teminatı dışında kalacağından davanın reddine, aksi halinde kabulüne karar verilmesi gerekeceği ilkesi benimsenmektedir. (YHGK 23.10.2002 gün ve 2002/11-768-840; YHGK 7.4.2004 gün ve 2004/11-257-212; YHGK 2.3.2005 gün ve 2005/11-81-18; YHGK 14.12.2005 gün 2005/11-624-713 Sayılı ilamları)

Somut olayda; sürücünün davacı ... olduğu ve kaza sırasında 0,62 promil alkolü olduğu tespit edilmiştir. Mahkemece hükme esas alınan raporda olayda tüm kusurun 62 promil alkolü araç kullanan araç sürücüsü davacı ...'e ait olduğunu bildirilmiş, kazanın salt (münhasıran) alkolün etkisi altında meydana gelip gelmediği hususunda bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle mahkemece alınan rapor hüküm kurmaya yeterli değildir.

O halde mahkemece yapılacak iş, bir nöroloji uzmanı ve Karayolları Genel Müdürlüğü Fen Heyetinden seçilecek iki kusur-hasar uzmanından oluşturulacak bilirkişi kurulundan olayın oluş şekli, yol ve hava durumu ve dosyadaki diğer deliller birlikte değerlendirilip kazanın salt (münhasıran) alkolün etkisi altında gerçekleşip gerçekleşmediğinin, başka unsurların da etkili olup olmadığının tespiti hususlarında ayrıntılı, gerekçeli ve denetime elverişli rapor alınarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir...."

T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi 2010/10009E., 2011/3633K. Sayılı kararında bilirkişi heyetinin teşekkülü şu şekilde belirtilmiştir

...Davacıya ait araç sürücüsünün alınan adli raporunda koklamakla alkolü olduğu belirtildiğine ve alınan alkol oranı sonuca etkili olmadığından aralarında iki nöroloji uzmanı ve trafik konusunda uzmanın bulunduğu bilirkişi heyetine birlikte inceleme yaptırılıp, olayın oluş şekli, tutanaklara göre kazaya başkaca unsurların etken olup olmadığı

³³⁵ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 9.4.2019, 2017/17-1082E., 2019/431K., Kazancı İçtihat Bankası

*değerlendirilip, rizikonun sadece alkolün etkisi altında gerçekleşip gerçekleşmediğinin, başka unsurların da etkili olup olmadığının açıklığa kavuşturulması kazanın münhasıran alkolün etkisiyle meydana gelip gelmediğinin, rizikonun teminat içinde kalıp kalmadığının tespitiyle sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir...*³³⁶

Yargıtay Kararları ile ortaya konduğu üzere yalnızca alkolün varlığına dayalı olarak hasar ödemesi yapılmayacağı şeklinde yorumlanması, kaza anında kişilerin yakınlarını aramasına, kaza sırasında olay yerinde bulunmayan bir 3. kişinin sürücü olarak yazılmasına yahut araçta yolcu konumunda bulunan kişinin sürücü olarak gösterilmesi gibi sürücü değişikliği yapılmasına yol açabilmektedir. Sigorta şirketleri tarafından suiistimal durumlarına karşı bu ihtimaller derinlemesine araştırılmaktadır. Tahkime elverişlilik başlığı altında bu kapsamda gerekli açıklamalar yapılacaktır.

4.2.3.3. Gerekli Sürücü Belgesine Sahip Olmayan Kimseler Tarafından Aracın Kullanılması Sırasında Meydana Gelen Zararlar

Karayolları Trafik Kanunu uyarına motorlu araçların sürülmesine yetki veren belge sürücü belgesidir. KTK madde 36 ile 46 arasında ve Karayolları Trafik Yönetmeliğinde sürücü belgesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre sürücü belgesi sahibi olmayan kişilerin motorlu araçları karayollarında sürmesi yasaktır. Motorlu araçların hangi sınıfta sürücü belgesi ile sürüleceği ve bu hususa ilişkin esaslar ise ayrıntılı olarak Karayolları Trafik Yönetmeliğinde yer bulmuştur.³³⁷

Karayolu Trafik Kanunu madde 36/3'e göre; sürücü belgesi olmayanların, mahkeme tarafından, cumhuriyet savcısı tarafından ya da kanunda sayılan yetkililer tarafından sürücü belgesi geçici olarak ya da tedbiren alınanların, sürücü belgesi iptal edilmiş olanların trafikte araç kullandıklarının tespit edilmesi halinde idari para cezasına çarptırılacağı belirtilmiştir.

Karayolları Trafik Yönetmeliğinde belirtilen sürücü belgelerine sahip olmak isteyenlerde “yaş, deneyim, öğrenim durumu, sağlık şartları, motorlu taşıt sürücüsü

³³⁶ T.C. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 19.4.2011, 2010/10009E., 2011/3633K., Kazancı İçtihat Bankası.

³³⁷ Karayolları Trafik Yönetmeliği, Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8182&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Karayolları%20trafik%20yönetmeliği>, (27.04.2020).

sertifikası, adli sicil kaydı, Önceden verilmiş aynı sınıf bir başka sürücü belgesinin bulunmaması, Başka sınıf sürücü belgesi alacaklar için, daha önce verilmiş ancak geri alınmış olan sürücü belgesinin 2918 sayılı Kanunda öngörülen şartlar yerine getirildiği için sahibine iade edilmiş olması şeklinde bir takım koşullar³³⁸ aranmaktadır.

Kişilerin kanunda öngörülen yaş, eğitim yahut diğer sebepleri sağlayamaması nedeniyle sürücü belgesiz olarak trafiğe çıkmaları hayatın olağan koşulları içerisinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Kanunun öngördüğü gerekli şartları sağlayanlara verilen sürücü belgeleri ise, her koşulda ve süresiz olarak mutlak surette trafiğe çıkma hakkı tanımamaktadır. KTK'nın çeşitli maddelerinde düzenlenen hallerden birinin örneğin, alkollü araç kullanılması halinde, ölümlü bir trafik kazasına karışılması, hız sınırının aşılması durumlarında kanunda öngörülen diğer koşulları da gerçekleşmesi durumunda kişilerin ehliyetlerine belirli sürelerle el konulması mümkündür. Buna ek olarak son beş yıl içerisinde sürücü belgesi ikinci kez geri alınanların sürücü belgelerinin iptal edilmesi de mümkündür.

Kişinin herhangi bir nedenle sürücü belgesinin olmaması, Kasko Genel Şartlarında teminat dışı olarak kabul edilmiştir.

4.2.4. Yangın Sigortası

Yangın sigortasına bağlı tazminat taleplerinin incelenmesi bu çalışma kapsamındaki son sigorta branşıdır. Ülkemizde ve Dünya tarihinde yaşanan yangınlar sigortacılığın ve yangın sigortalarının gelişmesinde etkili olmuştur. Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından düzenli aralıklarla yayınlanan Sigorta Tahkim İstatistik Bülteni Ocak-Mart 2020 değerleri incelendiğinde, Trafik Sigortası, Kasko Sigortası, İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası'ndan sonra en çok başvuru yapılan poliçe türünün bir mal sigortası olan Yangın Sigortaları olduğu görülmektedir.³³⁹

Yangın sigortaları, yangının, yıldırımın, infilakın veya yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallara doğrudan neden olacağı

³³⁸ Karayolları Trafik Yönetmeliği Madde 76.

³³⁹ Sigorta Tahkim İstatistik Ocak- Mart 2020 Bülteni için bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=138&Itemid=116, (14.04.2020).

maddi zararların teminat altına alındığı sigortalardır. Bu sigortaya ilişkin esaslar Yangın Sigortası Genel Şartları'nda (YSGŞ) düzenlenmiştir.

Yangın sigortasının mal sigortası olması nedeniyle bu sigorta branşında eksik ve aşkın sigorta hükümlerinin uygulanabilir. Hayatın olağan akışı içerisinde kişiler sigorta yaptırırken sigortaya konu mallarda rizikonun meydana gelmeyeceğini düşünerek sigorta bedelini sigorta değerinden düşük gösterebilmekte yahut sigorta bedelinin sigorta değerini aştığı durumlar olabilmektedir³⁴⁰. Türk Ticaret Kanunu'na göre sigorta olunan menfaatin tam değeri, sigorta değeridir.³⁴¹ Sigorta bedeli ise *“teminat kapsamındaki bir tehlikenin gerçekleşmesi veya sigortalının üçüncü şahıslara karşı sorumlu duruma düşmesi halinde, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu, poliçede belirtilen ve tazminata esas oluşturan azami bedel”³⁴² dir.*

Mal sigortalarında eksik ve aşkın sigortaya ilişkin hükümler Türk Ticaret Kanunu'nun 1462 ve 1463. maddelerinde düzenlenmiştir. Eksik sigorta, TTK madde 1462'de düzenlenmiş olup, sigorta bedelinin sigorta edilen malın değerinden düşük olduğu durumu ifade etmektedir. Bu durumda sigorta edilen menfaatin kısmi hasara uğraması halinde sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat hesaplaması yapılır. Aşkın sigorta ise bu durumun tersi olarak, sigorta bedelinin sigorta konusu menfaatin değerinin üzerinde tespit edilmesidir. Aşkın sigortaya ilişkin bu düzenleme TTK madde 1463'de düzenlenmiş olup, sigortalı menfaatin değerini aşan kısım geçersizdir.

Yangın Sigortası ana teminatını anlamak için öncelikle yangın, yıldırım ve infilak kavramlarının neyi ifade ettiğini tespit etmek gerekmektedir. Bu üç kavramın neyi ifade ettiğine ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda Yangın Sigortası Genel Şartlarında bir tanım olmamakla birlikte öğretide yapılan çalışmalar sonucu birçok tanım geliştirilmiştir.

³⁴⁰ KENDER, a.g.e., s.311-317.

³⁴¹ TTK Madde 1460.

³⁴² Sigorta Tanımları, Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/sigorta-tanimlari.aspx?pageID=648>, (30.04.2020).

4.2.4.1. Yangın

Yangına ilişkin olarak yapılan bir tanıma göre “*ateş yakılmaya tahsis edilmiş bir mahal (ocak) olmaksızın meydana gelen ve böyle bir mahalli (ocağı) terk ederek, kendi gücü ile yayılabilen ateş.*”³⁴³ yangındır.

Sigorta Hukuku açısından ise, “*ateş, ocak veya herhangi bir ihtirak (yanma) yeri haricinde husule gelen veya ihtirak yeri dışına sirayet eden ve bir zarar doğuran alev yangını ifade etmektedir*”³⁴⁴.

Tanımlarda belirtildiği üzere yangının gerçekleşme koşulu, bir cismin yanarak tutuşmasına alevli yangının varlığına bağlıdır.³⁴⁵ Yangını meydana getiren ateşi öğreti dost ve dost olmayan ateş olarak ikiye ayırmaktadır.³⁴⁶ Ateşin yanma yerinden ayrılmayarak ocakta kaldığı hali dost ateş; yanma yerini aşarak yayılma gösteren ve tehlike meydana getiren ateş ise düşman ateş olarak isimlendirilir.³⁴⁷ Yangın sigortası teminat kapsamında değerlendirilen ateş, düşman ateştir.³⁴⁸

Yanma ve yangın kimyasal bir reaksiyon olup, tanımlarda üzerinde durulduğu üzere yangının temel noktası ateştir. Ateşin meydana gelmesi için yanıcı madde ve bu maddenin etrafını saracak yanıcı gaz ve yüksek ısı gerekmektedir.³⁴⁹ Bu üç unsurun bir araya gelmesi ile yangın gerçekleşmektedir. Bu unsurlardan birinin eksilmesi yangını ortadan kaldıracaktır.

Yanma, elektrik enerjisi, sürtünme, kimyasal olaylar ve güneş ile olabilmektedir. Cisimlerin alev alma özellikleri ile tutuşma sıcaklıkları da yangın

³⁴³ Reyagan KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Kitapevi, 2018, s. 34 Aktaran Nilüfer AY, “Yangın Sigortası Sözleşmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2018, s. 34.

³⁴⁴ Ali BOZER, Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri, 5. Baskı: Ankara, 1999, s. 127-128 Aktaran Damla KÜÇÜK, “Yangın Sigortası”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2000, s. 21.

³⁴⁵ KAYA, a.g.e., s. 361.

³⁴⁶ Nilüfer AY, “Yangın Sigortası Sözleşmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2018, s. 34.

³⁴⁷ BOZER, a.g.e., s. 34.

³⁴⁸ AY, a.g.e., s. 35.

³⁴⁹ Damla KÜÇÜK, “Yangın Sigortası”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 20.

tesirinde etkili faktörlerdendir.³⁵⁰ Sigorta poliçelerinin tanziminde, sigortalı malın yapı özellikleri, yanma çabukluğu gibi etkenler önem taşımaktadır. Buna bir örnek vermek gerekirse, ahşap bir konut için yapılacak yangın sigortası ile kerpiç ya da betonarme bir konutun yangın sigortası aynı koşullar altında yapılmayacaktır.

Yangın çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmakta iken, bu hadisenin meydana gelmemesi için gerekli tedbirlerin alınması, gelmiş ise de sonrasında ortaya çıkabilecek zararları en aza indirecek önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu hususta 19/12/2007 tarihli 26735 No’lu Resmî Gazete’de yayınlanan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu yönetmelikte *“yangınların en aza indirilmesini ve herhangi bir şekilde çıkabilecek yangının can ve mal kaybını en aza indirerek söndürülmesini sağlamak üzere, yangın öncesinde ve sırasında alınacak tedbirlerin, organizasyonun, eğitimin ve denetimin usul ve esaslar”*³⁵¹ düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre yangın öncesi alınması gereken tedbirler pasif yangın güvenlik tedbirleri ve yangın hadisesi sonrası yangınla mücadele ve kontrol altına almada gerekli tedbirler aktif yangın güvenlik önlemleri olarak iki başlıkta toplanmıştır.³⁵²

Yangın Sigortası Genel Şartları B.2’de düzenlendiği üzere sigortalı malda meydana gelen yangını söndürmede, durdurmada veya söndürmenin, gerektirdiği yıkma ve boşaltmalarda, sigortalı şeylerin hasara uğramasından, kaybolmasından doğan zararların karşılanması da sigorta teminatına dahildir.

4.2.4.2. Yıldırım

Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanıma göre yıldırım, *“bulut ile yer arasında meydana gelen yüksek gerilimli bir elektrik boşalmasıdır”*.³⁵³ Meydana gelen elektrik boşalması sonucu sigortalı şeyde hasar meydana gelmiş ise YSGŞ madde

³⁵⁰ Özgür AKPINAR, *Türkiye’de Yangın Sigortaları ve Uygulamaları*, 1. Baskı, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2018, s. 22-23.

³⁵¹ Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik Madde 1.

³⁵² Tolga ARSLAN, *Türkiye’de Yangın Sigortasında Risk ve Fiyatlandırma: Örnek Uygulama Ticari ve Sınai Rizikolarda Risk Analizi ve Fiyatlandırma, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2019), s. 47- 52.

³⁵³ T.C Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <https://mgm.gov.tr/site/yarim2.aspx?=YILDIRIM>, (28.04.2020)

1'e göre sigortalı mala doğrudan gelen bu zararlar teminat dahilinde kabul edilmiştir. Sigortalı malda yıldırım sonucu yangın çıkmasa dahi, yıldırım sonucu yalnızca kavrulma gibi etkiler olsa da bu hasar yangın sigortası kapsamındadır.³⁵⁴

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2015/12995E., 2017/1118K. sayılı kararında doğrudan zarar şu şekilde kabul edilmiştir:

....Davacı vekili, müvekkili şirketin akaryakıt paket sigorta poliçesi yaptırdığını, işyerine 13/05/2013 tarihinde yıldırım düşmesi neticesinde yüksek gerilim/voltaj dalgalanması sonucunda trafoyun hasar gördüğünü, davalı şirketin poliçe talebini karşılayan teminat olmadığı gerekçesiyle talebini reddettiğini...

Mahkemece tüm dosya kapsamına göre; yıldırım düşmesi sonucu davacının iş yerinin trafosunun zarar gördüğü, yıldırım düşmesi sonucu oluşan hasarın poliçe sözleşmesi gereğince teminat kapsamında olduğu gerekçesiyle talep edilen 8.878,90 TL zararın 22/05/2013 tarihinden itibaren işleyecek ticari faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiştir.

Kararı davalı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

4.2.4.3. İnfilak

İnfilak, “gaz buharı veya buharın ani olarak ve büyük bir basınç altında süratle engelleri aşarak veya yok ederek yayılmasıdır.”³⁵⁵ Yıldırım halinde olduğu gibi, infilak yaşanması durumunda da yangın çıkması koşulu aranmaksızın sigortalı mala doğrudan gelen zarar karşılanır.

4.2.4.4. Sigortanın Kapsamı

Yangın Sigortası Genel Şartlarına göre bu sigortanın kapsamı taşınır ve taşınmaz mallardır. Taşınır ve taşınmaz malların kapsamı Genel Şartlarda şu şekilde belirlenmiştir:

2.1- Taşınmaz mallarda:

1.1- Aksine sözleşme yoksa; binaların dışındaki bahçıvan evi, garaj, su deposu, kömürlük gibi eklentiler ile binaların içlerinde veya üzerlerinde bulunan her çeşit sabit tesisat, asansör ve yürüyen merdivenler,

³⁵⁴ KAYA, a.g.e, s. 361.

³⁵⁵ Reşat ATABEK, Yangın Rizikosu, SHD, 1985, s. 3-4 Aktaran Nülfir AY, “Yangın Sigortası Sözleşmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018), s. 35.

yıldırımılık, televizyon anteni gibi binayı tamamlayan şeyler ile temeller ve istinat duvarları sigorta bedelinin kapsamı içindedir.

1.2- Bahçe ve çevre duvarları, rıhtımlar, teraslar, iskeleler, çeşmeler, bina dışındaki heykeller, sarnıç ve havuzlar gibi şeyler ancak poliçede belirtilmeleri kaydıyla sigorta bedelinin kapsamı içindedir.

1.3 Sigorta bedelinin tespitinde arsa kıymeti dikkate alınmaz.

2.2- Taşınır mallarda:

2.1- Sigortalı yerlerde bulunan;

a) Sigortalı şeyler nitelikleri bakımından madde veya gruplara ayrılmış ise bu madde ve gruplardan herhangi birinin içine giren,

b) Sigortalı şeylerin hepsi için tek bir sigorta bedeli öngörülmüş ise bu bedele ilişkin tanım içine giren, her şey, poliçede ayrıca belirtilmiş olsun olmasın, ikame veya yeni satın alma dolayısıyla sonradan girmiş bulunsa dahi sigorta kapsamı içindedir.

2.2- Aksine sözleşme yoksa, yalnız sigorta ettirene ve kendisiyle birlikte oturan aile bireyleri veya birlikte yaşadığı kişiler ve çalışanlarına ait şeyler sigorta kapsamı içindedir.

4.2.4.5. Ek Teminat ile Sözleşmeye Dahil Edilebilecek Haller ile Sigorta Bedeli Poliçede Gösterilmek Kaydıyla Teminat Kapsamında Olan Haller

Yangın Sigortası Genel Şartları A.3'de ek sözleşme ile teminat altına alınabilecek haller belirtilmiştir. Düzenlemeye göre kural olarak aşağıda sayılan haller teminat dışı olmakla birlikte, taraflar ek prim ödenmesi suretiyle belirtilen hallerin sözleşme teminatı dahilinde kalmasını sağlayabilirler:

A.3- Ek Sözleşme İle Teminat Kapsamına Dahil Edilebilecek Haller ve Kayıplar

1.1- Grev, lokav, kargaşalık, halk hareketleri

1.2- Terör

1.3- Deprem ve Yanardağ Püskürmesi

3.2- Aşağıdaki haller dolayısıyla meydana gelen zararlar teminat kapsamı dışındadır. Ancak ek sözleşme ile bu genel şartlara ve ilişik klozlara göre teminat kapsamı içine alınabilir. Bununla birlikte, aşağıdaki hallerin neden olduğu yangın ve infilak ile yangın ve infilak sonucunda meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı maddi zararlar ek sözleşme olmasa da teminat kapsamı içindedir.

2.1- Kar ağırlığı

2.2- Sel ve su baskını

2.3- Yer kayması

2.4- Fırtına

2.5- Dahili su

2.6- Duman

2.7- Taşıt çarpması

7.1- Kara Taşıtları

7.2- Deniz Taşıtları

7.3- Hava Taşıtları

2.8- Kötü niyetli hareketler³⁵⁶

Genel Şartların düzenlenmesinde bu hallerin teminat kapsamına alınması isteniyorsa, poliçe metninde ilgili hallerin kloz metni olarak yer almaları gerekmektedir.³⁵⁷

YSGŞ'de yer verilen bir diğer durum ise sigorta bedelleri poliçede yer almak şartıyla ek sözleşme ile sigorta kapsamına alınabilecek mallarla ilgilidir. Sigorta Kapsamına ilişkin önceki başlıklarda kural olarak hangi malların teminat kapsamında olduğu Genel Şartlar düzenlenmesinde gösterilmiştir. Hazine tarafından YSGŞ A.2'de genel kabul edilen mallara ek olarak aşağıda yer alan mallar özellikleri ve nitelikleri göz önünde bulundurularak ek prim ödenmek ve poliçede sigorta bedelleri gösterilmek üzere sigorta teminatı kapsamına alınabileceği düzenlenmiştir:

3.3- Aşağıda sayılanlar teminat kapsamı dışındadır. Ancak, sigorta bedellerinin poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamı içine alınabilirler:

3.1- Sanat veya antikaçılık bakımından değeri olan; tablolar, resimler, kitaplar, gravürler, yazılar, heykeller, biblolar, koleksiyonlar, halılar ve benzerleri.

3.2- Modeller, kalıplar, plan ve krokiler, ihtira beratları, belgeler, ticari defterler ve benzerleri.

3.3- Nakit, hisse senedi ve tahvil, kıymetli kağıtlar, her çeşit altın ve gümüş ve bunlardan mamul ziynet eşyası ve mücevherler ve sair kıymetli madenler ve mamulleri, kıymetli taş ve inciler ve benzerleri.

3.4- Deniz ve hava taşıtlan ile motorlu kara taşıtlan ve bunların yükleri. (Hareket hali hariç)

3.5- Emanet ve ariyet mallar.

3.6- Enkaz kaldırma masrafları.

3.7- Kira kaybı ve intifadan mahrumiyet.

3.8- Yangın ve infilak mali sorumluluğu. (Yangın ve infilak mali sorumluluğu ek sözleşmeyle bu genel şartlara ve ilişik kloza göre teminat kapsamı içine alınabilir.)

3.9. Sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan rizikoların gerçekleşmesi sonucunda doğrudan veya dolaylı olarak meydana gelen her türlü çevre kirliliği sebebiyle oluşabilecek bütün zararlar.³⁵⁸

³⁵⁶ Yangın Sigortası Genel Şartları A.3.

³⁵⁷ KAYA, a.g.e., s. 363.

³⁵⁸ Yangın Sigortası Genel Şartları A.3.

4.2.4.6. Yangın Sigortası Genel Şartlarında Teminat Dışı Sayılan Haller

Yangın Sigortası Genel Şartları A.4’de diğer Genel Şartlarla benzer bir şekilde, yangın teknik özellikleri de göz önünde bulundurularak aşağıdaki haller teminat dışı bırakılmıştır:

4.1- Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, çarpışma (Savaş ilan edilmiş olsun olmasın), iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle meydana gelen bütün zararlar.

4.2- Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden meydana gelen iyonlayıcı radyasyonların veya radyo-aktivite bulaşmalarının ve bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin sebep olduğu bütün zararlar. (Bu bentte geçen yanma deyimi kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsayacaktır.)

4.3- Kamu otoritesi tarafından sigortalı şeyler üzerinde yapılacak tasarruflar sebebiyle meydana gelen bütün zararlar.

4.4- Yangın çıkarmaksızın; sigortalı şeylerin kendi ayıplarından, mayalanmalarından, kavrulmalarından veya bünyelerinde meydana gelen bozulmalar ile kavrulmalar nedeniyle uğradıkları zararlar.

4.5- Yangın çıkarmaksızın; sigortalı şeylerin işlenmek için veya başka faydalı bir maksatla ateşe veya sıcaklığa tutulmasından, ocak veya bunun gibi ateş bulunan bir yere düşmesinden veya atılmasından veya elbise, çamaşır ve diğer eşya yanıklığı gibi alev almaksızın kavrulma veya yanmasından veya ısıtma, aydınlatma, ütüleme aletleri ile lamba, mum, sigara ve bunların benzerlerine temasından doğan zararlar.

4.6- Yangın çıkarmaksızın; elektrikle çalışan her türlü motor, elektrik veya elektronik alet, cihaz, tesisat ve kordonlarının elektrik cereyanına bağlı bulundukları sırada bu cereyan yüzünden kısa devre, topraklama, voltaj iniş çıkışları ve bu yüzden ısınma ve endüksiyon cereyanı gibi nedenlerle uğrayacakları zararlar.”

4.7- Alçak basınç sebebiyle kapların içeri doğru çökmesi, yırtılması ve sair şekilde deformasyonu, yıpranması ile santrifüj kuvvetler ve mekanik olaylar nedeniyle sigortalı cihaz ve motorlarda meydana gelen bütün zararlar.³⁵⁹

³⁵⁹ Yangın Sigortası Genel Şartları A.4.

4.3. Bulgular

4.3.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası ve Tahkime Elverişlilik

4.3.1.1. Hasar Onarım Talepleri Açısından Tahkime Elverişlilik

Hasar tazminatı talepleri yukarıda açıklandığı üzere basit bir şekilde uyuşmazlık konusu olmamaktadır. Trafik kazası neticesinde aracında hasar meydana gelen kişinin dürüstlük ve iyi niyet kurallarına uygun olarak sigorta şirketlerinden talepte bulunması hayatın olağan akışında beklenen husus olsa da hasar danışmanlık şirketleri aracılığıyla sigorta teminatı kapsamında talep edilemeyen pek çok husus uyuşmazlık konusu edilerek tahkime başvurulmaktadır. Bunun sonucunda sigorta hakemlerine gelen dosyaların bir kısmını hasar ve beyanın uyumsuz olduğu tespit edilen başvurular oluşturmaktadır. Bu noktada hakemler tarafından öncelikle yapılması gereken başvuran yanın tazminat talebi hakkının var olup olmadığını tespit etmek, hasar ve beyanın uyumunu araştırmaktır. Hasar ve beyanın uyumunun tespit edilebilmesi açısından kaza yerini gören kamera kayıtlarının dosyaya sunulması, kaza anında orada bulunan kişilerin tanık olarak dinlenmesi, yerinde inceleme ile keşif yapılması ve bilirkişi aracılığı ile kaza tespit tutanağında yer alan ifadelerle göre aracın ilgili kısımlarının o kazada hasar görme olasılığının araştırılması gibi tahkikat işlemleri gerekmektedir. Hasarın başvuru konusu kazanın oluşumu ile uyumlu olduğunun tespiti halinde hasarın büyüklüğü, onarım bedeli ve onarımın ekonomik olup olmadığı araştırılmalıdır. Açıklandığı üzere hasarın beyan ile uyumunun araştırılması derinlemesine tahkikat gerektiren bir husustur. Bu noktada önceki başlıklarda açıklandığı üzere hakemlerin Sigortacılık Kanunu uyarınca sunulan evraklar üzerinden karar verildiğini belirterek çoğu halde doğrudan başvuruyu tazminat hesabı yapılmak üzere bilirkişiye tevdi ettiği görülmektedir. Yargıtay İçtihatları ile ortaya konduğu üzere bu husus eksik inceleme ile karar verildiğini göstermektedir. Tahkim yargılamasında tarafların eşitliği prensibi ile hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmesi büyük önem taşımaktadır. STK nezdinde uzmanlık gerektiren bu dosyalarda hakemler tarafından

gerekli derinlemesine tahkikat işlemlerinin yapılmaması hukuk güvenliğini zedelediği gibi, iyi niyetten uzak olarak yapılan başvuruların sayısını da arttırmaktadır.³⁶⁰

Trafik sigortasından talep edilen hasar onarım taleplerinde yaşanabilecek bir diğer sorun, kazada hasar gören karşı aracın onarımının Kasko Sigorta şirketince sağlanması ve sonrasında aracın onarımı hiç tamamlanmamış gibi trafik sigorta şirketine başvuru yapılmasıdır. Bilindiği üzere trafik kazasında kusuru bulunmayan yahut kusuru diğer araçla paylaşan kişi aracının Kasko Sigortası var ise aracın onarımını kasko sigortacısı aracılığıyla giderebilmektedir. Bu durumda Kasko Sigortası aracın onarımını sağladıktan sonra kazada kusuru bulunan tarafın trafik sigortacısına rücu ederek onarım bedelini tahsil edecektir. Ancak söz konusu şirketler arasında rücu işlemlerinin zaman alması, bunların kayıtlara geçmesi ve rücu ödemelerinin yapılması zaman almaktadır. Bu süreç zarfında gerek STK nezdinde gerekse mahkemeler nezdinde kazada zarar gören aracın Kasko şirketi tarafından onarımı yapılmamış gibi hasar onarım tazminatı talepli başvurular olabilmektedir. Sigorta Tahkim Hakemleri'nin mahkemelere oranla kısıtlı imkanlara sahip olması ve çoğu hakemin Sigortacılık Kanunu uyarınca sunulan evrak üzerinden karar vermesi nedeniyle başvuran aracın Kasko Sigorta şirketine müzekkere yazılarak onarımın yapılıp yapılmadığı tespit edilememektedir.³⁶¹ Bu nedenle trafik sigortasından yapılan hasar onarım taleplerine ilişkin başvurularda hakemlerin yetkilerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği göze çarpmaktadır. Aksi halde bu tür kötü niyetli başvuruların yapılmasının engellenmesi açısından sistemsel değişiklik gerekmektedir.

4.3.1.2. Değer Kaybı Tazminatı Talepleri Açısından Tahkim Elverişlilik

Sigorta Tahkim Komisyonu'na yapılan başvuruların büyük bir kesimi değer kaybı tazminat talebi ile ilgilidir. Hayatın olağan akışında iyi niyet kurallarına dayalı olarak yapılan başvuruların hakemler nezdinde görülmesi derinlemesine tahkikat yapılmasını gerektirmeyecektir. Hasar onarım taleplerinde olduğu gibi değer kaybı dosyalarında da hasar ve beyan uyumsuzluğunun ileri sürüldüğü başvurularda

³⁶⁰ Hakemlerin dosya üzerinden karar vermeleri ile tahkikat işlemlerine ilişkin 3. Bölüm altında çeşitli hakem kararlarına yer verilmiştir.

³⁶¹ Hakemlerin uyuşmazlık konusuna ilişkin tüm belgeleri tamamlamadan karar verdiklerine ilişkin benzer görüş için bakınız: KARASU, a.g.e., s. 149.

hakemlerin derinlemesine inceleme yapması gerekecektir. Bunun dışında kalan değer kaybı başvurularının hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmasında bu çalışma kapsamında bir engel tespit edilememiştir. Yeni Genel Şartlar ile birlikte değer kaybı tazminatına ilişkin hesaplamadaki sübjektif unsurların azalması sonucu değer kaybı tazminatına ilişkin tahkime yapılan başvuru sayısının azalacağı değerlendirilmektedir.

4.3.1.3. Sürekli Sakatlık Tazminat Talebi Açısından Tahkime Elverişlilik

Yukarıda açıklandığı üzere sürekli iş göremezlik tazminat hesabı iki aşamalı sistemde ilerlemektedir. Bunun ilk basamağı ve uygulamada en çok uyuşmazlıkla karşılaşılan kısmı maluliyet oranının belirlenmesidir.

Özelikle Eski Genel Şartlar zamanında poliçe tanzim tarihi, kaza tarihi ve rapor tanzim tarihine göre farklı yönetmeliklere tekabül eden maluliyet uyuşmazlıklarında kişinin gerçek maluliyet oranının tespiti STK nezdinde sorun yaratmaktadır.

STK tarafından yayınlanan hakem dergisinde yer alan kararlar incelendiğinde başvuran tarafın usulüne uygun olarak rapor sunmaması halinde bazı hakemlerce sunulan evrakla bağlı olduğundan bahisle başvurunun reddine karar verildiği bazı hakemlerce ise ilk ara kararda başvuranın usulüne uygun rapor sunulması talep edilmektedir.³⁶² Tahkim nezdinde görülen başvurularda hakemler arasında uygulama birliğinin olmaması nedeniyle hukuki öngörülebilirlik sağlanamamaktadır. Başvuranlar açısından başvurunun atanacağı hakeme göre bir belirsizlik kendilerini beklemektedir.

Tazminat talebinde bulunan kişilerin ilgili yönetmelik hükümlerine göre usulüne göre tanzim edilen Sağlık Kurulu Raporu ile sigorta şirketlerine müracaat etmesi tahkime başvuru şartıdır. Kısmi dava şeklinde yapılan başvuruda uyuşmazlık hakeminin sunulan sağlık kurulu raporunu ilgili yönetmeliğe göre usulüne uygun takdir etmesi sonrasında başvuruda aktüer hesabı alınmaktadır. Aktüer hesabına göre başvuran vekilince kısmi davada ıslah dilekçesi verilmektedir. Başvuru konusunun 15.000-TL'yi aştığı hallerde dosya hakem heyetine tevdi edilmektedir. Bu durumda dosyayı üç

³⁶² Sigorta Hakemlerinin ara karar ile usulüne uygun rapor sunulmasını talep etmesi hakkında: STK 2019/46662E. 2019/89346K. sayılı yayınlanmamış kararı ve Sigorta Hakemlerinin usule uygun rapor sunulmadığında başvurunun reddine karar vermelerine ilişkin: 12.09.2018 Tarih ve K-2018/60651 Sayılı Hakem Kararı, Hakem Karar Dergisi Temmuz- Eylül 2018, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs35.pdf>, (07.05.2020).

hakem birlikte değerlendirecektir. Dosyaya sonradan katılan diğer iki hakemin sağlık kurulu raporunu ilgili yönetmeliğe uygun olarak düzenlenmediğinden bahisle başvurunun usulden reddedilmesi yönünde oy kullanması durumunda talepte bulunan başvuranlar hak kayıplarına uğramaktadır. Kesin olan kararlara karşı bir itiraz prosedürü öngörülmediğinden başvuran yeni rapor olarak sürece yeniden başlanmakta yahut itiraz yolu açık ise başvuru itiraz hakem heyetine gitmektedir. İtiraz hakem heyeti nezdinde başvuranın dosyaya ara karar ile belirtilen yönetmelik uyarınca sağlık kurulu raporu sunması istenebileceği gibi, raporun uygun olması durumunda doğrudan tazminata hükmedilmesi ya da itiraz başvurusunun reddedilmesi mümkündür. Ancak itiraz aşamasında hakemlerin görev süresi iki ay ile sınırlıdır. Bu sınırlı süre içerisinde başvuranın ilgili niversite hastanesinden rapor temin ederek dosyaya kazandırması ve sonrasında aktüer hesabı yapılması pek mümkün gözükmemektedir. İtiraz Hakem Heyetinin sunulan raporu usulüne uygun bulup karar vermesi halinde de başvuranın tazminata ulaşma süresi artmakta, hak kaybı yaşamaktadır.

Başvuranın sağlık kurulu raporunun usulüne uygun bulunması halinde kazaya ilişkin kusur durumunun tespit edilmesi gereklidir. Kusur araştırmasına ilişkin aşağıdaki başlıkta detaylı açıklama yapılmış olmakla birlikte bu başvurular açısından üzerinde durulması gereken husus trafik kazası nedeniyle birlikte yürüyen ceza soruştırma/kovuştırma dosyasının tahkim yargılamasına sunulmasıdır. Bilindiği üzere yaralamalı/ölümlü bir trafik kazasının meydana gelmesi sonrasında konuyla ilgili olarak ayrıca ceza soruşturması da yapılmaktadır. Bu soruştırma sırasında kazaya ilişkin kusur raporunun alınmış/alınacak olması, kazaya ilişkin kamera kayıtları ile kazaya karışanların ifade tutanaklarının hakemlerce müzekkere yazılarak tahkim dosyasına kazandırılması gerekmektedir. Hakemlerin sunulan evraklarla bağlı oldukları değerlendirildiğinde ceza dosyasının tamamlanıp sonuca erdirilmiş olması gerekmektedir. Bekletici mesele yapısı itibariyle Sigorta Tahkim uygulamasında kullanılamamaktadır. Bu nedenle de çoğu kez ceza dosyasında ayrı tahkim dosyasında ayrı kusur oranlarıyla karşılaşmak mümkündür.

Yukarıda yapılan açıklamalara ek olarak Yeni Genel şartlarda tazminat hesaplamalarına ilişkin getirilen standart ile sigorta şirketleri ile başvuran yanlar

arasında oluşan tazminat miktarına ilişkin uyuşmazlıkların azalacağını değerlendirmek mümkündür.

4.3.1.4. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Açısından Tahkime Elverişlilik

KZMSS genel şartlarında belirtilen hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri ile destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destekten yoksun kalma tazminatı talepleri önem arz etmektedir. 2015 tarihli Eski Genel Şartlar öncesi dönemde Yargıtay'ın araç işleten/ sürücünün vefat etmesi halinde destekten yoksun kalanların tazminat talep edebileceği şeklinde görüşü bulunmaktaydı.³⁶³ Buna ek olarak 2015 tarihli Eski Genel Şartlar öncesi Borçlar Kanunu'nun düzenleniş biçiminden yola çıkan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu içtihat değişikliğine giderek ölen sigortalının ağır kusurlu olması halinde yakınları tarafından destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemeyeceğini karara bağlamıştır.³⁶⁴ 2015 tarihli eski Genel Şartlar döneminde dahi, destekten yoksun kalma tazminatının yansıma bir tazminat olması ve araç işleten/sürücünün kusurlu davranışının yansıma yoluyla yakınlarına sirayet ettiği değerlendirilmektedir. Bu nedenle de ağır kusurlu hareket sonucu vefat eden desteğin, bu hareketi ile ortaya çıkan zarara katlanılması gerekmektedir. Bu anlamda desteğin aracın sürücü/işleteni olması halinde kusur durumunun tespitinin ne kadar önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin olarak maluliyet tazminatı taleplerine ilişkin yukarıda açıklanan şekilde ceza dosyasının tamamlanması ve tahkimde görülen başvuruya eklenmesinin önem taşıdığını tekrar belirtmek gerekmektedir. Ceza soruşturma/kovuşturması sırasında kazaya ilişkin kusur raporunun alınmış/ alınacak olması, kazaya ilişkin kamera kayıtları ile kazaya karışanların ifade tutanaklarının tahkim dosyasına kazandırılması gerekmektedir. Hakemlerin sunulan evraklar üzerinden karar verdiği değerlendirildiğinde ceza dosyasının tamamlanıp sonuca erdirilmiş olması gerekmektedir. Bekletici mesele yapısı itibarıyla Sigorta Tahkim uygulamasında kullanılamamaktadır. Bu nedenle de çoğu kez ceza dosyasında ayrı tahkim dosyasında ayrı kusur oranlarıyla karşılaşılmaktadır.

³⁶³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 02.02.2011, 2010/4-712E., 2011/411K., Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

³⁶⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 01.11.2017, 2017/1315E., 2017/1239K., Yargıtay Emsal Karar Sitesi.

Trafik kazası nedeniyle araçta yolcu konumunda olan destekler açısından, tahkimde görülmeye bir engel görülmemektedir. Yeni Genel Şartlar ile tazminat hesabının ne şekilde yapılacağı ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle sigorta şirketleri tarafından destek tazminatı hesaplamaları ile başvuran yanların almış oldukları aktüer hesapları büyük ölçüde denkleşecektir. Sigorta şirketleri tarafından iş yükü altında ödenmesi geciken dosyalar haricinde eksik tazminat ödemesi yapıldığı iddia olunan destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde büyük azalma olacaktır.

KZMSS kapsamında talep edilebilecek bir diğer tazminat talebi cenaze ve defin giderleridir. Önceki kısımda açıklandığı üzere ölen kişinin ailesine, dinsel inancına, sosyal ve ekonomik durumu ile gelenek ve töresine göre cenaze ve defin merasimleri farklı yapılmaktadır. Kimi cenaze görenleri az masraflı ve sade iken, kimi cenaze törenleri görkemli ve çok masraflıdır. Ülkemizde bazı bölgelerde belediyelerin cenaze ve defin işlemlerinde kişilere ücretsiz sağladıkları imkanlar bulunmaktadır. Farklı inançlara ev sahipliği yapan ülkemizde bu kişilerin kendi dini geleneklerinde yapmış oldukları masraflar ile geniş coğrafyamızda Güney Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesinde yapılan cenaze masrafları birbirinden farklıdır. Bu tür taleplerin olduğu durumlarda hakemler tarafından dosyalarda destekten yoksun kalma tazminatı ile birlikte cenaze giderinin hesaplanması da aktüer bilirkişilerden talep edilmektedir. Ancak aktüer bilirkişilerin Türkiye'nin dört bir yanında farklı dinlere ev sahipliği yapan coğrafyada her yörenin her dinin adetlerini ve geleneklerini bilmeleri mümkün değildir. Bu nedenle cenaze sahiplerinin cenaze ve defin masrafı olarak neler yaptığı ile bunların masraflarının tespiti için olayın koşullarına göre ilgili Müftülüklere, Belediyelere hatta Mezarlıklar Müdürlüğüne müzekkere yazılmalıdır.³⁶⁵ Hakemlerin müzekkere yazma imkanlarının bulunmadığı, sunulan evraklar üzerinden karar verildiği öncesinde açıklanmıştır. Bu durumda hakemler tarafından başvuruda yeterli bir tahkikat yapılmadan karar verilmektedir. Yargıtay İçtihatları ile ortaya konduğu üzere eksik incelemeye dayalı olarak karar verilmesi bir bozma sebebidir. Ancak Sigortacılık Kanunu ile birtakım kararların kesin karar sayılması, bu kararlara karşı sınırlı hallerde istinaf/temyiz yolu öngörülmesi, istinaf mahkemesinin parasal sınırdan ötürü yapılan

³⁶⁵ Çelik Ahmet ÇELİK, "Cenaze ve Gömme Giderleri", Tazminat Hukuku Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/cenaze-ve-gomme-giderleri.htm>, (19.04.2020).

başvuruları reddetmesi ile kararlar denetimsiz kalmaktadır. Bu nedenle tahkimde hakemlerin müzekkere yazması ile ilgili yetkilerinin son derece önemli olduğu görülmektedir.

4.3.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası ve Tahkime Elverişlilik

4.3.2.1. Ana Teminatlar Açısından Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi

Trafik sigortası başlığında açıklanan tahkime elverişlilik değerlendirmesi, trafik poliçesi limitlerini aşan kısım için aynı şekilde burada da geçerlidir. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası poliçe limitlerinin trafik sigortası limitleri dolduktan sonra işlemeye başlaması nedeniyle trafik kazası sonucu Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortasından trafik sigortasından kalan bakiye talepler için hakemler tarafından başvuru konusu aracın trafik poliçe limitlerinin dolup dolmadığı tespit edilmelidir. Önceki başlıkta yer verildiği üzere hakemlerin bu hususu atlamak suretiyle eksik incelemeye dayalı karar vermesi halinde bu bir bozma sebebidir. Bu husus mahkemelerde ilgili sigorta şirketine müzekkere yazılmak suretiyle yerine getirilmektedir. İlgili şirketin söz konusu müzekkereye yanıt verme yükümlülüğü de göz önünde bulundurulduğunda trafik poliçe limitlerinin dolmaması durumunda İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortacısına başvurulamayacaktır. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde görülen dosyalarda hakemlerin sunulan evraka göre karar verdikleri ve müzekkere yazmaları konusunda uygulama birliği olmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde pek çok kez trafik sigortası limitleri dolmadan eksik incelemeye göre karar verilmesi imkân dahilindedir. Hakemlerin, başvuran yanın tek taraflı beyanına dayanarak derinlemesine inceleme yapmadan karar vermesini engelleyecek bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğunu değerlendirmektedir.

4.3.2.2. Manevi Tazminat Açısından Tahkime Elverişlilik Değerlendirmesi

Yargıtay İçtihatları ile manevi tazminatın tahkime elverişli³⁶⁶ olduğu kabul edilmiş olsa da bu hususa ilişkin aşağıda yer alan açıklamaları yapma zarurietini doğmuştur.

TMK ve TBK ile ortaya konduğu üzere manevi tazminat, hâkimin takdir yetkisinde olan bir husus olup, takdir yetkisi yalnızca bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle kullanılabilir. Sigortacılıkta Tahkime ilişkin düzenlemeler Sigortacılık Kanunu ve Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelikte yapılmıştır. Bu iki düzenlemede hakemlerin manevi tazminata ilişkin başvuruları karara bağlayamayacaklarına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Sigorta Tahkim Komisyonu hakemleri manevi tazminat talebi olması durumunda TMK, TBK ve HMK'ya göre karar verecektir. Buna göre hâkim / hakem Türk Hukukunu re'sen uygulayandır. TMK uyarınca hakemlerin takdir yetkisine giren bir konuyla ilgili olarak karar vermelerine olanak bulunmamaktadır. Yasal mevzuatımıza göre takdir yetkisi yalnızca bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılmaktadır. TMK ve TBK'da yer alan açık düzenleme nedeniyle hakemler tarafından özellikle sorumluluk sigortalarında ortaya çıkan ve üçlü bir ilişki meydana getiren manevi tazminat taleplerinin STK nezdinde görülmeye elverişli olmadığını değerlendirmek mümkündür.

Karayolları Motorlu Araçlar İhtiyarı Mali Mesuliyet Sigortacısı olarak sigortacının manevi tazminat zararından sorumlu olduğu miktar sigortalının ödemekle yükümlü olduğu bedeldir. Yargılamalar sırasında çoğu zaman sigorta şirketlerinin mali gücünün ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Ancak hakem/hakem heyeti tarafından hükmedilecek tazminatın sigortalının sorumlu olacağı tazminat miktarına göre belirlenmesi gerekir. Önceki başlıkta açıklandığı üzere manevi tazminatın belirlenmesinde talepte bulunan kişinin yaşamış olduğu acı ve ıstırapın belirlenmesi, talepte bulunulan kişinin ödeme durumu dikkate alınmalıdır. Hukuka aykırı bir fiil neticesinde kişilerin yaşamış oldukları duygusal zararlar kişiden kişiye farklılık

³⁶⁶ Yargıtay Ticaret Dairesi, 22.3.1973, 601E., 1210K: Erol ERDERMİR ve İzzet KARATAŞ, **Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması**, Ankara: 1997 Aktaran Nuray EKŞİ, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019, s. 58.

göstermektedir. Öğretide belirtildiği üzere bir takım olumsuz sonuçları olabilecekse de kişinin yaşamış olduğu acı ve elemi ölçüsünde kişinin hayat tarzına, eğitimine, karakterine ve aldığı eğitim ile sosyal statüsüne bakılarak araştırma yapılmalı, ayrıntılı bir kişilik analizi yapılmalıdır.³⁶⁷ Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde TMK madde 4 uyarınca hakemlerin takdir yetkisini kullanabildiği düşünülse dahi, hakemlerin sınırlı yetkileri göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmanın yapılabilmesi mümkün görünmemektedir. Kişinin hukuka aykırı fiil nedeniyle yaşamış olduğu gerçek acı, elem ve keder ancak yapılacak yüz yüze duruşmada hâkim tarafından anlaşılabilecektir. Bu noktada hakemlerin takdir yetkisi olduğu ve manevi tazminata karar verilebileceği düşünülse dahi, STK nezdinde duruşma açılmaksızın, sigortalı kişinin ekonomik durumu, tarafların hukuka aykırı fiil nedeniyle yaşamış olduğu acı değerlendirilmeksizin karar verilmesi eksik inceleme ve araştırmaya dayalı karar verildiği anlamına gelmektedir. Manevi tazminata hükmedilmesinin temel koşullarından biri manevi bir zararın oluşmasıdır.³⁶⁸ Ancak trafik kazası neticesinde manevi zarara uğradığı iddia edilen kişi, hukuka aykırı fiili meydana getiren kişiyi affetmiş ve o kişiyle barışmışsa³⁶⁹, bu tür manevi zarar bulunmayan durumlarda³⁷⁰, bu hususun tespitinin STK nezdinde hangi şekilde yapılacağı bilinmemektedir.

Öğretide manevi tazminat miktarının belirlenmesinde yaşanan zorluklar göz önünde bulundurularak manevi tazminat hesaplamasına ilişkin objektif bir hesaplama yöntemi geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. TMK uyarınca hakemlerin manevi tazminatı takdir etmeleri konusunda yetkili olmadıkları düşünülmeyle birlikte, sorumluluk sigortalarında manevi tazminatın tespitinin ayrıca önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Ülkemizde kanun koyucunun ve öğretinin mutabık kaldığı bir

³⁶⁷ Dilşad KESKİN, a.g.e., s. 101.

³⁶⁸ Hasan Tahsin GÖKCAN, **Haksız Fiil Hukuku ve Maddi ve Manevi Tazminat Davaları**, Ankara, 2010, s.798 Aktaran Saniye Sena CABIOĞLU, “Türk Borçlar Hukuku ve İdare Hukuku Açısından ölüm Halinde Manevi Tazminat”, (**Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), s. 20.

³⁶⁹ Öğretide bir görüşe göre affetme ve barış halinde manevi tazminat ileri sürülemez. Görüş için bakınız Kemal OĞUZMAN ve Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler** Cilt 2, 9. Baskı, İstanbul, 2012, s. 245. Aktaran Saniye Sena CABIOĞLU, “Türk Borçlar Hukuku ve İdare Hukuku Açısından ölüm Halinde Manevi Tazminat”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 2012, s. 7.

³⁷⁰ Trafik kazalarında kazaya uğrayan araçta iş arkadaşlarının, yakın arkadaşların, akrabaların bir arada seyahat etmeleri olağan bir durumdur. Sigortalı ile zarara uğrayan kişilerin yakınlığı çoğu kez barışmayı ve affedilmeyi beraberinde getirmektedir. Hayatın olağan akışında zarara uğrayan kişinin affettiği kişiden tazminat talep etmesi pek beklenmese de tazminat şirketlerinin ortaya çıkışı ve sigorta şirketlerinin çoğu kez kazanç kapısı olarak görülmesi haksız ve mesnetsiz başvuruların yapılmasına sebep olmaktadır.

manevi tazminat hesaplama yönteminin geliştirilmesi ile özellikle bu poliçe kapsamında ve STK nezdinde yapılan pek çok başvurunun karara bağlanabilmesi mümkündür. Hakemlerin tahkikat olanaklarının geliştirilmesi, yüz yüze görüşmelerin sağlanması neticesinde getirilen hesaplama yöntemi ile STK nezdinde manevi tazminat taleplerinin görülmesine engel bir husus olmayacağı değerlendirilmektedir. Ancak bu durum sağlanana dek manevi tazminat taleplerinin sigorta tahkime elverişli olmadığı düşünülmektedir.

4.3.3. Kara Araçları Kasko Sigortası ve Tahkime Elverişlilik

4.3.3.1. Hasar Onarım Talepleri Açısından Tahkime Elverişlilik

Kasko sigortasında suistimale açık olmadığı değerlendirilen, sigorta şirketlerinin yoğunluk nedeniyle süresinde ödeme yapamadığı veya ödenen tazminat tutarında uyuşmazlık olan başvuruların STK nezdinde görülmesine bir engel bulunmadığı görülmektedir. Sigorta sözleşmeleri güven ilişkisinin ön planda olduğu, iki tarafın iyi niyetine dayanan bir sözleşmedir.

Günümüzde hasar şirketlerinin çoğalması, kişilerin bunu bir kazanç kapısı olarak görmesi ve sigorta dolandırıcılığının yaygınlığı nedeniyle hem başvuranın hem de sigorta şirketlerinin beyanları derinlemesine incelenmelidir.

Sigorta şirketleri tarafından sunulan ekspertiz raporlarında yer alan hususlar, savunma hakkı çerçevesinde dikkate alınmalıdır. Taraflarca yerine getirilme ilkesi öne çıkarılarak dosyaya iddiaları ispatlayacak evrak sunulmadığından bahisle doğrudan hasar tespitlerine geçilmemelidir. Yargıtay Kararları ile ortaya konduğu üzere, tahkim yargılamasında dahi hakemlerin dosyayı aydınlatma yükümlülüğü mevcuttur.

4.3.3.2. Sürücü Değişikliği İddiasında Bulunan Dosyalar Açısından Tahkime Elverişlilik

Alkollü araç kullanımı halinde sigorta şirketleri tarafından derinlemesine araştırma yapıldığından bahsedilmiştir. Buna ek olarak genel şartlarda A.5/10'da belirtildiği üzere alkollü araç kullanımı nedeniyle, sürücünün kimliğinin tespit edilmesini engellemek için kaza yerinden ayrılması kasko teminatının ödenmemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda kaza anında olaya tanık olan kişilerin ihbarları

ile jandarma/polisin olay yerinde tutmuş olduğu tutanaklarda sürücünün tespit edilemediği yahut firar halinde olduğu belirtilmektedir. Söz konusu kaza tespit tutanağının polis/jandarma tarafından düzenlenmesi halinde bu bir resmi tutanak olmakta ve resmi tutanağın aksini iddia eden tarafın bunu ancak dava yoluyla ispatlaması mümkündür. Kişinin zorunlu hallerden birine dayalı olarak kaza yerini terk etmesi ve resmi ekiplerin bunu bilmeden sürücü firar/sürücü tespit edilemedi şeklinde tutanak tutmaları halinde, hasar tazminatı talepli STK nezdinde bir başvuru yapıldığında, sigorta hakemleri kamera kayıtları, hastane evrakları, *Historical Traffic Search*³⁷¹ (HTS) kayıtları ile resmi tutanağın aksini ispat kuralının ne şekilde uygulamaya geçeceği bilinmemektedir. Söz konusu belgelerin taraflarca yerine getirilme ilkesi uyarınca Avukatlık Kanunu madde 2 uyarınca başvuran yanca toplanabileceği düşünülse dahi, kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri vermekten imtina etmektedir.³⁷² Kişinin kaza anındaki alkol durumunun tespiti ile alkolün sürüş yetenekleri üzerindeki etkisi ve diğer etkenlerin tespiti bu dosyalarda özel önem taşımaktadır. Bu nedenle Yargıtay Kararlarında ortaya konduğu üzere STK nezdinde nörolog, hasar uzmanı ve kusur bilirkişisinden oluşan HEYET tarafından değerlendirme yapılmalıdır. Ancak bu durumda sigorta şirketlerinin yalnızca alkol kullanıma bağlı olarak reddettikleri dosyalarda gerçek sonuca ulaşılabilecektir.

Kişilerin bir nedenle sürücü belgesinin bulunmaması, el konulmuş olması veya sürücü belgesinin iptal olması durumlarında sigorta şirketlerince ehliyetsiz araç kullanmaktan dolayı hasar ödemesi yapılmamaktadır. Böyle durumlarda sürücü belgesi olan başka kişiler üzerinden kaza tespit tutanağı düzenlenmeye çalışıldığı görölmektedir. Bu durumda kaza tespit tutanağı tutulduğu sırada gerçek sürücünün tespiti, sürücü olduğu iddia edilen kişinin yeterli belgelere sahip olup olmadığının tespiti önem taşımaktadır. Polis / Jandarmanın olay anında suç üstlenme suçunun da meydana gelmemesi anlamında mevcut koşullar içerisinde en doğru tespitleri yapması gerekmektedir. Resmi tutanakta sürücü olduğu belirtilen kişinin, aslında sürücü olmadığı yahut sürücünün tespit edilemediğinin yer aldığı tutanakların devletin resmi

³⁷¹ Arama Trafiği Tarihçesi olarak tercüme edilmiştir.

³⁷² Ahmet Erkan, Avukatın Kamu Kurumlarından Bilgi ve Belge Alma Yetkisi ile Bu Yetkinin Sınırları, <https://www.hukukihaber.net/mesleki-hukuk/avukatlarin-kamu-kurumlarindan-bilgi-ve-belge-alma-yetkisi-ve-bu-yetkinin-sinirlari-h78161.html>, 27.04.2020).

memurlarının katıldığı bir belge olmasından ötürü resmi bir tutanağın aksinin ispat kuralı devreye girecektir. Bu nedenle şaibeli tutanağa dayalı olarak talepte bulunan kişiler bu şaibeleri gidererek tahkim komisyonuna başvurmalıdır. Söz konusu şaibelerin giderilmesi noktasında idari bir işlem olmasından ötürü idare mahkemesinde dava açılabilmesi gibi, ceza davasında resmi görevlilerin tutanağı yanlış tuttukları ispat edilebilir. Açıklanan şekilde bu hususların STK nezdinde hakemler tarafından göz önünde bulundurulması ve bu yönde değerlendirme yapılması beklenmektedir.

Alkollü araç kullanımı, ehliyetsiz araç kullanımı veya herhangi bir sebepten ötürü kasko sigortacısı tarafından reddedilen bir başvuruya ilişkin iddialar ortaya atıldığında hakem/hakem heyeti tarafından kazanın meydana geldiği yerdeki kamera kayıtları, Mobil Elektronik Sistem Entegrasyon (Mobese) kayıtları temin edilmeli, olay anında orada bulunan tanıklar ile gerektiğinde kaza tespit tutanağını tutan polis/jandarmanın dinlenmesi, kaza anında araçta olan kişiler ile farklı bir kişi varsa sürücü olduğu iddia edilen kişinin telefon arama kayıtları ile arama anında nerede olduğu, kiminle ne kadar konuştuğunun tespiti için HTS kayıtlarının dosyaya kazandırılması, sürücü belgesinin olup olmadığı, kişinin belirli bir süre trafikten yasaklanıp yasaklanmadığının tespiti için Emniyet Genel Müdürlüğüne müzekkere yazılmalıdır. Sigorta Tahkim Hakemleri'nin kısıtlı yetkileri ile evrak üzerinden karar verirken bu hususlarda derinlemesine araştırma yapamayacağı düşünülmektedir.³⁷³ Bu durumda delillerin toplanması, taraflar huzurunda tartışılıp değerlendirilmesi mümkün olmadığından bu şekilde derinlemesine tahkikat işlemi gerektiren başvurularda gerek başvuran yanların gerekse sigorta şirketlerinin mağduriyetine yol açılmaması adına Kara Araçları Kasko Genel Şartları Teminat Dışı Hallerin ileri sürüldüğü başvuruların tahkime elverişli olmadığını söylemek mümkündür.

4.3.4. Yangın Sigortası ve Tahkim Elverişlilik

Yangın sigortasının bir mal sigortası olması nedeniyle eksik yahut aşkın sigorta hükümlerine tabi olabileceği belirtilmiştir. Bu noktada sigorta şirketi ile sigortalılar meydana gelen hasarın teminat kapsamında karşılanacağı hususunda mutabık olmakla

³⁷³ STK uygulamasında hakemlerin delil toplaması ve tahkikat işlemlerine ilişkin emsal kararlar 3. Bölümde Delillerin Toplanması ve Tahkikat başlığında verilmiştir.

birlikte, yangında hasar gören malların eksik yahut aşkın sigorta hükümlerine göre değerlendirilmesinde uyuşmazlık yaşıyor olabilirler. Sigortalı bir taşınır veya taşınmazda meydana gelen yangın rizikosunun sigorta şirketine ihbarı ile görevlendirilen eksper, şirkete sunulan raporda eksik sigorta değerlendirmesi yapmış ve şirket tarafından buna göre ödeme yapılmışsa, sigortalı kalan hasar tazminatı için mevcut düzenlemede tahkime başvurabilecektir. Eksik sigortanın sigorta bedeli ile sigorta değeri üzerine kurulu olması nedeniyle yapılacak iş sigortalı konutun/işyerinde bulunan malların değerinin tespittir. Yangın sigortasında riziko bir araç veya konutta meydana gelmiş ise hasarın tespiti bilirkişi açısından bir nebze daha az araştırma gerektirmektedir. Ancak işyerinde sigortalı malların yangında zarar görmesi durumunda, ticari faaliyetin kapasitesinin belirlenmesi, iş yerinde inceleme yapılması, iş yerine ait mali defterlerin incelenmesi, vergi kayıtlarına bakılması gibi bir takım tahkikat işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Bu durumda hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vermesi ve her türlü bilgi ve belgenin taraflarca yerine getirilme ilkesinin uygulandığı bir tahkim sürecinde sigorta şirketlerinin sigortalının mali kayıtlarını getirmesi, eksik sigortanın söz konusu olmadığını ispat etmek isteyen başvuran yanın ise iddiasını ne şekilde ispat edeceği ayrıca düşünülmelidir.

Yangın sigortaları hayatımızda yer alan gerek taşınır gerek taşınmaz mallar için büyük bir güvence oluşturmaktadır. Sigorta şirketleri tarafından her gün binlerce konut ve işyeri böylesine büyük ve tehlikeli bir rizikoya karşı poliçe tanzim etmektedirler. Bu başlık altında yangın sigortaları her ne kadar ana teminat olarak ele alınmışsa da uygulamada yangın sigortaları genellikle birçok teminatın bir arada verildiği konut yahut işyeri poliçelerinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle tehlikeli maddelerle ilgili faaliyette bulunan işyerlerindeki yanıcı, patlayıcı, parlayıcı maddenin yangına sebebiyet vermesi karşımıza çıkış sebebinin derinlemesine araştırılması gereken olaylar çıkarmaktadır. Yangının çıkış nedeninin tespiti, diğer bilirkişilik gerektiren hallerden teknik özelliklerinin ve yapılması gereken incelemelerinin fazlalığı ile ayrılmaktadır.

...Yanma ve yangının kimyasının, yangın davranışlarının, yangının dinamiklerinin, yanma paternlerinin, patlama çeşitlerinin, ısı aktarım şekillerinin, yangın sigortacılığının, yangın çıkarıcıların davranışlarının, piromani hastalığının, temel elektrik bilgisinin, temel araç-motor bilgisinin, yangın araştırmacısının güvenliğinin nasıl sağlanacağını, mülakat ve

*soruşturma yöntemlerinin, olay yeri inceleme ve delil toplama usullerinin, belgelendirme, şekil ve kroki çizme, fotoğraflama, ses ve video kaydı alma işlemlerinin nasıl yapılacağı...*³⁷⁴

tespit edilmelidir.

Açıklanan şekilde, yangın sigortalarında yangının ortaya çıkış sebebinin araştırılması hassas ve detaylı çalışma gerektirmektedir. Yangının çıkış sebebi ile ilgili olarak itfaiye tarafından tutulan yangın raporları, olay savcılığına intikal etmiş ise savcılık tarafından yapılan araştırmalar ile sigorta şirketlerinin görevlendirdiği eksper tarafından yapılan incelemeler yangına karşı gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı, yangına usulüne uygun müdahale edilip edilmediği, yangının kasten çıkarılıp çıkarılmadığı ile yangında meydana gelen zararın ilgili poliçe kapsamında talep edilip edilemeyeceği noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu işlemler neticesinde haksızlığa uğradığından bahisle STK nezdinde hak arayan tarafların, taleplerinin giderilmesi de aynı şekilde derinlemesine tahkikat yapılmasını gerektirmektedir. Bu çalışma kapsamında önceki başlıklarda değinildiği üzere hakemlerin evrak üzerinden karar vermesi, taraflarca yerine getirilme ilkesinin ön planda tutulması sonucu yangına konu taşınır/ taşınmazda keşif yapılamayacak, olayı ihbar eden kişilerle görüşme sağlanamayacaktır. Bunun sonucu olarak da kişilerden alınan bilgiler ile olay yerindeki bulgular eşleştirilemeyecektir. Bu anlamda hak kaybına ve adil yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet verilmemesi açısından geniş tahkikat işlemi gerektiren yangın rizikosuna dayalı olarak talepte bulunulan başvuruların tahkime elverişli olmadığını belirtmek mümkündür.

³⁷⁴ Abdurrahman İNCE, Resmi İnternet Sitesi, <http://www.abdurrahmanince.net/YanginTahkikat.pdf>, (30.04.2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sigortacılık ve sigorta tahkim usulü birbirinden ayrılmaz iki kavram olup, bu kavramların ülkemiz uygulamasında yerinin anlaşılması sigortacılığın tarihsel geçmişinin incelenmesine bağlıdır. Dünyada sigortacılık tarihinin gelişimi çok geçmişlere dayanmakta ise de ülkemizde modern anlamı ile sigortacılığın gelişimi Osmanlı Devleti'nin son yıllarında başlamış ve Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte gelişme göstermiştir. Sigortacılık, kişilerin can ve mal güvenliğini teminat altına alma fonksiyonu nedeniyle hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu gelişmeler sigorta hukukuna da yansımış, günün değişen ve gelişen ihtiyaçlarını karşılayan mevzuat yürürlüğe girmiştir. Günümüzde sigortacılık ile ilgili olarak yürürlükte bulunan temel mevzuat 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'dur. Söz konusu kanunları destekleyen birçok Yönetmelik çıkarılmış, Bakanlar Kurulu Kararı / Cumhurbaşkanı Kararı, Genel Şartlar, Tebliğ ve Duyurular yayınlanmıştır.

Ekonominin büyümesine olumlu katkıları olan sigortacılık sektöründe sigorta şirketleri ile sigortalılar/sigortadan menfaat sağlayanlar arasında pek çok uyuşmazlık yaşanmaktadır. Bu uyuşmazlıkların çözümü açısından sigorta şirketi ile sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayanlar ile hesaptan faydalanacak kişilerin hesap ile yaşadıkları uyuşmazlıkların çözümü amacıyla 5684 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye Sigorta ve Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği nezdinde STK kurulmuştur.

Sigorta Tahkim Usulü Sigortacılık Kanunu Madde 30'da düzenlenmiştir. İlgili madde gerekçesinde yer aldığı üzere ülkemizde sigorta tahkim düzenlemesi Avrupa'daki Ombudsmanlık düzenlemeleri ile HMK'da yer alan tahkim düzenlemeleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu nedenle Sigortacılık Kanunu'nda tahkime ilişkin hüküm bulunmayan hallerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun genel düzenlemeleri ile tahkim hükümleri (madde 407 ile 444) uygulanmaktadır. Buna ek olarak uyuşmazlıkların çözümü için kurulan bir takım kurumsal tahkim merkezlerinin, uyuşmazlıkların çözümü için kendi merkezlerinin seçilmesi halinde uygulanacak tahkim kuralları yayımlandığı

görülmektedir. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde görülen dosyalar tahkim kurallarının eksikliğini, Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik doldurmaktadır.

Sigorta Tahkim Komisyonu Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinde tek madde şeklinde düzenlenmiştir. Sigorta Tahkim Komisyonu'nun çalışma usul ve esaslarına ilişkin diğer düzenlemeler ise Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik'te yapılmıştır. Bunlara ek olarak hakemlerin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek üzere Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ yayınlanmıştır. İlgili tebliğ her ne kadar 2016 yılında yürürlükten kaldırılmışsa da Sigorta Tahkim Usulünde hakemlerin yetkileri ve çalışma usullerine ilişkin fikir sahibi olunması açısından yol gösterici niteliktedir.

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklı olarak Sigorta Tahkim Komisyonu'na yapılan başvuruların yargılama sürecine ilişkin inceleme yapıldığında Sigortacılık Kanunu'nda yer alan hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vereceklerine ilişkin düzenleme dikkat çekmektedir. Hakem Kararları ile bu çalışma kapsamında yapılan kaynak taramasına göre, hakemlerin bir kısmının katı surette bu maddeden yola çıkarak uyuşmazlığı yalnızca tarafların sunmuş oldukları evrak üzerinden karara bağladığı, bir kısım hakemin ise dosyayı aydınlatma yükümlülüğü altında HMK'da yer alan düzenlemeler doğrultusunda tahkikat işlemlerini genişlettiği görülmüştür.

Hakemler arasında tahkikat işlemlerinin ne doğrultuda yapılacağına ilişkin bir birlik olmaması hakem kararlarının denetiminin ne şekilde sağlanacağına ilişkin soru işaretleri yaratmıştır. Bu hususta hakem kararlarına karşı kanun yolları araştırılmıştır. Mevcut düzenlemede görülmüştür ki, STK nezdinde karara bağlanan başvuruların bir kısmı kesin, bir kısmına STK nezdinde itiraz prosedürü, parasal sınırın üzerinde olan dosyalar için istinaf kanun yolu ve bazı sınırlı hallerde istinaf/temyiz kanun yolu öngörülmüştür. HMK'da yer alan hakem kararlarına karşı iptal davasının ise SK'nın özel hüküm niteliğinde olması nedeniyle STK Hakem Kararlarına karşı uygulanmadığı görülmüştür. STK hakem kararlarına karşı iptal davasının açılmaması ve istinaf kanun yoluna parasal sınırın altında olan kesin kararlar açısından başvurulamaması nedeniyle hakemler uygulamasında birlik sağlanması ve başvurular açısından hukuki öngörülebilirlik oluşturulması önem kazanmıştır.

HMK uyarınca sigorta uyuşmazlıklarının tahkim nezdinde görülmesine bir engel bulunmasa da sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde gereken tahkikat işlemleri ile hakemler arasında uygulama birliğinin bulunmaması, birtakım uyuşmazlıkların STK nezdinde görülmesinin eksik inceleme ve araştırmaya göre karar verildiği izlenimini oluşturmuş ve bu doğrultuda bir takım sigorta branşlarında bu hususları tartışma gereği doğurmuştur. HMK uyarınca tahkime elverişlilik değerlendirmesi açısından kamu düzeni kavramı incelenmiş, kamu düzeninin esasa ve usule ilişkin olması tespit edilerek, STK nezdinde özellikle usul eksikliklerin ve hakem uygulamasında birliğin olmaması³⁷⁵ adil yargılanma hakkı kapsamında göz önünde bulundurulmuştur.

Bu çalışma kapsamında STK'ya en çok başvuru yapılan dört sigorta branşı seçilerek bu branşlarda iyi niyet prensipleri doğrultusunda talep hakkının varlığı, tazminatın belirlenmesi açısından gerekli işlemler ve tazminat hesabına ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu branşlar; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası, Kara Araçları Kasko Sigortası ve Yangın Sigortasıdır. İlgili sigorta branşları hakkında teminat kapsamı ve teminat dışı hususlar hakkında zaruri açıklamalar yapıldıktan sonra bu branşlara ilişkin bulgular son başlıkta açıklanmıştır.

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasına ilişkin olarak araç hasar, araç değer kaybı tazminat talepleri ile sürekli iş göremezlik tazminatı ve destekten yoksun kalma tazminatı ele alınmıştır. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası başlığında, trafik sigorta poliçesi limitleri üzerinde kalan kısım ve manevi tazminat talepleri üzerinde durulmuştur. Kara Araçları Kasko Sigortasında iyi niyete dayanan ve bakiye hasar tazminatı hakkında olan talepler ve alkol veya kanunda öngörülen gerekli sürücü belgesine sahip olmayanların karışıkları kazalarda ön plana çıkan sürücü değişikliği iddiaları incelenmiştir. Son olarak Yangın Sigortası başlığında yangının araştırılması için gerekli teknik hususlar ile tahkikat işlemleri üzerinde durularak tahkime elverişlilik değerlendirmesi yapılmıştır.

³⁷⁵ STK nezdinde hakemlerin delil toplaması ile tahkikat işlemlerine ilişkin 3. Bölümde Delillerin Toplanması ve Tahkikat başlığında emsal kararlara yer verilmiştir. Bu kararlarda görüldüğü üzere hakemler arasında sunulan evrak üzerinden karar verilmesi ve delillerin toplanması konusunda uygulama birliği yoktur.

Seçilen sigorta branşlarında talep edilebilecek tazminata ilişkin nitelikli haller değerlendirilirken, birtakım ortak noktalar tespit edilmiştir. Tespit edilen ortak noktalar, hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vermelerinin belirli durumlarda eksik inceleme ve araştırmaya dayalı karar verilmesi³⁷⁶ yahut başvuru hakeme tevdi edildikten sonra başvuran tarafından uyuşmazlığın üzülmesi beklenirken dosyanın tahkimde görülemeyeceğine ilişkin karar verilmesidir.³⁷⁷

STK hakemlerinin uygulamasında hakemlerin gerekli durumlarda duruşma aması, keşif yapması, tanık dilenmesi, müzekkere yazması ve başvurunun ihbarını sağlamaları gereken durumlarda bir uygulama birliğine sahip olmamasının³⁷⁸ başvuranlar ve sigorta şirketleri açısından hukuki öngörülebilirlik sağlamadığı, adil yargılanma ve dolayısıyla savunma haklarının ihlal edildiği kanaatine varılmasına neden olmuştur. İyi niyet prensiplerine dayalı ve hakemlerin evrak üzerinden karar vermesini mümkün kılan basit olarak nitelendirilecek uyuşmazlıklarda ise STK nezdinde karara bağlanması bir engel tespit edilememiştir. STK nezdinde görülen yargılamaların kalitesinin arttırılması ve hak kayıplarının önüne geçilmesi amacıyla bazı zm nerileri sunma zarurieti doğmuştur.

STK'nın yapısı ve işleyişine ilişkin çok daha kapsamlı ve sistematik bir kanun düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır. Buna ek olarak kurumsal tahkim merkezi örneklerinde olduğu üzere sigorta uyuşmazlıklarının niteliklerinin gözetildiği Sigorta Tahkim Komisyonu'na özel bir Tahkim Kuralları Listesi yayınlanabilir. Bu tahkim kuralları, Mülga Tebliğin eksikliklerini giderecek şekilde ve Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmeliğin yargılama kurallarını düzenleyen maddelerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulabilir. Kurumsal tahkim uygulamasında yaygın olan tahkim kurallarının Sigortacılıkta Tahkime getirilmesinin Sigorta Tahkim Usulünün saygınlığını arttıracadığı düşünülmektedir. Sigorta tahkim uygulamasına ilişkin detaylı bir

³⁷⁶ Hakemlerin dosyadaki eksiklikleri giderek karar vermeleri gerektiğine ilişkin bakınız : İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 08.11.2018, 2018 / 2222E. 2018 / 1887K., Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı.

³⁷⁷ Hakemlerin dosyadan el çekmesine ilişkin emsal karar için bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu'nun 11.09.2019 tarihli K-2019/71816 sayılı Uyuşmazlık Hakem Kararı, Sigorta Tahkim Komisyonu Temmuz- Eylül 2019 Tarihli Hakem Dergisi, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs39.pdf>, (02.05.2020).

³⁷⁸ STK nezdinde hakemlerin delil toplaması ile tahkikat işlemlerine ilişkin 3. Bölümde Delillerin Toplanması ve Tahkikat başlığında emsal kararlara yer verilmiştir. Bu kararlarda grldğu üzere hakemler arasında sunulan evrak üzerinden karar verilmesi ve delillerin toplanması konusunda uygulama birliği yoktur.

kanun çıkarılması ve tahkim kurallarının getirilmemesi halinde ise aşağıda yer alan şekilde değişikliklerin yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

- STK yargılamalarında dikkat çeken husus, hakemlerin sunulan evrak üzerinden karar vereceğine ilişkin düzenlemedir. Her ne kadar Sigorta hakemlerinin HMK’da yer alan şekliyle duruşma açma, tanık dinleme ve keşif yapma imkanları bulunduğunu söylemek mümkünse de bunun tercih edilmemesi nedeniyle bu problem ancak hakemleri bağlayıcı, hakemlerin inisiyatifine bırakılmayacak kanuni bir düzenleme ile çözülebilir. Bunu müteakiben, hakem uygulamasında birlik sağlanması adına hakemlik görevine başlamadan önce tahkim uygulamasının temel esaslarının anlatılacağı zorunlu bir eğitim faydalı olabilecektir. Bu sayede yukarıdaki çalışmada tespit edilen usuli eksiklikler olmadan, deliller taraflar önünde tartışıldıktan sonra adil yargılanma hakkına riayet edilerek karar verilmesiyle tahkimden beklenen fayda sağlanacaktır.
- Tahkim yargılamasında kalitenin artırılmasına ilişkin bir diğer çözüm önerisi de hakem sayısının artırılmasıdır. Yıllara göre STK’ya yapılan başvuru sayısı incelenerek mevcut hakem sayısının artırılması hakemlerin az sayıda dosyada derinlemesine çalışma yapmalarını kolaylaştırabilir. Buna ilave olarak Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde faaliyette bulunan hakemlerin, hakemlik görevine ilave olarak yapabilecekleri işler sınırlandırılabilir. Hakemlerin görev sürelerinin sınırlandırılması ve bu süreler sonunda bir sonraki dönemde göreve devam etmeleri görevde gösterdikleri performans değerlendirmesine bağlı tutulabilir. Hakemlerin vermiş oldukları kararlar hakkında yapılacak performans anketi ile başvuran ve sigorta şirketinin yargılama sürecine ilişkin görüşleri alınarak performans değerlendirmesi yapılabilir.
- Günümüzde her ne kadar iletişim imkanları artmışsa da hakemlerin tahkikat işlemleri için geniş zamana ihtiyacı bulunmaktadır. Mevcut düzende dört ay ile sınırlı olan hakem yetki süresinin uzatılması hakemlerin dosyaya daha farklı yaklaşımlarını sağlayacaktır. Bu nedenle söz konusu süre altı ayı geçmemek üzere uzatılabilir.

- Kanun koyucunun hakemlerin tahkikat yetkilerinin genişletilmemesi kanaatinde olması halinde ise önerilen çözüm, evrak üzerinden karar vermeyi mümkün kılan basit tahkikat işlemi gerektiren uyuşmazlıkların tahkimde çözülebileceğinin sınırlandırılması şeklinde olabilir. Bununla birlikte, duruşma ve keşif yapılması, başka kurumlara müzekkere yazılarak bilgi ve belge toplanması ile derinlemesine inceleme ve araştırma gerektiren diğer uyuşmazlıklar mahkemelerde görülmeli ve bu hususta Sigorta İhtisas Mahkemeleri kurulmalıdır.

Temelde yargılama yetkisini elinde bulunduran mahkemelerin, tahkime oranla çok daha fazla imkana sahip oldukları ortadadır. Sigorta İhtisas Mahkemeleri'nin olmaması nedeniyle, sigorta şirketi ile uyuşmazlığa düşen tarafların, uyuşmazlığını konunun uzmanı hakemler tarafından çözüme bağlanmasını istemesi olağan bir sonuçtur. Ancak konu uzmanlarca çözüme bağlanırken tıpkı mahkemelerdeki gibi yargılama prensipleri gözetilmeli ve buna göre karar verilmelidir. Sigorta İhtisas Mahkemeleri kuruluncaya kadar, STK tarafından verilen kesin kararların hak kaybına sebep olmasını önlemek ve tahkim yargılamasındaki kalitenin artırılması için hakem uygulamasında birliğin sağlanması adına birtakım iyileştirmeler yapılması zorunludur.

Sigorta Tahkim Uygulamasına ilişkin dikkat çeken bir diğer husus, hakem kararlarının denetimine ilişkindir. Bazı kararlar istinaf parasal sınırının altında olmaları nedeniyle denetimden uzak kalmaktadır. Bazı kararlar ise ortaya çıkan yüksek tazminat miktarları açısından dikkat çekmektedir. Buna ilişkin çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur.

- Karşılaştırmalı hukukta olduğu gibi belirli bir tutarın üzerinde olan kararların taraflar açısından kesin hüküm teşkil etmeyip, tavsiye niteliğinde olacağına ilişkin bir düzenleme yapılabilir.
- Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından verilen kararların bağlayıcılığı konusunda değişiklik yapılmaması halinde, STK nezdinde yapılabilecek uyuşmazlık başvurularına parasal bir üst sınır getirilebilir.
- Sorumluluk sigortalarında sigortalı, sigortacı ve sigortadan menfaat sağlayan ile birlikte ortaya çıkan üçlü ilişkinin sigorta suistimalleri

açısından getirdiği araştırma zorluğu sebebiyle sigorta tahkim komisyonuna başvuru yapabilecek kişiler yalnızca sigortalılar ile sınırlandırılabilir.

- TMK uyarınca takdir yetkisi yalnızca tarafsız ve bağımsız mahkemelere tanınmış iken, manevi tazminata ilişkin başvurularda hakemler yetkilerini aşarak karar vermektedir.³⁷⁹ Bu hususun açığa kavuşturulması için yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Hakemlerin manevi tazminat dosyalarını karara bağlama konusunda yetkilendirilmesi durumunda ise, manevi tazminatın hesaplanmasına yönelik bir formül geliştirilmesi ve bu hususun mümkün olduğunca takdir yetkisinden uzaklaştırılması önerilmektedir.

Yukarıdaki başlıklarda açıklandığı üzere STK nezdinde yargılamaların kalitesinin arttırılması ve uygulama birliğinin sağlanması öncelikle mevzuat değişikliğine bağlıdır. Ancak bu konuda gerekli sektör araştırmalarının yapılması ve kanunlaştırma çalışmaları başlayıncaya kadar veya bu konuda yasal bir düzenleme yapılmaması halinde, sorumluluk STK nezdinde çalışan raportörlere, başvuran vekilliği yapan avukatlara ve sigorta hakemlerine düşmektedir. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde faaliyette bulunan her aktör bu çalışma kapsamında dile getirilen hususları, meslek etiği çerçevesinde ve gelir kaygısından uzak bir şekilde değerlendirmelidir. Ancak bu sayede, uyuşmazlıklara insana, tabiata, gerçeğe, olanağa uygun ve katı düzenlemeler içerisinde sıkışıp kalmadan, bir çözüm getirmek mümkündür.

³⁷⁹ TMK madde 4'e göre takdir yetkisi bağımsız mahkemelerde hakimler tarafından kullanılmaktadır. Buna göre hakemlerin takdir yetkisine giren bir konuda karar vermelerine olanak bulunmamaktadır. Ancak aksi yönde STK 25.03.2019 tarih ve K-2019/25597 sayılı Hakem Kararına bakınız: Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, Hakem Karar Dergisi Ocak-Mart 2019, <http://www.sigortatahkim.org/files/karardrgs37.pdf>, (26.04.2020).

EKLER

EK 1: SİGORTACILIKTA YAYGIN OLARAK KULLANILAN YÖNETMELİKLER

1. Güvence Hesabı Yönetmeliği
2. Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği
3. Sigorta Acenteleri Yönetmeliği
4. Sigorta Bilgi Merkezi Yönetmeliği
5. Sigorta Eksperleri Yönetmeliği
6. Türkiye Cumhuriyeti Sınırları İçinde İnş ve Kalkış Yapan Türk ve Yabancı Sivil Hava Araçları Mali Mesuliyet Sigortası Hakkında Yönetmelik
7. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
8. Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik
9. Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik
10. Aktüerler Yönetmeliği
11. Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik
12. Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik
13. Sigorta Bilgi Merkezi Yönetmeliği
14. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik
15. Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği
16. Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinde Bağımsız Denetim Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
17. Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği
18. Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu Yönetmeliği

19. Karayolları Trafik Yönetmeliği
20. Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği
21. Sigorta Prodöktörleri Yönetmeliği
22. Karayolları Şehirlerarası Yolcu Taşımaları Hakkında Yönetmelik
23. Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik
24. Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik
25. Sigortacılık Eğitim Merkezi Yönetmeliği
26. Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği
27. Sigorta Ekspertleri İcra Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği
28. Emekliliğe Yönelik Taahhütte Bulunan Kuruluşların Aktüeryal Denetimi Hakkında Yönetmelik
29. Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Sermaye Yeterliliklerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik
30. Sigortacılık Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik
31. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik
32. Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
33. Deniz Alacaklarına İlişkin Gemilerin Sigortalanması ve Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik
34. Özel Sağlık Sigortaları Yönetmeliği
35. Zorunlu Sigorta Takibine İlişkin Yönetmelik
36. Yabancı Plakalı Motorlu Kara Taşıtlarının Ülkemizde İşletilmesinden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk İçin Yaptırılacak Sigortaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

EK 2: GENEL ŞARTLARIN LİSTESİ

1. Can Sigortaları

Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları
Hayat Sigortaları Genel Şartları
Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları
Sağlık Sigortası Genel Şartları
Seyahat Sağlık Sigortası Genel Şartları
Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları

2. Finansal Sigortalar

Bina Tamamlama Sigortası Genel Şartları
Kefalet Sigortası Genel Şartları

3. Mal Sigortaları

Cam Kırılmasına Karşı Sigorta Genel Şartları
Elektronik Cihaz Sigortaları Genel Şartları
Emtea Nakliyat Sigortası Genel Şartları
Hırsızlık Sigortası Genel Şartları
İnşaat Sigortası Genel Şartları (Bütün Riskler)
Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları
Kıymet Nakliyat Poliçesi Umumi Şartları
Makina Kırılması Sigortası Genel Şartları
Montaj Sigortaları Genel Şartları
Seyahat Araç Destek Sigortası Genel Şartları
Tekne Poliçesi Genel Şartları
Yangın Sigortası Genel Şartları
Yangına Bağlı Kar Kaybı Sigortası Genel Şartları
Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları (16/05/2011 tarihinden sonra yürürlükte olan)

4. Kredi Sigortaları

Borç Ödeme Sigortası Genel Şartları
Kredi Sigortası Genel Şartları
Tek Risk Sigortası Genel Şartları

5. Sorumluluk Sigortaları

Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası(Trafik Sigortası) Genel Şartları
Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları
Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları

6. Tarım Sigortaları

Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Kümes Hayvanları Hayat Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Su Ürünleri Hayat Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli Arıcılık (Arı Kovanı) Sigortası Genel Şartları
Devlet Destekli İlçe Bazlı Kuraklık Verim Sigortası Genel Şartları
Dolu Sigortası Genel Şartları
Sera Sigortası Genel Şartları
Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartları
Kümes Hayvanları Hayat Sigortası Genel Şartları

7. Hukuksal Koruma Sigortaları

Hukuksal Koruma Sigortası Genel Şartları

EK 3: KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ MESULİYET SİĞORTASI GENEL ŞARTLAR EKİ

Ek 1: Değer Kaybı Hesaplaması

Sigortalının sorumlu olduğu araç kazalarında, hak sahibinin talebi olması halinde, değer kaybı aşağıda belirtilen şartlar çerçevesinde eksper tarafından ayrıca düzenlenecek bir değer kaybı raporu ile değerlendirilir.

1. Formül

Baz Değer Kaybı = Aracın Rayiç Değeri¹ x %19

Total Değer Kaybı = Baz Değer Kaybı x Hasar Boyutu Katsayısı x Araç Kullanılmışlık Düzeyi (Km) Katsayısı

Kod	Hasar Boyutu ²	Katsayı
A1 *	Büyük hasar	0.90
A2 *	Orta hasar	0.75
A3 *	Küçük hasar	0.50
A4 *	Basit hasar	0.25

Kullanılmışlık Düzeyi (Km)	Katsayı
0 - 14.999	0.90
15.000 - 29.999	0.80
30.000 - 44.999	0.60
45.000 - 59.999	0.40
60.000 - 74.999	0.30
75.000 - 149.999	0.20
150.000 ve üzeri	0.10

*: Hasar Büyüklüğü Tanımları

KOD	PIYASA DEĞERİ 0-75.000 TL	PIYASA DEĞERİ 75.001- 150.000 TL	PIYASA DEĞERİ 150.001- 300.000 TL	PIYASA DEĞERİ 300.001 TL ve ÜZERİ ARAÇLAR
A1	%25,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri	%20,01 ve üzeri
A2	%15,01-%25	%12,01-%20	%10,01-%20	%8,01-%20
A3	%5,01-%15	%4,01-%12	%3,01-%10	%2,01-%8
A4	%5'e kadar	%4'e kadar	%3'e kadar	%2'ye kadar

¹ Bu Genel Şartların yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Sigorta Eksperleri İcra Komitesi (SEİK) bünyesinde araç değerlerine ilişkin bir liste oluşturulur. Bu liste oluşturulana kadar, değer kaybı hesaplamasına esas olarak Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği (TSB) Kasko Araç Değer Listesindeki bedel esas alınır. Bu liste oluşturulduktan sonra ise, TOBB SEİK listesindeki değer ile TSB Kasko Araç Değer Listesindeki değerlerin ortalaması alınır. Kasko Araç Değer Listesinde veya TOBB SEİK Araç Değer Listesinde yer almayan araçlarda piyasa rayiç bedeli piyasa analiz yöntemine göre belirlenir.

² Hasar boyutu belirlenirken KDV dahil tutarlar esas alınır.

2. Teminat Dışında Kalan Haller³

- 1) Mini onarım ile giderilebilen basit kaporta, plastik tampon/parça onarımları, cam, radyo/teyp, lastik, hava yastığı, jant, mekanik, elektrik, elektronik ve döşeme aksamı hasarları,
 - 2) Ana iskelet ve şaside hasar olmaksızın, vidalı parçalarda yapılan onarım/değişim ile giderilebilen hasarlar,
 - 3) Aracın kaza anındaki rayiç değerinin %25'ini aşan değer kaybı talepleri, (Bu maddede düzenlenen sınır bir araç için talep edilecek toplam değer kaybı limiti olup daha önceden ödenen değer kaybı tazminatları limitten mahsup edilir),
 - 4) Kaza tarihi ile ihbar tarihi arasında araç üzerinde mülkiyet değişikliği olan araçlar ile ilgili talepler,
 - 5) Çekme Belgeli ve Hurda Belgeli işlemi görmüş araçların değer kaybı talepleri,
 - 6) Kısa süreli kiralık araçlar, taksi, dolmuş, uzun süreli(bir yıl veya daha uzun) kiralık araçlarda eksper tarafından hesaplanan değer kaybının %50'sini aşan talepler, test aracı, koleksiyon ve antika sayılan araçlardaki hasar sebebiyle yapılan değer kaybı talepleri,
 - 7) Tekerlekli/paletli ve zırhlı toplumsal müdahale araçları, belediye otobüsleri, yol süpürme araçları, itfaiye araçlarındaki hasar sebebiyle yapılan değer kaybı talepleri,
 - 8) Yabancı plakalı araçların Türkiye'de karıştığı kazalarda yabancı plakalı araçlar için yapılan değer kaybı talepleri.
3. Araçta meydana gelen maddi hasarın, aracın rayiç bedelinin %2'sinin altında kalması halinde değer kaybı tazminatı araçta meydana gelen maddi hasar tutarını aşamaz.

³ Danıştay Onbeşinci Dairesinin 27/6/2018 tarihli ve Esas No:2015/6229; Karar No:2018/6100 sayılı kararı ile Tebliğin "Ek 1.Değer Kaybı Hesaplaması" bölümünün "2. Teminat Dışında Kalan Haller" başlıklı kısmının 2,3,4 ve 6. bentlerinin iptaline karar verilmiştir.

Ek 2: Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Hesaplaması

1. Destekten yoksun kalma tazminatı, bu Genel Şartlar uyarınca belirlenen ilkeler dikkate alınarak destek ve destekten yoksun kalanların bireysel özelliklerine göre hesaplanır.
2. Tazminat, toplu para şeklinde ödenir.
3. Hesaplamalarda TRH 2010 hayat tablosu kullanılır. Tablonun belirli periyotlarda güncellenmesi halinde vefat tarihi itibarıyla güncel versiyon kullanılır.
4. Hesaplamalarda iskonto oranı (teknik faiz), %1,8 olarak dikkate alınır. Teknik faiz, gerekli görülen hallerde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından güncellenir.
5. Vefat eden kişinin geliri, aşağıdaki esaslar çerçevesinde belirlenir.
 - a. Aktif dönemde,
 - i. Kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmî belgeli (SGK Hizmet Dökümü, Bordro, Gelir Vergi Beyannamesi) gelir beyanı yok ya da gelir beyanı net asgari ücretten düşük ise net asgari ücret üzerinden hesaplama yapılır.
 - ii. Kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmî belgeli gelir beyanı var ise beyan edilen net gelir üzerinden hesaplama yapılır. Beyan edilen net gelir, ilgili dönemin net asgari ücretinden fazla ise işlemiş ve işleyecek dönem hesaplamalarında kullanılmak üzere “Net Gelir/Net Asgari Ücret” oranı tespit edilir.
 - iii. Vefat eden kişinin kira, hisse (temettü, kâr payı), faiz gibi gelirleri dikkate alınmaz.
 - iv. İşyeri veya iş sahiplerinin ya da ortaklarının vefat etmesi durumunda, kendi işyerlerinde gerçekleştiremedikleri çalışmanın yerine getirilmesi için katlanacakları emsal maliyet, destekten yoksun kalma tazminatında kullanılacak gelir adına emsal ücret olarak kullanılır. Bu hal dışındaki durumlarda emsal ücret kullanılmaz. Emsal ücret, işyerinin veya iş sahibinin kaza anında bağlı olduğu meslek odasından alınır.
 - v. Vergilendirilmiş gelir beyanına ek olarak ikramiye, prim, giyim ve yakacak gibi aylık olmayan ancak belirli dönemlerde yapılması söz konusu olan düzenli ödemeler, aylık gelire tekabül edecek şekilde hesaplamada dikkate alınır. Bu ödemelerin düzenli gelir sayılabilmesi için kaza tarihinden önceki son bir yıl içinde bu ek gelirleri gösterir belgelerin beyan edilmesi gerekir.
 - vi. Türkiye’de yerleşik olmayan kişilerin trafik kazalarına bağlı olarak vefat etmesi durumunda vergilendirilmiş geliri ispatlayan resmî bir belgenin sunulamaması halinde hesaplanacak tazminatta Türkiye Cumhuriyeti’nde geçerli net asgari ücret esas alınır.
 - b. Pasif dönemde, asgari geçim indirimi (AGİ) hariç net asgari ücret üzerinden hesaplama yapılır.

6. Yeniden evlenme olasılığı, aşağıda yer alan tabloya göre ve dul kalan eşin hesap tarihindeki durumuna göre belirlenir. Tabloda yer alan olasılıklar, çocuk sahibi olmayan dul kalan eşler içindir. Çocuklu eşlerde velayet ve vesayet altındaki her çocuk için aşağıdaki tablodaki olasılık yüzdeleri 5'er puan indirilerek uygulanır.

Kadın (Yaş Aralığı)	Yeniden Evlenme Olasılığı	Erkek (Yaş Aralığı)	Yeniden Evlenme Olasılığı
17-20	%52	17-20	%90
21-25	%40	21-25	%70
26-30	%27	26-30	%48
31-35	%17	31-35	%30
36-40	%9	36-40	%15
41-50	%2	41-50	%4
51-55	%1	51-55	%2

7. Destek süresi ile aktif ve pasif dönem süreleri aşağıdaki esaslar çerçevesinde belirlenir.
- Vefat eden kişinin aktif yaşamı 18 yaşında başlar 1/1/1990 tarihi öncesi doğumlular için 60 yaşında, 1/1/1990 tarihi ve sonrası doğumlular için 65 yaşında biter. 18 ile 60/65 yaş arası dönemde aktif dönem hesabı, 60/65 yaş sonrasında pasif dönem hesabı yapılır. Vefat eden kişi kaza tarihi itibarıyla pasif dönemde çalışmaya devam ediyorsa iki yıl daha aktif dönem hesabı yapılır, iki yıl sonrasında pasif dönem hesabına geçilir. Özel kanunlarla çalışma süreleri ayrıca belirlenen mesleklere ilişkin hükümler saklıdır.
 - Vefat eden kişinin 18 yaşın altında çalıştığı ve gelir elde ettiği biliniyorsa çalışmaya esas beyan edilen belgeye göre aktif dönem hesabı yapılır.
 - Vefat edenin 18 yaşın altında olması durumunda aktif dönem başlangıcına kadar geçen dönem için yetiştirme gideri hesaplanır. Yetiştirme gideri, ailenin net geliri ile hesaplanır. Hesaplanan tutarın %10'u yetiştirme gideri olarak esas alınır ve hayatta olan ebeveynler için eşit şekilde bölünür.
 - Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamasında askerlik dönemi dikkate alınmaz.
 - Destekten yoksun kalan erkek çocuklar için 18 yaş, kız çocuklar için 22 yaş destek süresi sonu olarak dikkate alınır. Lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinde bulunan destekten yoksun kalan kişiler için cinsiyet ayrımı yapılmadan 25 yaş, destek süresi sonu olarak dikkate alınır.
 - Vefat eden kişinin eşinin, işlemiş dönemde yeniden evlendiği biliniyorsa evlenme tarihine kadar geçen süre için tazminat hesaplanır.
 - 1/1/1990 tarihi öncesi doğumlular için 60 yaşın, 1/1/1990 tarihi ve sonrası doğumlular için 65 yaşın altında bulunan ve emekli olduğu bilinen kişiler için;

- i. Kaza tarihi itibarıyla çalıştığı biliniyorsa ve kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmî belgeli gelir beyanı var ise beyan edilen gelir üzerinden hesaplama yapılır. Hesapta aktif/pasif dönem ayırımında 60/65 yaş esas alınır.
 - ii. Kaza tarihi itibarıyla çalışmadığı biliniyorsa pasif dönem hesabı yapılır.
- 8.** Tazminat tutarının negatif çıkması durumunda tazminat tutarı sıfır olarak kabul edilir. **9.** Hesap yönteminde aşağıdaki esaslar uygulanır.
- a. İşlemiş dönem hesabı, gelir beyanı yok ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (i) bendi gereğince ilgili dönemlerin asgari ücretleri üzerinden, gelir beyanı var ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (ii) bendi gereğince hesaplanan ilgili dönemlerin gelirleri üzerinden iskontoya tabi tutulmadan ve hesap tarihine güncellenmeden hesaplanır.
 - b. İşleyecek dönem hesabı gelir beyanı yok ise hesap tarihindeki net asgari ücret üzerinden, gelir beyanı var ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (ii) bendi gereğince belirlenen hesap tarihindeki güncel net gelir üzerinden desteğin vefat tarihindeki beklenen yaşam süresi üst limit olmak üzere destekten yoksun kalanların hesap tarihindeki beklenen yaşam süreleri kapsamında ya da belirlenecek desteklik süresince “Dönem Başı Ödemeli Dönemsel Hayat Anüitesi” ($\ddot{a}x:n$) ile hesaplanır. x destekten yoksun kalanın hesap tarihindeki yaşını, n ise destekten yoksun kalanın hesap tarihindeki beklenen yaşam süresini ya da desteklik süresini temsil eder. n'nin belirlenmesinde eş/baba/anne açısından hesap tarihindeki beklenen yaşam süreleri dikkate alınırken, çocuklar açısından (özel bir durum olmadıkça) muhtemel desteklik süreleri dikkate alınır.
- 10.** Destekten yoksun kalanların paylarının belirlenmesinde paylar, eş ve müteveffa için 2'şer pay, çocuklar ile anne ve baba için ise 1'er pay verilerek dağıtılır. Her destekten yoksun kalanın payı, toplam paya bölünerek hesaplanır. Destek kapsamından çıkan oldukça pay yapısı tekrar hesaplanır. Vefat eden kişinin olası evlenme yaşı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan evlenme ve boşanma istatistiklerindeki ülke ortalaması dikkate alınarak belirlenir. Evlendikten sonra ise 2 yıl ara ile toplam 2 çocuk sahibi olacağı varsayımı kullanılır.
- 11.** Sigorta şirketi tarafından hak sahibine ödeme yapılmasını izleyen 5 iş günü içerisinde yazılı olarak veya güvenli elektronik iletişim araçları vasıtasıyla tazminat ödemesine esas alınan aktüerya raporu, hak sahibine gönderilir.
- 12.** İbraname olsun ya da olmasın sigorta şirketi tarafından önceden ödeme yapılmış bir tazminatta uyumsuzluk olması durumunda tazminat ödeme tarihi hesap tarihi kabul edilerek (ödeme tarihindeki ücretler ve ödemeye esas kriterler dikkate alınarak) tazminat hesabı yapılır ve hesaplanan tazminat ile yapılan ödeme tutarı karşılaştırılır. Hak sahibi lehine fark çıkması durumunda bu fark ödenir.
- 13.** Bu ekte belirlenen usul ve esasların dışındaki istisnai durumlarda yargı içtihatları, sigortacılık prensipleri, yayımlanmış istatistiki veriler ve ilgili bilimsel çalışmalar göz önünde bulundurularak çeşitli varsayımlar kullanılabilir.

Ek 3: Sürekli Sakatlık Tazminatı Hesaplaması

1. Sürekli sakatlık tazminatı, bu Genel Şartlar uyarınca belirlenen ilkeler dikkate alınarak zarar gören kişinin bireysel özelliklerine göre ve varsa geçici iş göremezlik süresinin bittiği tarihten itibaren hesaplanır.
2. Tazminat, toplu para şeklinde ödenir.
3. Hesaplamalarda TRH 2010 hayat tablosu kullanılır. Tablonun belirli periyotlarda güncellenmesi halinde kaza tarihi itibarıyla güncel versiyon kullanılır.
4. Hesaplamalarda iskonto oranı (teknik faiz), %1,8 olarak dikkate alınır. Teknik faiz, gerekli görülen hallerde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından güncellenir.
5. Sürekli sakat kalan kişinin geliri aşağıdaki esaslar çerçevesinde belirlenir. a. Aktif dönemde,
 - i. Kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmî belgeli (SGK Hizmet Dökümü, Bordro, Gelir Vergi Beyannamesi) gelir beyanı yok ya da gelir beyanı net asgari ücretten düşük ise kaza tarihindeki net asgari ücret üzerinden hesaplama yapılır.
 - ii. Kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmî belgeli gelir beyanı var ise beyan edilen net gelir üzerinden hesaplama yapılır. Beyan edilen net gelir ilgili dönemin net asgari ücretinden fazla ise işlemiş ve işleyecek dönem hesaplamalarında kullanılmak üzere “Net Gelir/Net Asgari Ücret” oranı tespit edilir.
 - iii. Sürekli sakat kalan kişinin kira, hisse (temettü, kâr payı), faiz gibi gelirleri dikkate alınmaz.
 - iv. İşyeri veya iş sahiplerinin ya da ortaklarının sürekli sakat kalması durumunda kendi işletmelerinde gerçekleştiremedikleri çalışmanın yerine getirilmesi için katlanacakları emsal maliyet, sürekli sakatlık tazminatında kullanılacak gelir adına emsal ücret olarak kullanılır. Bu hal dışındaki durumlarda emsal ücret kullanılmaz. Emsal ücret, işyerinin veya iş sahibinin kaza anında bağlı olduğu meslek odasından alınır.
 - v. Vergilendirilmiş gelir beyanına ek olarak ikramiye, prim, giyim ve yakacak gibi aylık olmayan ancak belirli dönemlerde yapılması söz konusu olan düzenli ödemeler, aylık gelire tekabül edecek şekilde hesaplamada dikkate alınır. Bu ödemelerin düzenli gelir sayılabilmesi için kaza tarihinden önceki son bir yıl içinde bu ek gelirleri gösterir belgelerin beyan edilmesi gerekir.
 - vi. Türkiye’de yerleşik olmayan kişilerin trafik kazalarına bağlı olarak sürekli sakat kalması durumunda vergilendirilmiş geliri ispatlayan resmî bir belgenin sunulamaması halinde hesaplanacak tazminatta Türkiye Cumhuriyeti’nde geçerli net asgari ücret esas alınır.
- b. Pasif dönemde, AGİ hariç net asgari ücret üzerinden hesaplama yapılır.

6. Sürekli sakatlığa bağlı bakıcı gideri, bakıcı tutulduğunun belgelendirilememesi halinde bekâr ve çocuksuz kişiler için geçerli AGİ dâhil net asgari ücret üzerinden, bakıcı tutulduğunun belgelendirilmesi durumunda ise brüt asgari ücret üzerinden olmak üzere 20/2/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuklar için Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelikte kısmî bağımlı olarak tanımlanan ve %50 ve üzerinde engel oranına sahip kişiler için %50 oranında, tam bağımlı olarak tanımlanan kişiler için ise %100 oranında hesaplanır.
7. Aktif ve pasif dönem süreleri aşağıdaki esaslar çerçevesinde belirlenir.
 - a. Sürekli sakat kalan kişinin aktif yaşamı 18 yaşında başlar ve 1/1/1990 tarihi öncesi doğumlular için 60 yaşında, 1/1/1990 tarihi ve sonrası doğumlular için 65 yaşında biter. 18 ile 60/65 yaş arası dönemde aktif dönem hesabı, 18 yaş öncesi ve 60/65 yaş sonrasında pasif dönem hesabı yapılır. Sürekli sakat kalan kişi kaza tarihi itibarıyla pasif dönemde çalışmaya devam ediyorsa iki yıl daha aktif dönem hesabı yapılır, iki yıl sonrasında pasif dönem hesabına geçilir. Özel kanunlarla çalışma süreleri ayrıca belirlenen mesleklere ilişkin hükümler saklıdır.
 - b. Sürekli sakat kalan kişinin 18 yaşın altında çalıştığı ve gelir elde ettiği biliniyorsa çalışmaya esas beyan edilen belgeye göre aktif dönem hesabı yapılır.
8. Hesap yönteminde aşağıdaki esaslar uygulanır.
 - a. İşlemiş dönem hesabı, gelir beyanı yok ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (i) bendi gereğince ilgili dönemlerin net asgari ücretleri üzerinden, gelir beyanı var ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (ii) bendi gereğince hesaplanan ilgili dönemlerin gelirleri üzerinden iskontoya tabi tutulmadan ve hesap tarihine güncellenmeden hesaplanır.
 - b. İşleyecek dönem hesabı, gelir beyanı yok ise hesap tarihindeki net asgari ücret üzerinden, gelir beyanı var ise bu ekin 5 inci maddesinin (a) fıkrasının (ii) bendi gereğince belirlenen hesap tarihindeki güncel net gelir üzerinden “Dönem Başı Ödemeli Dönemsel HayatAnüitesi” (äx:n) ile hesaplanır. x sürekli sakat kalanın hesap tarihindeki yaşını, n ise sürekli sakat kalan kişinin hesap tarihindeki beklenen yaşam süresini temsil eder.
 - c. 1/1/1990 tarihi öncesi doğumlular için 60 yaşın, 1/1/1990 tarihi ve sonrası doğumlular için 65 yaşın altında bulunan ve emekli olduğu bilinen kişiler için,
 - i. Kaza tarihi itibarıyla çalıştığı biliniyorsa ve kaza tarihi itibarıyla vergilendirilmiş bir resmi belgeli gelir beyanı var ise beyan edilen net gelir üzerinden hesaplama yapılır. Hesapta aktif/pasif dönem ayırımında 60/65 yaş esas alınır.
 - ii. Kaza tarihi itibarıyla çalışmadığı biliniyorsa pasif dönem hesabı yapılır.
9. Sürekli sakatlık oranı, 20/2/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve

Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda hazırlanan sağlık kurulu raporu dikkate alınarak belirlenir. Anılan yönetmelikler kapsamında düzenlenecek kazadan kaynaklı iş göremezliği gösterir rapor için hak sahibinin sigorta şirketine yaptığı başvuruyu takip eden 5 işgünü içinde sigorta şirketi tarafından ilgili sağlık kuruluşuna resmi yazı gönderilir.

10. Sürekli sakat kalanın askerliğe elverişli olmadığına dair resmî bir belgesi yok ise muhtemel askerlik süresince pasif dönem hesabı yapılır.
11. Sigorta şirketi tarafından hak sahibine ödeme yapılmasını izleyen 5 iş günü içerisinde tazminat ödemesine esas alınan aktüerya raporu, yazılı olarak veya güvenli elektronik iletişim araçları vasıtasıyla hak sahibine gönderilir.
12. İbraname olsun ya da olmasın sigorta şirketi tarafından önceden ödeme yapılmış bir tazminatta uyumsuzluk olması durumunda tazminat ödeme tarihi hesap tarihi kabul edilerek (ödeme tarihindeki ücretler ve ödemeye esas kriterler dikkate alınarak) tazminat hesabı yapılır ve hesaplanan tazminat ile yapılan ödeme tutarı karşılaştırılır. Hak sahibi lehine fark çıkması durumunda bu fark ödenir.
13. Artan iş göremezlik oranına bağlı tazminat, sadece artan kısım için olmak üzere; ilk ödemeye esas alınan Yönetmeliğe göre hazırlanan maluliyetin arttığını gösterir rapor doğrultusunda artış tarihinden itibaren hesaplanır.
14. Bu ekte belirlenen usul ve esasların dışındaki istisnai durumlarda yargı içtihatları, sigortacılık prensipleri, yayımlanmış istatistiki veriler ve ilgili bilimsel çalışmalar göz önünde bulundurularak çeşitli varsayımlar kullanılabilir.

Ek 4. Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar İçin Yaptırılacak Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Hakkında Uygulanacak Esaslar

2918 sayılı Kanunun 104 üncü maddesi kapsamında teminat verilmesi durumunda sigortacı motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüs sahibine düşen hukuki sorumluluğu Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları kapsamında teminat altına alır.

Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüs sahipleri gözetim, bakım, onarım ve alım– satım amacıyla kendilerine bırakılan motorlu araçları ilgili mevzuat uyarınca tutmakla yükümlü oldukları deftere kaydetmek zorundadırlar.

Söz konusu motorlu aracın teşebbüs sahibinin sorumluluğunda bulunduğu sırada üçüncü kişilere vermiş olduğu Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları kapsamına giren zararlar, hasar tarihinde yürürlükte olan Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar için belirlenen sigorta limitlerine kadar teminat altına alınmıştır.

Ek 5. Motorlu Araçlarla İlgili Yarış Düzenleyicileri İçin Bulunanlar İçin Yaptırılacak Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Hakkında Uygulanacak Esaslar

2918 sayılı Kanunun 105 inci maddesi kapsamında teminat verilmesi durumunda sigortacı motorlu araçlarla ilgili yarış düzenleyicilerinin, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olabilecek zararlardan dolayı söz konusu kişilerin üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları kapsamında teminat altına alır.

Yarış düzenleyicileri, yarışa katılanlar ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumlulukları yarış veya gösteriye katılan, onlara eşlik eden ve yarış veya gösteride kullanılan araçların türlerine göre hasar tarihinde yürürlükte olan sigorta limitlerine kadar teminat altına alınmıştır.

Ek 6: Tazminat Ödemelerinde İstenilecek Belgeler

1. Maddi Zararlar

A) Araç Hasarları

- Trafik Kazası Tespit Tutanağı resmi tasdikli sureti veya taraflar arasında tutulmuş kaza tespit tutanağı, varsa ifade tutanakları veya görgü tespit tutanakları,
- Mağdur araca ait ruhsat,
- Varsa hasarlı araç resimleri,
- Mağdur araç sahibine/zarar gören üçüncü şahsa ait banka hesap bilgileri (banka - şube adı, Iban numarası).

B) Değer Kaybı

- Araç Hasarları bölümünde istenen belgeler,
- Değer kaybı talep beyanı,
- Maddi hasara ilişkin ekspertiz yapıldıysa eksper raporu. **C) Diğer Hasarlar (üçüncü kişiye ait mallar için)**
- Araç Hasarları bölümünde istenen belgeler,
- Hasarlı malın sahiplik belgesi (tapu, alım faturası, kamu kurumu resmi yazısı vb.), Üçüncü kişiye ait zarar gören malın onarımına ilişkin fatura, muhasebe kayıtları.

2. Bedeni Zararlar

A) Sürekli Sakatlık

- Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda hazırlanan sağlık kurulu raporu,

- Epikriz Raporu,
- Genel adli muayene raporu,
- Tüm tetkik ve tedavilere ilişkin raporlar,
- Mağdura ait kimlik belgesi fotokopisi,
- Kaza raporu, varsa bilirkişi raporu veya keşif zaptı veya mahkeme kararı,
- Mağdura ait kaza tarihi itibarıyla son gelir durum belgesi,
- Hak sahibine ait banka hesap bilgileri (banka - şube adı, Iban numarası),
- Sağlık verilerine erişim, işleme ve aktarım konusunda mağdur tarafından verilen açık rıza beyanı.

B) Ölüm

- Kaza Raporu, varsa Bilirkişi Raporu, keşif zaptı veya mahkeme kararı,
- Veraset ilamı,
- Ölüm belgesi ve ölü muayene otopsi raporu,
- Anne ve baba bilgisini de gösterir güncel vukuatlı nüfus kayıt örneği,
- Ölen kişiye ait kaza tarihi itibarıyla son gelir durum belgesi,
- Hak sahibine ait banka hesap bilgileri (banka - şube adı, Iban numarası).

3. Kişisel Bilgi Doğrulama Evrakları

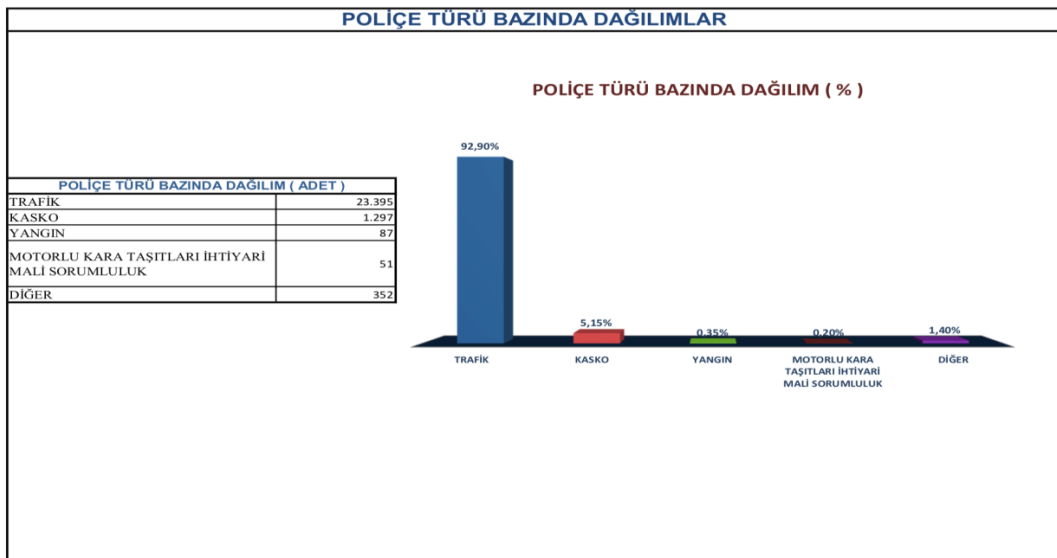
- Gerçek Kişilerde: Nüfus cüzdan fotokopisi ve imza beyanı, iletişim bilgileri,
- Tüzel Kişilerde: Vergi levhası, ticaret

EK 4: SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU E- BÜLTENDE YER ALAN DÖNEMSEL İSTATİSTİKLERİ (Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır.)

SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU OCAK-MART 2018 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU NİSAN-HAZİRAN 2018 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

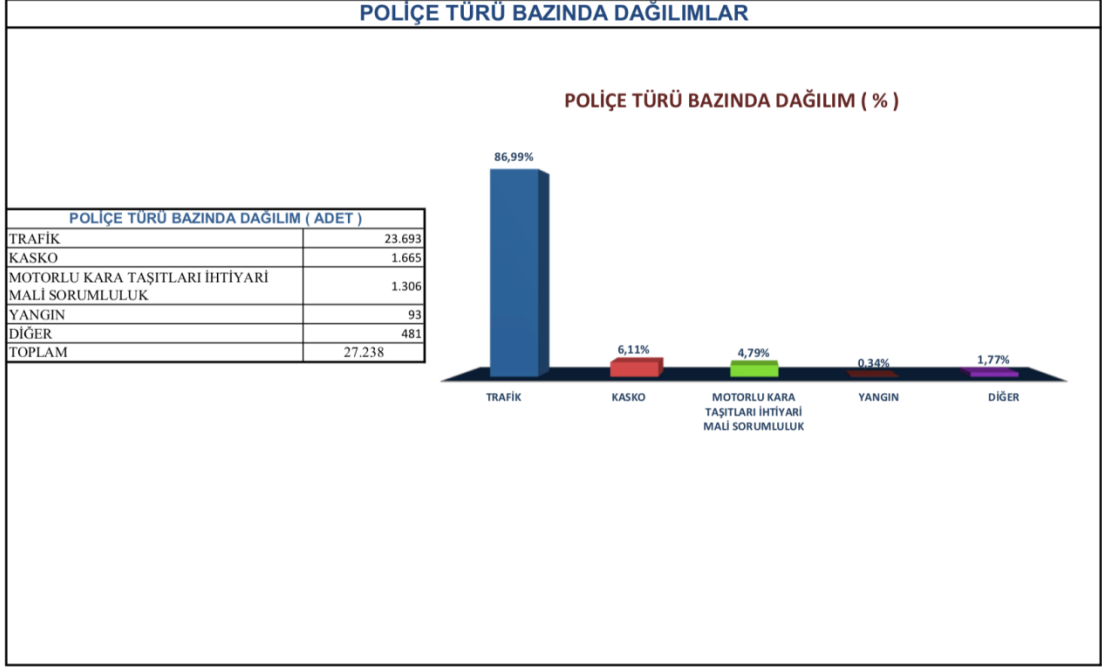
SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU TEMMUZ-EYLÜL 2018 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

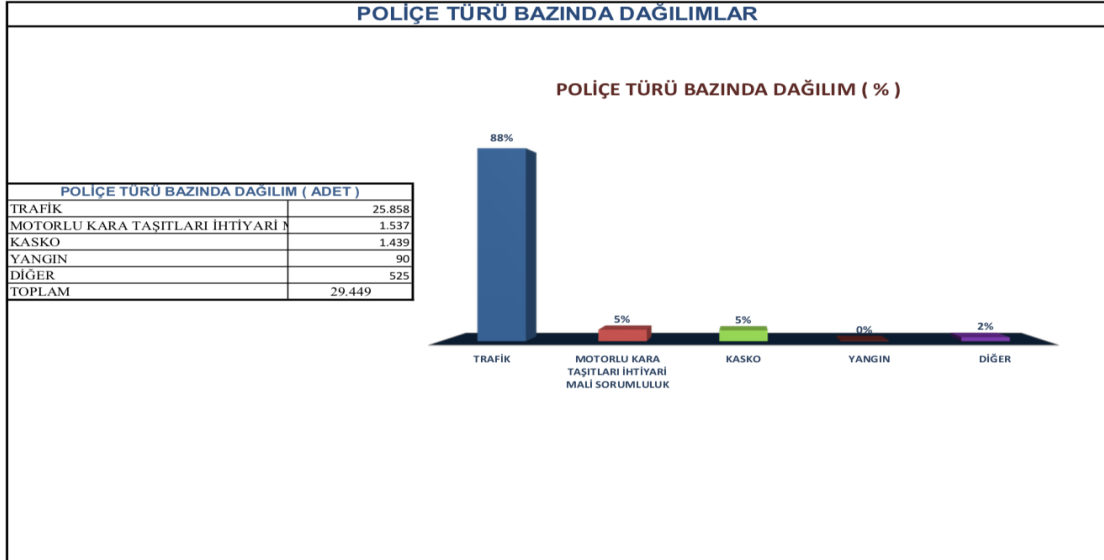
SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU EKİM-ARALIK 2018 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

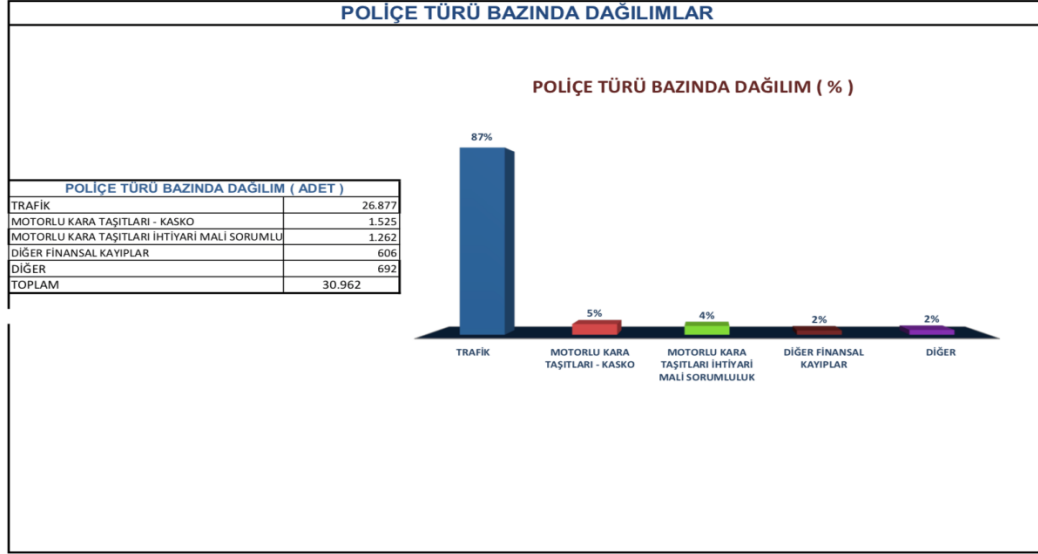
SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU OCAK-MART 2019 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

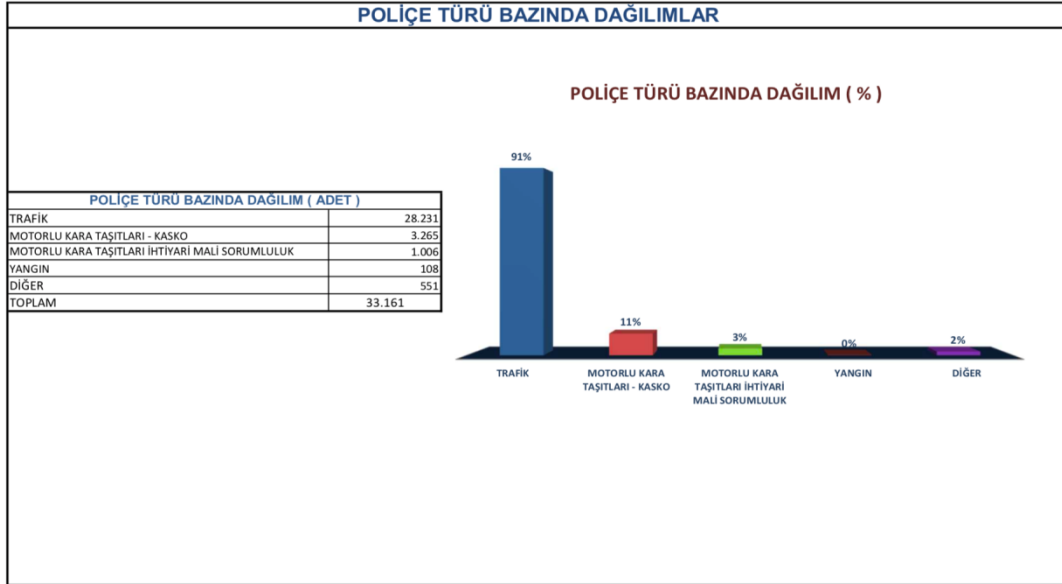
SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU NİSAN-HAZİRAN 2019 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

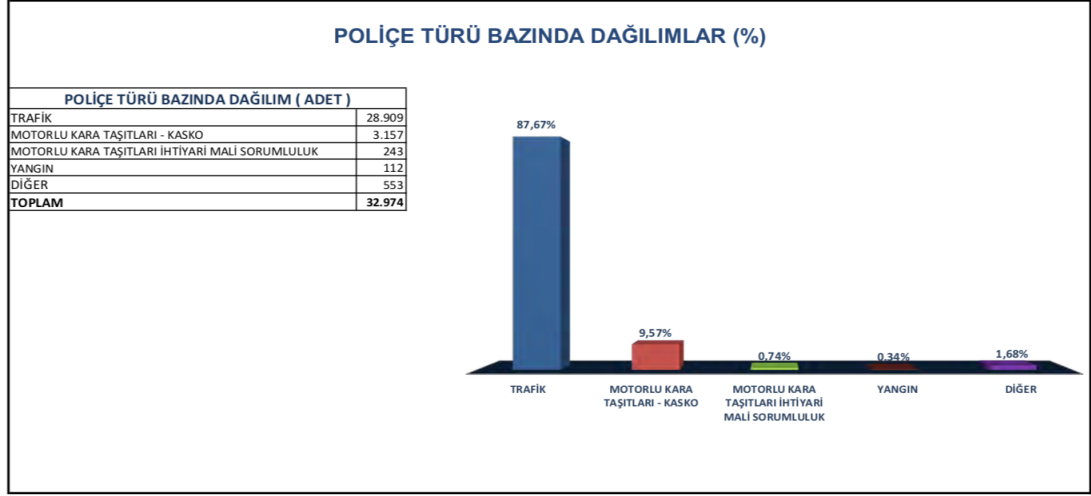
SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU TEMMUZ-EYLÜL 2019 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU EKİM-ARALIK 2019 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

SİGORTA TAHKİM KOMİSYONU OCAK-MART 2020 DÖNEMİ İSTATİSTİKLERİ

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- AKPINAR, Özgür. **Türkiye’de Yangın Sigortaları ve Uygulamaları**, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2018.
- ANADOLU SİGORTA A.Ş. **Geçmişten Geleceğe Anadolu Sigorta Türkiye’nin Sigortası**, İstanbul, Ofset Yapımevi, 2010.
- ARAS, Ecehan Yeşilova ve YEŞİLOVA, Bilgehan. “Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları”, **Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Bursa, (2-3 Şubat 2018).
- ARSLAN, Tolga. “Türkiye’de Yangın Sigortasında Risk ve Fiyatlandırma: Örnek Uygulama Ticari ve Sınai Rizikolarda Risk Analizi ve Fiyatlandırma”, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,2019).
- AY, Nilüfer. “Yangın Sigortası Sözleşmesi”, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2018).
- AYBAY, Aydın ve AYBAY, Rona. **Hukuka Giriş**, 8. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2012.
- AYHAN, Rıza ve ÇAĞLAR, Hayrettin. **Sigorta Hukuku Ders Kitabı**, Ankara: Yetkin Basımevi, 2018.
- BAĞATUR, Mehmet Çağrı ve ÖGE, Hande. **Sorularla Sigorta Tahkim**, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2017.
- BALCI, Muharrem. **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, İstanbul: Danışman Yayınları, İstanbul, 1999.
- CABIOĞLU, Saniye Sena. “Türk Borçlar Hukuku ve İdare Hukuku Açısından ölüm Halinde Manevi Tazminat”, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2012).
- CAN, Mertol. **Türk Özel Sigorta Hukuku**, İstanbul: Adalet Yayınevi, 2018.
- ÇEKER, Mustafa. **6102 Sayılı Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**, 19. Baskı, Adana: Karahan Kitapevi, 2018.
- ÇİMEN, Kıvanç. “Trafik Sigortalarında Değer Kaybı”, **Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu**, İstanbul, (1-2 Aralık 2017).

- EKŞİ, Nuray. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2019.
- ERDEMİR, Aymelek. **Sigorta Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan. “Destekten Yoksun Kalma Tazminatı”, **Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Bursa, (2-3 Şubat 2018).
- GÜVEN SİGORTA, **Dünyada ve Türkiye’de Sigorta ve Reasürans Tarihçesine Kısa Bir Bakış**, İstanbul, 1990.
- ILDIR, Gülgün. **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.
- KABUKÇUOĞLU ÖZER, Fatma Dilek. **Sigortacılık Kanunu Şerhi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2012.
- KARASU Rauf. **Yargıtay ve Sigorta İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016.
- KAYA, Feridun. **Sigortacılık**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2017.
- KENDER, Rayegan. **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- KESKİN, Dilşad. **Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat**, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016.
- KONURALP, Serhat Cengiz. **Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, (Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011).
- KURU, Baki ve DİĞERLERİ. **Medeni Usul Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- KÜÇÜK, Damla. “Yangın Sigortası”, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2000.
- MASHAMBA, Clement J. **Alternative Dispute Resolution in Tanzania: Law and Practice**, Tanzania: Mkuki Na Nyota Publishers, 2014.
- OĞUZMAN, M. Kemal ve ÖZ, Turgut. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 2, İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2014.
- ÖZBEK, Mustafa. **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2004.
- ŞAHİN CEYLAN, Şule. **Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009.

ŞAHİN, Murat. **Sigortacılığa Giriş ve Güncel Sigorta Hukuku**, Ankara: Ekin Yayıncılık, 2019.

ŞAHİN, Tuğçem ve DİĞERLERİ. **Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Rehberi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ. **Sigorta Konusunda Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Alternatif Yöntemlerle Çözümü (ADR): Avrupa Uygulamalar**, İstanbul: Ceyma Matbaacılık, 2006.

UYŞAL Yaşar. “Trafik Kazalarına Karışan Araçların Onarım Sonrası Piyasa Rayicindeki Değer Kaybı ve Kaza Analizi”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

YASLIDAĞ, Beyhan. **Sigortacılık-Sigorta Aracıları-Sigorta İşlemleri**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Sürelili Yayınlar:

AKBAŞ, Halil Emre ve DİĞERLERİ. “Osmanlı Devleti’nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması”, **Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı, 2018.

ANTALYA Gökhan. “Manevi zararın belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu 17-20 Şubat 2016, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı 3, 2016.

ARSEVEN, Haydar. “Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, C.43, 1987.

ATEŞ, Hüseyin. “İşletilme(Hareket) Halinde Olmayan Motorlu Aracın Verdiği Zararlardan Doğan Sorumluluk”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2012/2, 2012.

ATLAN, Hülya. “Manevi Zararı Tazmin Yolları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt No 65/4, 2016.

EYÜPOĞLU Ceren. “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergileri**, Cilt 75, Sayı 3, 2017.

KUŞÇU, Sinan. “Türkiye Sigorta Sektörü ve Analizi”, **International Conference on Eurasian Economies**, 2011.

- ÖZBEK, Mustafa. “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, 2002.
- ÖZDAMAR, Mehmet. Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVII, 2013, Sayı 1-2.
- ÖZÜDOĞRU Haşim ve ÇETİN Çiğdem. “Türkiye’de Sigortacılıkta Güncel Sorunlar”, **3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, 2017.
- SEZAL Levent. “Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 10, Sayı 52, 2017.
- TANRIVER, Süha. “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, **TBB Dergisi**, Sayı 64, 2006.
- YILDIRIM, Ferhat. “Alman Sigorta Hukukunda Ombudsmanlık- Sigorta Ombudsmanı Prosedür Yönetmeliği Işığında”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı :155-156, 2017.
- YILMAZ, Zekeriya. “Sigortacılık Kanuna Göre Sigortacılıkta Tahkim”, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, Sayı 17, 2008.

İnternet Adresleri:

- Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı, http://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020103906029_tur.pdf, 06.05.2020).
- AKIŞOĞLU, Sancar. Manevi Tazminat Miktarı Hangi Kriterlere Göre Belirlenir? <https://asikogluhukukburosusu.com/manevi-tazminat-miktari-hangi-kriterlere-gore-belirlenir/>, (25.04.2020).
- Alman Sigorta Ombudsman Ofisi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.versicherungsomбудsmann.de/welcome/>, (29.02.2020).
- American Arbitration Association Resmi İnternet Sayfası, <https://www.adr.org/commercial>, (29.02.2020).
- ARAS, Ecehan YEŞİLOVA ve YEŞİLOVA, Bilgehan. Journal of Yaşar University, “Sigortacılık Tahkimi- Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırteci Özellikleri” <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YEŞİLOVA.pdf>, 2013, Cilt 8, Özel Sayı, (04.03.2020).
- ARSLAN, Uğur. Sigorta Dolandırıcılığı Suçu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1656>, s. 91, (26.04.2020).

- Avrupa Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52002DC0196>, (23.02.2020).
- Avrupa Konseyi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.coe.int/en/web/cdcj/recommendations-resolutions-guidelines>, (23.02.2020).
- British Encyclopaedia website, <https://www.britannica.com/event/Great-Fire-of-London>, (12.02.2020).
- ÇELİK Çelik Ahmet. Sigorta Anlaşmazlıklarında Tahkim Yolu, http://tazminathukuku.com/dosyalar/623_sigortacilikta-tahkim.pdf, (28.02.2020).
- ÇELİK, “Çelik Ahmet. Cenaze ve Gömme Giderleri”, Tazminat Hukuku Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/cenaze-ve-gomme-giderleri.htm>, (19.04.2020).
- ÇELİK, Çelik Ahmet. Can Zararlarında Manevi Tazminata Ölçü Arayışı, Tazminat Hukuku İnternet Sitesi, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/can-zararlarinda-manevi-tazminata-olcu-arayisi-celik-ahmet-celik-i-konuya-giris-1-genel-olarak-tazminat-tazminat-haksiz-ve-hukuka-aykiri-bir-eylem-veya-islem-sonucuugranilan-zararin-odetilmesidir-zarar-ise-genis-anla.htm>, (25.04.2020).
- Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Başkanlığı, <http://www.trafik.gov.tr/alkollu-arac-kullanimi>, (26.04.2020).
- ERDOĞAN, Yaşın Gizem. “Alternatif Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuk Temelleri, Hak Arama Özgürlüğü ile İlişkisi, Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, Hukuk Gündemi Ankara Barosu Dergileri, 2009, 2009-2, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/hukuk-gundemi-dergisi/hgd2009-2.html> (19.02.2020).
- ERKAN, Ahmet. Avukatın Kamu Kurumlarından Bilgi ve Belge Alma Yetkisi ile Bu Yetkinin Sınırları, <https://www.hukukihaber.net/mesleki-hukuk/avukatlarin-kamu-kurumlarindan-bilgi-ve-belge-alma-yetkisi-ve-bu-yetkinin-sinirlari-h78161.html>, 27.04.2020).
- Finansal Ombudsman Servisi Resmi İnternet Sayfası, <https://www.financial-ombudsman.org.uk/who-we-are/aims-values>, (29.02.2020).
- Güvence Hesabı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.guvencehesabi.org.tr>, (03.05.2020).
- HAMDİOĞLU, Hükümdar. “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Vakaların Saptanması (Fact Finding) Yöntemi”, Türk Hukuk Sitesi, 06.02.2010, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1165.htm, (22.02.2020).
- Hukuk Medeniyeti Web Sitesi, <https://www.hukukmedeniyeti.org/karar/79832/ispat-hakki-savunma-hakki-kamu-duzeni-avrupa-insan/>, (30.03.2020).

- İNCE, Abdurrahman, Resmi İnternet Sitesi, <http://www.abdurrahmanince.net/YanginTahkikat.pdf>, (30.04.2020).
- Kanunlar Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf>, (23.02.2020).
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <https://mgm.gov.tr/site/yardim2.aspx?YILDIRIM>, (28.04.2020)
- Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.5684&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5684>, (10.12.2019).
- OECD Resmi İnternet Sitesi, https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-insurance-statistics-2019_g2g9fade-en#page21, (03.05.2020).
- ÖZBEK Mustafa. Alternatif Çözüm Yollarına Genel Bakış, 2008, <http://www.arabulucu.com/adr-alternatif-uyusmazlik-cozumu/alternatif-uyusmazlik-cozum-yollarina-genel-bakis>, (23.02.2020).
- Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181221-1.htm>, (12.02.2020)
- Sigorta Tahkim Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=category&id=51&Itemid=72, (02.04.2020).
- Swiss Re Institute, https://www.swissre.com/dam/jcr:b8010432-3697-4a97-ad8b-6cb6c0aece33/sigma3_2019_en.pdf, (01.12.2019).
- T.C İzmir Valiliği İnternet Sitesi, <http://www.izmir.gov.tr/izmir-iktisat-kongresi>, (06.12.2019).
- The History of Economic Thought Website, <https://www.hetwebsite.net/het/profiles/barbon.htm>, (08.12.2019).
- The Llyods Website, <https://www.lloyds.com/about-lloyds/history/corporate-history>, (07.12.2019).
- Türk Dil Kurumu Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>, (08.11.2019).
- Türk Hukuk Lügatı, (<https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3berk-hukuk-lc3bcgatc4b1.pdf>), (02.05.2020).
- Türkiye Sigortalar Birliği Resmi İnternet Sayfası, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, (06.05.2020).
- Uluslararası Ticaret Merkezi Resmi İnternet Sitesi, <http://www.intracen.org/Insurance-Arbitration-Rules-of-the-Arbitration-Institute-of-the-Stockholm-Chamber-of-Commerce-1999/>, (03.05.2020).

Ünal Çağlar GAMSIZ, Ünal Çağlar. Sigorta Dolandırıcılığı, Nitelikli Dolandırıcılık ve Suistimal, İndigo Dergisi, 15.10.2019, <https://indigodergisi.com/2019/09/desifre-sigorta-dolandiriciligi-nitelikli-dolandiricilik-suistimal/>, (26.04.2020).

Yargıtay Emsal Karar Arşivi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasi/IstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>, (14.04.2020).

